
LIVADY OY
KULTTUURIYMPÄRISTÖSELVITYS
2021
Königstedtin kartano
VANTAA
SENAATTI-KIINTEISTÖT

Königstedtin kartano

Kohteen nimet:	**Königstedtin kartano** *Königstedt Gård* (ruots.) *Königstedt Manor* (engl.) *Herrenhaus Königstedt* (saks.) *Manoir de Königstedt* (ransk.)
Osoitteet:	Königstedtin kartano Solbackantie 8 01760 Vantaa Seutulan kappeli Solbackantie 6 01760 Vantaa
Kylän nimi:	Riipilä *Ripuby* (ruots.)
Kaupunginosa:	33. Seutula *Sjöskog* (ruots.)
Kaupunki:	Vantaa *Vanda* (ruots.)
Kiinteistötunnus:	92-416-4-458
Tilan nimi:	Köningstedt
Pinta-ala:	33,81 ha
Rekisteröity:	27.1.1970
Omistaja:	Suomen valtio
Haltija:	Senaatti-kiinteistöt
Hallinnollisen kiinteistön tunnus (Sk):	100401

Kiinteistötunnus:	92-416-3-80
Tilan nimi:	Königstedt I
Pinta-ala:	1,2510 ha
Rekisteröity:	27.1.1970
Omistaja:	6.7.1961 alkaen Suomen valtio

Hallinnointi valtion omistuksen aikana

1961–1995	Rakennushallitus
1995–2001	Valtion kiinteistölaitos
2001–	Senaatti-kiinteistöt

Nykyinen käyttö
Valtioneuvoston edustuskartano.

Kiinteistön 92-416-4-458 rakennukset

Senaatti-kiinteistöjen omistuksessa olevat rakennukset:
Päärakennus (1)
Puutarhavarasto ja kellari (2)
Tilanhoitajan asuinrakennus (3)
Kalustovaja (4)
Talli (5)
Puutarhurin asuinrakennus (6)
Puutarhurin vaja (7)
Sauna (8)

Vantaan seurakuntayhtymän omistuksessa olevat rakennukset:
Kappeli (9)
Kappelin huoltorakennus (10)
Kappelin sauna (11)

Suojelutilanne

Suojeltu asetuksella
Königstedtin kartano on suojeltu asetuksella 480/85 valtioneuvoston päätöksellä 7.9.1989. Asetuksella on suojeltu:
• päärakennus S1 (suojellaan kokonaan)
• puutarhavarasto ja kellari S1 (suojellaan kokonaan)
Lisäksi asetuksella on varjeltu:
• tilanhoitajan asuinrakennus V2 (varjellaan osittain)
• kalustovaja V2 (varjellaan osittain).

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue
Koko Königstedtin kartanon alue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Vantaanjokilaakson maisema-alueeseen.

Suojeltu luontotyyppi
Königstedtin kartanon alueella on suojeltu luontotyyppi nimeltä Seutulan jalopuumetsikkö (Y2002-33872).
Viranomainen: Uudenmaan ympäristökeskus.
Päätös: 26.7.2002 / LUO 578.
Rekisteröintipäivämäärä: 29.10.2002.

Lisäksi ympäristökeskus on tehnyt nykyistä suojelualuetta laajemman luonnonsuojelualuevarauksen.

Muu kulttuuriperintökohde
Königstedtin kartanoalueella on 1700-luvun, käytöstä pois jäänyt tie nimeltä *Sjöskog (Seutula) – Ripuby (Riipilä)*, jonka Museovirasto on määritellyt ”muuksi kulttuuriperintökohteeksi”. Kohde ei ole muinaismuistolain tarkoittama kiinteä muinaisjäännös, mutta sen säilyttäminen on perusteltua historiallisen merkityksen ja kulttuuriperintöarvojen takia. Kohteen tunnus on 1000010749.

Kaavatilanne

Maakuntakaava
Voimassa oleva Uudenmaan maakuntakaava on vahvistettu ympäristöministeriössä 8.11.2006, ja se on saanut lainvoiman vuonna 2007. Kaavaa on täydennetty Königstedtin kohdalla vaihemaakuntakaavoilla vuosina 2014 ja 2017. Kohteen kaavamääräyksiä tulkittaessa käytetään voimassa olevien maakuntakaavojen yhdistelmää.

Königstedtin alue on merkitty maakuntakaavassa valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi.

Maakuntakaava on vaihtumassa. Uusi kaava, nimeltään *Uusimaa-kaava 2050,* ei ole vielä saanut lainvoimaa.

Yleiskaava
Vantaan kaupunginvaltuusto on hyväksynyt *Vantaan yleiskaava 2020* -nimisen yleiskaavan 25.1.2021. Königstedtin alue on merkitty kaavassa osaksi arvokasta kulttuuriympäristöä. Kartanoalueen länsiosa on palveluiden ja hallinnon aluetta (P), itäosa luonnonsuojelualuetta (SL).

Asemakaava
Königstedtin kartanon alueella ei ole asemakaavaa.

Königstedtin kartano – Kulttuuriympäristöselvitys / Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt / Tekijät: Arkkitehtitoimisto Livady – Pasi Kolhonen, Mia Puranen, Mathias Wahlberg, Lauri Saarinen / Valmistunut: 2021 / Julkaisupaikka: Helsinki / Paino: Grano Oy / Ulkoasu: Johannes Nieminen / Taitto: Livady / Valokuvat: Arkkitehtitoimisto Livady, ellei toisin mainittu / Kannen kuva: Ilmakuva Königstedtin kartanon päärakennuksen eteläpuolelta lokakuulta 2020, Livady / ISBN: 978-952-368-076-0 (painettu julkaisu) / 978-952-368-077-7 (pdf) / © Arkkitehtitoimisto Livady

Arkkitehtitoimisto Livady

Königstedtin kartano

Kulttuuriympäristöselvitys

SENAATTI

Tuntemattoman taiteilijan romanttinen lyijykynä- ja liitupiirustus Königstedtin kartanosta noin vuodelta 1880. Kuva esittää näkymää Vantaanjoen eteläpuolelta kohti vuonna 1816 valmistunutta päärakennusta. Rantatörmällä näkyvät kivinen viljamakasiini ja sahan kanavan ylittävä silta. Päärakennuksen oikealla puolella on talousrakennuksia, jotka sittemmin ovat hävinneet. Kuva: Constantin Grünberg 1960 / MV. Alkuperäinen piirustus (22 x 31 cm) on yksityisomistuksessa.

Sisällys

5 Sisällys

6 Johdanto
7 Esipuhe
8 Sisällöstä
9 Käytetyistä lähteistä
9 Nimitykset ja sanasto
12 Perustiedot
16 Aikajanat
19 Suojelu
24 Kaavatilanne

28 Kartanon vaiheet
30 Kartanon ensimmäiset vuosisadat 1511–1800
41 Virkamiesten Königstedt 1801–1902
54 Useita omistajia 1902–1961
64 Valtion omistuksen aika 1961–2020

94 Königstedtin rakennukset
96 Päärakennus (1)
138 Puutarhavarasto ja kellari (2)
144 Tilanhoitajan asuinrakennus (3)
154 Kalustovaja (4)
162 Talli (5)
172 Puutarhurin asuinrakennus (6)
188 Puutarhurin vaja (7)
192 Sauna (8)
202 Kappelin pihapiiri
204 Kappeli (9)
214 Kappelin huoltorakennus (10)
217 Kappelin sauna (11)
218 Hävinneet rakennukset

228 Kartanopiha ja maisema
229 Königstedtin maiseman osatekijät
236 Puutarhan ja pihan suunnitteluhistoriasta
238 Kartanopuiston nykytila

240 Yhteenveto
241 Königstedtin kartanon ominaispiirteitä
243 Suositukset jatkotutkimuksista

244 Lähteet

Königstedtin kartanon historia ulottuu aina 1500-luvulle asti.

Esipuhe

Valtioneuvoston edustuskartanona toimiva Königstedt sijaitsee Vantaan Riipilän kylässä, Vantaanjoen pohjoisrannalla. Alue kuuluu Seutulan kaupunginosaan.

Kartanon historia ulottuu aina 1500-luvulle asti. Sen ensimmäiseksi omistajaksi mainitaan Helsingin pitäjän nimismies Olavi Niilonpoika vuonna 1511. Nimensä Königstedtin kartano on saanut kapteeni Johan Köhnnin mukaan, joka omisti kartanon vuosina 1683–1711. Seuraavien vuosisatojen aikana kartanolla on ollut useita omistajia, joiden joukkoon mahtuu huomattavia sukuja, kuten Hisinger, Ullner, von Haartman, Gripenberg ja Wrede.

Pitkän historiansa aikana Königstedt on toiminut monessa roolissa. Se on ollut kruunun tila, perintötila, ratsutila eli rustholli, rälssitila ja aateliskartano. Kartanon toiminta on koostunut pääasiassa maanviljelyksestä sekä karjan- ja hevosenhoidosta, mutta 1800-luvun aikana tilalla oli myös oma vesimylly ja -saha. Vuosisadan loppupuoliskolla Königstedtin silloinen omistaja Robert Ullner oli jopa perustamassa lasitehdasta viereisen kartanon maille.

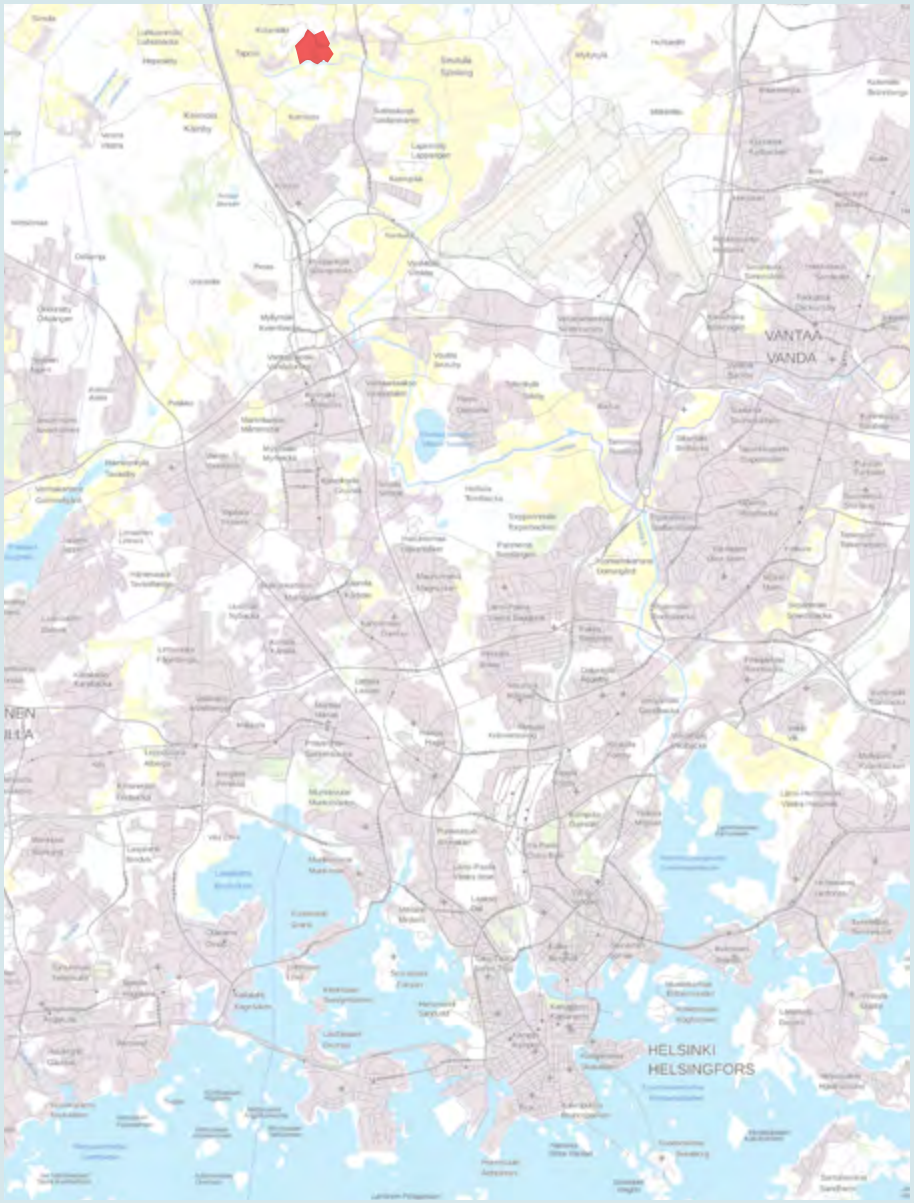
Königstedtin kartano siirtyi Suomen valtion omistukseen vuonna 1961. Nykyään kartanossa järjestetään erilaisia kokouksia, neuvotteluja ja vastaanottotilaisuuksia. Edustustiloissa voidaan järjestää jopa 200 henkilön vastaanottoja ja valmistaa ateriat noin 100 henkilölle. Siellä voidaan myös tarvittaessa majoittaa valtiollisia arvohenkilöitä. Nykyisin kiinteistöä hallinnoi Senaatti-kiinteistöt.

Königstedtin nykyisistä rakennuksista varhaisin ja keskeisin on Jacob Wilhelm Hisingerin vuonna 1816 rakennuttama päärakennus (1). Kaksikerroksisen empiretyylisen puutalon on suunnitellut oletetusti arkkitehti Pehr Granstedt. Päärakennus on suojeltu asetuksella vuonna 1989, kuten myös puutarhavarasto ja kellari (2). Muita merkittäviä rakennuksia ovat esimerkiksi tilanhoitajan asuinrakennus (3) ja kalustovaja (4), jotka on varjeltu osittain. Kartanon kiinteistön alueella sijaitsee myös Seutulan punamusta kappeli (9). Nykyisin Königstedtin pinta-ala on noin 35 hehtaaria. Laajimmillaan kartanoon on kuulunut lähes 1000 hehtaaria maita.

Arkkitehtitoimisto Livady sai Senaatti-kiinteistöiltä toimeksiannoksi laatia Königstedtin kartanon kulttuuriympäristöselvityksen maaliskuussa 2020. Hankkeen alkusysäyksenä oli pohdinta silmämääräisesti arvioiden huonoon kuntoon päässeen puutarhurin asuinrakennuksen (6) kohtalosta. Sisäpintojen purkutöiden yhteydessä kävi kuitenkin ilmi, että hirsirunko oli suhteellisen hyvässä kunnossa ja purkutavoitteet vaihtuivat korjaustoiveiksi. Kulttuuriympäristöselvitys on laadittu samanaikaisesti erillisen puutarhurin asunnon rakennusvaiheselvityksen kanssa.

Useimmat Königstedtiä käsittelevät teokset ja tutkimukset ovat käsitelleet pääasiassa joko kartanon rikasta omistaja- ja henkilöhistoriaa tai keskittyneet päärakennuksen vaiheisiin. Tässä selvityksessä luodaan katsaus Königstedtin historiaan 1500-luvulta nykypäivään, käydään läpi kartanoa koskevat kaavat ja suojelumääräykset sekä esitellään koko nykyinen rakennuskanta pääpiirteittäin. Purettuja tai tuhoutuneita rakennuksia käsitellään siinä määrin, kun niistä on säilynyt tietoa tai jälkiä maastossa. Myös maisemaa ja puutarhaa käsitellään kartanokokonaisuuden osana.

Kiitämme yhteistyöstä tilaajaa Senaatti-kiinteistöjen puolelta edustanutta rakennuttajapäällikkö Selja Flinkiä. Työn luonnosta ovat kommentoineet hänen lisäkseen myös Museoviraston edustaja yliarkkitehti Johanna Hakanen ja valtioneuvoston kanslian palvelukoordinaattori Pia Heino, jota kiitämme lämpimästi myös kohteeseen perehdyttämisestä sekä arkistoaineiston lainaamisesta. Selvityksen tekeminen hänen kirjoittamansa historiikin ja keräämänsä lähdeaineiston pohjalta oli ilo.

Königstedtin kartano sijaitsee 20 minuutin ajomatkan päässä Helsinki-Vantaan lentoasemalta. Kartanoalue on väritetty punaisella Vantaan eteläosan ja Helsingin käsittävään peruskarttaan. Kartta: MML.

Sisällöstä

Königstedtin kulttuuriympäristöselvitys jakautuu viiteen päälukuun.

Johdanto sisältää esipuheen, esittelee sisällön, käytetyt lähteet ja kohteen perustiedot sekä käy läpi suojelu- ja kaavatilanteen. Luvun lopussa on omistajahistoriaa ja rakennusvaiheita havainnollistavat aikajanat.

Kartanon vaiheet -luvussa käydään läpi kohteen historiaa kronologisesti aina keskiajan lopulta eli 1500-luvulta vuoteen 2020 asti. Kartanolle kuuluvien maiden pinta-alat ja rakennuskanta ovat vaihdelleet huomattavasti ajan myötä. Esimerkiksi vanhin päärakennus on sijainnut nykyisen, vuonna 1816 rakennetun päärakennuksen paikalta noin puoli kilometriä länteen päin ja nykyisten kiinteistörajojen alueella oli pitkään vain metsää ja peltoa. Valtion omistuksen aika vuodesta 1961 alkaen on esitetty omana alaotsikkonaan. Luku sisältää koosteita valtion aikaisista rakennus- ja korjaustöistä.

Kolmannessa luvussa esitellään *Königstedtin rakennukset*. Nykyinen rakennuskanta on katselmoitu lokakuussa ja marraskuussa 2020. Tavallisen kameran lisäksi aluetta on kuvattu myös kuvauskopterilla. Nykyvalokuvat ovat Livadyn ellei ole toisin ilmoitettu. Esitetyt tiedot perustuvat paikalla tehtyjen havaintojen lisäksi arkisto- ja kirjallisuustutkimukseen. Luvun loppuun on koottu aineistoa myös hävinneistä rakennuksista.

Kartanopiha ja maisema -luku käsittelee kartanoalueen, sen puiston ja lähiympäristön maisemallisia piirteitä. Königstedtin kartano kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Vantaanjokilaakson maisema-alueeseen.

Yhteenveto-luvussa nostetaan esiin Königstedtin keskeisimpiä ominaispiirteitä ja kartoitetaan aiheita mahdollisille jatkotutkimuksille.

Käytetyistä lähteistä

Työssä on käytetty alaviitteitä. Joistakin arkistoista on käytetty lyhenteitä, jotka käyvät ilmi lähdeluettelosta.

Tärkeimpiä kirjallisia lähteitä ovat olleet valtioneuvoston kanslian palvelukoordinaattori Pia Heinon vuonna 2012 laatima Königstedtin kartanon painamaton historiikki, Helsingin pitäjän historiikit sekä Rakennushallituksen painamattomat korjausasiakirjat. Arkistolähteistä tärkein on valtioneuvoston kanslian Königstedtissä säilytettävä aineisto, jonka Heino on antanut työryhmällemme lainaan selvityksen laatimisen ajaksi. Osa aineistosta on Heinon vuosien saatossa keräämää.

Myös Senaatti-kiinteistöjen arkistosta on saatu suuri määrä kohdetta koskevaa piirustus- ja asiakirja-aineistoa. Vantaan kaupunginmuseolta olemme saaneet kohteen inventointi- ja historiatietoja. Osa rakennuslupa-aineistoista on saatu Vantaan kaupunginarkistolta tai tilattu rakennusvalvonnan arkistosta. Karttaaineistoa on kerätty Kansallisarkistosta, Maanmittauslaitokselta sekä Vantaan kaupungin karttapalvelusta.

Selvityksessä käytetyt arkistovalokuvat ovat peräisin pääosin Museoviraston Kuvakokoelmista, Vantaan kaupunginmuseon kuva-arkistosta sekä valtioneuvoston arkistosta. Eriaikaiset orto- ja viistoilmakuvat ovat Maanmittauslaitokselta ja Vantaan kaupungin karttapalvelusta. Puutarhurin asuinrakennuksen (6) ja vajan (7) fotogrammetriset projektiot on laatinut Tietoa Finland syyskuussa 2020.

Työssä on käytetty myös verkkolähteitä, joista mainittakoon esimerkkinä Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkunan raportit. Arvokkaita suullisia lähteitä on saatu Pia Heinon lisäksi maisema-arkkitehti Gretel Hemgårdilta, puutarhurin asuinrakennuksessa pitkään asuneelta Kaj Bäckströmiltä sekä Harri Vehkoselta, joka kierrätti meitä Seutulan kappelin rakennuksissa.

Nimitykset ja sanasto

Kartanoa ja sen rakennuksia on kutsuttu eri aikoina eri nimillä. 1600-luvun lopulta asti kartanoa on kutsuttu vaihdellen nimillä *Köhnningstedt, Köningstedt, Königstedt* tai *Konungs*.

Kiinteistön alueella on yhdeksän rakennusta ja kaksi rakennelmaa. Useimmilla rakennuksilla on myös rinnakkaisia tai aiemmin käytössä olleita nimiä, jotka on lueteltu rakennuskohtaisen tarkastelun kohdalla luvussa kartanon rakennukset. Selvyyden vuoksi rakennukset on numeroitu tätä selvitystä varten seuraavasti:

Päärakennus (1)
Puutarhavarasto ja kellari (2)
Tilanhoitajan asuinrakennus (3)
Kalustovaja (4)
Talli (5)
Puutarhurin asuinrakennus (6)
Puutarhurin vaja (7)
Sauna (8)
Kappeli (9)
Kappelin huoltorakennus (10)
Kappelin sauna (11)

Päärakennuksen (1) sisätiloista on käytetty Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskosken vuosien 1996–1998 peruskorjauksen yhteydessä käyttämää numerointia.

Puutarhurin asuinrakennuksen tiloista on käytetty eri aikoina eri nimiä. Nykytilaa käsittelevässä osassa on käytetty vuoden 1962 piirustuksissa käytettyjä nimityksiä ja huonenumerointia.

Puretuista ja tuhoutuneista rakennuksista ja rakennelmista on käytetty etuliitettä P sekä juoksevaa numerointia, esimerkiksi P1, P2, P3. Rakennukset ja rakennelmat on numeroitu lännestä itään päin.

Selvityksessä käytettyjä termejä ja käsitteitä on avattu erillisessä sanastossa.

SELVITYKSESSÄ KÄYTETTYÄ SANASTOA

Biedermeier
Saksassa, Itävallassa ja Pohjoismaissa vuosina 1815–1850 vallinnut empiretyylin porvarillinen muunnos. Tyylisuuntaa kutsutaan joskus myöhäisempireksi.

Empire
Uusklassisen arkkitehtuurin ja sisustuksen tyylisuuntaus, jonka Ranskan keisari Napoleon otti hovityylikseen hallintokaudellaan 1804–1815. Ranskasta empiretyyli levisi muualle Eurooppaan kuten Pohjoismaihin ja Venäjälle. Empire oli juhlallisen jäykkä tyyli, jonka koristeaiheet olivat peräisin etenkin antiikin Roomasta ja muinaisesta Egyptistä.

Frontispiisi eli frontespiisi
Rakennuksen julkisivun keskiosa tai siinä oleva, kattolistan yläpuolelle ulottuva poikkipääty.

Hammaslista
Räystäsvyöhykkeessä suorakulmaisista koriste-elementeistä ja niiden välisistä lovista koostuva ornamentti.

Karjapiha
Talouspiha.

Kartano
Kruunun, rälssin tai aatelin omistuksessa ollut suurtila rakennuksineen ja maineen.

Kruununtila
Kruunun maalla oleva ja kruunun omistama, talonpojan vuokraviljelijänä viljelemä talo.

Lampuoti
Päätilan sivutilan vuokraviljelijä.

Liseeni
Pilasteria muistuttava muurin paksunnos, jolla ei ole kapiteelia tai jalustaa.

Lunetti
Puolipyöreä tai segmentinmuotoinen kenttä seinässä. Voi olla myös samanmuotoinen aukko tai ikkuna.

Manttaali
Manttaali (ruots. *mantal* eli miesluku) oli veroyksikkö, jonka pohjalta laskettiin maatilojen verotus. Manttaaliosa oli Suomessa käytössä suurelta osin vielä 1800-luvulle, mutta 1900-luvun verotuksessa sen käytännön merkitys väheni.

Miespiha
Asuinpiha.

Perinnöksiosto
Kruununtila lunastetaan perintötilaksi.

Perintörälssitila
Rälssitila, jota talonpoika viljeli perinnöllisellä hallintaoikeudella, ja maksoi kruunuveroa vastaavan vuokran aateliselle tilanomistajalle.

Perintötila
Yleensä talonpojan hallussa ollut perinnöllinen omistusoikeus tilaan, josta maavero maksettiin kruunulle.

Reduktio
Peruutus tai vähennys, jossa kruunulle palautettiin aatelille siirtyneitä kruunun verotusoikeuksia. Peruutuksissa myös rälssiksi siirtyneitä kruunun- ja verotiloja palautettiin entisille omistajille. Ruotsissa toteutettiin niin kutsuttu iso reduktio 1600-luvun lopulla kuningas Kaarle XI:n käskystä.

Rustikointi
Etusivultaan rosopintaisista tai särmikkäistä kiviharkoista tehty muuri tai sen jäljitelmä.

Rustholli eli ratsutila
Maatila, jonka tehtävänä oli verohelpotusten vastikkeeksi pitää kruunun palveluksessa armeijan ratsumiestä sekä tämän hevosta kuninkaan käskystä sotaa varten. Ratsutilojen perustaminen liittyi Kaarle XI:n toteuttamaan ruotujakolaitokseen, joka toimi 1600-luvun lopulta vuoteen 1808 saakka. Ratsutilan isäntää kutsuttiin ratsutilalliseksi eli rusthollariksi, joka oli usein säätyläinen tai suhteellisen varakas talonpoika.

Rälssi
Rälssi (ruots. *frälse*) oli keskiaikainen yhteiskuntaluokka Suomessa. Rälssi tarkoittaa erioikeuksia (ensi sijassa verovapautta), jotka katolinen kirkko ja maallinen ylimystö hankkivat itselleen. Rälssiksi kutsutaan myös kaikkia niitä, jotka nauttivat tätä vapautta.

Rälssisäteri
Aatelin asumakartano oli täysin vapautettu maaverosta, ratsupalvelusta ja kaikista muista veroluonteisista rasituksista. Liittyi kiinteästi vanhaan rälssiin.

Säteri
Aatelin asumakartano. Usein kartanoksi mielletty suurtila. Varsinainen kartano.

Säteriratsutila
Reduktion jälkeen syntyneet, rälssisäteristä ratsupalveluvelvoitteeseen alennetut säterit. Säteriratsutila oli aatelin tai muun säätyläisen asuttama, ja sillä oli verovapaus, mutta sen velvoitteisiin kuului varustaa ratsumies tai kruunun määräämä määrä ratsukkoja tilan koon mukaan.

Torppari
Vuokraviljelijä, joka maksoi vuokran työllä.

Tynnyrinala
Pohjoismaissa käytössä ollut vanha pinta-alamitta. Alun perin tynnyrinala oli peltoala, jolle kylvettiin tynnyrillinen viljaa. Vuoteen 1688 mennessä mitta oli vakiintunut 56 000 neliöjalaksi (noin 0,49 hehtaaria).

Uusi rälssi
1600-luvun alusta aatelille lahjoitetut maat sekä kruunulta ostetut ja panttina hankitut tilat.

Uusklassismi
Antiikin ihanteita ja selväpiirteisyyttä korostava tyylisuunta, joka vaikutti 1700- ja 1800-luvuilla. Suomessa ja Ruotsissa varhaisin uusklassismi tunnetaan kustavilaisena tyylinä Kustaa III:n mukaan.

Vanha rälssi
Aatelin omistama maa ennen 1500- ja 1600-lukujen taitetta.

Ylhäisaateli
Ruotsin valtakunnan vanhinta aatelia, joka kohosi valtakunnan johtaviin tehtäviin.

Lähteitä: Haikonen & Teräväinen 2006, 316–317; Valkeapää, Salmela & Bonelius 1997. Apuna ovat olleet myös useat verkkolähteet.

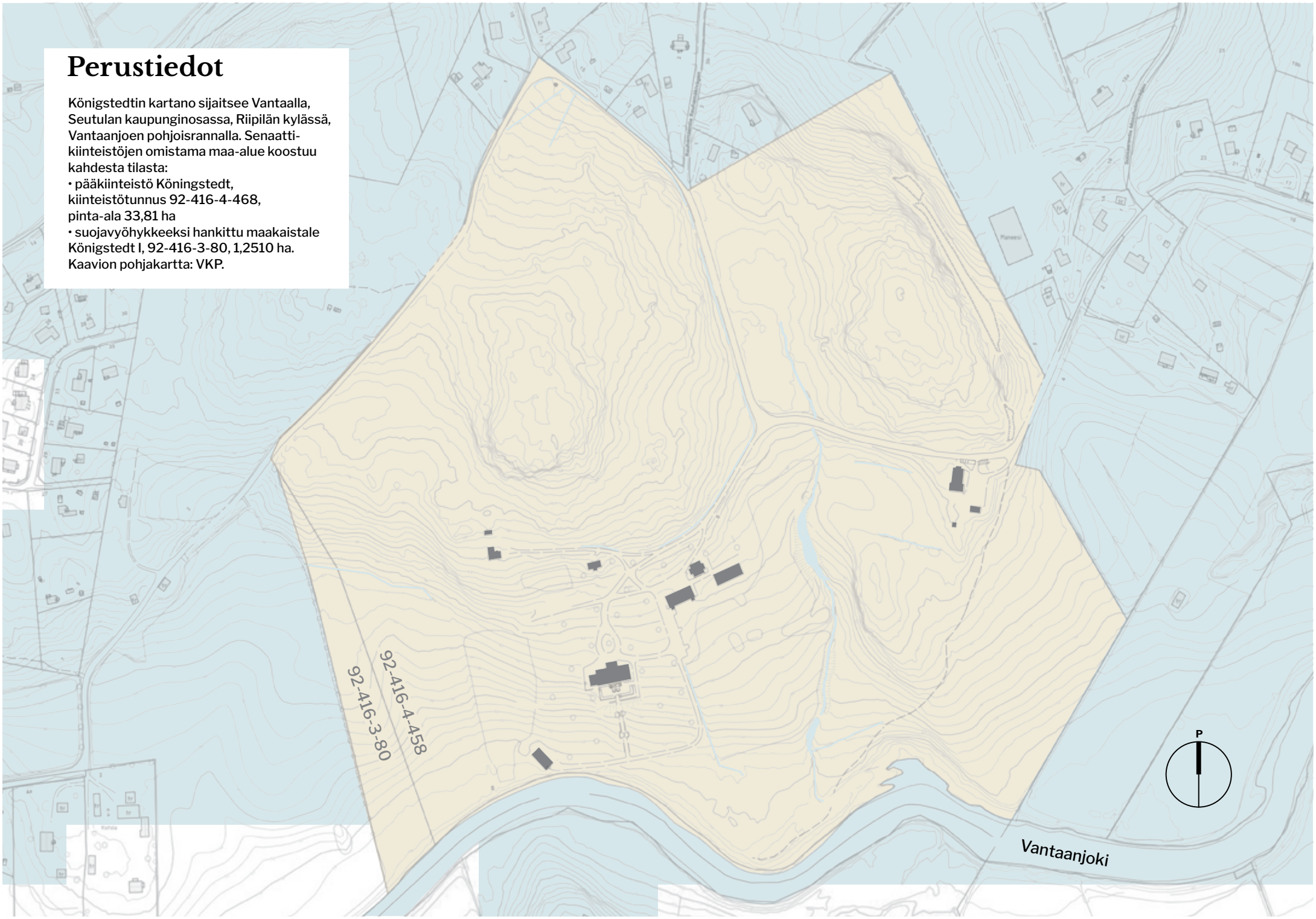
Königstedtin kartanon empiretyylinen päärakennus on valmistunut vuonna 1816. Kuva: Sk.

Perustiedot

Königstedtin kartano sijaitsee Vantaalla, Seutulan kaupunginosassa, Riipilän kylässä, Vantaanjoen pohjoisrannalla. Senaatti-kiinteistöjen omistama maa-alue koostuu kahdesta tilasta:

- pääkiinteistö Köningstedt, kiinteistötunnus 92-416-4-468, pinta-ala 33,81 ha
- suojavyöhykkeeksi hankittu maakaistale Königstedt I, 92-416-3-80, 1,2510 ha.

Kaavion pohjakartta: VKP.

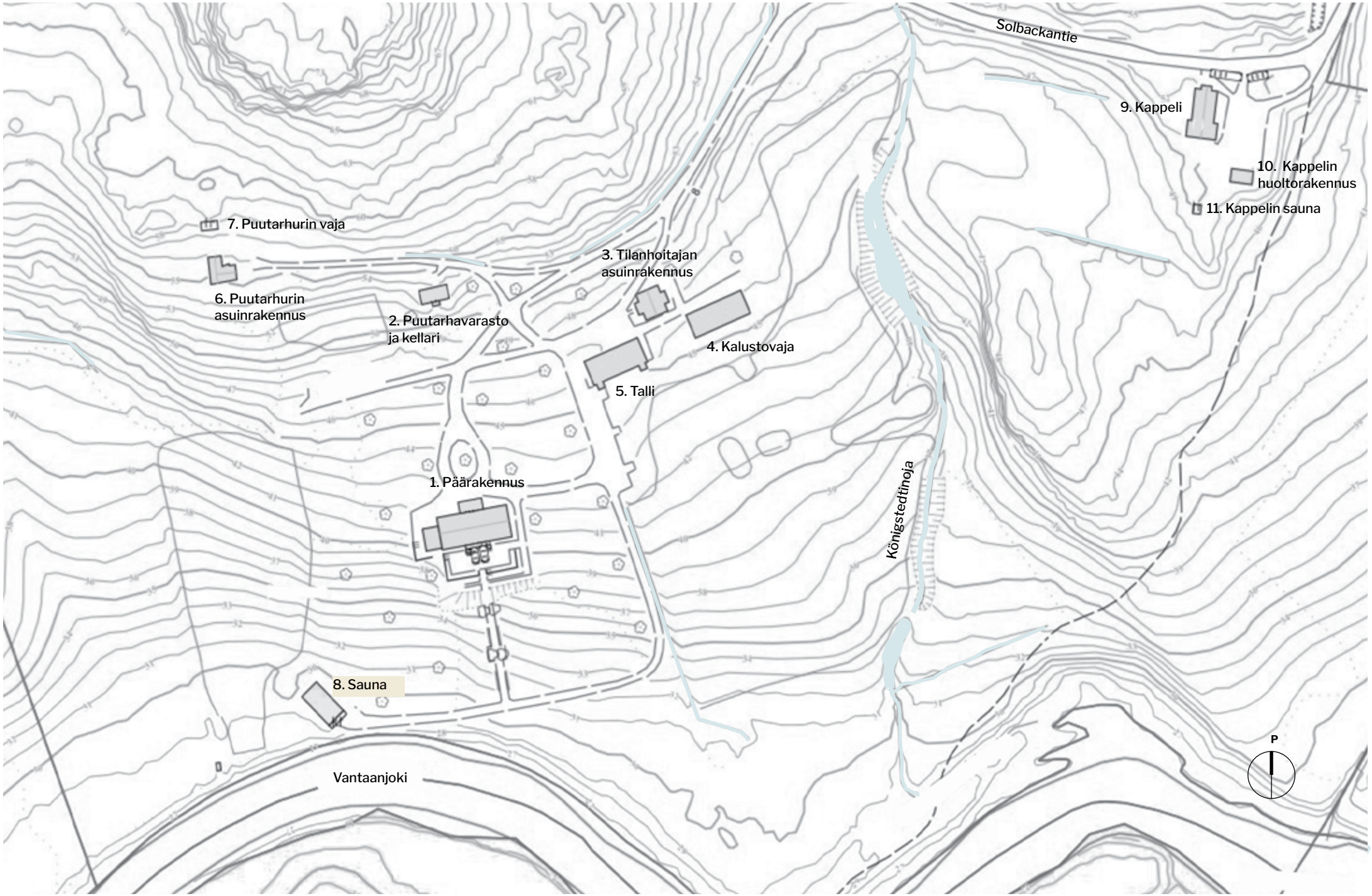
Königstedtin kartanon maa-alue on rajattu valkoisella vuoden 2019 ilmakuvaan. Maasto laskee kohti etelässä virtaavaa Vantaanjokea. Kuva: VKP. Kuvankäsittely: Livady.

Königstedtin rakennukset

Rakennuksen numero ja nimi	Rakennuttaja	Rakennusaika	Tärkeimmät muutostyöt	VTJ-PRT	Pysyvä rakennustunnus (RATU)	Senaatti-kiinteistöjen rakennus-tunniste	Suojelutilanne vuonna 2020	Omistaja
1 Päärakennus	Jakob Wilhelm Hisinger	1816	1825 ulkoverhous, 1915–1916 julkisivumuutos, 1938 julkisivumuutos, 1953 laajennus ja sisätilamuutoksia, ulkoverhouksen uusiminen, 1962–1963 muutos edustuskartanoksi, ulkoverhouksen uusiminen, 1980 muutostöitä, 1996–1998 peruskorjaus.	100431807P	92-416-4-458-4	300670	Suojeltu asetuksella (480/1985)	Senaatti-kiinteistöt / Suomen valtio
2 Puutarhavarasto ja kellari	Gustaf Ullner	Kellari: 1847; puutarhavarasto: 1800-luvun loppu tai 1900-luvun alku	1962–1963 ulkoverhouksen uusiminen, 1980-l. kunnostus, 2018 kunnostus.	100431812V	92-416-4-458-9	300677	Suojeltu asetuksella (480/1985)	Senaatti-kiinteistöt / Suomen valtio
3 Tilanhoitajan asuinrakennus	August Fredrik Robert Ullner	1865	Noin 1920 julkisivu-uudistus, 1963 tilamuutoksia, 1979 tilamuutoksia, 1999 julkisivukunnostus, 2000 sisätilakunnostus.	100431806N	92-416-4-458-3	300671	Varjeltu osittain (V2) asetuksella (480/1985)	Senaatti-kiinteistöt / Suomen valtio
4 Kalustovaja	Frans Michaël Gripenberg	Mahdollisesti 1920-luku	1963 kunnostus, 2004–2005 kunnostus- ja muutostyö.	100431811U	92-416-4-458-8	300676	Varjeltu osittain (V2) asetuksella (480/1985)	Senaatti-kiinteistöt / Suomen valtio
5 Talli	Ei varmuutta. Frans Michaël Gripenberg tai Gustaf Woldemar Wrede af Elimä	1951 tai 1940-luku	1963 tilamuutos, 2003–2004 kunnostus ja tilamuutos.	100431810T	92-416-4-458-7	300674	-	Senaatti-kiinteistöt / Suomen valtio
6 Puutarhurin asuinrakennus	August Fredrik Robert Ullner	Noin 1865	Noin 1909–1922 laajennus, 1953 laajennus, 1962 muutos, 2020 sisätilojen purkutyöt.	100431805M	92-416-4-458-2	300672	-	Senaatti-kiinteistöt / Suomen valtio
7 Puutarhurin vaja	Frans Michaël Gripenberg	Noin 1922	1962 kunnostus.	-	-	300673	-	Senaatti-kiinteistöt / Suomen valtio
8 Sauna	Rakennushallitus / Suomen valtio	1962	1986–1987 kunnostus, 2001 laajennus ja muutos.	100431808R	92-416-4-458-5	300674	-	Senaatti-kiinteistöt / Suomen valtio
9 Kappeli	Ripukylän rukousyhdistys ry	1924–1925	1962–1963 laajennus, 1969 vesikatteen uusiminen, 1978–1979 peruskorjaus, 1985 ulkoverhouksen uusiminen, 1999 vesikatteen uusiminen.	100431809S	92-416-4-458-6	-	-	Vantaan seurakuntayhtymä eli Vantaan seurakunnat
10 Kappelin huoltorakennus	Vantaan seurakuntayhtymä	2004	-	100431809S	92-416-4-458-12	-	-	Vantaan seurakuntayhtymä
11 Kappelin sauna	Vantaan seurakuntayhtymä	Noin 1978	-	-	-	-	-	Vantaan seurakuntayhtymä

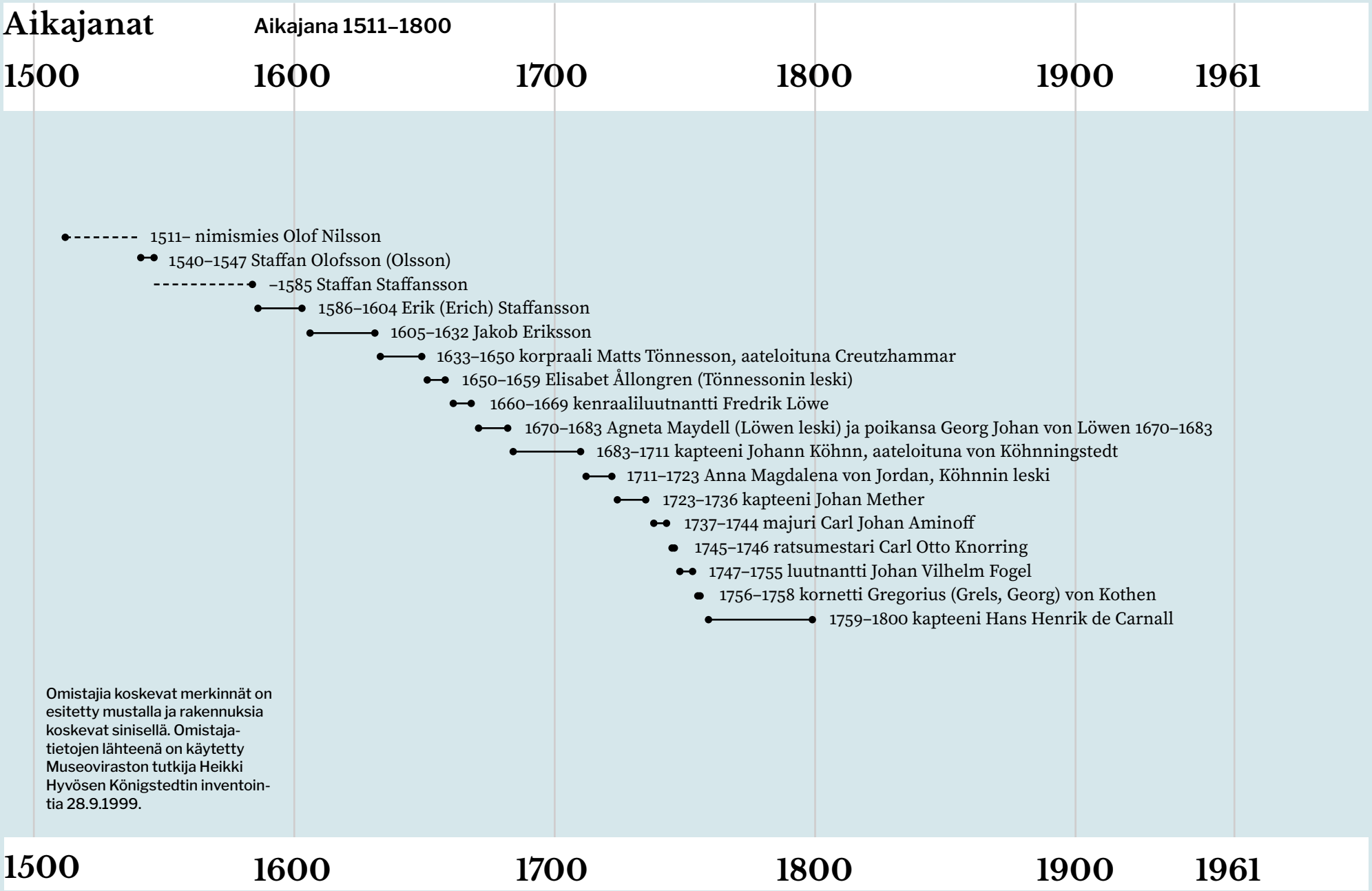
Kaikki rakennukset sijaitsevat tilalla, jonka kiinteistötunnus on 92-416-4-458.

Seuraavan sivun kaavion pohjakartta: VKP.

Solbackantie
9. Kappeli
10. Kappelin huoltorakennus
11. Kappelin sauna
7. Puutarhurin vaja
3. Tilanhoitajan asuinrakennus
6. Puutarhurin asuinrakennus
2. Puutarhavarasto ja kellari
4. Kalustovaja
5. Talli
1. Päärakennus
Königstedtinoja
8. Sauna
Vantaanjoki
P

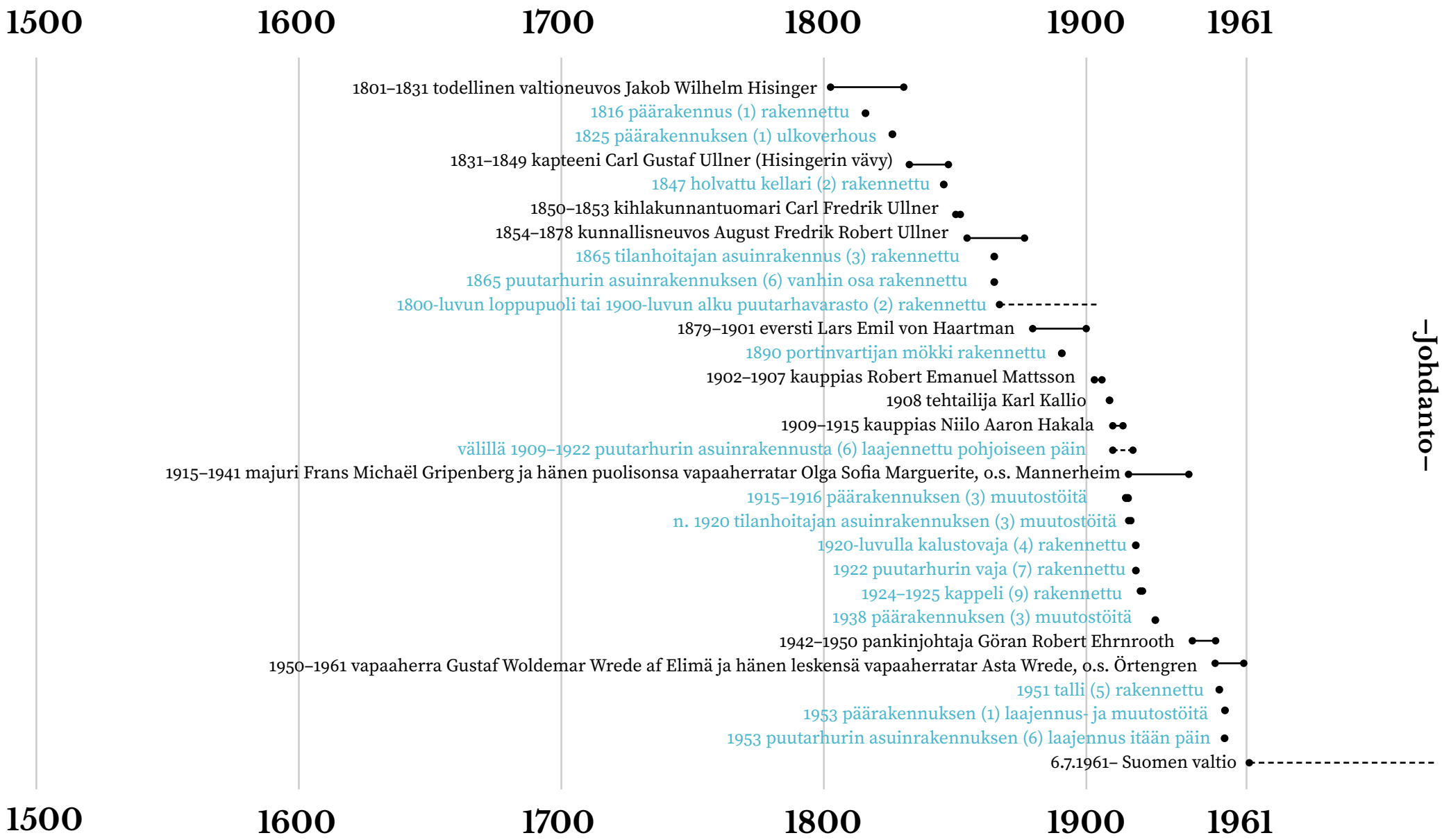
Aikajanat

Aikajana 1511–1800

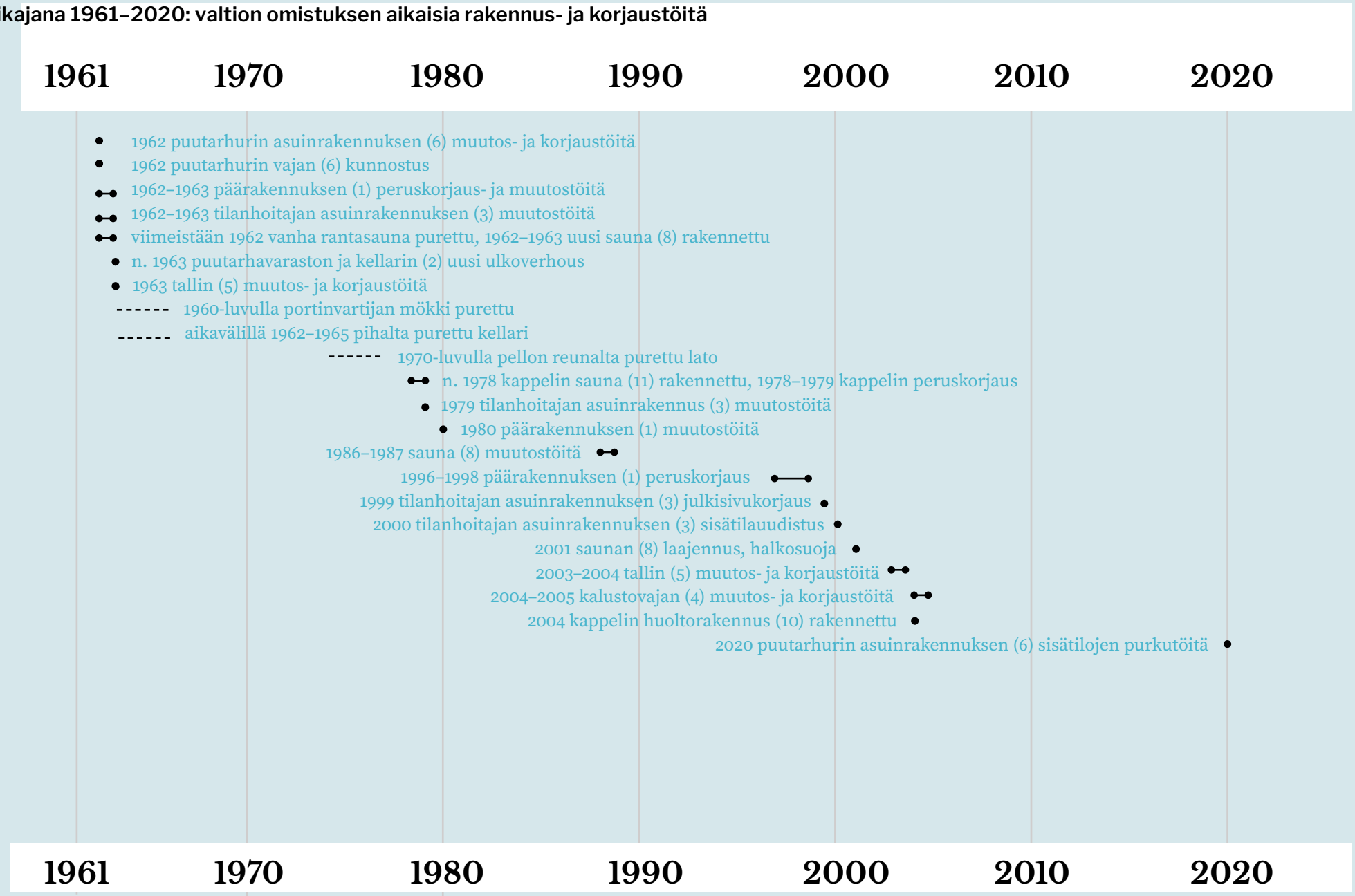

Omistajia koskevat merkinnät on esitetty mustalla ja rakennuksia koskevat sinisellä. Omistaja-tietojen lähteenä on käytetty Museoviraston tutkija Heikki Hyvösen Königstedtin inventointia 28.9.1999.

Aikajana 1801–1961

Aikajana 1961–2020: valtion omistuksen aikaisia rakennus- ja korjaustöitä

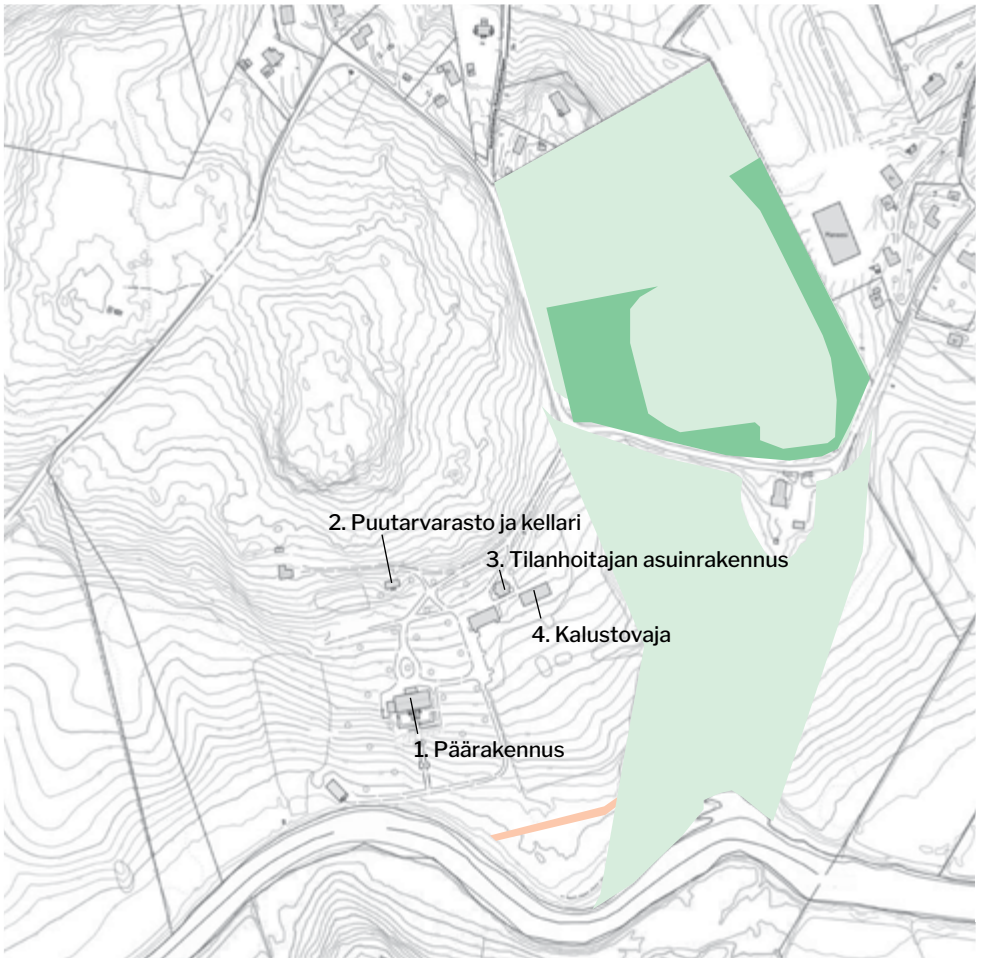
Suojelu

Kaksi Königstedtin kartanon rakennusta on suojeltu asetuksella. Lisäksi kaksi rakennusta on varjeltu.

Koko Königstedtin kartanon alue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Vantaanjokilaakson maisema-alueeseen.

Lähellä rantaa kulkenut 1700-luvun tie on määritelty ”muuksi kulttuuriperintökohteeksi”.

Lisäksi osa alueesta on suojeltu luonnonsuojelulailla ja osassa on ympäristökeskuksen luonnonsuojelualuevaraus.

Asetuksella kokonaan suojeltu rakennus (S1)

Asetuksella osittain varjeltu rakennus (V2)

Muu kulttuuriperintökohde: 1700-luvun tie

Luonnonsuojelulailla suojeltu alue: Seutulan jalopuumetsikkö.

Ympäristökeskuksen luonnonsuojelualuevaraus

Koko kartanoalue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Vantaanjokilaakson maisema-alueeseen (1995).

Kaavion pohjakartta: VKP.

Suojelu asetuksella

SUOJELLUT RAKENNUKSET

Königstedtin kartano on suojeltu asetuksella 480/85 valtion omistamien rakennusten suojelusta valtioneuvoston päätöksellä 7.9.1989. Päätös edellyttää suojeltavien kohteiden aktiivista hoitoa, kunnossapitoa ja restaurointia niin, että kulttuurihistoriallinen arvo säilyy tai korostuu.

Asetuksella on suojeltu seuraavat Königstedtin kartanon rakennukset:

- **päärakennus (1) / S1**
- **puutarhavarasto ja sen alainen holvattu kellari (2) / S1.**

Asetuksen nojalla annetuissa päätöksissä suojelu kohdennetaan suojeluluokkien avulla. Valtion omistamien rakennusten suojelussa käytettävän luokittelun hyväksyi Museovirasto 14.5.1987 ja Rakennushallitus 3.11.1987.

Suojeluluokka S1: *Rakennus suojellaan kokonaan. Opetusministeriön 20.11.1985 antaman asetuksen 11 §:ssä tarkoitetut soveltamisohjeet koskevat koko rakennusta.*

VARJELLUT RAKENNUKSET

Asetuksella suojeltujen kohteiden määrittelyn yhteydessä osa rakennuksista on luokiteltu varjeltaviksi. Varjelusta päättivät Museovirasto ja Rakennushallitus. Königstedtin kartanon alueella on kaksi varjeltua rakennusta

- **tilanhoitajan asuinrakennus (3) / V2**
- **puinen kalustovaja (4) / V2,**

joiden yhteydessä on käytetty erillistä luokitusta. Varjeluluokka V2: *Rakennus varjellaan osittain. Asetuksen 11 §:ssä tarkoitettuja soveltamisohjeita ei velvoiteta noudatettavan.*

Asetus 480/85 eli 14.6.1985/480 suojelun välineenä on kumoutunut 1.7.2010 alkaen ja suojelusta päätetään rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (4.6.2010/498) mukaisesti.[1] Aiemmin asetuksen 480/85 nojalla tehdyt suojelupäätökset pysyvät kuitenkin voimassa omistuksesta riippumatta.

MUSEOVIRASTON MÄÄRITTELEMÄT KÖNIGSTEDTIN SUOJELUTAVOITTEET

Museoviraston rakennushistorian osaston osastonjohtaja Pekka Kärki ja tutkija Sinikka Joutsalmi antoivat 4.12.1989 kirjeitse täsmennyksenä Rakennushallitukselle tiedoksi viraston käsityksen Königstedtin kartanon suojelumääräyksen soveltamisesta. *”Königstedtin kartanon kulttuurihistoriallinen arvo perustuu päärakennuksen yleisilmeiseen empire-tyylisenä kartanorakennuksena sekä sen sijaintiin puiston keskellä Vantaanjoen tuntumassa. 1800-luvun alussa – todennäköisesti vuonna 1816 – rakennettua päärakennusta on muutettu useaan kertaan. Ulkoasua leimaa etenkin arkkitehti Jarl Eklundin vuosina 1917–1918 ja 1937–1938 suunnittelemat lisäykset ja sisätiloja Sirkka Tarumaan perusteellinen muutossuunnitelma vuodelta 1961, jolloin kaikki pintamateriaalit ja pääosa kiinteästä sisustuksesta on uusittu.*

1. Päärakennuksen runko-osan ulkoasu on säilytettävä nykyisellään. Keittiösiipi voidaan purkaa.

2. Sisätiloissa suojellaan juhlahuoneiston huonejako ja vuonna 1963 luotu ilme.

3. Suojelumääräys ei koske alakerran hallin porrasta sen nykyisessä asussa.

4. Ylähallissa olevat maisematapetit on säilytettävä.

5. Holvatut kellarihuoneet on säilytettävä.

6. Puistossa sijaitsevat kellari ja varasto on säilytettävä.

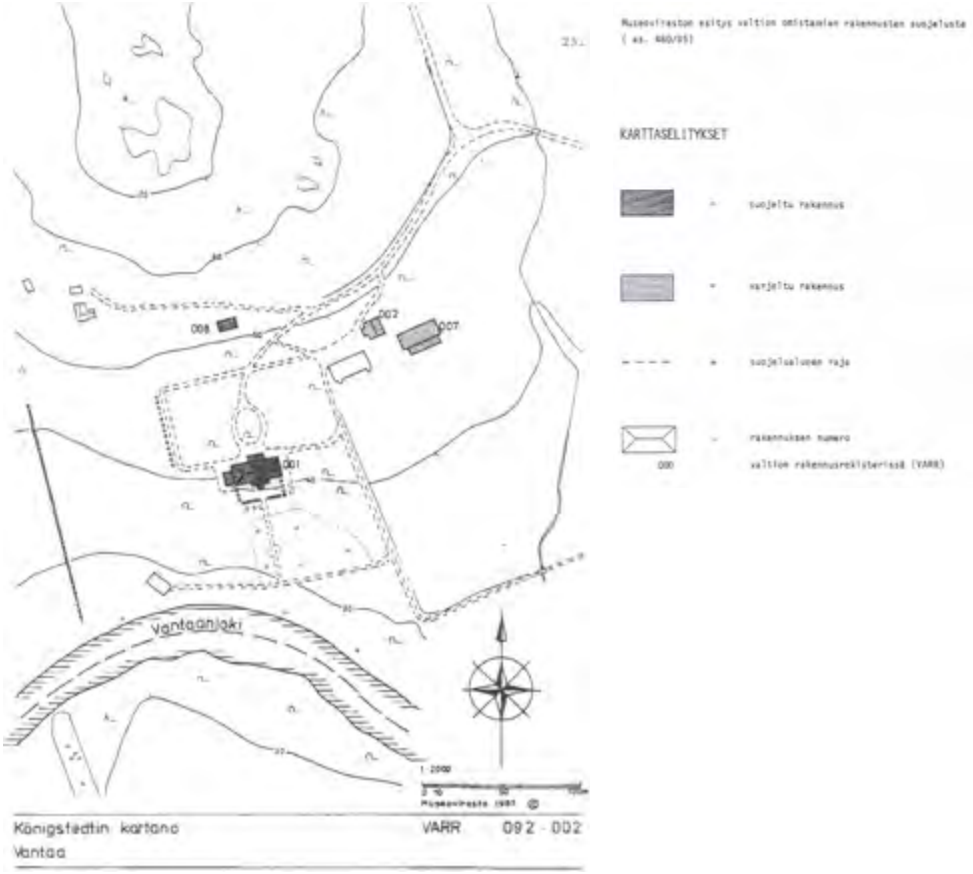
7. Varjeltavaksi esitettyjen asuin- ja varastorakennusten korjaukset on tehtävä niiden nykyinen luonne säilyttäen.

8. Puistoa on hoidettava sen historiallista leimaa kunnioittaen ja mahdollisuuksien mukaan parantaen.

9. Puistossa mahdollisesti tapahtuva uudisrakentaminen on toteutettava historiallista kartanomiljöötä vaalien. Hirsisauna tulee aikaa myöten harkita poistettavaksi tai korvattavaksi ympäristöön paremmin sopeutuvalla.”[2]

1 https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1985/19850480

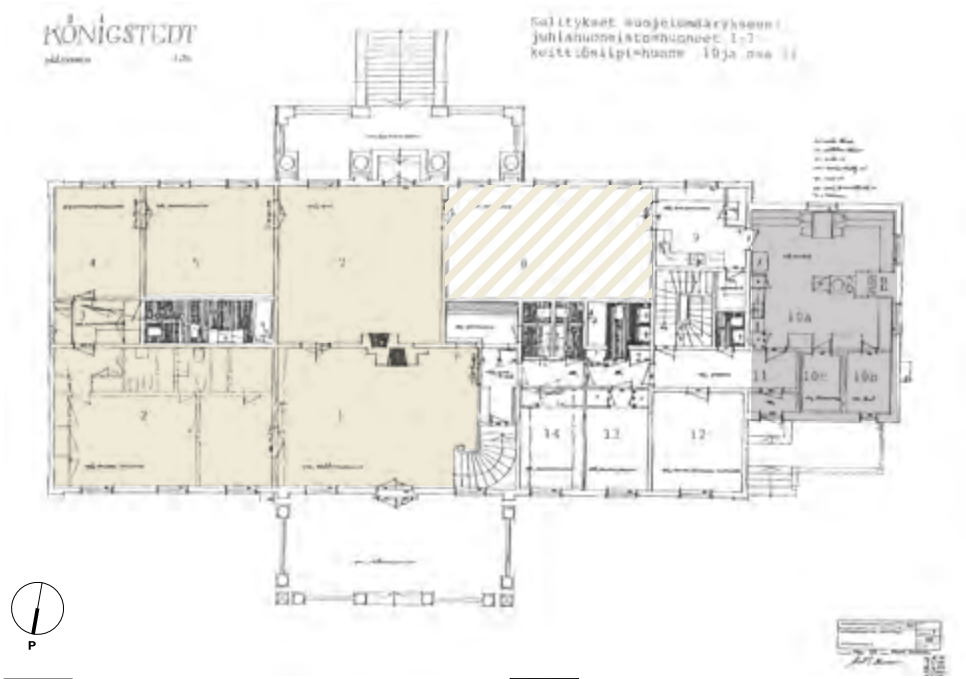
2 MV RHO / osastonjohtaja Pekka Kärki & tutkija Sinikka Joutsalmi 4.12.1989. Kirje Rakennushallitukselle. Asia: Valtion rakennusten suojelu, Königstedt, Vantaa. Säilyttävä arkisto: VKM.

Königstedtin kartanon asemapiiirrokseen on merkitty tummalla rasterilla asetuksella 480/85 suojellut rakennukset:
• 001 eli päärakennus (1)
• 008 eli puutarvarasto ja kellari (2)

sekä vaaleammalla rasterilla varjellut rakennukset:
• 002 eli tilanhoitajan asuinrakennus (3)
• 007 eli kalustovaja (4).

Piirustus: MV. VNK / Kö.

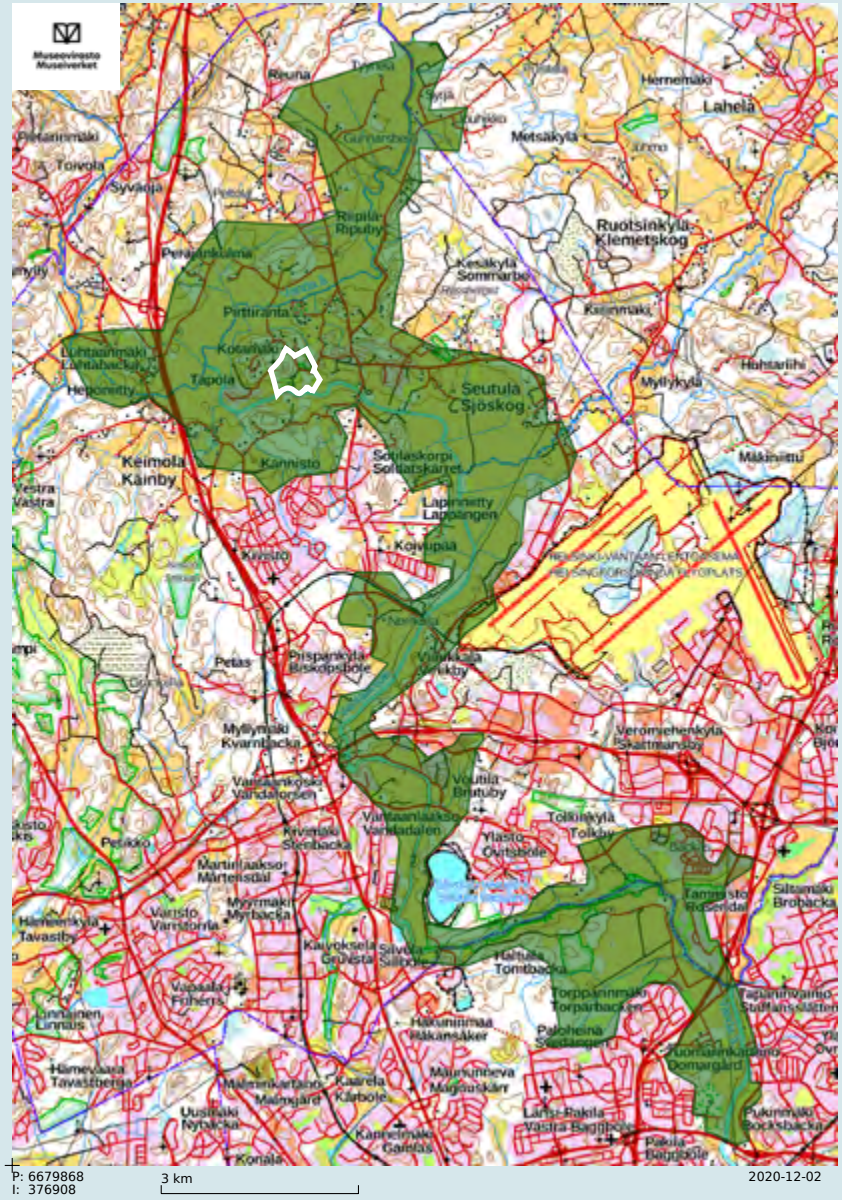

Juhlahuoneisto (1–7)

Ruokasali (8)

1950-luvulla rakennettu keittiösiipi

Königstedtin kartanon päärakennuksen ensimmäisen kerroksen pohjapiirustukseen on merkitty suojelumääräyksissä mainitun juhlahuoneiston (huoneet 1–7 eli nykyisen tilanumeroinnin mukaan 100, 124, 125, 122, 121 ja 120) ja keittiösiiven (huoneet 10a, 10b, 10c ja osa huoneesta 11) sijainnit. Erikoista on, ettei ruokasalia (kuvassa numero 8, nykyinen tilanumero 119) ole määritelty osaksi juhlahuoneistoa. Toisaalta numero 6 puuttuu pohjapiirustuksesta ja on mahdollista, että kyseessä on vain kirjoitusvirhe ja oikeasti myös ruokasali kuuluisi juhlahuoneistoon. Piirustus: Suojeluasiakirjat, MV. Pohjana on käytetty Rakennushallituksen arkkitehti Sirkka Tarumaan pohjapiirustusta vuodelta 1961. VNK / Kö. Väritys: Livady.

Königstedtin kartanon alue kuuluu kokonaisuudessaan Vantaanjokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen. Königstedt on rajattu valkoisella. Kartta: Museoverkko.fi / MV.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Koko Königstedtin kartanon alue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Vantaanjokilaakson maisema-alueeseen. Valtioneuvoston päätös on tehty vuonna 1995.

Vuosina 1993–2009 Vantaanjoen kulttuurimaisema välillä Vantaankoski–Königstedt oli RKY1993-kohde eli valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö, mutta koska kohde on myös valtakunnallisestei arvokas maisema-alue, poistettiin se päällekkäisyyksien vuoksi vuoden 2009 tarkistetusta RKY-listauksesta.

1700-luvun tielinja

Königstedtin kartanoalueen eteläosassa, lähellä rantaa on kulkenut 1700-luvulla tie nimeltä *Sjöskog (Seutula) – Ripuby (Riipilä)*, jonka Museovirasto on määritellyt ”muuksi kulttuuriperintökohteeksi”.[3] Kohde ei ole muinaismuistolain tarkoittama kiinteä muinaisjäännös, mutta sen säilyttäminen on perusteltua historiallisen merkityksen ja kulttuuriperintöarvojen takia.

Suora lainaus Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkunan kohdekuvauksesta:

”Tielinja on merkitty usealle 1700-luvun kartalle. Samojen karttojen perusteella tie on jäänyt käytöstä jo 1700-luvun lopulla.

Seutulan ja Riipilän välisestä vanhasta tielinjasta on jäljellä katkelmia. Inventoitu tieosuus on kadonnut itäpäästään hiekkakuoppaa kaivettaessa. Tietä on lisäksi raivattu pelloksi sekä lännessä Riipilässä että idässä Seutulassa.

Vanha tielinja erottuu parhaiten inventointialueen keskivaiheilla olevassa metsikössä. Tie sulautuu metsikössä Solbackantieltä Seutulan eli Königstedtin kappelin ohi etelään Vantaanjoelle johtavaan myllytiehen. Ratsupolkuna nykyään käytetyn myllytien koillis-lounaissuuntainen osuus on nurmikoitunut, noin neljä metriä leveä kaista. Myllytie näkyy etelä-pohjoissuuntaisessa osassaan matalana ojattomana penkkana. Tien kääntyessä etelässä lounaaseen erottuu rinteellä penkan sijasta suurin piirtein saman levyinen ura.

Tielinja suuntautuu rinteen alaosassa länteen Königstedtin kartanoa kohti. Tie erottuu aluksi pensaikon ja heinikon alta kaksi metriä leveänä ja noin ½ metriä korkeana penkkana. Tie katoaa kokonaan näkyvistä Königstedtin kartanon kohdalla ja on mahdollisesti tuhoutunut puiston rakentamisen yhteydessä.

Königstedtin kartanon ja Riipilän välillä tieosuus on raivattu pelloksi.”[4]

3 Kohteen tunnus on 1000010749.

4 https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1000010749

Luonnonsuojelulain nojalla suojeltu luontotyyppi ja aluevaraus

Seutulan kappelin pohjoispuolella, Solbackantien reunalla on luonnonsuojelulain nojalta suojeltu luontotyyppi nimeltä *Seutulan jalopuumetsikkö*. Alue on kapea ja se kiertää kukkulan reunaa.

Lisäksi ympäristökeskus on tehnyt luonnonsuojelualuevarauksen, joka jo suojeltua aluetta huomattavasti laajempi ja ulottuu myös Solbackantien eteläpuolelle aina Vantaanjoen rantaan asti, kiertäen kuitenkin kappelin pihapiirin.

Vuoden 2016 viistoilmakuva on otettu kohti itää. Etualalla näkyvät Königstedtin kartanon päärakennus (1), puutarhavarasto ja kellari (2), tilanhoitajan asuinrakennus (3), kalustovaja (4) ja talli (5). Etäämpänä idässä sijaitsevat kappeli (9), huoltorakennus (10) ja kappelin sauna (11). Luonnonsuojelulain nojalla suojeltu Seutulan jalopuumetsikkö on väritetty kuvaan vihreällä. Ympäristökeskuksen luonnonsuojelualuevarauksen rajat on lisätty kuvaan pisteviivoin. Kuva: VKP. Kuvankäsittely: Livady.

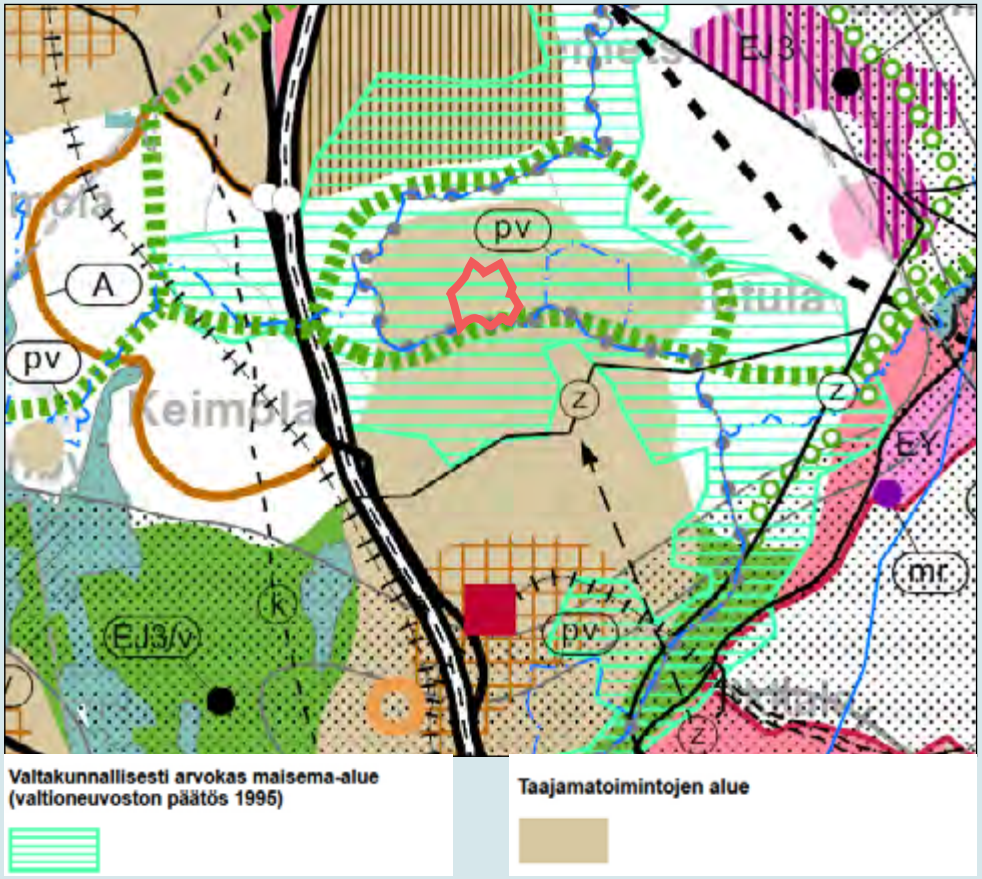
Kaavatilanne

Maakuntakaava

Voimassa olevien maakuntakaavojen yhdistelmä

Voimassa oleva Uudenmaan maakuntakaava on vahvistettu ympäristöministeriössä 8.11.2006, ja se on saanut lainvoiman vuonna 2007. Kaavaa on täydennetty Königstedtin kohdalla vaihemaakuntakaavoilla vuosina 2014 ja 2017. Kohteen kaavamääräyksiä tulkittaessa käytetään voimassa olevien maakuntakaavojen yhdistelmää.

Königstedtin alue on merkitty maakuntakaavassa *valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi*.[5] Tämä *Vantaanjokilaakso*-niminen maisema-alue ulottuu Helsingin, Vantaan ja Tuusulan alueille. Joki on määritelty myös *Natura 2000* -verkostoon kuuluvaksi. Königstedtin alue on merkitty *taajamatoimintojen alueeksi* ja osa kiinteistöstä on *vedenhankinnan kannalta arvokasta pintavesialuetta.* Jokiympäristöön on merkitty kaavassa *viheryhteystarve*.

Ote voimassa olevien Uudenmaan maakuntakaavojen yhdistelmästä Königstedtin kartanon lähiympäristön alueelta sekä kaavamerkintöjen selityksistä. Karttaan on lisätty punaisella kartanoalueen rajat. Königstedt on osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta sekä taajamatoimintojen aluetta. Kartta: uudenmaanliitto.fi.

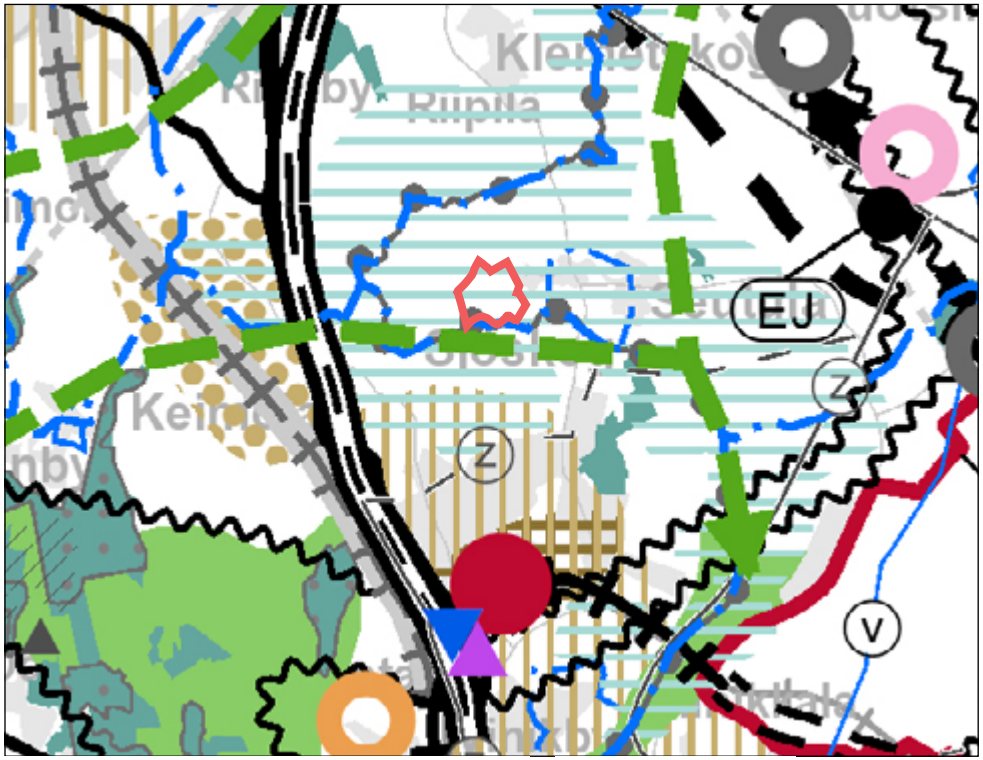
5 Valtioneuvoston päätös on vuodelta 1995.

Uusi maakuntakaava

Tätä kirjoitettaessa (tammikuussa 2021) Uudenmaan maakuntakaava on vaihtumassa. Uusi kaava, nimeltään *Uusimaa-kaava 2050,* kattaa lähes koko Uudenmaan alueen, ja sen aikatähtäin on vuodessa 2050. Kaava kokoaa yhteen kaikki maankäytön keskeiset teemat. Maakuntavaltuusto hyväksyi kaavakokonaisuuden 25.8.2020 ja maakuntahallitus päätti kaavan voimaantulosta 7.12.2020. Helsingin hallinto-oikeus on kuitenkin kieltänyt välipäätöksellään 22.1.2021 kaavaan voimaan astumisen valitusten käsittelyn ajaksi. Lainvoimaisuuden kaava saa, kun kaikki valitukset on käsitelty.[6]

Königstedtin alue on merkitty uudessa Uusimaa-kaavassa osaksi *kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeää aluetta.* Kaavamerkinnän taustalla on alueen kuuluminen valtakunnallisesti arvokkaaseen Vantaanjokilaakson maisema-alueeseen. Königstedtin etelärajalla virtaava Vantaanjoki on sekä *Natura 2000* -alue että *vedenhankinnan kannalta arvokas pintavesialue*.

Vanhaan maakuntakaavaan verrattuna uudessa kaavassa on kaksi merkittävää muutosta. Uudessa kaavassa Königstedtiä ei ole enää määritelty taajama-alueeksi. Lisäksi aiemmin Vantaanjokea myötäillen linjattu viheryhteystarve on uudessa kaavassa merkitty selkeämmin joen eteläpuolelle.

Uusimaa-kaava 2050 ei ole vielä saanut lainvoimaisuutta. Ylhäällä on esitetty ote Uudenmaan maakuntakaavojen yhdistelmästä Königstedtin kartanon lähiympäristön alueelta sekä kaavamerkintöjen selityksistä. Karttaan on lisätty punaisella kartanoalueen rajat. Königstedt on kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue, Natura 2000 -alue sekä vedenhankinnan kannalta arvokasta pintavesialuetta. Kartta: uudenmaanliitto.fi.

6 https://www.uudenmaanliitto.fi/aluesuunnittelu/uusimaa-kaava_2050

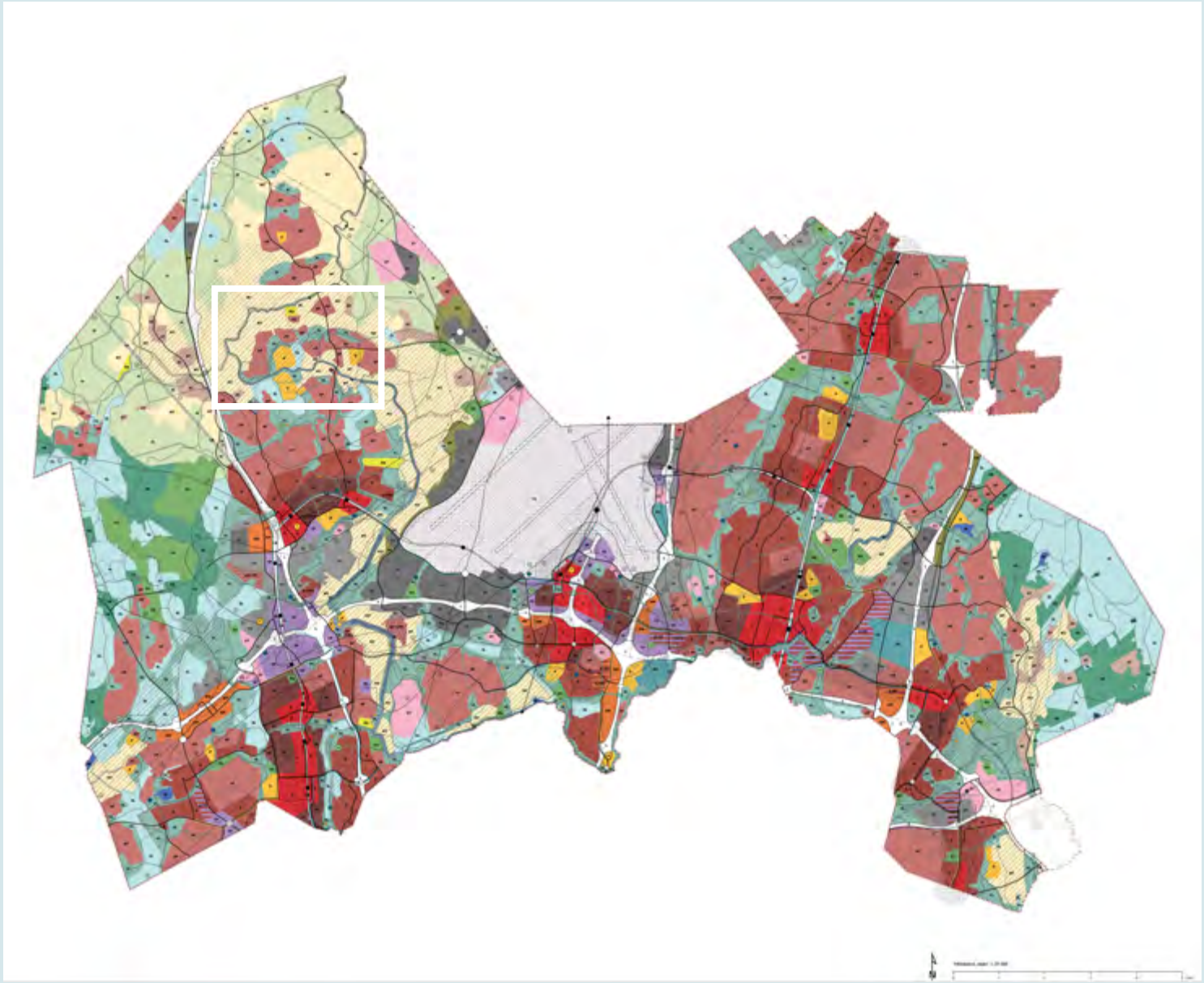
Yleiskaava

Myös Vantaan yleiskaava on vaihtunut selvitystyön aikana. Vantaan kaupunginvaltuusto on hyväksynyt uuden kaavan 25.1.2021. Kaavan nimi on *Vantaan yleiskaava 2020* ja kaavatunnus YK0048.[7]

Koko Königstedtin alue on merkitty yleiskaavassa osaksi *arvokasta kulttuuriympäristöä*. Alueen länsiosa, joka käsittää kartanon pihapiirin, sitä reunustavat peltoalueet sekä kiinteistön pohjoisosassa sijaitsevan kallioalueen, on kaavassa merkitty *palveluiden ja hallinnon alueeksi (P)*. Königstedtin kiinteistön itäosa on merkitty *luonnonsuojelualueeksi (SL)*. Alueella sijaitsee *Seutulan jalopuumetsikkö* -niminen luonnonsuojelualue, joka on ollut rauhoitettu vuodesta 2000. Alueen muuhun osaan on tehty suojelualuevaraus nimellä *Königstedtin metsä*. Kiinteistön pohjoiskärjen poikki on merkitty kulkemaan ohjeellinen ulkoilureitti ja ekologinen runkoyhteys. Königstedtin alueen eteläpuolella oleva Vantaanjoki on merkitty *Natura 2000* -alueeksi, ja joen etelärannalle on merkitty *ekologinen runkoyhteys*. Kartanon aluetta kiertää etelästä lännen kautta pohjoiseen lähivirkistysalue.

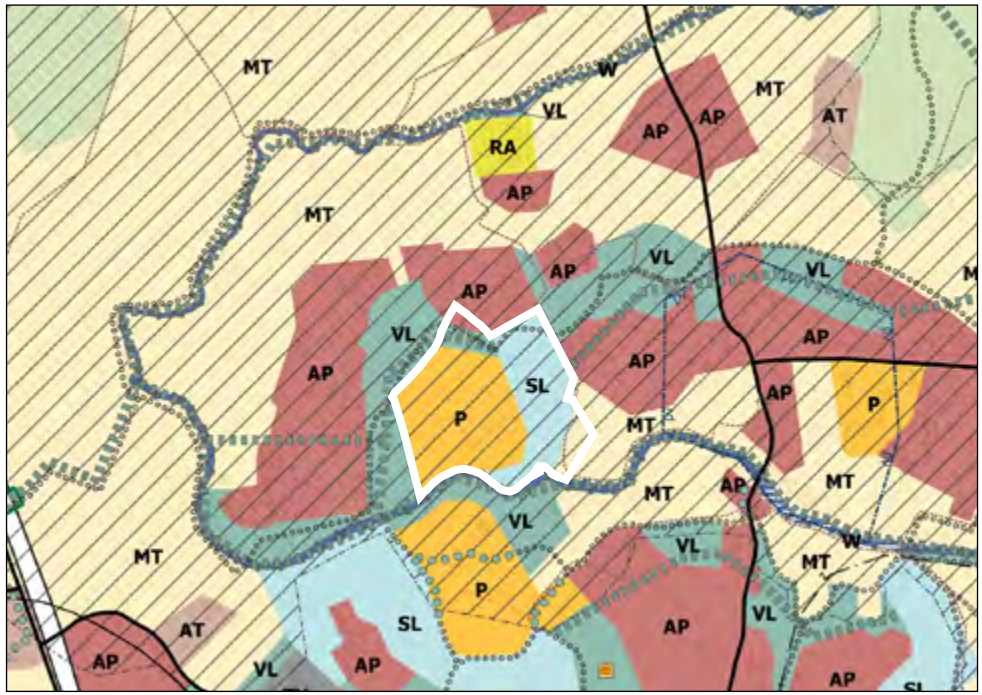
Asemakaava

Alueella ei ole voimassa olevaa asemakaavaa.

Uusi Vantaan yleiskaava 2020 on hyväksytty 25.1.2021. Kaavakarttaan on lisätty valkoinen suorakaide osoittamaan seuraavalla sivulla esitetyn karttaotteen rajausta. Kartta: vantaa.fi.

7 https://www.vantaa.fi/yleiskaava2020

Arvokas kulttuuriympäristö

Valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti arvokas kulttuuriympäristö. Alueiden käytössä on varmistettava, että kulttuuriympäristön arvot säilyvät. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on vaalittava kulttuuriympäristön ominaispiirteitä. Kulttuuriympäristöä kehitettäessä on sen arvot otettava huomioon ja sovitettava yhteen yleiskaavassa osoitetun käyttötarkoituksen mukaisen maankäytön kanssa.

SL **Luonnonsuojelualue**

Luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu tai rauhoitettava luonnonsuojelualue. Alueen suojelu turvataan maankäyttö- ja rakennuslain nojalla, kunnes luonnonsuojelulainsäädännön mukainen rauhoitus astuu voimaan. Luonnonsuojelualueen tarkka rajaus määrittyy rauhoituspäätöksessä.

Alueella sallitaan ainoastaan sen käyttötarkoitusta palveleva vähäinen rakentaminen. Alueella sallitaan ulkoilureittien perustaminen siten, että alueen suojeluarvo ei vaarannu.

Alueella on voimassa maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 128 §:n mukainen toimenpiderajoitus, joka koskee maisemaa muuttavaa maanrakennustyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä.

Jos maanomistaja ei voi kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla käyttää hyväkseen aluettaan, kunta tai valtio on velvollinen lunastamaan alueen tai suorittamaan haitasta korvauksen.

P **Palveluiden ja hallinnon alue**

Alue varataan monipuolisille julkisille ja yksityisille palvelutoiminnoille, sekä niitä palveleville asuin- ja huoltotiloille. Rakentaminen tulee toteuttaa ympäristöön sopeutuen. Alueelle ei saa sijoittaa vähittäiskaupan suuryksikköä. Alueella olevaa asumista saa ylläpitää ja täydentää harkitusti.

VL **Lähivirkistysalue**

Alue varataan virkistyskäyttöön. Alueita ylläpidetään ja kehitetään yhtenäisinä, hyvin saavutettavina sekä toiminnoiltaan ja luonnonympäristöltään monipuolisina virkistys- ja viheralueina. Aluetta ja sen toimintoja tarkemmin suunniteltaessa ja lupamenettelyn yhteydessä tulee ottaa huomioon luontoarvot, kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot, varmistaa ulkoilureittien ja ekologisen verkoston jatkuvuus sekä turvata ekosysteemipalvelut. Alueella sallitaan ulkoilua tai muuta yleistä virkistystoimintaa palveleva rakentaminen.

Alueella olevat asuinrakennukset voidaan säilyttää. Rakennusten perusparantaminen, korjaaminen ja vähäinen laajentaminen ovat sallittuja. Mikäli asuinkäytössä oleva rakennus tuhoutuu, voidaan se korvata uudisrakennuksella. Asuntojen määrää alueella ei saa lisätä.

Alueella on voimassa maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 128 §:n mukainen toimenpiderajoitus, joka koskee maisemaa muuttavaa maanrakennustyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä.

MT **Maatalousvaltainen alue**

Alue varataan maatalouteen. Alueella sallitaan tilalla harjoitettavaa maatilataloutta palvelevaa rakentamista 6.6.1983 mukaisilla tiloilla seuraavasti:
- kaksi asuntoa 2-5 hehtaarin suuruisilla tiloilla
- kolme asuntoa 5-20 hehtaarin suuruisilla tiloilla
- lisäksi yksi asunto kutakin tilan pinta-alan täyttä kahtakymmentä hehtaaria kohti.

Lisäksi sallitaan ulkoilua, virkistystä tai matkailua palveleva vähäinen rakentaminen.

Rakentaminen on ensisijaisesti sijoitettava tilakeskusten yhteyteen tai siirrettävä AT- tai AP-alueille. Ulkoilureittien ja ekologisen verkoston jatkuvuus tulee turvata.

Natura 2000-verkoston alue

Merkinnällä osoitetaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet.

Ekologinen runkoyhteys

Yhteys turvaa eliölajien liikkumista ja luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Ekologisen verkoston jatkuvuus tulee turvata.

Ekologisen runkoyhteyden sijainti on ohjeellinen ja tarkentuu jatkosuunnittelussa. Yhteyden hoidossa, käytössä ja yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon luontoarvot, kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot ja varmistaa, että ekologinen yhteys säilyy tai kehittyy luonnon olosuhteiltaan monipuolisena ja mahdollisimman leveänä. Jatkosuunnittelussa tulee varmistaa metsälajiston liikkumisen kannalta toimivan ekologisen yhteyden säilyminen Sipoonkorven ja Natura 2000-verkostoon kuuluvan alueen "Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet" väliltä.

Ohjeellinen ulkoilureitti

Ulkoilureitti voidaan toteuttaa ulkoilutienä tai ulkoilupolkuna. Reitin sijainti on ohjeellinen. Ulkoilureitin sijainti ja tyyppi tarkentuvat yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Ohjeellinen ratsastusreitti

Ratsastusreittien toteuttamiselle on varattava tilaa jatkosuunnittelussa. Ratsastusreitin sijainti on ohjeellinen.

Ote Vantaan uudesta yleiskaavasta YK0048 Königstedtin lähiympäristön kohdalta sekä Königstedtiä koskevat kaavamääräykset ja merkinnät. Kaavakarttaan on lisätty valkoisella Königstedtin kartanoalueen rajaus. Kartta: vantaa.fi.

– KARTANON VAIHEET –

Aateliskodista edustuskartanoksi.

Königstedtin kartanon kantatilan historia ulottuu 1500-luvun alkupuolelle. Kartanolla on ollut historiansa aikana muutama kymmen eri omistajaa ja useita eri omistusmuotoja. Se on ollut muun muassa palkkatila, ratsutila ja rälssitila. Kartano on toiminut maanviljelys-, hevos- ja karjatilana, mutta siellä on ollut myös lasitehdas, mylly ja saha. Omistajien joukossa on ollut monia huomattavia sukuja, kuten Hisinger, Ullner, Gripenberg ja Wrede.

Aateliskartano on muutettu vuosien 1961–1963 aikana valtioneuvoston edustuskartanoksi, jossa järjestetään erilaisia kokouksia, neuvotteluja ja vastaanottotilaisuuksia. Kartano toimii myös valtiollisten arvovieraiden majapaikkana.

Luvussa käydään läpi kartanon historiaa kronologisesti aina 1500-luvulta tähän päivään asti.

Aikakausi	Omistajat
1511–15xx	Nimismies Olof Nilsson (Olavi Niilonpoika)
1540–1547	Staffan Olofsson (Olsson)
15xx–1585	Staffan Staffansson
1586–1604	Erik (Erich) Staffansson
1605–1632	Jakob Eriksson
1633–1650	Korpraali Matts Tönnesson, aateloituna Creutzhammar
1650–1659	Elisabet Ållongren (Tönnessonin leski)
1660–1669	Kenraaliluutnantti Fredrik Löwe
1670–1683	Agneta Maydell (Löwen leski) ja poikansa Georg Johan von Löwen 1670–1683
1683–1711	Kapteeni Johann Köhnn, aateloituna von Köhnningstedt
1711–1723	Anna Magdalena von Jordan, Köhnnin leski
1723–1736	Kapteeni Johan Mether
1737–1744	Majuri Carl Johan Aminoff
1745–1746	Ratsumestari Carl Otto Knorring
1747–1755	Luutnantti Johan Vilhelm Fogel
1756–1758	Kornetti Gregorius (Grels, Georg) von Kothen
1759–1800	Kapteeni Hans Henrik de Carnall
1801–1831	Todellinen valtioneuvos Jakob Wilhelm Hisinger
1831–1849	Kapteeni Carl Gustaf Ullner (Hisingerin vävy)
1850–1853	Kihlakunnantuomari Carl Fredrik Ullner
1854–1878	Kunnallisneuvos August Fredrik Robert Ullner
1879–1901	Eversti Lars Emil von Haartman
1902–1907	Kauppias Robert Emanuel Mattsson
1908	Tehtailija Karl Kallio
1909–1915	Kauppias Niilo Aaron Hakala
1915–1941	Majuri Frans Michaël Gripenberg ja puoliso vapaaherratar Olga Sofia Marguerite, o.s. Mannerheim
1942–1950	Pankinjohtaja Göran Robert Ehrnrooth
1950–1961	Vapaaherra Gustaf Woldemar Wrede af Elimä ja leski vapaaherratar Asta Wrede, o.s. Örtengren
6.7.1961–	Suomen valtio (nykyisin Senaatti-kiinteistöt)

Kartanon ensimmäiset vuosisadat 1511–1800

Nimismiehen perintötalo 1511–1632

Königstedtin kartanon historia ulottuu aina 1500-luvulle eli keskiajan lopulle asti. Vantaa oli keskiajalla Helsingin pitäjän osa. Kartanon kantatila sijaitsi Helsingin pitäjän Ruotsinkylän neljänneksen Riipilän eli Ripukylän tai *Ripubyn* kylässä, paikoitellen melko jyrkästi etelään viettävällä joen rantatörmällä.[8] Jokea kutsuttiin aina 1550-luvulle asti Helsinginjoeksi, mutta Helsinge-nimen vakiintuessa paikkakunnan nimeksi alettiin jokea kutsua Vantaanjoeksi.[9]

Kartanon kantatilan ensimmäiseksi omistajaksi mainitaan joissakin lähteissä vuonna 1511 Helsingin pitäjän nimismies Olof Nilsson eli Olavi Niilonpoika.[10] Kantatila numero 4 koostui viidestä erillisestä tilasta, joista kullakin oli oma omistajahistoriansa maakirjoissa vuodesta 1540 alkaen: 1540–1547 Staffan Olsson; –1585 Staffan Staffansson; 1586–1604 Erik Staffansson; 1605–1632 Jakob Eriksson.[11] Omistushistorian valossa vaikuttaa siltä, että talo on periytynyt isältä pojalle ja että se on ollut suvun hallussa aina vuoteen 1632.[12]

1500- ja 1600-luvulla tilat nimettiin omistajansa mukaan ja tilojen koko ilmaistiin veromarkkoina. Yksi veromarkka vastasi noin 3,1 hehtaaria viljeltyä maata. Viidestä tilasta muodostuneen kantatilan koko oli 3 veromarkkaa eli noin 9,3 hehtaaria. Vuonna 1571 tiloilla oli verotettavana yhteensä neljä hevosta, 11 lehmää, 12 lammasta, 7 vuohta ja yksi sika.[13]

Riipilän kylä oli 1500-luvun puolivälissä pitäjän muihin kyliin verrattuna keskimääräistä suurempi yhdeksällä savullaan. Yhden savun katsotaan käsittäneen noin 7–10 henkeä, joten kylän asukasluku on ollut noin 63–90 henkeä. Pitäjän suurimmat kylät sijaitsivat usein Vantaanjoen varrella, joten joen läheisyys lienee vaikuttanut myös Riipilän suosioon.[14] Kylä on ollut verrattain vauras. Esimerkiksi vuonna 1586 se on ollut peltomääriltään Helsingin pitäjän seitsemänneksi suurin kylä.[15]

Tilan rakennuskannasta 1500-luvulla ei ole löytynyt tarkempaa tietoa, mutta Helsingin pitäjän alueella asuinrakennukset ovat tyypillisesti olleet 1500- ja 1600-luvuilla tuvasta, kamarista ja porstuasta koostuvia yksinäistupia. Varakkaammilla tiloilla on ollut myös paritupia. Köyhemmissä taloissa päärakennus on voinut muistuttaa 1600-luvun lopun ratsumiesten sotilastorppatyyppiä, jossa on ollut tupa ja eteinen.[16] Päärakennuksen lisäksi tilakeskukseen on kuulunut lukuisia muita rakennuksia.

Vuonna 1570 alkanut Pitkä viha eli Ruotsin ja Venäjän välillä käyty 25-vuotinen sota vaikutti myös Helsingin pitäjän asukkaisiin vähintäänkin ylimääräisten sotaverojen muodossa. Sodan vaikutuksesta monet tilat autioituivat ja vuonna 1576 myös Riipilässä oli kaksi autiota[17] taloa. Muuten kylä kasvoi hitaasti ja vuonna 1598 taloja oli jo 11.[18]

8 Kuisma 1990, 50.
9 Suhonen 2005, 6. 1550-luvulla ensimmäisen kerran mainitun Vanda-nimen alkuperä juontaa Hämeeseen.
10 Jutikkala & Nikander (toim.) 1939, 423.
11 Heino 2012, 15. Alkuperäislähteet: Jutikkala & Nikander (toim.) 1939, 423; Söderling 1989, 38.
12 Hyvönen 1999.
13 Heino 2012, 15–16. Alkuperäislähteet: Korpinen 1957, 65; Stockmann-Lindholm & Söderling 1989, 28; Söderling 1989, 38–39.
14 Kuisma 1990, 52.
15 Kuisma 1990, 105.
16 Korpinen 1981, 386–389.
17 Autiolla on verotuksessa tarkoitettu myös veronmaksukyvyttömyyttä.
18 Kuisma 1990, 55.

Königstedt sotilaiden palkka- ja perintötilana 1633–1800

Vanhin kartta, jossa Riipilä on esitetty, on Samuel Brotheruksen[19] mittaama ja laatima metsäkartta Helsingin pitäjän Vantaanjoen varren kylistä rajoineen ja tiloineen vuodelta 1699. Yleiskartassa on esitetty kylät, riidanalaiset rajat, kantatalot ja päätiet. Vantaanjoen silmukan kohdalla sijaitsevasta Riipilästä on käytetty kartassa ruotsinkielistä nimeä *Rippuby*. Nykyinen kirjoitusasu on *Ripuby*. Rakennukset on esitetty symbolisesti ja niiden lukumäärä tai sijainnit eivät vastaa todellisuutta.

Seuraava Riipilää esittävä kartta on H. O. Brinckin laatima ja se on tehty vuonna 1735 sarkajaon jälkeen. Sitä seuraavat kartat ovat vuoden 1764 geometrinen kartta, joka ajoittuu isojaon ensimmäiseen vaiheeseen sekä vuosien 1776–1780 isojakokartta. Niiden perusteella muodostuu jo varsin hyvä kuva alueen kehityksestä 1700-luvun puolella. 1700-luvun kartoissa esitetään sekä Riipilän että Luhtaanmäen kylien maat.

Creutzhammarin aika 1633–1659

Vuonna 1633 Königstedtin kantatila siirtyi kruunulle. Tutkimuksen yhteydessä ei selvinnyt, miksi tila siirtyi kruunulle. Sen aikaisen lainsäädännön mukaan kuitenkin talo siirtyi kruunulle esimerkiksi silloin, jos verot jäivät maksamatta kolmena vuotena. Tämä oli varsin tavallista, ja näin on saattanut tapahtua tässäkin tapauksessa.[20] Kruunu lahjoitti kantatilan jo samana vuonna korpraali Matts Creutzhammarille (ent. Tönnesson) tämän aateloimisen yhteydessä. Samalla hänen hallintaansa siirtyi neljä muuta taloa Riipilässä.[21]

Creutzhammar asui omistamassaan läheisessä Meilbyn virkatalossa, mutta omisti Riipilän talojen lisäksi myös lukuisia muita rälssitiloja lähikylissä.[22] Creutzhammar kuoli vuonna 1654, minkä jälkeen hänelle luovutetut maat siirtyivät leskelle. Lesken kuoltua Creutzhammarilla ei ollut miespuolista perillistä enää elossa, joten maat otettiin kruunulle.[23]

Löwen aika 1660–1683

Vuonna 1660 kruunu luovutti Königstedtin maat suurelle sotasankarille Fredrik Löwelle[24]. Hän oli baltiansaksalainen eli nykyisen Viron alueella syntynyt aatelismies, joka ylennettiin Saarenmaan varakuvernööriksi. Hän omisti muun muassa Koluveren entisen piispanlinnan ja Seirin kartanon ja palveli korkeissa sotilastehtävissä, eikä siksi kenties koskaan asunut Königstedtissä.[25]

Fredrik Löwen (1600–1699) muotokuva. Kuva: Wikimedia Commons.

19 Nimi esiintyy myös muodossa *Broterus*.

20 Korpinen 1981, 401.
21 Lönnqvist 2009, 84–85.
22 Lönnqvist 2009, 84.
23 Heino 2012, 17. Alkuperäislähde: Helsingin yliopisto 2007a.
24 Fredrik Löwestä on käytetty myös nimeä Friedrich von Löwen tai Lefwe.
25 SBL 2021; Heino 2012, 17, alkuperäislähteet: Lönnqvist 1995, 63–64; Stockmann-Lindholm & Söderling 1989, 31.

Samuel Brotheruksen mittaama ja laatima metsäkartta Helsingin pitäjän kylistä rajoineen ja tiloineen vuodelta 1699. Vantaanjoen silmukassa sijaitseva Riipilän kylä (*Rippuby* eli *Ripuby*) on ympyröity karttaan valkoisella. Yleiskartta käsittää kylät, riidanalaiset rajat, kantatalot ja päätiet Kaarelasta, Kåttbystä ja Oulunkylästä pohjoiseen Nurmijärven Palojoelle sekä idän Kirkonkylästä Keimolan, Markinkylän ja Kaarelan länsirajalle. Vieressä on karttaote Riipilän alueelta. Kartta: KA.

Karttaote Riipilän kylän lähiympäristöstä vuodelta 1699. Königstedtin kartanon nykyiset kiinteistörajat on lisätty karttaan valkoisella, mutta mittasuhteet eivät ole tarkkoja. Kartta (osa): KA.

KÖHNNIN AIKA 1683–1711, RUSTHOLLI, KÖNIGSTEDT-NIMI

Ruotsin kuningas Kaarle XI peruutti vuonna 1683 rahapulassaan verovapausoikeuksia ja alensi useita sotilaille lahjoitettuja rälssitiloja pelkiksi ratsutiloiksi. Kaarle XI:n reduktion[26] seurauksena myös Riipilän talot perittiin takaisin kruunulle Fredrik Löwen perikunnalta vuonna 1683. Viidestä talosta muodostettiin ratsutila eli rustholli, joka luovutettiin kapteeni Johann Köhnnin hallintaan. Ruotujakolaitokseen kartano rekisteröitiin nimellä *Dragonstam Nr 53 av Majorens Compani*.[27] Kapteeni Köhnn aateloitiin vuonna 1693 nimellä *von Köhnningstedt,* jolloin rusthollikin sai saman nimen. Myöhemmin nimi muuntui nykyiseen muotoonsa *Königstedt*. 1800-luvun alkuun asti käytettiin myös ruotsinnosta *Konungs*.[28]

Johann Köhnn oli ensimmäinen taloa hallinneista sotilaista, joka myös asui siellä. Asutuksen yleisluetteloista löytyy maininta ”*Ryttmest. Köön med sin fru*” vuodelta 1691. Edellinen merkintä Königstedtistä on vuodelta 1682, joten he ovat saattaneet muuttaa taloon heti sen siirryttyä heidän hallintaansa.[29] Muutos on merkittävä, sillä taloa itse asunut omistaja on varmasti halunnut kehittää kotiaan eri tavalla kuin henkilö, jolle se on pelkkä tulonlähde.

1600-luvun aikana kylvömäärät kasvoivat Riipilän kylässä huomattavasti. Vuodesta 1624 vuoteen 1710 kylän talojen keskimääräinen kylvömäärä kasvoi 2,4 tynnyristä[30] 3,8 tynnyriin.[31] Kasvua on siis yli 58 %, jolloin peltoalan on täytynyt kasvaa samassa suhteessa. Se tarkoittaa myös, että kotieläinten määrä on kasvanut, sillä lannoitukseen käytettiin etupäässä karjan lantaa. Myös laidun- ja niittyalan on siis täytynyt kasvaa. Tiedetään myös, että Riipilässä on kaskettu vielä 1600-luvulla[32], joten maisema on avautunut huomattavasti vuosisadan kuluessa.

Königstedtin peltoala[33] oli vuonna 1694 noin 12 hehtaaria, mitä voidaan pitää varsin huomattavana määränä, kun ottaa huomioon, että useimmilla talonpoikaistiloilla viljelyala jäi 1–2 hehtaariin.[34] Toisaalta Königstedt muodostettiin yhdistämällä viisi taloa, joten siihen suhteutettuna ala tuntuu luonnolliselta. Torppia ei ollut.[35]

1690-luvulla pohjoista Eurooppaa koettelivat Suurina kuolonvuosina tunnetut pahat katovuodet. Sato menetettiin osittain tai kokonaan useampana vuotena, ja kotieläimet päätyivät pataan, kun muuta ruokaa ei ollut tarjolla. Samalla monet talot autioituivat väen kuoltua tai lähdettyä etsimään ruokaa muualta.[36] Katastrofin on täytynyt pysäyttää peltopinta-alan kasvu moneksi vuodeksi, joskin autioituneiden talojen pellot ovat saattaneet siirtyä kylien muiden talojen käyttöön. Seuraava vuosikymmen ei tuonut juurikaan helpotusta. Suuri pohjan sota syttyi vuonna 1700, mikä tarkoitti veroja ja sotaan värvättyjä miehiä. Vuosina 1704–1708 suuret sademäärät rokottivat satoja ja vuonna 1709 kato oli yhtä paha kuin 1690-luvun huonoimpina vuosina. Lisäksi vuonna 1710 alueelle levisi rutto.[37]

Omistajana Anna Magdalena von Jordan 1711–1723

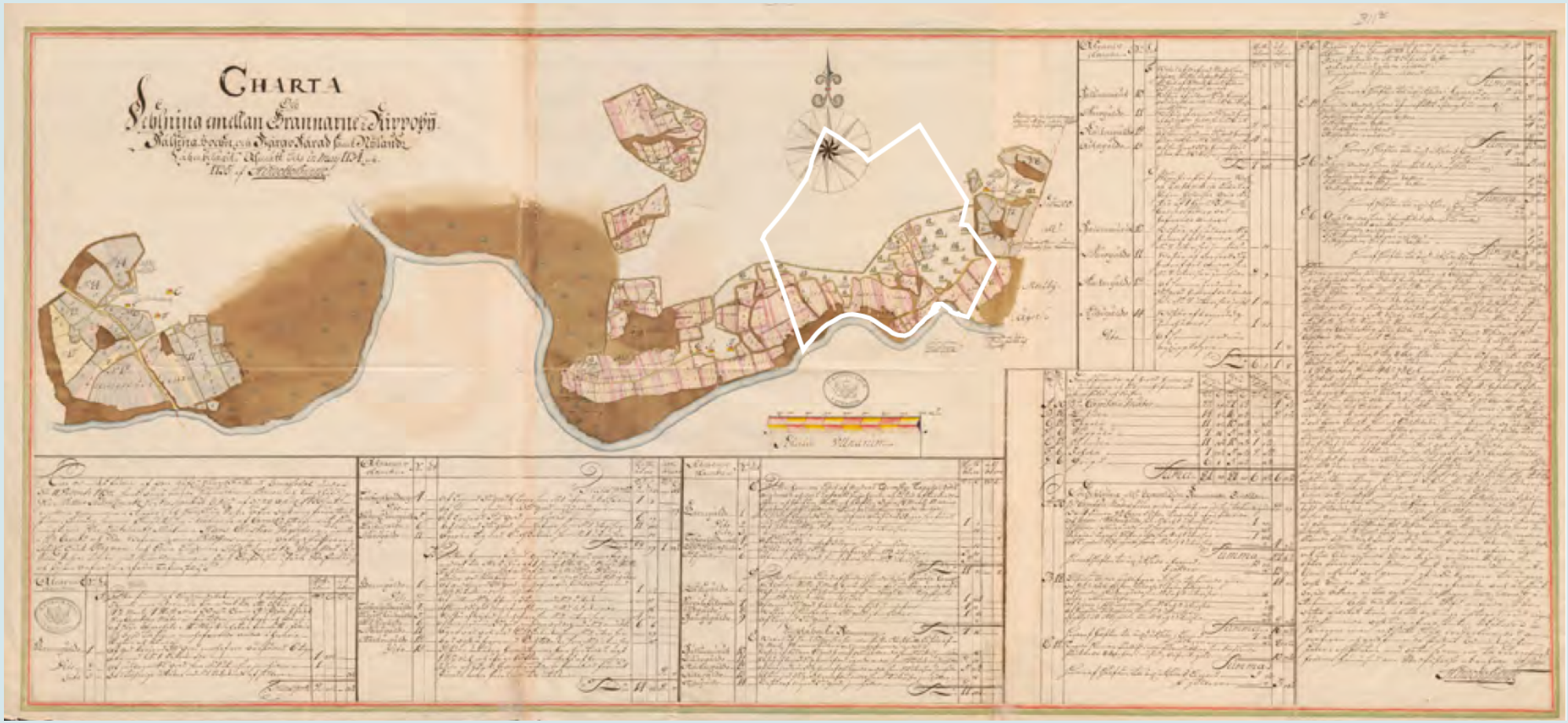
Von Köhnningstedt kuoli vuonna 1711. Vuosina 1711–1723 Königstedt oli lesken Anna Magdalena von Jordanin omistuksessa. Tilan suuruus oli tällöin 1 2/3 manttaalia.[38]

Johan Metherin aika 1723–1736, sarkajako

Vuonna 1723 Königstedt siirtyi kapteeni Johan Metherin haltuun. Mether oli toimelias mies, joka toimi Helsingin kaupungin kämnerinoikeuden esimiehenä. Hänellä oli myös ainakin vuonna 1734 Riipilässä krouvi, joskaan ei ole varmaa toimiko se Königstedtin silloisessa päärakennuksessa vai erillisessä rakennuksessa.[39] Vuoden 1735 kartassa ei esiinny erikseen krouviksi nimettyä rakennusta.

Mether valitti oikeuteen kyläläisten liiallisista hakkuista kylän metsissä. Puista tehtiin palkkeja, joita kaupattiin vientiin. Muutkin kuin Riipilän asukkaat harrastivat samaa, ja jokea pitkin uitetut palkit aiheuttivat ajoittain ongelmia. Esimerkiksi vuonna 1725 tukit ajautuivat sumaan Riipilän kohdalla ja nousevan veden mukana ne ajautuivat kylän pelloille ja rikkoivat aitoja. Myös tästä Mether teki valituksen.[40]

26 Reduktiolla tarkoitettiin kruunulle aikaisemmin kuuluneen omaisuuden takaisin perintää. Termiä käytetään useimmiten läänitysten ja säteritilojen takaisinperinnän yhteydessä. (Projekt Runeberg: Nordisk familjebok 1915). Helsingin pitäjässä tämä isona reduktionakin tunnettu takaisinperintä toteutettiin pääosin vuosina 1682–1688 (Kuisma 1990, 206–207).
27 Lönnqvist 1995, 64.
28 Jutikkala & Nikander (toim.) 1939, 422–423; Lönnqvist 2009, 85–86.
29 Kansallisarkiston digitaaliarkisto: Asutuksen yleisluettelot, Helsingin pitäjä, Nurmijärvi 1674–1693.
30 Tynnyrin koko on vaihdellut aikojen saatossa. 1600-luvulla tynnyrin tilavuus on ollut kuivaa tavaraa mitattaessa 145 litraa ja 1700-luvulla 165 litraa. Tynnyrinala puolestaan on alkujaan ollut ala, jolle tynnyrillinen siemenviljaa on kylvetty. 1600-luvulla tynnyrinalalle määriteltiin kuitenkin kiinteä pinta-ala, joka vastasi noin 0,49 hehtaaria, jolloin tynnyrillinen siemenviljaa riitti noin 2,3 tynnyrinalalle. Yksi tynnyrillinen kylvettyä viljaa on 1600-luvulta lähtien vastannut noin 1,127 hehtaaria. 2,4 hehtaaria on siten vastannut noin 2,7 hehtaaria ja 3,8 tynnyriä noin 4,3 hehtaaria.
31 Kuisma 1990, 105.
32 Kuisma 1990, 110.
33 Kuisma kirjoittaa ratsumestari Röhnin peltoalasta, mutta lienee turvallista olettaa, ettei Riipilässä ole asunut sekä ratsumestari Köhniä että ratsumestari Röhniä samanaikaisesti.
34 Kuisma 1990, 106–107.
35 Jutikkala & Nikander (toim.) 1939, 423.
36 Kuisma 1990, 349–350.
37 Kuisma 1990, 353.
38 Kuronen 1966, 5.
39 Kuisma 1991, 242.
40 Kuisma 1991, 32–33.

H. O. Brinckin laatima Riipilän kylän kartta 1734–1735. Karttaan on lisätty valkoisella Königstedtin kartanon nykyiset kiinteistörajat, mutta mittasuhteet eivät ole tarkkoja. Sarkajakokartta Charta och dehlning emellan grannarne i Rippoby, KA. Kuvankäsittely: Livady.

Seuraava sivu:
Osasuurennos Riipilän kylän sarkajakokartasta vuosilta 1734–1735. Kylän pellot on jaettu sarkajaon mukaisiin kapeisiin kaistoihin. Königstedtin nykyiset kliinteistörajat on esitetty valkoisella viivalla. Kartta (osa): KA. Kuvankäsittely: Livady.

Siöstö
Meilby
Några Stenar gråstår
Några Stenar åtan
ordning gråstås af

Vuoden 1735 kartassa Riipilän kylän viljelykset on jaettu sarkajaon mukaan. Pellot ovat kapeina kaistoina, jotka on jaettu vuoron perään kylän talojen kesken. Jokaista peltoaluetta ympäröi yhteinen aita. Niityt ja metsät olivat kylän yhteisomistuksessa, joten kartan liitteenä oleva jakotoimitus talokohtaisine tietoineen koskee vain peltoalaa. Lisäksi kartasta on todennäköisesti jätetty pois pohjoiseen joen vartta seurailevat niittyalueet. *Herr Capitain Mäterille* on osoitettu käyttöön 27 tynnyriä ja 6 $^{2}/_{3}$ kappaa peltoa, mikä vastaa noin 13 hehtaaria. Königstedt oli jo tässä vaiheessa selvästi kylän suurin talo, kun seuraavaksi isoimmalle talolle, Kistulalle, oli osoitettu käyttöön 16 tynnyriä ja 10 $^{2}/_{5}$ kappaa peltoa, noin 8 hehtaaria.

Niityt ja pellot sijoittuvat reheville savimaille. Pellot olivat pääasiassa loivasti etelään viettävillä rinteillä ja niityt puolestaan tasaisemmilla ja alavammilla paikoilla. Näin pelloilla oli hyvät lämpöolosuhteet, eikä joen mahdollinen tulviminen uhannut kylvöstä tai satoa. Rakennuksia tai pihapiiriä ei eritellä kartassa mitenkään. Kaikki talot on esitetty samanlaisina, mutta kyse lienee vain esitystekniikasta. Rakennukset sijaitsivat tällöin noin 500 metriä nykyisestä päärakennuksesta länteen. Sillä alueella, jolla Königstedtin nykyiset rakennukset sijaitsevat, ei vuoden 1735 kartassa ole esitetty rakennuksia, mutta alueen halki kulki paikallistie nykyisen kappelin kohdalta Vantaanjoen rantaan.

Omistajina useita sotilasvirkamiehiä 1737–1800

Königstedt oli 1700-luvulla useiden eri sotilasvirkamiesten omistuksessa. Majuri Carl Aminoff omisti Königstedtin vuosina 1737–1744. Vuosina 1745–1746 tilaa hallitsi volontööri Carl Otto von Knorring, joka oli vanhaa mainzilaista virkamiessukua, joka aateloitiin 1750-luvulla.[41]

Vuonna 1754 luutnantti Johan Wilhelm Vogel[42] osti Königstedtin perinnöksi, eli maksoi talon muuttamisesta kruununtilasta perintötilaksi.[43] Talo vaihtoi kuitenkin omistajaa pian sen jälkeen, sillä kornetti Gregorius von Kothen osti talon vuonna 1756 ja jo vuonna 1759 talo siirtyi edelleen kapteeni Hans Henrik de Carnallille, joka pitikin rakennusta hallussaan vuosisadan vaihteeseen asti.[44] De Carnall oli syntynyt vuonna 1724 Kristiinankaupungissa. Hän omisti myös Königstedtin eteläpuolisella vastarannalla sijaitsevan Linnan kartanon vuosina 1747–1757. Hän lienee vuokrannut toista kartanoa.[45] 1700-luvun jälkipuolisko oli hyödyn ja valistuksen aikaa ja de Carnallin kerrotaan pitäneen henkilökunnastaan hyvää huolta. Hans Henrik de Carnall kuoli vuonna 1801, mutta hänen poikansa Ferdinand Ernst de Carnall oli myynyt perintöratsutilansa senaattori Jacob Wilhelm Hisingerille jo edeltävänä vuonna 1800.[46]

Isojako

Vuoden 1764 isojakokartassa kylien pellot on jaettu suurempiin talokohtaisiin alueisiin. Aiemmin räsymattojen tavoin maisemaa viiruttaneet pellot ovat muuttuneet epäsäännölliseksi tilkkutäkiksi. Iso muutos aikaisempaan on myös se, että aiemmin yhteisinä hoidetut niityt on jaettu talojen kesken. Näin talojen maa-ala vaikuttaa kasvaneen huimasti edellisen kartan tilanteeseen verrattuna, vaikka todellisuudessa hyödynnettävän alan kasvu on huomattavasti maltillisempi. Niittyalan muutosta vuodesta 1735 on vaikea arvioida, sillä varhaisemmassa kartassa niitä ei ole esitetty koko laajuudessaan. Peltoala on kuitenkin lisääntynyt kylän itä- ja pohjoisosissa. Tämä johtunee osittain siitä, että kylän maille on perustettu kuusi torppaa.

Kartta ei esitä taloja tai niiden pihapiirejä tarkasti, mutta Riipilän kohdalla sijaitsevat neljä taloa ovat keskenään eri näköisiä. Kaksi taloista on esitetty yhdellä savupiipulla varustettuina ja pitkällä seinustalla on kaksi ikkunaa. Königstedtin lisäksi toinenkin talo on esitetty kahdella savupiipulla varustettuna, mutta siinä missä toisella talolla on pitkällä seinustalla kaksi ikkunaa, on Königstedtissä neljä. Todennäköisesti tällä on kuvattu talojen keskinäistä kokohierarkiaa. Talojen todellisesta koosta tai ulkonäöstä kuvien ei voi katsoa kertovan.

Isojakokartassa pellot on esitetty joko ruskeina, keltaisina tai harmaina. Karttaan ei liity merkkien selityksiä, joten täyttä varmuutta värien merkityksestä ei saatu. Osa harmaista pelloista on kuitenkin merkitty joko sanalla *Kål* tai *Kålland*. Tämä on aikanaan tarkoittanut yleisemmin lehtivihannesten viljelyyn varattua aluetta. Rakennusten läheisyydessä on nähtävissä myös pienempiä harmaita alueita, joissa on lisäksi pisterasteri. Nämä alueet ovat todennäköisesti olleet humalaviljelmiä. Laki velvoitti kaikki talolliset kasvattamaan 200 tankoa humalaa. Jostakin syystä Königstedtille ei ole merkitty omaa humalatarhaa. Yhden harmaan peltoalueen vieressä lukee lisäksi *Hampu Peldo*. Värit saattavat liittyä pelloilla viljeltäviin kasveihin.

41 Heino 2012, 20. Alkuperäislähde: Häggman ym. 2007, 156.
42 Nimi esiintyy myös muodossa Johan Wilhelm Fogel.
43 Kuisma 1991, 158.
44 Hyvönen 1999.
45 Heino 2012, 20. Alkuperäislähteet: Hako ym. 2005, 43; Olson 1997.
46 Heino 2012, 20–21. Alkuperäislähteet: Kuisma 1991, 185–186, 201; Stockmann-Lindholm & Söderling 1989, 32.

Riipilän kylän kartta vuodelta 1764 kokonaisuudessaan. Karttaan on rajattu valkoisella oikealla olevan otteen sijainti. Kartta: KA.

Riipilän kylän karttaan vuodelta 1764 on nimetty tilat numero 3, 4, 5 ja 6 sekä esitetty valkoisella Königstedtin kartanon nykyiset kiinteistörajat. Königstedtin rustholli eli Königs rusthåld oli numero 4 ja tilan päärakennus sijaitsi puoli kilometriä nykyisen, vuonna 1816 rakennetun päärakennuksen paikalta länteen. Numerolla 4 merkityt niityt ja peltoalat kuuluivat Königstedtin rusthollille. Riipilän kylään kulki rannansuuntainen 1700-luvun tie. Kartta (osa): Geometrisk Charta öfwer Rippubys Åker och Äng / KA. Kuvankäsittely: Livady.

Ote Helsingin pitäjän Repubyn eli nykyisen Riipilän kylän vuoden 1776 isojakokartasta. Königstedtin (*Konungs*) kartanon nykyiset kiinteistörajat on lisätty karttaan valkoisella. Alueella on asuinrakennuksen symboli, joka viittaa mahdollisesti kartanon järjestyksessä toiseen päärakennukseen. Kartta (osa): KA.

Jakotoimituksen seurauksena Königstedtin maiden laajuudeksi muodostui noin 13 hehtaaria peltoa ja noin 53 hehtaaria niittyä. Jakotoimituksen ulkopuolelle jätettiin osa maista, joista Königstedtillä oli hallussaan noin 7 hehtaaria peltoa ja noin 3 hehtaaria niittyä. Yhteensä Königstedtillä oli siis hallussaan 76 hehtaaria maata, josta 20 oli peltoa ja 56 niittyä.[47]

Vuonna 1776 Riipilän ja Luhtaanmäen kylien metsät ja takamaat mitattiin, ja isojaon toisen vaiheen jakotoimitus tehtiin vuonna 1780. Tässä jakotoimituksessa Königstedtille on osoitettu peltoa noin 28 hehtaaria, niittyä noin 144 hehtaaria ja metsää noin 480 hehtaaria. Lisäksi Königstedtin osuus erikseen jaetuista Kotimäestä (*Hembackan*) ja Sikolaitumesta (*Swin wall*) oli noin 28 hehtaaria. Näin Königstedtin osuus jaetuista maista nousee yhteensä noin 680 hehtaariin. Kun Königstedtillä edellisen jakotoimituksen jälkeen oli omistuksessaan noin 76 hehtaaria maata, niin kokonaispinta-alaksi muodostui täten noin 756 hehtaaria.[48]

Maa-alan merkittävän kasvun lisäksi Königstedtin kannalta tärkein muutos vuoden 1764 kartassa esitettyyn tilanteeseen on, että talon paikka on vaihtunut nykyiselle tontille, joskin päärakennus onkin merkitty hieman nykyistä ylemmäs rinteeseen. Rakennusten sijainnit voivat kuitenkin olla suuntaa antavia tämän aikakauden kartoissa. Jakotoimituksen lopussa sovittiinkin vielä maanvaihdoista siten, että Königstedt luopui kylätontilla sijaitsevista talonpaikasta ja vasikkahaasta ja sai tilalle kaksi pientä peltoaluetta muualta.

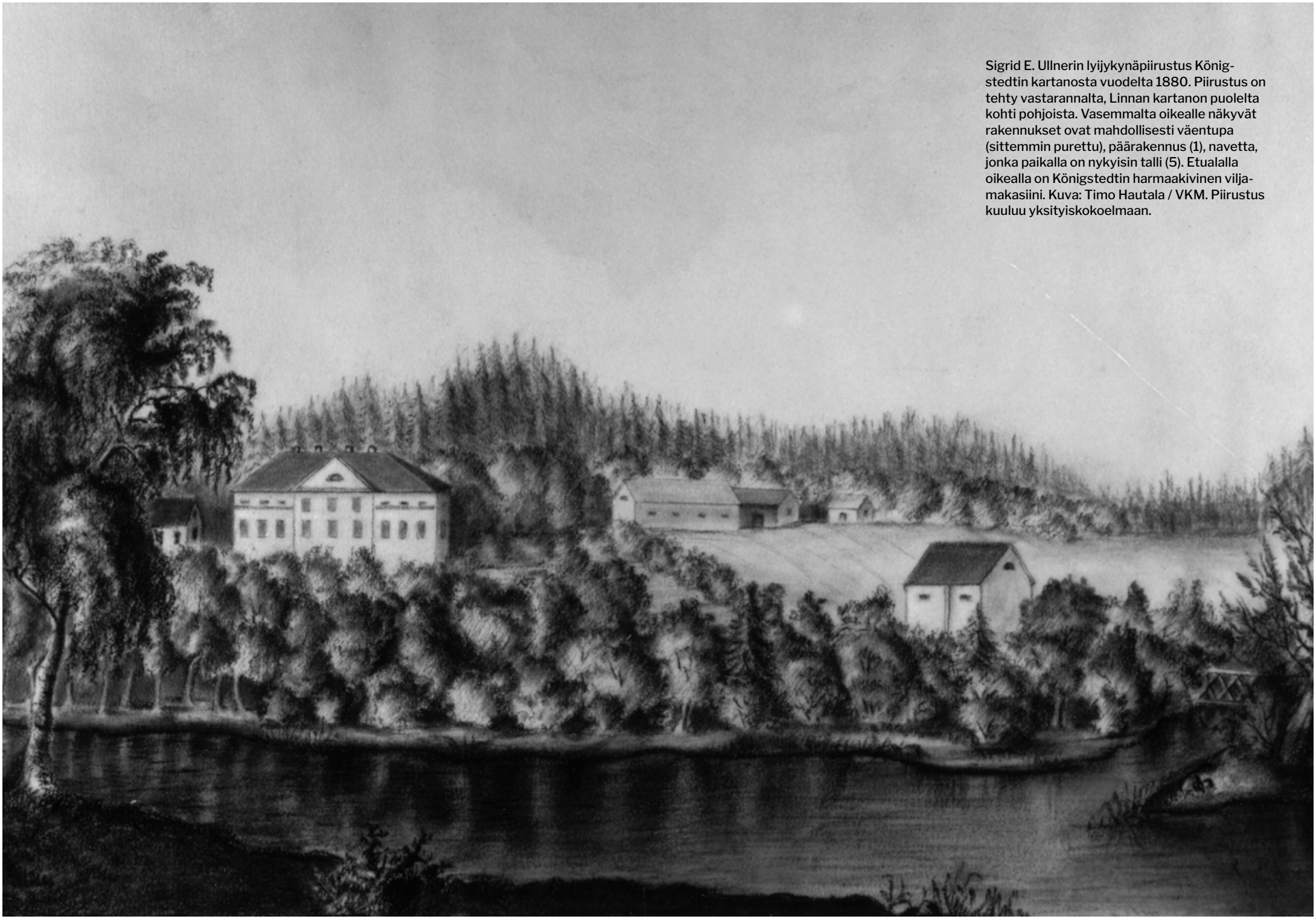
Königstedtin järjestyksessä toinen päärakennus näkyy vuoden 1824 isojakokartassa (s. 41). Tämä kookas asuinrakennus sijaitsi päärakennuksen luoteispuolella itä-länsisuuntaisena. Vuoden 1834 palovakuutusasiakirjoissa rakennusta on kutsuttu väentuvaksi. Rakennus näkyy vielä vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa.

Ote kuninkaan kartaston aikavälillä 1776–1805 laaditusta kartasta. Königstedtin kartanon nykyiset kiinteistörajat on lisätty kuvaan valkoisella. Kartta (osa): teoksesta *Kuninkaan kartasto Etelä-Suomesta 1776–1805*, sivulta 103.

47 Vanhojen mittojen mukaan Königstedtin tilaan kuului siis 26 tynnyrinalaa ja 11 13/14 kapanalaa peltoa sekä 108 tynnyrinalaa ja 15 kapanalaa niittyä. Jakotoimituksen ulkopuolelle jätettiin osa maista, joista Königstedtillä oli hallussaan 14 tynnyrinalaa ja 13 1/3 kapanalaa peltoa ja 6 tynnyrinalaa ja 19 kapanalaa niittyä. Yhteensä Königstedtillä oli siis hallussaan 76 hehtaaria maata, josta 20 oli peltoa ja 56 niittyä.

48 Nämä pinta-alat ovat vanhoina mittoina 56 tynnyrinalaa ja 20 kapanalaa, niittyä 294 tynnyrinalaa ja 23 1/4 kapanalaa ja metsää 981 tynnyrinalaa ja 5 2/3 kapanalaa. Lisäksi Königstedtin osuus Kotimäestä (*Hembackan*) ja Sikolaitumesta (*Swin wall*) oli 57 tynnyrinalaa ja 2 kapanalaa.

Sigrid E. Ullnerin lyijykynäpiirustus Königstedtin kartanosta vuodelta 1880. Piirustus on tehty vastarannalta, Linnan kartanon puolelta kohti pohjoista. Vasemmalta oikealle näkyvät rakennukset ovat mahdollisesti väentupa (sittemmin purettu), päärakennus (1), navetta, jonka paikalla on nykyisin talli (5). Etualalla oikealla on Königstedtin harmaakivinen viljamakasiini. Kuva: Timo Hautala / VKM. Piirustus kuuluu yksityiskokoelmaan.

Virkamiesten Königstedt 1801–1902

Pia Heino kiteyttää Königstedtin 1800-luvun ”kartanon kasvun vuosiksi”. 1700-luvulla kartanon omistajina oli useita sotilasvirkamiehiä ja upseereita.[49] Vuoteen 1754 asti Königstedt oli heille niin kutsuttu palkkatila eli virkamiehen palkan lisänä tullut luontoisetu. Oli yleistä, että palkkatilan omistajat eivät asuneet tiluksillaan, mutta heillä oli oikeus periä tilojen verot. 1800-luvulta alkaen palkkatilajärjestelystä luovuttiin ja virkamiesten palkkauksessa siirryttiin pelkän rahapalkan käyttöön.

Suurimman osan 1800-luvusta Königstedtin kartano oli toisilleen sukulaissuhteessa olevien Hisingerien ja Ullnerien omistuksessa. Vasta vuosisadan loppupuolella lähes tuhathehtaariseksi kasvanut tila myytiin eversti Lars Emil von Haartmanille.

Aikavälillä 1811–1824 tehdyssä maanjakokartassa näkyvät muun muassa Königstedtin kartanon päärakennus (ympyröity valkoisella), tiestö ja Vantaanjoen rannalla olevat punaiset mylly- ja saharakennukset, sekä pato. Ympyröidyn päärakennuksen vasemmalle puolelle piirretty rakennus on mahdollisesti edellinen, 1700-luvulla rakennettu päärakennus, jota uuden päärakennuksen valmistumisen (1816) jälkeen kutsuttiin väentuvaksi. Karttaan on lisätty nykyisen kiinteistöalueen rajat valkoisella. Kartta (osa): KA.

49 Heino 2012, 20–21.

Hisingerin aika 1801–1831, kukoistava maatila

Vuonna 1801 kapteeni Hans Henrik de Carnallin poika Ferdinand Ernst myi perinnöksi saamansa Königstedtin ratsutilan laamanni ja senaattori Jacob (Jakob) Wilhelm Hisingerille. Myynnin aikana Königstedtissä oli viisi torppaa. Heti autonomia-ajan alettua vuonna 1809 Jacob Hisingeristä tuli Suomen hallituskonseljin jäsen ja vuonna 1822 hän sai ”todellisen valtioneuvoksen” arvon.

Jacob Hisinger asettui asumaan Königstedtiin, vaikka hänellä oli hallussaan myös kartano Naantalissa sekä Meilbyn virkatalo Helsingin pitäjässä. Yhtä lukuunottamatta kaikki Hisingerin lapset syntyivät Königstedtissä.[50]

Laamanni Hisingerin aikana kartanon tuottavuus kasvoi. Jo vuonna 1805 se tuotti 730 riikintaaleria voittoa eli pelkällä nettovoitolla olisi pystynyt elättämään lähes sata ihmistä. Eri paikkakunnilta tulleita työläisiä oli useita. Oli oma hevosenkuljettaja, pehtori, karjakko, kaksi piikaa, taloudenhoitajatar, miespalvelija, mäkitupalaisia ja 13 torpparia. Tilalla oli myös noin sata nautaa.[51] Ei ole tarkkaa tietoa siitä, minkälaisia rakennuksia Königstedtissä tuohon aikaan oli. Navettapihan toisessa päädyssä ainakin vuonna 1805 ollutta eläin- tai karjasuojaa (*fällskjul*) kuvailtiin kuitenkin näin: ”60 kyynärän pituinen vaja tai suoja, jossa oli hirsiseinät ja lautakatto, joka suojasi eläimiä sateelta ja tuulelta”.[52]

Lisäksi tiedetään, että pihan eteläpuolella oli tuottoisa puutarha, jossa kasvoi jonkin verran hedelmäpuita sekä runsaasti viini- ja karviaismarjapensaita. Kooltaan puutarha oli yli kaksi tynnyrinalaa.[53]

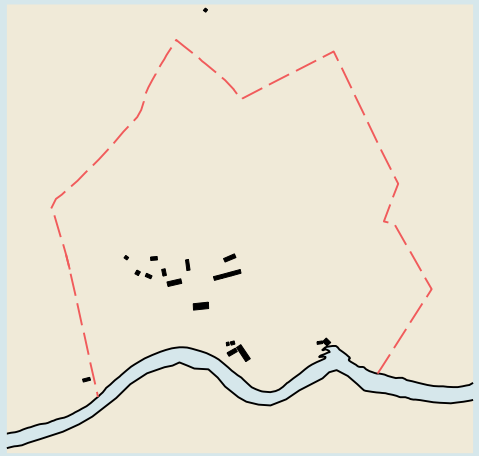
Hisinger oli karjanhoidon edelläkävijä. Hän otti Helsingin pitäjässä ensimmäisenä käyttöön heinän viljelyn. Hän kylvi myös apilaa ja timoteita. Uudet viljelytavat herättivät paikallisissa maanviljelijöissä epäilyksiä ja he olivat varmoja, että Hisinger ajautuisi vararikkoon muutettuaan peltojaan niityiksi. He muuttivat kuitenkin nopeasti mielensä, kun Königstedtin apilalla ruokitut lehmät alkoivat tuottamaan ennenkuulumattomia määriä maitoa. Kun Hisingerille myönnettiin Suomen Talousseuran mitali, olivat suosittelijoina samaiset epäileväiset isännät.[54]

Vuonna 1816 Jacob Hisinger rakennutti kartanon kolmannen, eli nykyisen empiretyylisen päärakennuksen (s. 96–137) puolisen kilometriä ensimmäisestä päärakennuksesta itään päin. Hän rakennutti myös kivinavetan ja orangerien eli kasvihuoneen. Vuoden 1824 mittauksessa Königstedtin maa-ala oli 44 hehtaaria, mikä oli 10 hehtaaria vähemmän kuin vuonna 1764.[55]

50 Kuisma 1991, 201; Heino 2012, 21, alkuperäiset lähteet: Stockmann-Lindholm & Söderling 1989, 32; Jutikkala & Nikander 1939, 423; Hako et. al. 2005, 57–58.
51 Kuisma 1991, 201–202; Heino 2012, 24, alkuperäinen lähde: Hako et. al. 2005, 58.
52 Nikander 1975, 148.
53 Nikander 1975, 155.
54 Kuronen 1966, 5.
55 Heino 2012, 24, alkuperäinen lähde: Söderling 1989, 46.

Reppubyn eli Riipilän kylän kartta vuodelta 1810. Königstedtin nykyiset kiinteistörajat on lisätty valkoisella. Kartta (osa): Geographisk karta öfver Reppuby och Luhtabacka ägor i Helsinge socken Borgo Härad och Nylands Län transporterad år 1810. KA.

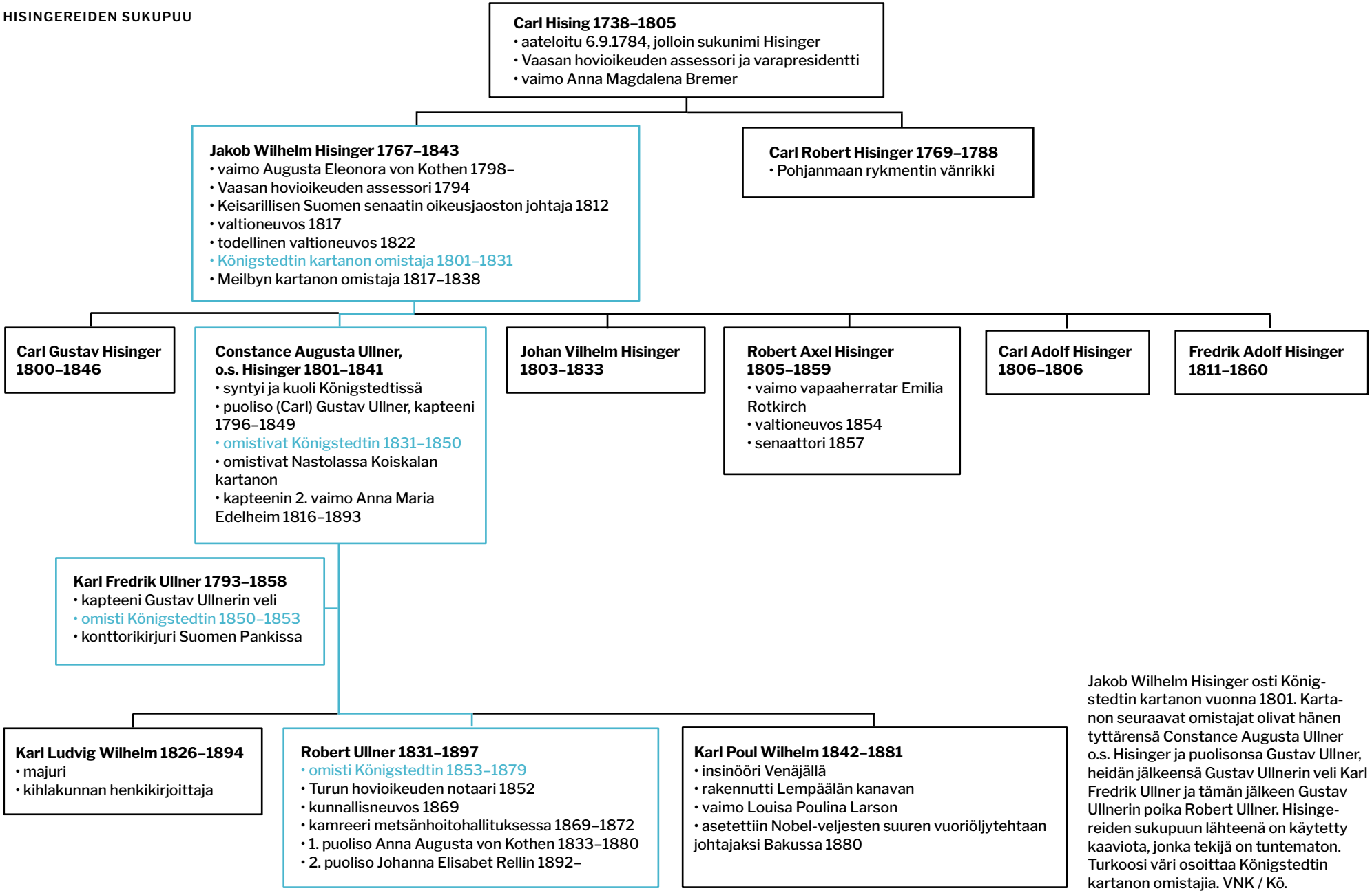

Königstedtin rakennukset vuonna 1824. Nykyiset kiinteistörajat on merkitty punaisella katkoviivalla. Kaavio on laadittu vuosien 1811–1824 aikana laaditun jakokartan perusteella.

Vuosina 1811–1822 laaditun kartan ote Repubyn eli Riipilän ja Königstedtin kohdalta. Königstedtin nykyiset kiinteistörajat on lisätty valkoisella. Königstedtin asuinpiha (*Königstedt gårde*) on esitetty kartassa punaisella. Alueella sijaitsevat nykyisin tilanhoitajan asuinrakennus (3), kalustovaja (4) ja talli (5). Kartta (osa): Geographisk charta öfver Repuby och Luhtabacka sambyars ägor. KA.

HISINGEREIDEN SUKUPUU

Jakob Wilhelm Hisinger osti Königstedtin kartanon vuonna 1801. Kartanon seuraavat omistajat olivat hänen tyttärensä Constance Augusta Ullner o.s. Hisinger ja puolisonsa Gustav Ullner, heidän jälkeensä Gustav Ullnerin veli Karl Fredrik Ullner ja tämän jälkeen Gustav Ullnerin poika Robert Ullner. Hisingereiden sukupuun lähteenä on käytetty kaaviota, jonka tekijä on tuntematon. Turkoosi väri osoittaa Königstedtin kartanon omistajia. VNK / Kö.

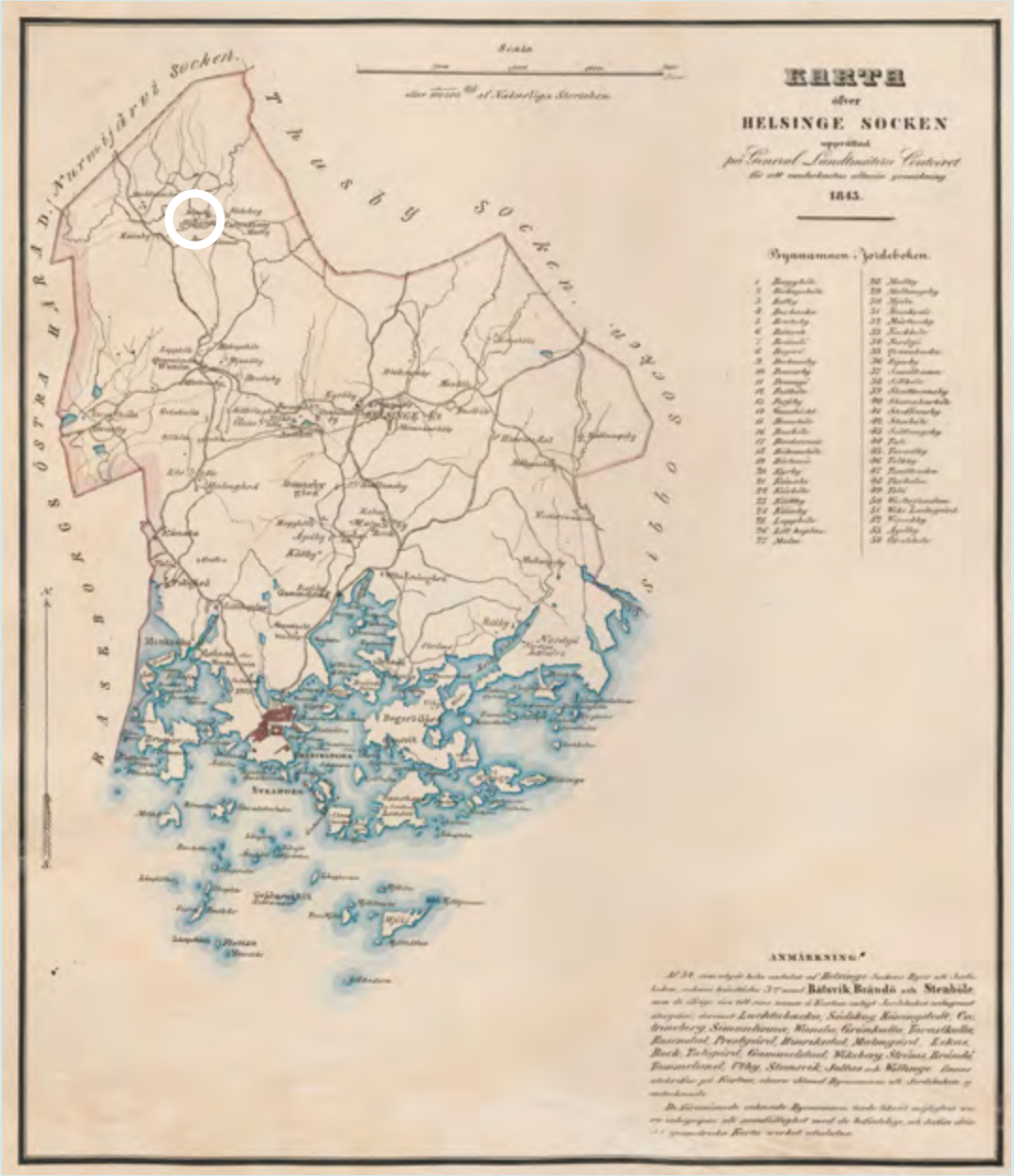
Gustaf Ullnerin aika 1831–1849, perintöratsutila

Vuonna 1831 Königstedt siirtyi Jacob Hisingerin toiseksi vanhimmalle tyttärelle Constance Augustalle ja hänen miehelleen, tarkk'ampujapataljoonan kapteenille (Carl) Gustaf Ullnerille. He ostivat tilan 46 000 ruplan hinnalla. Heidän jälkeläisensä asuttivat Königstedtiä aina vuoteen 1879 asti.

Jacob Hisingerin tapaan myös Gustaf Ullner harjoitti edistyksellistä karjanhoitoa. Kartanolla oli huomattavan suuri karja, 109 lehmää, ja palkolliset kävivät päivittäin myymässä maitoa kärryistä Helsingin kauppatorilla. Tilalla kokeiltiin myös vuoroviljelyä.[56]

Tilan varallisuudesta kertoo muun muassa se, että Ullnerit hankkivat viimeistään vuonna 1840 ruokasaliinsa alkuperäiset "Amor ja Psykhe" -tapetit, joiden omistuksesta käytiin myöhemmin jopa oikeutta (s. 65). Kapteeni Ullner oli aktiivinen myös kunnalliselämässä. Hän toimi esimerkiksi ensimmäisen terveydehoitopiirin kuraattorina.[57]

Ullner rakennutti päärakennuksen pohjoispuoliseen rinteeseen holvatun kellarin (2) noin vuonna 1847. Kellari on säilynyt näihin päiviin asti.

Helsingin pitäjän kartta vuodelta 1843. Königstedt on ympyröity kuvaan. Kartta: KA.

56 Heino 2012, 224–25, alkuperäiset lähteet: Hako et. al. 2005, 58; Litzen & Vuori 1997, 67, 100; Perälä 1965, 32.
57 Heino 2012, 25, alkuperäiset lähteet: Kaarna 1983, 79; Korpinen 1983, 251.

Königstedt palovakuutusasiakirjojen mukaan 1834

Königstedtin kartanon omistaja kapteeni Gustaf Ullner solmi 20. joulukuuta 1834 vakuutussopimuksen Suomen yleisen paloapuyhtiön kanssa.[58] Palovakuutus kattoi ainoastaan päärakennuksen (1) ja väentuvan, mutta vakuutuskirjassa on arvokasta tietoa myös muista pihapiirin rakennuksista. Vakuutuskirjaan kuuluu tekstiasiakirjojen lisäksi asemapiirros, josta käyvät ilmi rakennusten koot, sijainnit ja etäisyydet toisiinsa nähden sekä tietoa kasvillisuudesta ja aidoista.

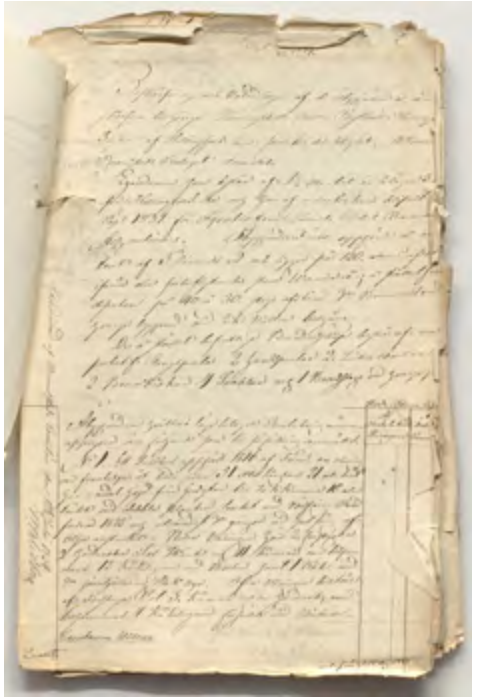
Königstedtin perintöratsutila kuului vuonna 1834 Ripubyn eli Riipilän kylään, Helsingin pitäjään ja Uudenmaan lääniin. Rusthollin maaomaisuus koostui 1 2/3 manttaalista maata.[59]

Kartanon rakennukset oli pystytetty tontille, jonka koko oli 5 tynnyrinalaa eli noin 2,5 hehtaaria. Päärakennus sijaitsi noin 120 kyynärän eli noin 72 metrin etäisyydellä Vantaanjoesta. Etäisyys jokeen on merkitty paloturvallisuuden vuoksi, jotta vedenkantoetäisyys on tiedossa. Pihalla oli kolme kaivoa. Palokalustoon kuuluivat kannettava letkuruisku, kaksi käsiruiskua, kaksi nahkaämpäriä, kaksi palokoukkua, neljä riepua ja palotikkaat.[60]

Asemapiirrokseen on merkitty **päärakennuksen (A)** lisäksi **väentupa eli siipirakennus (B)**, **aittarakennus (C), puuliiteri (D), renkituparakennus (E), tallirakennus (F), kasvihuone (H)** ja **navettarakennus (I)**. Pihapiirissä oli myös **vaunutalli eli vaunuliiteri (G)**, mutta se ei näy asemapiirroksessa. Se on voinut sijaita tallin ja renkituvan itäpuolella. Lisäksi rannalla oli **kaksi aittaa**. Näiden yhdentoista rakennuksen lisäksi kartanon pihapiirin ulkopuolella oli muita rakennuksia.

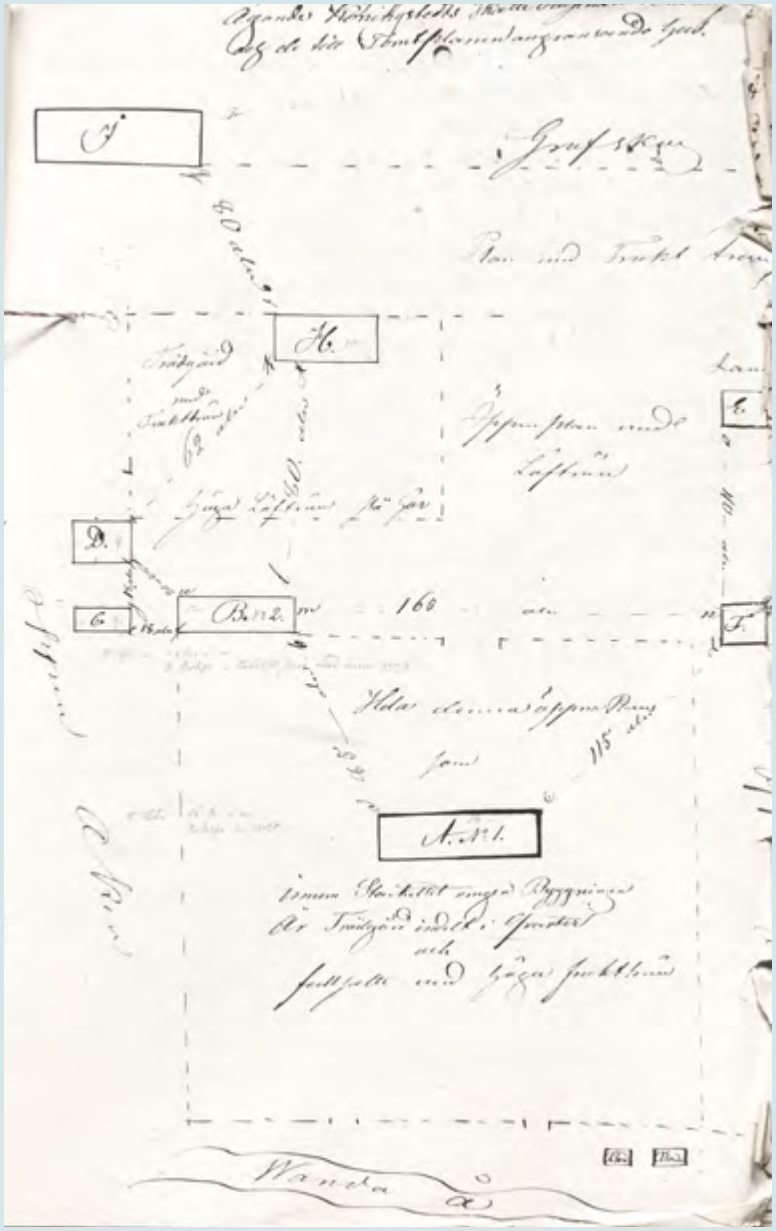
Asuinpiha eli miespiha sijaitsi kohti etelää eli jokea laskevassa rinteessä. Vuonna 1816 valmistunut, itä-länsisuuntainen päärakennus sijaitsi alun perin nelikulmaisen piha-alueen keskustassa. Puutarha jakautui neliönmuotoisiin palstoihin, joissa kasvoi tiheästi istutettuja, korkeita hedelmäpuita. Palstojen välissä oli puistokäytävät.[61] Helsingin pitäjän taloja ja puutarhoja tutkineen Gabriel Nikanderin mukaan myös Eriksnäsin ja Västerkullan kartanopuutarhojen puut oli istutettu vastaavanlaisesti eli neliöpalstat täyteen. Yleensä hedelmäpuut sijoitettiin neliön sivuille kapeiksi ryhmiksi ja keskustaan istutettiin marjapensaita.[62] Päärakennusta ympäröivää piha-aluetta kiersi aita, jonka pohjoissivun keskellä oli päätien kohdalla sisääntuloportti ja eteläsivulla kaksi porttia. Pohjoissivulla piha rajautui itä-länsisuuntaiseen väentupaan. Rantaaitat sijaitsivat aitauksen ulkopuolella.[63]

Talousrakennukset on esitetty asemapiirroksessa päärakennuksen kanssa samansuuntaisina, eripituisina suorakaiteina.[64] Väentuvan (B) pohjoispuolella oli suorakaiteen muotoinen karjapiha, jota rajasivat lännessä aitta (C) ja puuliiteri (D). Karjapihan pohjoispuolella oli aidattu puutarha, jossa kasvoi hedelmäpuita ja korkeita lehtipuita. Puutarhan pohjoissivulla oli orangerie eli kasvihuone (H) ja sen luoteispuolella, järeän metsäalueen kupeessa oli pitkä harmaakivinavetta (I). Päärakennuksen koillispuolella oli avoin talouspiha, jonka itäsivulla olivat talli (F) ja renkitupa (E). Renkituvan edustalla kasvoi lehtipuita.[65]

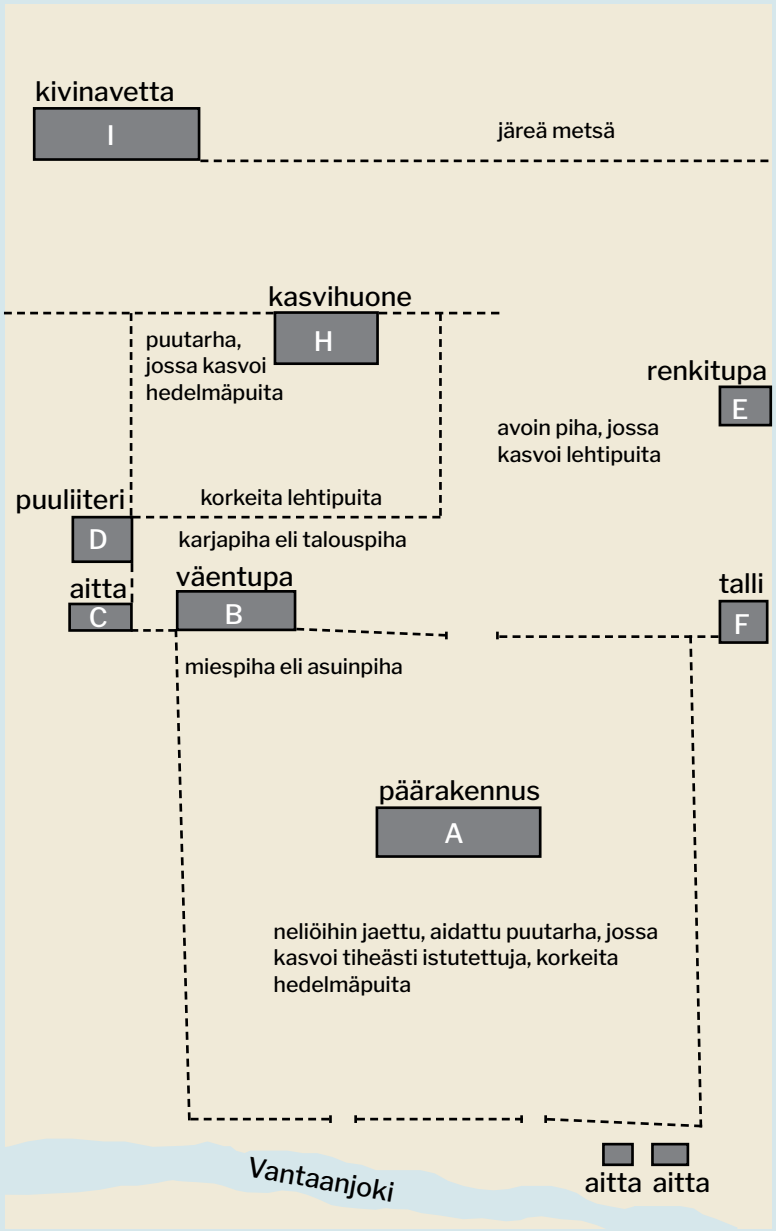

Kapteeni Gustaf Ullner vakuutti Königstedtin vuonna 1834. Vakuutuskirjassa on seitsemän sivua rakennuksia ja pihapiiriä kuvailevaa tekstiä sekä asemapiirros. Eniten tietoa on päärakennuksesta ja väentuvasta, jotka olivat ainoat vakuutetut rakennukset. Säilyttävä arkisto: KA.

58 Ruots. *Allmänna Brandstods Bolaget i Finland.*
59 Palovakuutusasiakirja n:o 994 vuodelta 1834, 1–2. KA. Manttaalilla tarkoitetaan maaomaisuuden mittaa, verolukua maaverotuksessa.
60 Palovakuutusasiakirja n:o 994 vuodelta 1834, 2. KA; Eskola 2016, 1.
61 Asemapiirros. Palovakuutusasiakirja n:o 994. KA.
62 Nikander 1975, 157; Kaarna 1984a, 4–5.
63 Asemapiirros. Palovakuutusasiakirja n:o 994. KA; Kaarna 1984a, 4–5.
64 Palovakuutusasiakirjojen asemapiirustukset ovat yksinkertaistettuja kaavioita. Rakennusten suunnat eivät välttämättä vastaa vallinnutta tilannetta. Sen sijaan rakennusten väliset etäisyydet on mitattu tarkasti.
65 Asemapiirros. Palovakuutusasiakirja n:o 994. KA; Kaarna 1984a, 5.

Vuonna 1834 otetun palovakuutuksen numero 994 asemapiirustuksessa on arvokasta tietoa Königstedtin rakennuksista. Säilyttävä arkisto: KA.

Königstedtin kartanon yksinkertaistettu asemapiirustuksen kaavio on tehty vuoden 1834 palovakuutuksen asemapiirroksen pohjalta. Kaaviossa on esitetty rakennukset, niiden käyttötarkoitukset, aidat ja portit sekä huomioita puutarhasta ja pihasta. Piirustus: Livady.

Königstedtin rakennukset vuonna 1834

Kapteeni Gustaf Ullner otti vuonna 1834 palovakuutuksen Suomen yleiseltä paloapuyhtiöltä. Vakuutuksen numero 994 asiakirjoja säilytetään Kansallisarkiston Tarmon arkistossa. Ullner vakuutti ainoastaan kartanon päärakennuksen ja väentuvan, mutta asiakirjoissa on kuvailtu myös muita rakennuksia ja pihapiiriä. Vain päärakennus on säilynyt tähän päivään asti.

A. Päärakennus
Päärakennus oli rakennettu vuonna 1816 männystä. Siinä oli molemmin puolin frontespiisit. Rakennus oli 51 kyynärää eli noin 30 metriä pitkä ja 21 kyynärää eli noin 12,5 metriä leveä. Talossa oli kaksinkertainen, punamullalla sivelty lautakate. Julkisivut oli lautavuorattu vuonna 1825 ja sivelty kolme kertaa keltaisella öljymaalilla. Alakerrassa oli kaksi porstuaa, kaksi garderobia, sali ja tarjoiluvälikkö, 11 kamaria ja keittiö, jossa oli kaksi rautahellaa ja leivinuuni. Alakerrassa oli 12 kaakeliuunia. Yläkerrassa oli porstua, sali, kolme kamaria ja garderobi sekä neljä kaakeliuunia. Talon alla oli kaksi holvattua kellaria, jonne johti puuporras. Graniittisokkeli oli asianmukaisesti rapattu.

B. Väentupa
Väentupa eli siipirakennus oli mäntypuusta rakennettu puutalo, jossa oli yksi kerros, kaksi vinttikamaria ja kaksi kellaritilaa. Se sijaitsi päärakennuksen luoteispuolella, sen kanssa samansuuntaisesti eli itä-länsisuunnassa. Rakennus oli vuonna 1834 hyväkuntoinen ja siinä oli kaksinkertainen lankkukatto ja punamullattu lautaverhoilu. Savupiippuja oli kolme. Väentuvassa oli sali, seitsemän kamaria, kaksi keittiötä, jossa oli liesi ja leivinuuni, sekä pesutupa. Pesutuvassa oli uuni, johon oli muurattu kuparinen pata. Rakennus oli 48 kyynärää eli 28 metriä pitkä ja 17 kyynärää eli 10 metriä leveä. Korkeus maanpinnasta katonharjaan oli 17 kyynärää ja kivijalan korkeus oli 1–2 ½ kyynärää eli noin 0,6–1,5 metriä. Väentuvassa oli kahdeksan kaakeliuunia omissa nisseissään. Huoneissa oli lankkulattiat ja pontatuista laudoista tehdyt sisäkatot. Talossa oli 20 ikkunaa, jotka olivat kahden ruudun korkuisia ja kitattuja. Kahdessatoista ikkunassa oli myös sisäpuite.

LISÄKSI KARTANON PIHAPIIRISSÄ OLI RAKENNUKSIA, JOITA EI OLLUT VAKUUTETTU:

C. Aittarakennus
Väentuvan länsipuolella sijaitsi itä-länsisuuntainen, hirrestä rakennettu, malkakattoinen aitta, korkeudeltaan 9 kyynärää eli noin 5,4 metriä.

D. Puuliiteri
Aittarakennuksen pohjoispuolella sijaitsi puuliiteri eli halkovaja, joka oli ristikkorakenteinen, tiilikattoinen ja korkeudeltaan 9 kyynärää.

E. Renkituparakennus
Päärakennuksen koillispuolella sijaitsi hirrestä rakennettu, malkakattoinen renkituparakennus, jonka korkeus oli 10 kyynärää.

F. Tallirakennus
Renkituvan eteläpuolella, 115 kyynärän eli noin 69 metrin etäisyydellä päärakennuksesta sijaitsi pieni, hirrestä rakennettu, malkakattoinen tallirakennus, korkeudeltaan 10 kyynärää.

G. Vaunuliiteri
Lisäksi kartanon pihalla oli vaunuliiteri, mutta sitä ei ole piirretty palovakuutusasiakirjan asemapiirrokseen eikä sen sijainti ole tiedossa. Vaunuliiteri oli hirrestä rakennettu, malkakattoinen ja 10 kyynärää korkea.

H. Kasvihuone
Päärakennuksen pohjoispuolella sijaitsi malkakattoinen kasvihuone (*orangeribyggnad*), korkeudeltaan 9 kyynärää.

I. Navettarakennus
Päärakennuksesta luoteeseen, metsäalueen kupeessa sijaitsi pitkä, itä-länsisuuntainen harmaakivinavetta, jossa oli paanukatto. Navetan korkeus oli 13 kyynärää. Se oli Hisingerin rakennuttama, eli rakennettu vuosien 1801–1831 välillä, mahdollisesti samanaikaisesti päärakennuksen kanssa eli vuonna 1816. Navetta paloi 2.7.1875. Sen rauniot näkyvät edelleen maastossa, puutarhurin asuinrakennuksen (6) ja vajan (7) pohjoispuolella.

Muut taloon kuuluvat rakennukset sijaitsivat kaukana pihapiiristä. Asemapiirroksen alareunassa, Vantaanjoen rannalla näkyy kaksi aittaa.[1]

1 Königstedtin rusthollin palovakuutus n:o 994, 20.12.1834, Tarmon arkisto, KA. Alkuperäisen vakuutuskirjan lisäksi lähteenä on käytetty myös Vantaan kaupunginmuseossa työskennelleen Amanda Eskolan 8.12.2016 päivättyä käännöstä ruotsinkielisestä alkuperäistekstistä.

Robert Ullnerin aika 1853–1878, saha ja lasitehdas

Gustaf Ullnerin kuoltua vuonna 1849 kartano siirtyi hänen veljelleen, kihlakunnantuomari Karl Fredrik Ullnerille vuosiksi 1850–1853. Hän puolestaan myi tilan Gustafin keskimmäiselle pojalle, Königstedtissä vuonna 1831 syntyneelle (August) Robert Fredrik Ullnerille ja tämän vaimolle Annalle.[66]

1800-luvun puoliväli oli Königstedtissä aktiivista aikaa. Kartanon maiden pinta-ala oli noin 950 hehtaaria. Maanviljelyn ja karjanpidon lisäksi kartanolla oli oma mylly, saha ja lasitehdas. Königstedtissä oli 1850-luvulla kolme erillistä aittaa: kauramakasiini (*havermagasin*), talousaitta sekä suola- ja silakka-aitta. Kaiken kaikkiaan Königstedtissä oli 24 erillistä talousrakennusta, joista useat olivat suurikokoisia. Königstedtin harmaakivinen viljamakasiini sijaitsi Vantaanjoen rantatörmällä. Rannalla oli myös suuri vesimylly. Navettoja oli viisi. Hevosten lisäksi vetovoimana käytettiin myös härkiä. Königstedtin talleissa oli tilaa kahdeksalle hevoselle ja neljälle härkäparille eli kahdeksalle härälle.[67]

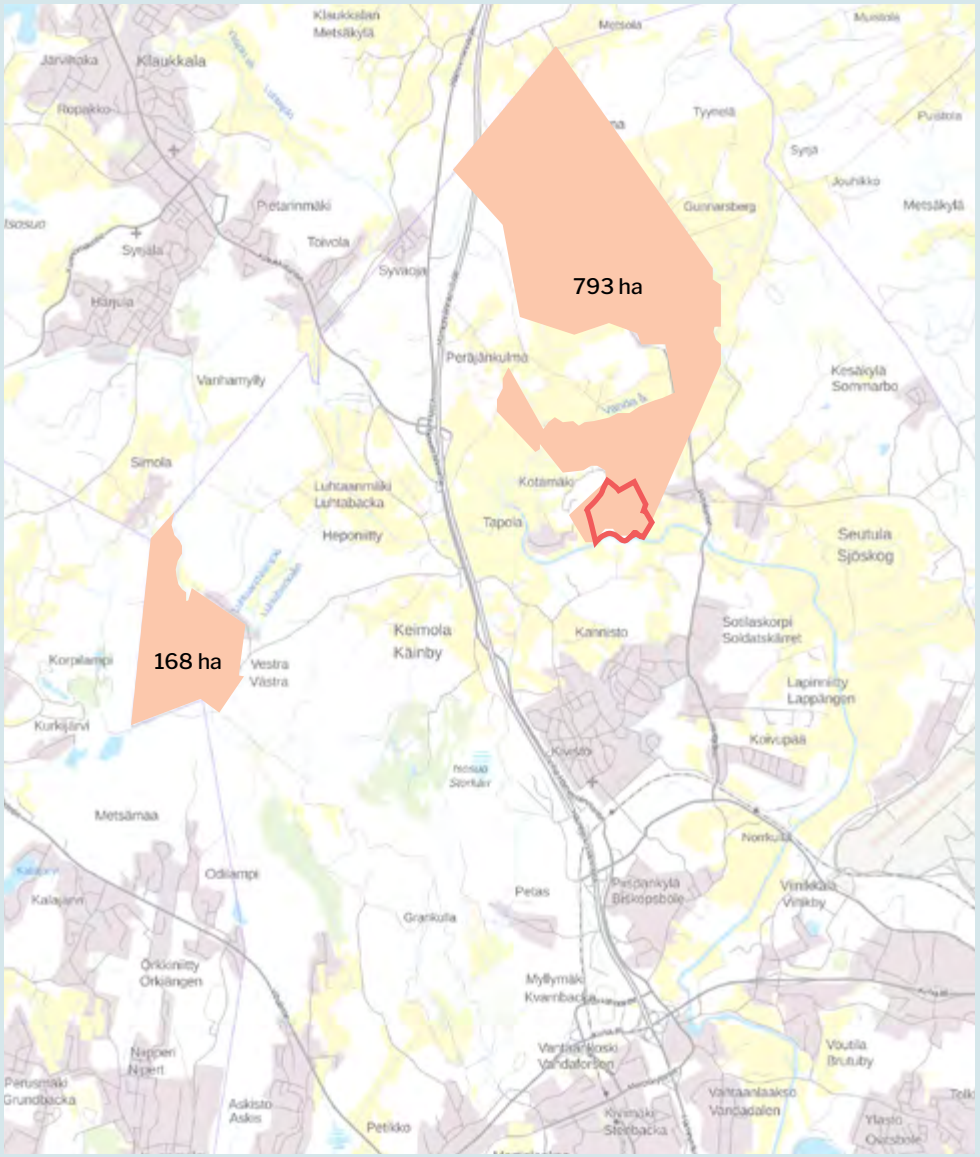
Robert Ullner oli aktiivinen kauppamies ja monessa hankkeessa mukana oleva pienteollisuuden kehittäjä. Königstedtin lisäksi hän omisti vuosina 1861–1862 naapurissa sijaitsevan Katrinebergin kartanon ja toimi Helsingin maalaiskunnan puheenjohtajana vuosina 1866–1870.

Vuosina 1865–1867 Suomea vaivasivat suuret nälkävuodet, joiden johdosta noin 15% väestöstä menehtyi. Pulaa helpottaakseen Robert Ullner teetti ruokapalkalla kartanon maille pelloilta siirretyistä kivistä tehdyn kiviaidan, joka kulki puutarhurin talolta nykyisen kappelin reunalle. Suurin osa aidasta on yhä ehjänä ja se reunustaa Königstedtin teitä.[68]

Vuonna 1872 varatuomari Ullner antoi Seppälän tilalta[69], kartanon sivurakennuksesta, tilat ruotsinkieliselle koululle ja toimitti sinne tarvittavat opetusvälineet. Aiemmin kiertokoulu oli toiminut puutteellisissa oloissa, usein eri perheiden asuinhuoneissa. Opetuskielenä oli ruotsi, mutta 3–4 tuntia viikossa opetettiin suomen sisälukua ja kielioppia. Näin myös Königstedtin läheisyydessä asuvan suomalaisväestön lapset saivat opetusta.[70]

Nykyisin kartanon tontilla olevista rakennuksista Robert Ullnerin aikana ovat valmistuneet tilanhoitajan asuinrakennus (3) ja puutarhurin asunnon (6) vanhin osa. Kumpikin on rakennettu suurin piirtein vuonna 1865. Myös holvatun kellarin päällä oleva puutarhavarasto (2) saattaa olla Ullnerin rakennuttama.

66 Heino 2012, 25, alkuperäinen lähde: Stockmann-Lindholm & Söderling 1989, 32.
67 Nikander 1975, 14, 144, 146.
68 Heino 2012, 26, alkuperäiset lähteet: Hako 2005, 58, 79; Eskola 2007.
69 Nykyinen osoite: Solbackantie 2.
70 Litzen & Vuori 1997, 67, 128; Heino 2012, 27, 45, alkuperäiset lähteet: Perälä 1965, 136–137; Stockmann-Lindholm & Söderling 1989, 32.

Nykyajan peruskarttaan on väritetty oranssilla Königstedtin kartanon 1800-luvun puolivälissä omistamat maa-alueet ja niiden pinta-alat. Yhteenlaskettu pinta-ala oli 961 hehtaaria. Nykyiset kiinteistörajat on merkitty punaisella. Kaavio on laadittu Pia Heinon tekemän luonnoksen pohjalta. Kartta: MML. Kuvankäsittely: Livady.

Kaavio Königstedtin rakennuksista vuosina 1870–1871. Nykyiset kiinteistörajat on merkitty punaisella katkoviivalla. Kaavio on laadittu viereisen kartan perusteella.

Königstedtin kartano Senaatin kartaston vuosien 1870–1871 kartassa. Punaisella merkityt rakennukset ovat asuinrakennuksia, mustat ovat talousrakennuksia. Päärakennuksen ympärille on piirretty puutarha, joka jakautuu ruutuihin. Kartanon nykyiset kiinteistörajat on lisätty karttaan valkoisella. Kartta (osa): KA. Kuvankäsittely: Livady.

Mylly ja saha

Varhaisin merkintä, jossa Königstedtin saha ja mylly näkyvät, on vuoden 1814 tiluskartassa. Niiden varhaisista vaiheista ei ole juurikaan tietoa. Tiedetään kuitenkin, että mylly lienee palanut ainakin osittain vuonna 1868 tai 1869. Myöhemmin se mainitaan kunnossa olevana huutokauppailmoituksessa, Ullnerin myydessä kartanoa vuonna 1879. Ei ole tarkasti tiedossa, milloin mylly ja saha on purettu. Ne ovat olleet toiminnassa ainakin vielä 1890-luvulla. Nykyisin myllyn punertavat myllynkivet on upotettu päärakennuksen (1) sisäänkäyntikatoksen lattiaan. Myllärin mökki on karttojen perusteella sijainnut metsikössä, kartanon ja kappelin välissä.[71]

Kunnallisneuvos Robert Ullnerin aikana, 1840-luvun puolessavälissä, Königstedtin vanhan kotitarvesahan paikalle rakennettiin yksiraaminen liikesaha, jolla sahattiin Seutulan alueen tukit.[72] Muista Vantaanjoen sahoista poiketen sille ei rakennettu vesiränniä, vaan 104 kyynärää pitkä, 4,5 kyynärää leveä ja 2 kyynärää korkea kanava. Sahaa käytettiin joka vuosi noin kuukauden ajan keväällä ja kuukauden syksyllä. Yhden tukin sahaaminen vei noin 40 minuuttia. 1860-luvun alkuvuosina sahausmäärä oli 350 tukkia vuodessa. Koivulankkuja ja -levyjä myytiin lehti-ilmoituksilla paikallislehdissä.[73]

Königstedtin rusthollin metsävarat olivat vuoden 1847 mittauksen mukaan 699 tynnyrinalaa mäntyä ja kuusta. Metsävarojen ehtyminen ja suurten höyrysahojen syntyminen etelän satamien yhteyteen kuitenkin kuihduttivat lopulta paikallisen sahatoiminnan.[74] 1800-luvun alussa Helsingin pitäjässä virinnyt pienimuotoinen sahateollisuus alkoi hiipua 1860-luvulla. Jäljelle jäivät ainoastaan Königstedtin ja Hanabölen sahat.[75]

71 Heino 2012, 30.
72 Kuisma 1991, 281.
73 Heino 2012, 31–32, alkuperäiset lähteet: Mikkola 1951, 75, 77–78, 84; Perälä 1965, 98.

74 Heino 2012, 31–32.
75 Litzen & Vuori 1997, 67, 103.

Vuoden 1891 kartta Königstedtin kartanon padosta, myllystä, kanavasta ja sahasta. Königstedtin koskessa oli mylly- ja sahalaitos aina 1890-luvulle asti. Kartta: Isak Mattlar / KA.

Lasitehdas 1865–1895

Königstedtin lasitehdas ei sijainnut kartanon mailla, mutta sillä on tärkeä asema kartanon historiassa. Joen rannalla sijainneesta sahasta syntyi huomattava määrä jätepuuta, jota ei kyetty hyödyntämän. Lisäksi tukkien kaadosta jäi paljon latvapuuta. Ullnerin ajatuksena oli saada lähelle lasitehdas, joka tarvitsisi halpa-arvoista ylijämäpuuta uuniensa lämmitykseen. Samaan aikaan Iloniemen lasitehtaan omistaja Alexander Fahler suunnitteli perustavansa uuden tehtaan. Yhteistuumin he lähettivät senaatille privilegioanomuksen uuden lasitehtaan perustamiseksi. Aluksi tehdas oli aikomus rakentaa Königstedtin maille, mutta lopulta se löysi paikkansa naapurikartanolta, Katrinebergiltä[76], vuokratulta tontilta. Tehtaan paikka oli Vantaanjoen pohjoisella rantatöyräällä, Seutulaan johtavan tien kupeessa, noin 1,1 kilometriä Königstedtin päärakennuksesta itäänpäin.

Hanke sai privilegion vuonna 1866, jolloin rakennustyöt oli jo aloitettu. Lasinpuhallus pääsi käyntiin seuraavana vuonna. Aluksi tehdas tunnettiin Katrinebergin lasitehtaana, mutta vuodesta 1868 nimeksi vaihtui Königstedt. Lasitehtaan varhaistuotanto käsitti lähinnä pulloja sekä yksinkertaista talouslasia ja myöhemmin korkeatasoista ikkunalasia. Menestyksen huipulla tahdas oli vuonna 1882, jolloin sen tuotteille myönnettiin kunniadiplomi ja pronssimitali Moskovan teollisuusnäyttelyssä.

Lasitehtaan perustajista ei tullut sen pitkäaikaisia omistajia. Jo keväällä 1866 koko tehdas siirtyi Fahlerin omistukseen. Hän puolestaan joutui talousvaikeuksiin ja kesällä 1869 tehdas oli yksin Ullnerin omistuksessa. Vuonna 1871 Ullner myi Königstedtin lasitehtaan Carl Heitmanille, joka oli osakkaana myös Nuutajärven lasitehtaassa. Vuonna 1879 uudeksi omistajaksi tuli Nuutajärven tehtaalla 20 vuotta työskennellyt Erik Andersson. Tehdas ajautui konkurssiin vuonna 1891. Uusi ostaja löytyi seuraavan vuoden joulukuussa, mutta hänkään ei saanut tehdasta kannattamaan. Työt lasitehtaalla päättyivät lopullisesti vuonna 1895.[77]

Lasitehtaan rakennuksia ei ole säilynyt. Vuonna 1983 ainakin tehtaan konttorirakennus oli edelleen käytössä. Muut tehtaan rakennukset ja niiden jäännökset ovat hävinneet. Paikalla on nykyään useita kasvihuoneita.[78]

Robert Ullnerin myöhemmät vaiheet

Lasitehtaan myymisen jälkeen Robert Ullner perheineen asui pääasiassa Helsingissä. He kuitenkin viettivät Königstedtissä yhä kesiä ja juhlapyhiä. Ullner oli myös ajautunut talousvaikeuksiin ja esimerkiksi vuonna 1870 hän kävi jopa kokeilemassa kullankaivuuta Ivalojoella, mutta joutui palamaan petyttyään laihoihin tuloksiin.[79]

Kesäkuussa 1871 kunnallisneuvos Ullnerille annettiin myönnytys rakentaa leveäraiteinen rautatie Hämeenlinnan ja Tampereen välille. Urakkahintana oli 17 miljoonaa markkaa ja työt oli määrä saada valmiiksi kolmen vuoden aikana. Rautatien rakentaminen ei kuitenkaan sujunut ongelmatta ja moninaisten neuvottelujen jälkeen toimilupa peruttiin ja valtio rakensi radan vuosina 1874–1876. Ullner ei kuitenkaan antanut periksi ja jatkoi rautatienrakennustoimiaan menestyksekkäässä Hyvinkää–Hanko -ratayhtiössä.[80]

Ullner koki taloudellisia takaiskuja myös Königstedtissä. Kesällä 1872 pernarutto tappoi 18 lehmää ja suuri navetta paloi kesäkuussa 1875. Eläimiä tulelta pelastamaan lähteneet palvelustytöt loukkaantuivat pahoin.[81] Vuoden 1876 maataloustiedustelun mukaan Königstedtissä oli kuitenkin vielä 109 lehmää ja se oli merkittävä maidontuottaja.[82]

Robert Ullner päätyi myymään Königstedtin vuonna 1879. Vaimonsa Annan kuoltua hän muutti Pietariin. Suomeen Ullner palasi vuonna 1897 avioiduttuaan uudelleen Johanna Reilinin kanssa. Hän menehtyi saman vuoden lopulla Helsingissä.[83]

Ylempänä on Vantaanjoen Königstedtin kosken kartta, alla siitä noin puoli kilometriä itään sijainneen Königstedtin lasihytin alueen kartta syyskuulta 1883. KA.

76 Robert Ullner oli vain muutamaa vuotta aiemmin omistanut myös Katerinebergin kartanon.

77 Königstedtin lasitehdas, päiväämätön asiakirja, säilyttävä arkisto VKM.

78 Hako 1981, 52–54; Litzen & Vuori 1997, 67, 106; Königstedt 1864–1895, päiväämätön asiakirja, säilyttävä arkisto VKM.

79 Heino 2012, 41, alkuperäinen lähde: Partanen 2008.

80 Heino 2012, 31–32, alkuperäiset lähteet: Immonen 1961, 17; *Finlands Allmänna Tidning* 1872, 1875b.

81 Heino 2012, 31–32, alkuperäinen lähde: *Finlands Allmänna Tidning* 1875a.

82 Litzen & Vuori 1997, 67, 100.

83 Heino 2012, 42, alkuperäiset lähteet: Brander & Krogius 1935, 62; Helsingin yliopisto 2007b.

Valokuva lyijykynä- ja liitupiirustuksesta, jossa on esitetty näkymä Königstedtin kartanon päärakennukselta kohti kaakkoa. Kuvassa näkyvät vasemmalta oikealle mylly, viljamakasiini ja Vantaanjoki. Joen vastarannalla pilkottaa Linnan kartanon päärakennus. Lyijykynä- ja liitupiirustus (22 x 31 cm) on noin vuodelta 1880. Taiteilija on tuntematon. Kuva: Constantin Grünberg 1960 / MV.

Von Haartmanin aika 1879–1901, kartanon maat laajimmillaan

Tammikuussa 1879 Robert Ullner myi Königstedtin kartanon huutokaupassa eversti Lars Emil von Haartmanille ja hänen vaimolleen Antoinette Hackmanille. Tässä vaiheessa kartanon maa-ala oli suurimmillaan. Se käsitti 1998 tynnyrinalaa eli noin 999 hehtaaria. Varsinaisen kartanon lisäksi kauppaan kuului myös yhteisviljelyssä ollut Seppälän tila. Mailla elätettiin 100 lehmää, 30 hevosta ja 25 lammasta. Kartanon irtaimisto myytiin huutokaupalla vasta kiinteistö- ja maakauppojen jälkeen huhtikuussa 1879.[84]

Eversti Lars Emil von Haartman oli jo sukunsakin puolesta kiinnostunut koulutuksesta ja sosiaalisesta työstä. Esimerkiksi hänen isänsä Carl Daniel von Haartman oli kirurgian ja lapsenpäästöopin professori Turussa ja hänen sisarensa Hedvig oli Suomen Pelastusarmeijan ensimmäinen johtaja. Lisäksi eversti ei ollut enää aktiivisessa palveluksessa, joten hänellä riitti aikaa sekä kartanon ylläpitoa että kylän asioita kohtaan. Von Haartmanin aikana kartanossa pidettiin muun muassa raittiusluentoja.[85]

Eversti von Haartman oli aktiivinen paikallisten koulujen tukija. Vuonna 1889 hän rakennutti uuden koulurakennuksen Seppälän tilalle[86], samalle paikalle, josta Robert Ullner vuonna 1872 oli antanut tiloja ruotsinkielisen koulun käyttöön. Uuteen kouluun tuli koulusalin lisäksi myös veistosali sekä kahden huoneen ja keittiön asunto opettajattarelle.[87] Kartanon lisäksi koulun ylläpidosta vastasivat nyt myös naapuritalojen haltijat sekä kunta. Vuonna 1901, kun von Haartman muutti pois paikkakunnalta, hän lahjoitti koulurakennuksen lisäksi myös sen vuokralla olleen tontin koulupiirille. Sittemmin koulurakennus paloi ja sen paikalle rakennettiin nykyinen, järjestyksessä kolmas koulurakennus, joka valmistui vuonna 1925.[88]

Eversti von Haartman lahjoitti vuonna 1901 kartanon mailta koulukäyttöön myös toisen tontin. Tälle niin kutsutulle Kirvesmiehen peltohaalle, jonka nykyinen osoite on Solbackantie 17, valmistui vuonna 1901 Helsingin maalaiskunnan ensimmäinen kunnallinen suomenkielinen koulurakennus, Läntinen kansakoulu. Koulu sai myöhemmin nimekseen Seutulan koulu.[89]

Vuonna 1890 von Haartman rakennutti pienen portinvartijan mökin Solbackantien varrelle. Rakennus on purettu 1960-luvun lopulla.

Eversti von Haartmanilla oli myös tärkeä osa vuonna 1893 palaneen Helsingin pitäjän kirkon korjaustyössä. Jälleenrakennustoimikunnan puheenjohtajana hän kannatti kirkon korjaamista ja ehdotti myös, että kalkkikerrosten alta paljastuneet maalaukset tulisi tutkia ja dokumentoida.[90]

Haartmanit lahjoittivat kirkolle myös lasimaalauksen, jossa voi nähdä viitteitä vuonna 1888 tapahtuneeseen perhetragediaan. Perheeseen kuului kolme tyttöä ja viisi poikaa. Vanhimpien tytärten, Maryn ja Tonyn, kanootti kaatui souteluretkellä Vantaanjoella, lähellä Luhtabackan siltaa ja he hukkuivat. Kerrotaan, että lasimaalauksen kaksi enkeliä kuvaavat hukkuneita tyttöjä. Tapauksen muistoksi von Haartman istutti myös kaksi kuusta nykyisen päärakennuksen (1) ja tallin (5) väliin. Puut on kaadettu 1950-luvun aikana huonokuntoisina.[91]

Vuoden 1887 karttaote Königstedtin lähiympäristöstä. Kartassa on esitetty mutkittelevan Vantaanjoen lisäksi tiet ja kylät. Kartta (osa): Karta öfver Helsingfors omgifningar. KA.

Sosiaalisen työn lisäksi eversti von Haartman oli kiinnostunut myös karjanhoidosta ja -jalostuksesta. Hän osallistui risteytetyillä eläimillään useisiin maatalousnäyttelyihin ja sai esimerkiksi vastaanottaa keisaripalkinnon ansioistaan maatalouden hyväksi vuonna 1894.[92]

Eversti Lars Emil von Haartman kuoli keuhkotulehdukseen Helsingissä vuonna 1906.[93]

84 Heino 2012, 42, alkuperäinen lähde: Brander & Krogius 1935, 46.
85 Kuronen 1966, 6; Heino 2012, 48, alkuperäiset lähteet: Helsingin yliopisto 2007c; Autio 2004, 414; *Uusi Suometar* 1890.
86 Nykyinen osoite on Solbackantie 2.
87 Litzen & Vuori 1997, 67, 131; Heino 2012, 45–46, alkuperäiset lähteet: *Folkwännen* 1889; Leppänen 1967, 243–245.
88 Heino 2012, 46, alkuperäiset lähteet: Perälä 1965, 145; Vantaan kaupunki 1981, 165; Laine 1993, 117; Leppänen 1967, 243–245. Ruotsinkielinen koulutoiminta lakkautettiin talossa vuonna 1977, kun koulu yhdistettiin Martinlaakson ruotsinkieliseen koulupiiriin Tämä keltainen, mansardikattoinen Solbackantie 2:n talo toimii nykyään kylän kokous- ja harrastuspaikkana.
89 Heino 2012, 43–44, alkuperäiset lähteet: Leppänen 1980, 97, 101; Hako et. al. 2005, 62; Litzen & Vuori 1997, 140. Koulu sai vuonna 1948 lisärakennuksen. Koulu muutti nykyiselle paikalleen Katriinan sairaalan viereen vuonna 1970. Entiset, vuonna 1901 ja 1948 valmistuneet koulurakennukset ovat edelleen olemassa.
90 Heino 2012, 43, alkuperäinen lähde: Edgren 1994, 122.
91 Kuronen 1966, 6; Heino 2012, 48–49, alkuperäiset lähteet: Leppänen & Viekki 1983, 86; Viljo 1994, 80; Eskola 2007.
92 Heino 2012, 49–50, alkuperäiset lähteet: Perälä 1965, 57; *Borgå Nya Tidning* 1894.
93 Heino 2012, 50, alkuperäinen lähde: *Hufudstadsbladet* 1906.

Useita omistajia 1902–1961

Königstedtin 1900-luvun historia on varsin kaksijakoinen ennen kartanon siirtymistä Suomen valtion omistukseen vuonna 1961. Vuosisadan alkupuolta voisi kuvailla keinottelun ajaksi. Kartano vaihtoi omistajaa muutaman vuoden välein ja kunkin hallussapitäjä myi vuorollaan suuren osan kartanon irtaimistoa ja maita.

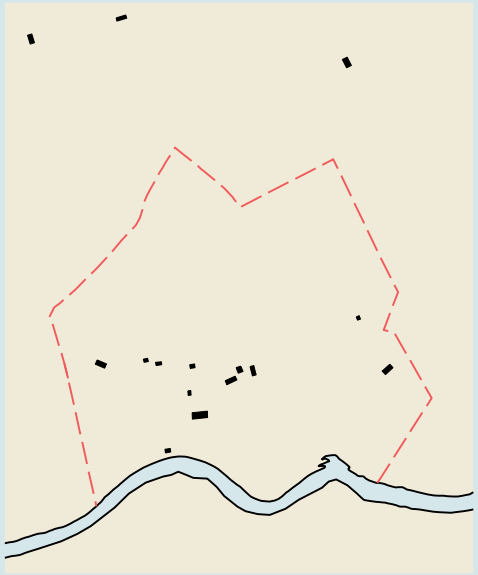
Pidempiaikaiset omistajat, Gripenbergit (1915–1948) ja Wredet (1950–1961), kunnostivat ja modernisoivat kartanoa sekä pystyttivät uusia rakennuksia.

1902–1915, maita ja irtaimistoa myydään

Vuonna 1902 eversti Lars Emil von Haartman myi kartanon ahvenanmaalaiselle laivanvarustajalle ja kauppiaalle Robert Mattsonille. 1900-luvun alussa Königstedtin kokonaisuuteen kuului myös Robertsbergin (myöhemmin Reuna-Seppälän) tila. Pinta-alaltaan kartano oli tuolloin 829 hehtaaria, josta viljeltyä alaa oli 268 hehtaaria. Kartanolla oli myös kymmenen omaa torpparia.[94]

Maatalous ei ilmeisesti Mattsonia juurikaan kiinnostanut, sillä vuonna 1904 hän järjesti kartanolla huutokaupan, jossa hän myi maatalouskoneita, karjaa, työhevosia sekä siemeniä. Itse kartanon hän myi maaliskuussa 1907 Seinäjoelta kotoisin olevalle tehtailija Kaarle (Karl) Kalliolle. Kartanon huonekaluja ja muuta irtaimistoa Mattson myi vielä huutokaupassa saman vuoden syyskuussa.[95] Kallio puolestaan myi kartanon eteenpäin jo seuraavana vuonna 1908. Ennen kauppaa hänkin oli kuitenkin jatkanut kartanon irtaimiston ja kotieläinten myymistä. Lisäksi hän oli palstoittanut valtaosan peltomaasta.[96]

94 Heino 2012, 43, 50, alkuperäiset lähteet: Jutikkala & Nikander 1939, 423; Makkonen 1998, 26; *Wiborgs Nyheter* 1901.
95 Heino 2012, 52, alkuperäiset lähteet: *Veckobladet* 1904; *Hufudstadsbladet* 1907b.
96 Lönnqvist 1995, 65.

Königstedtin rakennukset vuonna 1909. Nykyiset kiinteistörajat on merkitty punaisella katkoviivalla. Kaavio on laadittu vuoden 1909 lohkomiskartan pohjalta.

Kartanon maiden pilkkominen

Uusi virallinen omistaja oli Niilo Aaron Aukustinpoika Hakola. Hän kuitenkin edusti Ilmajoelta kotoisin olevaa kuuden miehen muodostamaa konsortiota. He saivat ostettua Königstedtin edullisesti rahapulassa olevalta Karl Kalliolta ja näkivät kartanossa mahdollisuuden lyödä rahoiksi. Pian järjestettiin suuri nelipäiväinen huutokauppa, jossa myytiin arvokas irtaimisto, karja ja metsästä kaikki kelvolliset puut. Sen jälkeen vuorossa oli maiden ja peltojen jakaminen palstoihin ja myyminen pois.

Tilaa oli palstoitettu ja myyty eteenpäin jo Mattsonin ja Kallionkin omis-

tuksen aikana, mutta nyt tahti kiihtyi entisestään. Myytävääkin oli paljon, viljelyyn kelpaavaa maata oli vielä 700 hehtaaria. Päärakennusta yritettiin myydä erikseen ”kouluksi tai lepokodiksi”, mutta se ei mennyt kaupaksi. Vuonna 1909 maanosto-osuuskunta Vuorela, hankki omistukseensa noin 150 hehtaaria kartanon maista. Alue jaettiin 42 palstaan, jotka siirtyivät osuuskunnan jäsenten haltuun. Palstoittaminen eteni vauhdikkaasti ja jo vuonna 1910 kartanon mailla oli jo 71 itsenäistä verovelvollista tilaa. Myös tilan kymmenen torpparia irtautuivat päätilasta torpparilain astuttua voimaan vuonna 1918. Myös tästä irtautumisesta Hakolat ansaitsivat 100 000 markkaa.

Kartanon irtaimiston ja karjan myymiseksi järjestettiin vielä kaksi uutta huutokauppaa keväällä ja syksyllä 1909. Tammikuussa 1910 myyntilistalla olivat rakennukset: viljan kuivaushuone, puimakoneet, sirkkelisaha, mylly kahdella kiviparilla, paja kalustoineen sekä puutavaraa.

Vuoteen 1915 mennessä ilmajokelaisista omistajista alkoi tuntua, että kartanosta oli otettu kaikki irti ja oli hyvä aika myydä se eteenpäin.[97]

Vuoden 1909 tilusten lohkomiskartta kokonaisuudessaan. Viereisen kuvan kartan rajaus on merkitty valkoisella neliöllä.
Uudiskartta Königstedtin perintötalon n:o 4 kaikista tiluksista Ripuby kylän Helsingin pitäjässä ja kihlakunnassa, Uudenmaan läänissä. II uudistusosa. KA.

Ote vuoden 1909 tilusten lohkomiskartasta. Uudiskartta Königstedtin perintötalon n:o 4 kaikista tiluksista Ripuby kylän Helsingin pitäjässä ja kihlakunnassa, Uudenmaan läänissä. II uudistusosa. Kartta (osa): KA.

”Jakokartassa vuodelta 1909, jolloin kartanon isännäksi oli tullut N. A. Hakola, on itäinen osa puutarhasta saanut tälle ajalle tyypillisen 1800-luvun saksalaisen maisemapuutarhan muotokieltä jäljittelevän asun. Käytävien linjaukset olivat kaarevia ja myötäilivät maastoa. Muuta osaa puutarhasta hallitsi rakennuksen ja terassin määräämä symmetria. Nämä puutarhasommitelman muutokset lienevät vuosisadan vaihteesta.” (Arkkitehtitoimisto Käpy ja Simo Paavilainen 1991, 13.)

97 Kuronen 1966, 6–7; Heino 2012, 53–55, alkuperäiset lähteet: Söderling 1989, 45; Perälä 1965, 202–203, 218; *Nya Pressen* 1909c, 1909d; *Helsingin Sanomat* 1910; *Uusimaalainen* 1910.

COPYRIGHT
SIGNE BRANDER

Majuri Frans Michaël Gripenberg (1882–1941) omisti kartanon vuosina 1915–1941. Kuva on otetty noin vuonna 1914. Kuva: MV.

Edellinen sivu:
Päärakennuksen ensimmäisen kerroksen eteläsivun ruokasalin (119) seinillä on ranskalaiset Amor ja Psykhe -tapetit ja katossa ruusuke. Koristeellinen kakluuni on purettu 1950-luvun alkupuolella. Ajoittamaton kuva: Signe Brander / MV.

Gripenbergin aika 1915–1941, korjauksia, rakennusmuutoksia ja maan vuokraaminen kappelille

Kartanon ostivat vuonna 1915 majuri Frans Michaël Gripenberg ja hänen puolisonsa vapaaherratar Olga Sofia Marguerite, joka oli Carl Gustaf Mannerheimin nuorin siskopuoli. Marsalkka oli usein nähty vieras Königstedtissä ja suhde oli muutenkin läheinen. Majuri Gripenberg toimi esimerkiksi vuodesta 1918 marsalkka Mannerheimin päämajan poliittisen osaston johtajana. Sen lisäksi he molemmat toimivat Suomen Punaisen Ristin johtotehtävissä: Mannerheim puheenjohtajana vuonna 1922 ja Gripenberg pääsihteerinä.[98]

Majuri Gripenberg oli hyvin varakas jo sukunsakin puolesta. Königstedtin päärakennusta kunnostettiin arkkitehti Jarl Eklundin suunnitelmien mukaan jo vuosina 1915–1916. Tällöin rakennettiin muun muassa pohjoisen puolen sisäänkäynti joonialaisine pylväineen. Etenkin Königstedtin päärakennuksen 1920-luvun tilasta on melko hyvä käsitys, sillä valokuvaaja Signe Brander kävi kahteen otteeseen kuvaamassa kartanon. Uusina rakennuksina Gripenbergien aikana valmistuivat kalustovaja (4) ja puutarhurin vaja (7), jotka on rakennettu arviolta 1920-luvun alkupuolella. Samoihin aikoihin myös tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) julkisivuja muutettiin luultavasti Eklundin suunnitelmien mukaan. Lisäksi Gripenberg tilasi Paul Olssonilta puutarhasuunnitelman, joka toteutettiin osittain. Lisäksi kerrotaan, että puutarhurin asuinrakennuksen (6) pohjoispuolella ollut navetta olisi palanut 1920-luvulla.

Vuosina 1937–1938 päärakennuksen muutostöitä jatkettiin. Puutarhan puoleiseen julkisivuun lisättiin tympanion eli ulosvedetty päätykolmio sekä joonialaiset pylväät. Lisäksi eteläsivun toisen kerroksen ullakon ikkunat muutettiin neliruutuisiksi (s. 103). Nämäkin muutokset suunnitteli Jarl Eklund.[99]

Gripenbergien aikana koko alue käsitti sata hehtaaria, josta kolme oli puistona, 25 peltomaana ja kaksi hehtaaria varattuna kauppapuutarhalle.[100]

Majuri Frans Michaël Gripenberg istutti itse kartanon alueelle lehtikuusia. Vapaaherratar puolestaan kasvatti suurta kukkaviljelmää.[101] Rouva Gripenberg oli myös aktiivinen erilaisissa sosiaalisissa auttamisprojekteissa, etenkin paikallisen Marttakerhon kautta, jota hän oli perustamassa ja jonka puheenjohtajana hän toimi 33 vuoden ajan.[102]

Vuonna 1924 majuri Gripenberg vuokrasi kartanon maata Seutulan kappelin käyttöön 99 vuoden sopimuksella. Tontin vuosivuokraksi määriteltiin yksi markka. Majuri lahjoitti rakentamista varten rakennusaineita kartanon metsistä. Hän oli myös hankkinut uuden kappelin rakennuspiirustukset. Edullisen tontinvuokran ehtona oli, että rakennus maalattaisiin punaiseksi mustine ovineen ja ikkunapielineen. Kappeli vihittiin käyttöön vuonna 1925.[103]

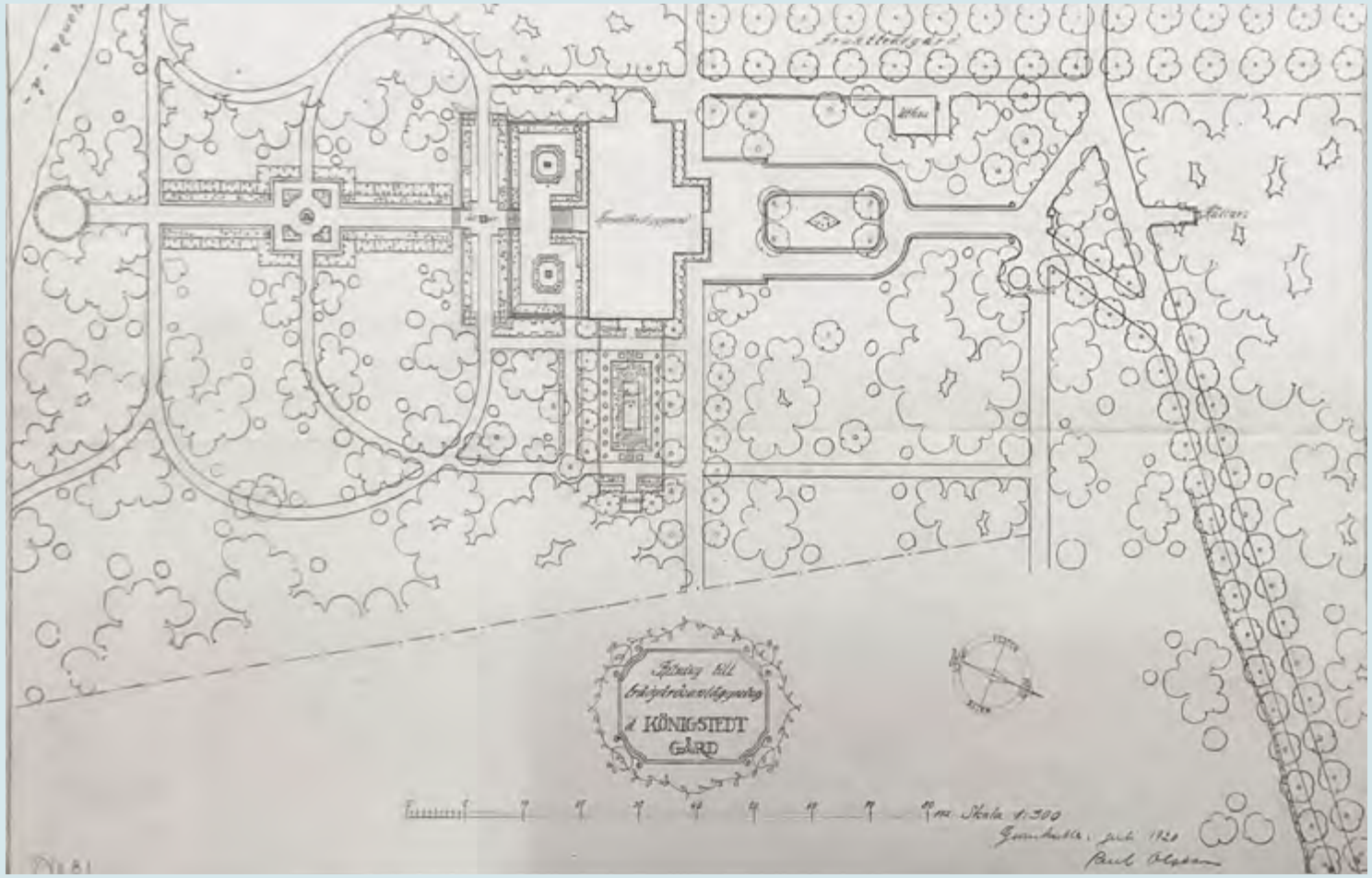
Gripenbergien aikana kartano kukoisti ja vaurastui. Frans Michaël Gripenberg ylennettiin reservissä everstiluutnantiksi tammikuussa 1941. Saman vuoden helmikuussa hän jo menehtyi.[104]

Gripenbergit ajautuvat taloudelliseen ahdinkoon toisen maailmansodan vaikutuksesta, sillä suuri osa varoista oli talletettu ulkomaille muun muassa Sveitsiin. Talletukset kärsivät täydellisen inflaation ja edessä oli kartanon myyminen.[105]

98 Heino 2012, 58, alkuperäiset lähteet: Hako et. al. 2005, 62–63; Meri 1988, 30.

99 Heino 2012, 58–59, alkuperäiset lähteet: Savolainen 2004, 289, 290; Hako et. al. 2005, 64–65; Kaarna 1983, 79; Nuotio 1998, 64.
100 Lönnqvist 2009, 87–88.
101 Kuronen 1966, 7.
102 Heino 2012, 61, alkuperäinen lähde: Palmroos 1986.

103 Kuronen 1966, 7; Litzen & Vuori 1997, 67, 361.
104 https://fi.wikipedia.org/wiki, Frans_Mikael_Gripenberg
105 Kuronen 1966, 7.

Gripenbergien tilaama Königstedtin kartanon puutarhasuunnitelma 1920.
Piirustus: Paul Olsson / MFA.

Pääjohtaja Ehrnroothin vuodet 1942–1950

Königstedtin uudeksi omistajaksi tuli vuonna 1942 pankinjohtaja Göran Robert Ehrnrooth. Omistusoikeuden vaihtumisesta huolimatta leskeksi jäänyt Olga Sophie Marguerite Gripenberg tyttärineen ja lapsenlapsineen jatkoivat asumista kartanolla vuokralaisina aina vuoteen 1949 asti.[106]

Ehrnroothin omistaessa kartanon oli sen pinta-ala 100 hehtaaria, josta peltoa 25 hehtaaria. Hevosia oli 4 ja Ayshire-rotuisia lehmiä 16. Viljelyksien hoito oli ulkopuolisen vuokraajan varassa. Loppuvuosina karjasta luovuttiin ja jäljelle jäivät vain hevoset.[107]

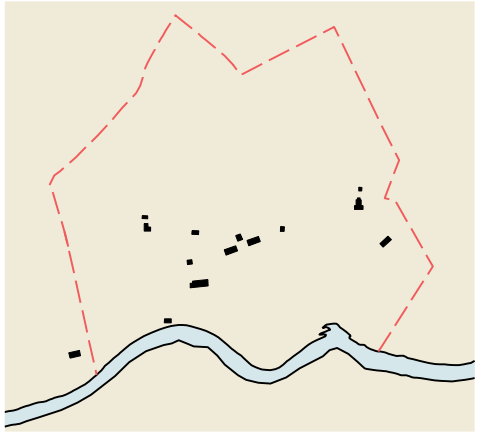
Vuonna 1946 rakennuskonservaattori Thorvald Lindquist inventoi kartanon päärakennuksen ja laati siitä seikkaperäisen raportin piirustuksineen (s. 106–107).

106 Heino 2012, 68, alkuperäiset lähteet: Eskola 2007, Juutilainen 2007.
107 Heino 2012, 68, alkuperäiset lähteet: Jutikkala & Nikander 1939, 423; Eskola 2007.

Seuraava sivu:
Königstedtin kartanon ortoilmakuva vuodelta 1954. Karttaan on ympyröity rakennuksia, jotka sittemmin on purettu tai jotka ovat tuhoutuneet. Kuva: MML.

1890 rakennettu portinvartijan mökki, purettu 1960-luvulla
Pieni sauna, palanut kuvan ottamisen jälkeen 1950-luvulla
9. Kappeli
7. Puutarhurin vaja
6. Puutarhurin asuinrakennus
2. Puutarhavarasto ja kellari
3. Tilanhoitajan asuinrakennus
5. Talli
Kellari, purettu aikavälillä 1962–1965
Kalustovajan (4) eteläsivun suojakatos, purettu 1962–1963
Lato, purettu 1970-luvulla
1. Päärakennus
Vanha rantasauna, purettu vuonna 1962

Königstedtin rakennukset vuonna 1958. Nykyiset kiinteistörajat on merkitty punaisella katkoviivalla. Kaavio on laadittu vuoden 1958 peruskartan pohjalta.

Edellinen sivu:
Kartanon päärakennus kuvattuna etelästä vuonna 1959. Kartano oli vapaaherratar Asta Wreden omistuksessa. Kuva: VN.

Wredet kartanon viimeisinä yksityisomistajina 1950–1961, hedelmäpuita ja modernisointia

Teollisuusneuvos, vapaherra Gustav Woldemar Wrede osti Königstedtin Ehrnroothilta vuoden 1950 alussa. Hän muutti kartanoon viettämään eläkepäiviä kolmannen vaimonsa Asta Wrede Silfverhjelmin (o.s. Örtengren) kanssa.[108]

1950-luvulla päärakennusta (1) modernisoitiin voimakkaasti. Tilajakoa muutettiin empirerakennusten tyylin vastaisesti. Talotekniikkaa uusittiin: takat ja kaakeliuunit saivat väistyä patterilämmityksen tieltä. Taloon tuotiin juokseva vesi. Länsipäätyyn rakennettiin arkkitehti Ragnar Gustafssonin suunnittelema betonirakenteinen keittiösiipi, joka varustettiin uusilla kylmälaitteilla, helloilla, astianpesukoneella ja keittiökalusteilla (s. 62).[109]

Wredet olivat aktiivisia kappelin (9) remontoinnissa ja laajensivat myös puutarhurin asuinrakennusta (6) uudella keittiösiivellä vuonna 1953. Tallin (5) valmistumisajankohdasta ei ole täyttä varmuutta. Se on saattanut valmistua 1940-luvulla, jolloin se olisi Gripenbergien rakennuttama. Jos taas talli on valmistunut vuonna 1951, olisi se ainoa Wredejen ajan uudisrakennus. Kalustovajan itäpuolella, Valtaojan rannalla sijainnut kartanon henkilökunnan sauna paloi 1950-luvulla.

Puutarha sai täydennyksekseen suuren hedelmätarhan, kun vapaaherratar Asta Wrede istutti tontille noin 2000 omenapuuta ja satoja luumupuita. Kasvit eivät kuitenkaan maaperän laadun vuoksi menestyneet.[110]

Kartanon puutarhurina työskenteli Holberg. Vahtimestarin ja tilanhoitajan töitä teki pariskunta Lindroos. Tilan varsinaiset pellot olivat vuokralla Ilmari Rintalalla.[111]

108 Lönnqvist 2009, 88; Heino 2012, 69, alkuperäinen lähde: Ericsson 2005, 132.
109 Heino 2012, 71–73, alkuperäiset lähteet: Jermo 1961, 11; Suomen kuvalehti 1961; Blomstedt et. al. 1961, 574; Hako et. al. 2005, 65–66; Kaarna 1983, 75, 79; Sirkiä 1998, 63; Juutilainen 2007.
110 Kuronen 1966, 7.
111 Kuronen 1966, 7; Heino 2012, alkuperäiset lähteet: Eskola 2007; Leppänen 1988, 88.

Kartanon omistaja vapaaherra Gustaf Woldemar Wrede af Elimä (28.7.1889–17.2.1958) noin vuonna 1930. Kuva: Wikipedia.org.

Päärakennuksen eteisaula (001) vuonna 1959. Kuva: VN.

Wredet laajensivat 1950-luvun alkupuolella päärakennustaan rakentamalla länsipäätyyn uuden keittiösiiven moderneine laitteineen. Kuva: *Suomen Kuvalehti* 17.6.1961, 2.

Viuhka 8/61

VAPAAHERRATAR
joka tekee
ja osaa

”Jokapäiväistä työtä eikä mitään rikkaan naisen huvittelua on nurmikon leikkuu vapaaherratar Asta Wredelle. Nurmikenttää on hehtaarikaupalla ja kartanon emäntä on miltei yksinään huolehtinut sen kunnosta.” (*Viuhka* 8/1961, 20.) Säilyttävä arkisto: MV

Puutarhaviljelyä Königstedtissä vuonna 1956. Kuva on kansakoulujen käyttöön tehdystä kotiseutuopin diasarjasta. Sen kuvatekstissä kerrotaan näin:*"Kuntamme todennäköisesti suurimman puutarhan omistaa Königstedtin kartano Seutulassa. Kesällä vuonna 1955 kerrottiin olevan muun muassa noin 2600 luumu- ja omenapuuta. Varsin voimaperäisesti hoidettu puutarha on lajirikas pensaineen, koristekasveineen ja vihanneksineen."* Istutukset eivät kuitenkaan menestyneet maaperän laadun takia. Kuva: Lauri Leppänen & Viljo Holopainen / VKM.

Valtion omistuksen aika 1961–2020

Kartano siirtyy aluevaihtosopimuksella Suomen valtiolle 1961

Königstedtin kartano siirtyi Suomen valtion omistukseen 6.7.1961 tehdyin aluevaihtosopimuksin, mikä puolestaan perustui 29.6.1961 annettuun lakiin.[112] Vaihtokauppa juonsi juurensa talvi- ja jatkosodan aikaan, jolloin Helsingin keskustassa sijainneet pääministerin ja ulkoasiainministerin virka-asunnot oli otettu virastokäyttöön. Sotien jälkeen ulkomaisten valtiovieraiden määrä oli lisääntynyt ja soveliaiden majoitustilojen löytäminen oli vaikeutunut. Hyvien kulkuyhteyksien päässä Vantaalla sijaitseva Königstedt nähtiin hyvänä ratkaisuna sekä majoitus- että kokoustilaongelmiin.[113]

Königstedtin kartano oli tarjolla, sillä sen viimeinen yksityisomistaja, vapaaherratar Asta Wrede (o.s. Örtengren) oli jäänyt leskeksi miehensä Gustaf Woldemar Wrede af Elimän kuoltua syöpään vuonna 1958 eikä hän pärjännyt yksin kartanon hoidossa. Vaihtokaupat suoritettiin aluevaihtosopimuksella, jonka mukaan vapaaherratar Wrede, luovutti Suomen valtiolle sekä Königstedtin että Kotisuon tilat.[114] Vastineeksi niistä Wrede sai Helsingin keskustassa, Korkea-

112 Segercrantz 1967, 1.
113 Heino 2012, 83; alkuperäislähde *Uusi suomi* 1961.
114 Luovutettujen kiinteistöjen yhteenlaskettu pinta-ala oli 62 hehtaaria, josta metsää oli noin 38 ha, peltoa noin 21 ha ja päärakennusta ympäröivää puistoa noin 3 ha.

Kartanon viimeinen yksityisomistaja eli vapaaherratar Asta Wrede, o.s. Örtengren kuvattuna vuonna 1959 päärakennuksen eteläterassilla. Hän myi kartanon vuonna 1961 Suomen valtiolle. Kuva: VN.

vuorenkatu 37:ssä, sijaitsevan toimistorakennuksen tontteineen. Kiinteistöjen arvioinnissa kartano-omaisuuden arvoksi saatiin 70 miljoonaa markkaa ja toimistokiinteistön hinnaksi vastaavasti 90 miljoonaa. Rouva Wreden maksettavaksi jäi siis 20 miljoonan markan erotus. Kauppahintaa hiottiin viimeiseen asti. Viimein vapaaherratar kuitenkin taipui, sillä Suomeen oli muodostunut hallituskriisi, eikä hän halunnut aloittaa neuvotteluja alusta uuden hallituksen kanssa.[115]

Aluevaihtosopimus perustui Helsingin Puhelinyhdistyksen sitoumukselle ostaa Korkeavuorenkadun kiinteistö heti sopimuksen voimaantuloa seuraavana päivänä. Puhelinyhdistys otti maksaakseen myös aluevaihtosopimuksessa valtiolle määritellyn 20 miljoonan markan osuuden.[116]

SOPIMUKSEN TÄSMENNYKSIÄ JA TAPETTITAPAUS

Pelkän kiinteistökaupan lisäksi Suomen valtion ja vapaaherratar Wreden välisessä aluevaihtosopimuksessa on määritelty myös muita kartanon toimintaan liittyviä käytännön asioita. Esimerkiksi metsissä tehdyissä raivaushakkuissa syntyneet halot, viljelysten puutarhatuotteet ja hedelmäsato vuodelta 1961 määriteltiin kuulumaan rouva Wredelle. Myös vuonna 1924 Rukoushuoneyhdistys ry:n kanssa tehdyn kappelin tontinvuokrasopimuksen mainittiin olevan yhä voimassa, vaikka tila vaihtoikin omistajaa.

Ehkä merkittävin lisäys sopimuksessa oli maininta siitä, että vaihtoon ei sisälly mitään irtaimistoa. Huonekalujen tai esineiden myynnistä ei myöskään tehty erillistä sopimusta, joten kartanon tulevan remontin yhteydessä lähes koko kalustus jouduttiin hankkimaan erikseen.[117]

Suurimmaksi kiistakapulaksi valtion ja rouva Wreden välillä nousivat ruokasalin (119) seiniä koristaneet Psykhe ja Amor -teemaiset tapetit. Vapaaherratar sai asua kartanossa vuoden 1961 marraskuun puoleenväliin asti. Muuttaessaan pois, hän oli vienyt tapetit mukanaan ja myynyt ne antiikkikauppias Mikael Kagenille. Tapettien omistuksesta nostettiin oikeusjuttu. Lopulta korkein oikeus päätti, että tapetit eivät kuuluneet kiinteään omaisuuteen, vaan ne olivat osa aluevaihtosopimuksessa määriteltyä irtaimistoa.

Alkuperäiset tapetit nousivat jälleen julkisuuteen tukholmalaisessa huutokaupassa vuonna 1984 ja myöhemmin vuonna 2007. Ruokasalin seinällä nykyisin olevat käsinmaalatut Amor ja Psykhe -tapetit ovat Pariisista hankittuja kopiolta.[118]

115 Aluevaihtosopimus 6.7.1961; Heino 2012, 83–24; alkuperäislähde Silfverhjelm 1961.
116 Aluevaihtosopimus 6.7.1961; Heino 2012, 83; alkuperäislähde Silfverhjelm 1961; Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön kirjeet k.o. virastoille 6.7.1961.
117 Aluevaihtosopimus 6.7.1961.
118 Heino 2012, 89, 108; alkuperäislähteet *Antik & Auktion* 1985; Hyvönen 1995, 11; Korkein oikeus 1965; Lönnqvist 1995, 65; Sirkiä 1998, 65.

Päärakennuksen ruokasalin (119) alkuperäiset seinätapetit ”Amorin ja Psykhen taru” kuvattuina kesällä 1961, kun vapaaherratar Wrede vielä asui kartanossa. Kuva: Foto Rácz / VN.

Wreden aikaista päärakennuksen sisustusta eteläsivun salissa. Kuva on otettu kesällä 1961. Kuva: Foto Rácz / VN.

Tilanne vuonna 1961

Königstedtin kartano siirtyi valtion omaisuudeksi 6.7.1961, mutta vapaaherratar Asta Wrede muutti kartanosta vasta marraskuun puolivälissä 1961. Vasta tämän jälkeen päästiin yksityiskohtaisemmin tutkimaan tarvittavia muutoksia ja korjauksia itse rakennuksissa.

Vuonna 1961 kylää, jossa Königstedtin kartano sijaitsi, kutsuttiin vielä Ripukyläksi. Nimi muuttui 1960-luvulla nykyiseen muotoon Riipilä. Kartanon maa-alue oli suuruudeltaan 62 hehtaaria ja se jakautui kahteen osaan: Königstedt RN:o 4:458 ja Kotisuo RN:o 4:216. Varsinainen metsäalue sijaitsi noin viiden kilometrin päässä. Peltoa oli noin 21 hehtaaria, metsää noin 38 hehtaaria ja päärakennusta ympäröivän puiston pinta-ala oli noin kolme hehtaaria.[119]

Kartanon alueella sijaitsivat seuraavat rakennukset:

- päärakennus (1)
- puutarhavarasto ja kellari (2)
- tilanhoitajan asuinrakennus (3)
- kalustovaja (4)
- talli (5)
- puutarhurin asuinrakennus (6)
- puutarhurin vaja (7)
- Königstedtin kappeli (9)
- vanha rantasauna (purettu vuonna 1962)
- kellari (purettu aikavälillä 1962–1965)
- portinvartijan mökki (purettu 1960-luvun lopulla)
- lato (purettu 1970-luvulla).

Kappeli sijaitsi kartanon mailla ja uusi maanomistaja eli valtio jatkoi vuokrasuhdetta yhden markan vuosimaksulla.[120]

Rakennushallituksen korjaustyöt 1961–1963

Königstedtin kartano muutettiin vuosien 1961–1963 aikana valtion vierastaloksi ja edustustilaksi Rakennushallituksen arkkitehti Sirkka Tarumaan suunnitelmien mukaan. Muutostöitä tehtiin päärakennuksen lisäksi puutarhurin asuinrakennuksessa (6) ja vajassa (7), tilanhoitajan asuinrakennuksessa (3), tallissa (5), kalustovajassa (4) ja puutarhavarastossa (2). Lisäksi vanha rantasauna purettiin ja sen paikalle rakennettiin uusi. Myös pihaa uudistettiin. Piirustuksia säilytetään Kansallisarkistossa. Rakennustöistä saa tietoa myös Rakennushallituksen työselityksistä ja kokousmuistiosta sekä työmaapäiväkirjasta, joita kaikkia säilytetään Königstedtin kartanossa sijaitsevan valtioneuvoston kanslian arkistomateriaalin yhteydessä.

Toimikunta

Valtioneuvoston kanslia asetti syyskuussa 1961 toimikunnan suunnittelemaan ja toteuttamaan kartanon laajoja muutos- ja korjaustöitä ja sisustamista sekä puutarhan suunnittelua. Toimikunnan puheenjohtajaksi valittiin hallitussihteeri Hanna Lönnrot valtioneuvoston

Königstedtin kartanon päärakennuksen eteläsivu vuonna 1961, kun valtio osti kartanon. Julkisivuissa oli vielä 1950-luvun pystylaudoitus.Kuva: István Rácz / MV.

119 Rakennushallitus 14.10.1963, 1.

120 Rakennushallitus 14.10.1963, 4.

kansliasta ja jäseniksi tohtori Riitta Pylkkänen Kansallismuseosta, arkkitehti Elli Ruuth, tarkastaja P. O. Kareoja maataloushallituksesta ja arkkitehti Sirkka Tarumaa Rakennushallituksesta. Sihteeriksi kutsuttiin arkkitehti Heikki Havas Kansallismuseosta.[121]

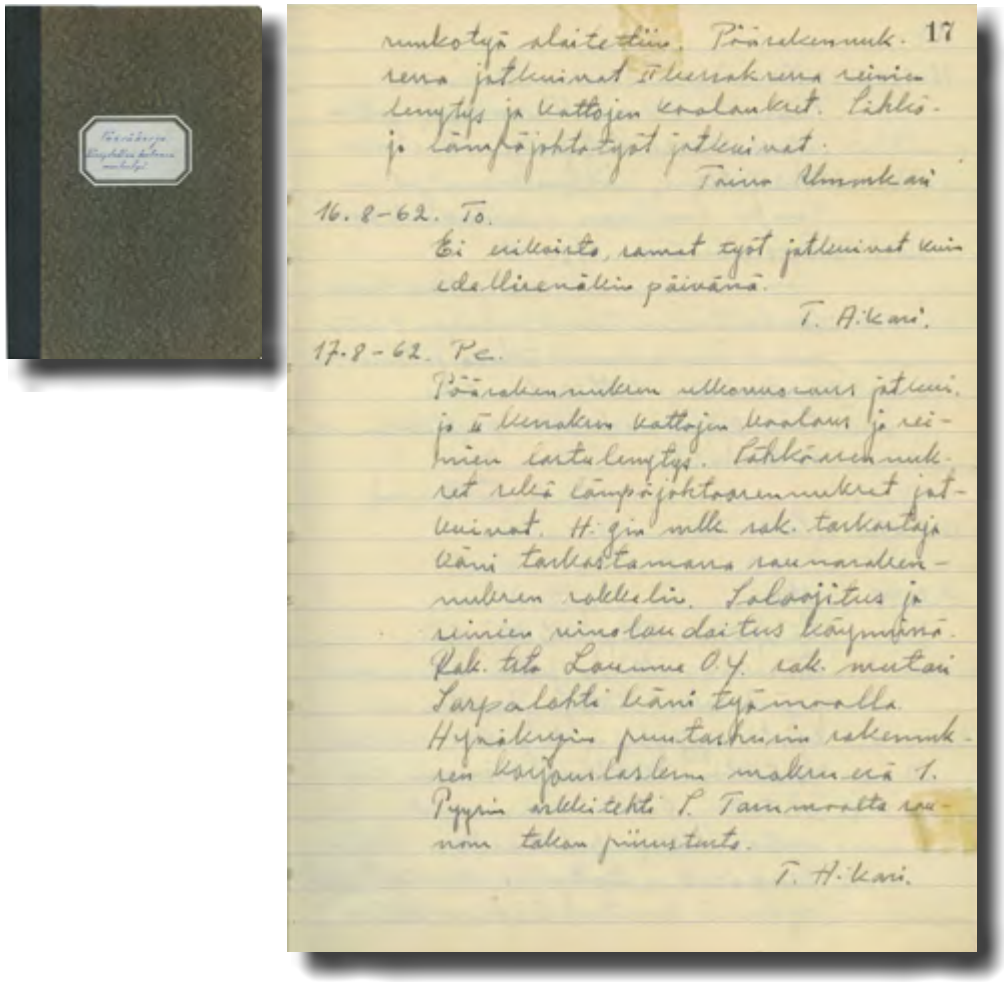
Päärakennuksen korjaus- ja muutostyö

Toimikunta aloitti työnsä lokakuussa 1961 ja sai valmiiksi päärakennuksen korjaus- ja muutostöiden periaatteellisen ohjelman kuun viimeisenä päivänä.[122]

Tuolloin 145-vuotiasta päärakennusta oli korjattu ja muutettu vuosina 1915–1916 ja 1937–1938 arkkitehti Jarl Eklundin johdolla. 1950-luvun alussa Wredet olivat modernisoineet taloa voimakkaalla kädellä arkkitehti Ragnar Gustafssonin suunnitelmien mukaan. Näistä rajuista muutoksista johtuen Rakennushallitus piti välttämättömänä suurtenkin muutosten tekemisen osittain rakennukselle ominaisten tyypillisten piirteiden palauttamiseksi sekä osittain rakennuksen tulevaa edustuskäyttöä silmällä pitäen.[123]

Arkkitehti Sirkka Tarumaa laati päärakennuksen muutostyön suunnitelmat vuosina 1961–1962. Piirustukset ja työselitykset hyväksyttiin Rakennushallituksen istunnossa helmikuun puolivälissä 1962. Rakennesuunnittelijana toimi Insinööritoimisto U. Varjo. Pääurakoitsijaksi valittiin toukokuussa Launne Oy Kouvolasta, putkiurakoitsijaksi Hissi & Lämpö Oy ja sähköurakoitsijaksi Sähköhankinta Oy. Rakennustyöt aloitettiin Königstedtissä kesäkuun puolivälissä 1962, jolloin vastaavana mestarina oli E. Ratinen ja Rakennushallituksen valvojana rakennusmestari Unto Jäntti, jonka tilalle elokuun puolivälissä tuli T. Almonkari.[124]

Päärakennuksen tilajakoa muutettiin, väliseiniä purettiin ja seiniin asennettiin lastulevyjä. Korjaustöiden yhteydessä ei löydetty alkuperäisiä detaljeja. Alakerran sisustuksessa suosittiin rakennuksen syntyaikaisia tyylejä eli empireä ja biedermeieria. Yläkertaan tehtiin useita vierashuoneita ja autonkuljettajan huoneet. Julkisivuihin palautettiin vaakalaudoitus. Valtio hankki uuden kalustuksen muun muassa huutokaupoista ja kuolinpesistä. Kartano avattiin edustuskäyttöön joulukuussa 1963, mutta sisustusta täydennettiin myös tämän jälkeen.

Vuosien 1962–1963 työmaapäiväkirjasta saa yksityiskohtaista tietoa Königstedtin kartanon rakennus- ja korjaustöistä. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

121 Rakennushallitus 14.10.1963, 2.
122 Rakennushallitus 14.10.1963, 3.
123 Rakennushallitus 14.10.1963, 2.
124 Rakennushallitus 14.10.1963, 3; Königstedtin kartanon työmaapäiväkirja vuosilta 1962–1963. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Uusi sauna- ja pumppuhuone sekä puutarhurin asuinrakennuksen muutostöitä

Vantaanjoen rannalla sijainnut vanha puurakenteinen sauna purettiin ja paikalle rakennettiin uusi. Rakennushallitus hyväksyi Tarumaan laatimat uuden sauna- ja pumppuhuonerakennuksen (8) piirustukset ja työselityksen sekä puutarhurin asuinrakennuksen korjaussuunnitelman kesäkuussa 1962. Uuteen rankarakenteiseen, vaakapaneloituun rantasaunaan tehtiin turvekatto, johon käytettiin päärakennuksen eteläpuolelta otettua nurmea. Puutarhurin asuinrakennusta (6) modernisoitiin. Sinne asennettiin vesijohdot ja rakennettiin sisävessa, uudistettiin sisäpintoja, vaihdettiin sisäänkäynnin paikkaa, maalattiin julkisivut ja uusittiin huopakate. Uusi sauna ja puutarhurin asuinrakennuksen korjaustyöt valmistuivat joulun alla 1962.[125]

Henkilökunnasta astui ensimmäisenä palvelukseen puutarhuri-tilanhoitaja Kalevi Paju, joka pääsi muuttamaan puutarhurin taloon marraskuussa 1962.[126]

Tilanhoitajan rakennuksen, tallin ja puutarhavaraston muutos- ja korjaustyöt 1962–1963

Seuraavaksi tehtiin muutostöitä tilanhoitajan asuinrakennuksessa (3) Tarumaan suunnitelmien mukaan. Rakennuslupa myönnettiin marraskuussa 1962 ja vuoden 1963 aikana yhden asunnon talo muutettiin kahden huoneiston taloksi, tehtiin tilajakomuutoksia ja seinäpintoja levytettiin.[127]

Autotallirakennuksen (5) länsipäädyssä sijaitsevan henkilökunnan sauna- ja pesutupaosaston korjaustyöt aloitettiin vuoden 1963 alussa, mutta rakennuslakko keskeytti pian työt.

Tilanhoitajan asuinrakennus ja tallirakennuksen henkilökunnan tilat valmistuivat ja otettiin vastaan kesäkuussa 1963. Ulkomaalausten lopputarkastus pidettiin 22. heinäkuuta 1963.

Emäntä, neiti Ritva Härmä ja talonmies Matti Grundström aloittivat pestinsä kartanossa 1.8.1963 ja muuttivat asumaan tilanhoitajan asuinrakennukseen, jota kutsuttiin myös talonmiehen asuinrakennukseksi.[128]

Vuonna 1963 uusittiin puutarhavaraston (2) ulkoverhous.

Uusi porakaivo ja uudet vesijohdot, viemäröinti ja salaojat

Keväällä 1963 todettiin, että kolmesta kaivosta huolimatta vesimäärä ei ollut riittävä. Tutkimusten jälkeen teetettiin entiseen rantakaivoon 66 metriä syvä porakaivo, johon vesi nousee omalla paineellaan.

Päärakennuksen nurmikentät olivat päässeet sammaloitumaan puutteellisen hoidon ja heikon salaojituksen johdosta. Salaojitus uusittiin ja nurmikentät kylvettiin elokuun alussa 1963. Lokakuun alussa 1963 saatiin määräraha tärkeimmän tieverkon uusimista varten.

Korjaustöiden yhteydessä uusittiin myös alueen rakennusten viemäröinti ja ulkopuoliset viemärit saostuskaivoineen sekä osittain myös sisä- ja ulkopuoliset vesijohdot.[129]

Rakennuskustannukset

Uusimistyöt saatiin päätökseen kesällä 1963. Korjaustöiden kokonaiskustannukset olivat 626 000 markkaa eli nykyrahassa noin 1 350 000 euroa. Toimikunta vastasi myös kartanon varustamisesta kaikella normaaliin talouden- ja tilanhoitoon kuuluvalla tekstiili-, porsliini-, lasi- ja hopeatavaralla aina leikkuuveitsiä ja maatalouskoneita myöten.

Uusimis- ja korjauskustannukset jakautuivat seuraavasti:

- päärakennuksen (745 m²) uusiminen: noin 320 000 mk
- sauna- ja pumppuhuonerakennuksen rakentaminen (95 m²): noin 85 000 mk
- muiden rakennusten ja laitteiden uusiminen (puutarhurin ja tilanhoitajan (talonmiehen) asuinrakennukset, autotallit, väen sauna, porakaivo): noin 221 000 mk.[130]

125 Rakennushallitus 14.10.1963, 3.
126 Königstedtin kartanon työmaapäiväkirja vuosilta 1962–1963. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.
127 Königstedtin kartanon tilanhoitajan rakennuksen ja talousrakennuksessa olevien saunatilojen peruskorjaus. Työselitys. Rakennushallitus 10.1.1963. VNK / Kö.
128 Rakennushallitus 14.10.1963, 3, 5.
129 Rakennushallitus 14.10.1963, 3–4.
130 Rakennushallitus 14.10.1963, 4; Segercrantz 1967, 1.

YLIARKKITEHTI SIRKKA TARUMAA (1.8.1914–6.6.2006)

Rakennushallituksen arkkitehti Sirkka Tarumaa. Kuva: teoksesta Pöyry & Pietarinen 1982, 978.

Sirkka Liisa Tarumaa, omaa sukua Tuhkunen, syntyi 1.8.1914 Kymissä. Hän valmistui ylioppilaaksi Helsingin suomalaisesta tyttölyseosta vuonna 1934 ja arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1942. Tarumaa työskenteli toimistoarkkitehtinä useassa eri toimistossa. Vuosina 1954–1961 ja 1977–1980 hänellä oli oma arkkitehtitoimisto.

Vuosina 1961–1977 Tarumaa toimi Rakennushallituksen toimistoarkkitehtina. Tässä pestissään hän laati muun muassa Königstedtin kartanon muutostöiden suunnitelmia. Suunnitelmatyö kattoi laajan skaalan aina yksityiskohtien suunnittelusta uuden saunarakennuksen piirtämiseen ja puutarhasuunnitteluun. Hän laati piirustukset lähes kaikista kartanon rakennuksista korjaustöitä varten. Alkuperäisiä piirustuksia säilytetään Kansallisarkistossa. Tarumaa oli myös aktiivinen päärakennuksen kalusteiden ja esineiden etsimisessä.

Tarumaan kirjoittamia artikkeleita julkaistiin erilaisissa ammatillisissa lehdissä ja julkaisuissa. Hänelle myönnettiin yliarkkitehdin arvonimi.

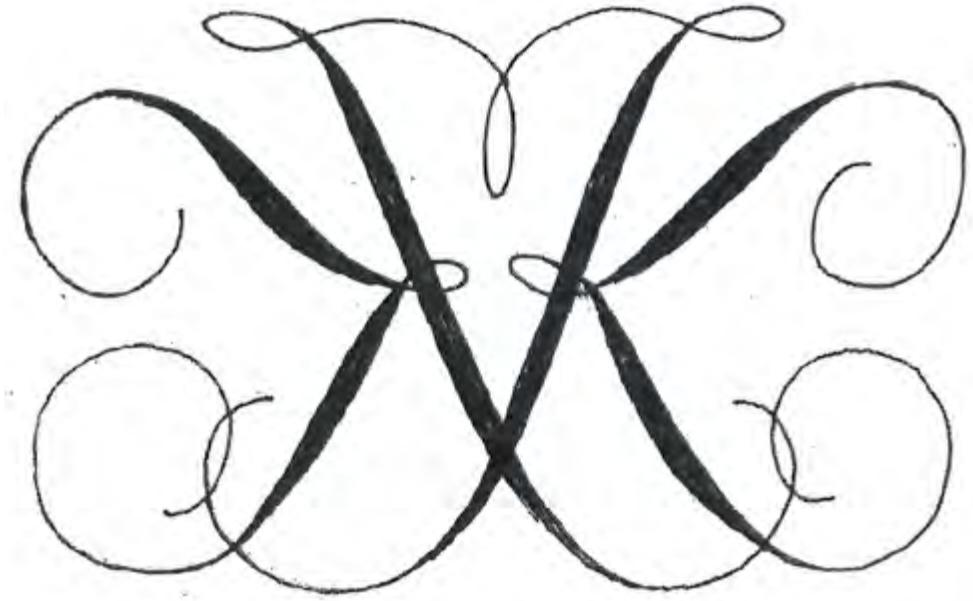
Päätoimia

1938–1939	Arkkitehtitoimisto Jussi Lappi-Seppälä, toimistoarkkitehti
1939–1940 & 1942	Arkkitehtitoimisto Olli Pöyry, toimistoarkkitehti
1940–1941	Arkkitehtitoimisto Huhtamäki-yhtymä Oy, toimistoarkkitehti
1942–1944 & 1949–1954	Arkkitehtitoimisto Erkki Huttunen, toimistoarkkitehti
1945–1948	Arkkitehtitoimisto Erik Bryggman, toimistoarkkitehti
1954–1961 & 1977–1980	Oma arkkitehtitoimisto
1961–1977	Rakennushallitus, toimistoarkkitehti

Sivutoimia

1942–1944 & 1946–1947	TKK, deskriptiivisen geometrian assistentti
1943–1944	TKK, arkkitehtuuri I:n assistentti
1944 & 1947–1949	TKK, arkkitehtuuri II:n assistentti
1944	TKK, arkkitehtiosaston notaari
1948	TKK, arkkitehtuurin virkaa tekevä lehtori
1948	TKK, karsintakurssin piirustusassistentti
1952 & 1953	TKK, karsintakurssin piirustuksen johtaja[1]

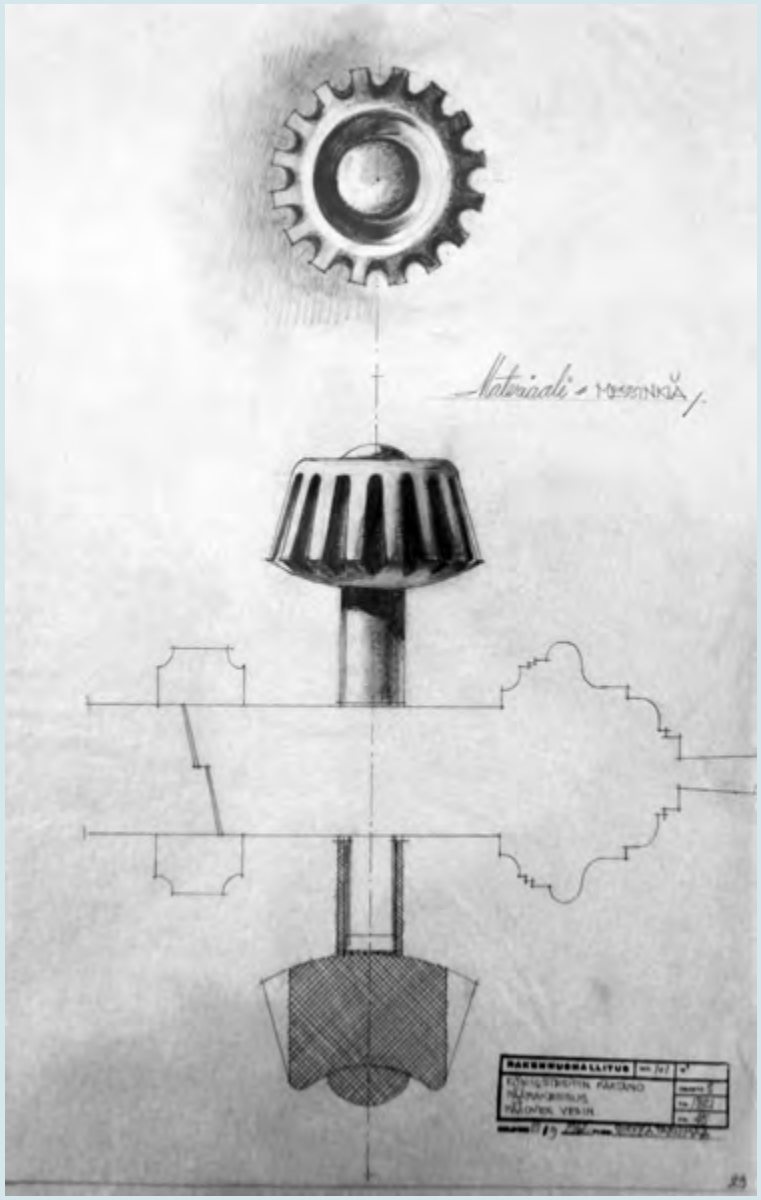
1 Pöyry & Pietarinen 1982, 978.

Königstedtin kartanon monogrammi.
Piirustus: Tarumaa 2.6.1964, Rakennushallitus. VNK / Kö.

Königstedtin kartanon asemapiirros 2.3.1962.
Piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

Päärakennuksen 1950-luvun pääovi korvattiin vuonna 1962 uudella tammiovella. Yllä on arkkitehti Sirkka Tarumaan suunnitelma uuden pääoven messinkivetimestä. Piirustus: Tarumaa 21.9.1962. Rakennushallitus / KA.

Königstedtin kartanon päärakennuksen eteläsivu sekä pohjoissivun pääsisäänkäynti Rakennushallituksen korjaustöiden jälkeen vuonna 1963. Talossa on uusi pääovi ja vaakasuuntainen julkisivuverhoilu. Kuvat: *Suomen Kuvalehti* N:o 42 19.10.1963, 18, 20. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Näkymä päärakennuksen ensimmäisen kerroksen keltaisesta salista kohti vihreää ja sinistä salonkia. Kuva on otettu Rakennushallituksen korjaustöiden jälkeen vuonna 1964. Kuva: P. O. Welin / MV.

1960-luvun puutarhasuunnitelmat

Kartanon puistoa haluttiin laajentaa omenatarhan kustannuksella.[131] Toimikunta otti ennen kesää 1962 yhteyden puutarhasuunnittelijaan, mutta yhteistyö ei tuottanut toivottua tulosta.[132]

Kansallisarkistossa säilytetään 7.1.1963 päivättyä Königstedtin kartanon puistosuunnitelman luonnosta. Tekijän nimikirjaimet ovat L.T.

Lopulta arkkitehti Sirkka Tarumaa laati koko kartanoalueen kattavan puutarhasuunnitelman vuonna 1964. Tarumaan 4.5.1964 päivätyssä suunnitelmassa näkyy pyrkimys puistoakseleihin ja lisärakentamiseen, mutta suunnitelma jäi suurelta osin toteutumatta varojen puuttuessa. Päärakennuksen pohjoispuolen itä-länsisuuntainen puukujanne, vihannes- ja marjatarha, kartanopihan poikki kiemurtelevat kaarevat polut, kalustovajan eteläpuolinen lampi, rantasaunan länsipuolinen tenniskenttä ja päärakennuksen itäpuolinen majoituspaviljonki

1960-luvun puutarhasuunnitelmat ovat keskenään monin tavoin kaukana toisistaan. Vuoden 1963 suunnitelma on modernistinen ja pyrkii pois puutarhan aikaisemmasta aksiaalisuudesta. Tarumaan vuoden 1964 suunnitelma puolestaan on korostetun aksiaalinen. Siinä missä vuoden 1963 suunnitelmassa reunavyöhyke joen varressa on

Königstedtin kartanon puistosuunnitelman luonnos 7.1.1963.
Piirustus: L.T. / KA.

131 Puutarhassa kasvoi myös päärynäpuita.
132 Rakennushallitus 14.10.1963, 1, 3–4.

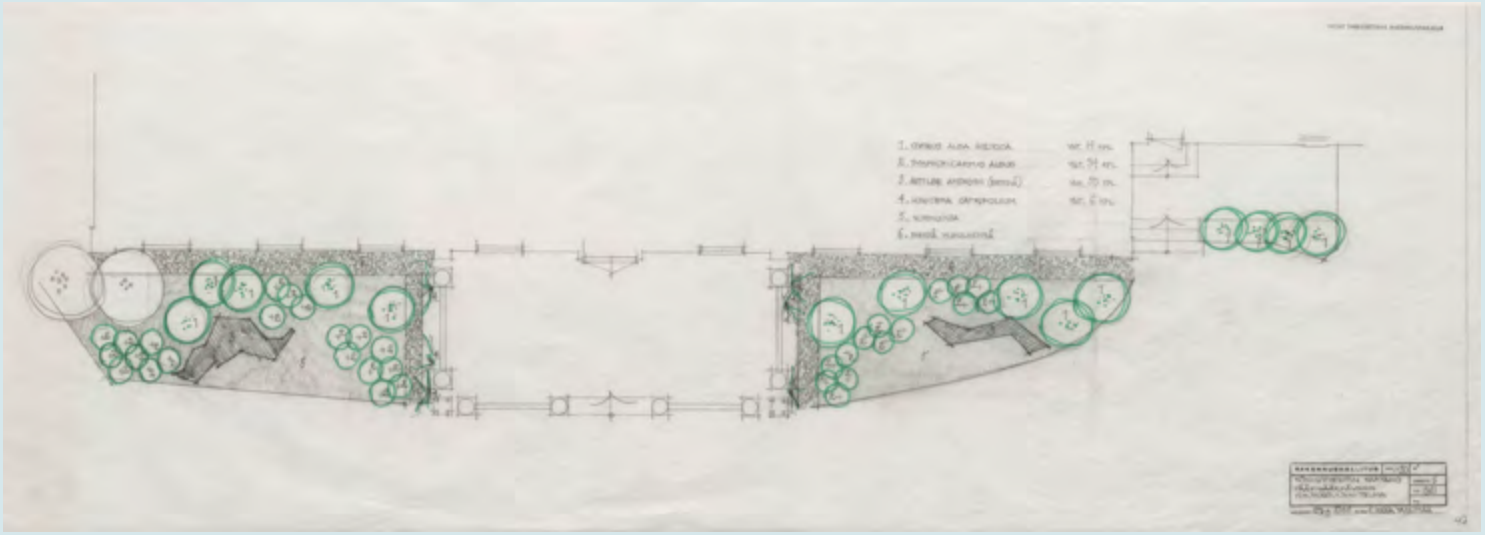
Arkkitehti Sirkka Tarumaan laatima, 4.5.1964 päivätty Königstedtin kartanon puutarhasuunnitelma jäi suurelta osin toteutumatta varojen vähyyden vuoksi. Suunnitelmassa esitetty itä-länsisuuntainen puistoakseli, sen pohjoispuoliset vihannes- ja marjatarhat, kalustovajan eteläpuolinen lampi, kartanopihan poikki kiemurtelevat kaarevat polut, rantasaunan länsipuolinen tenniskenttä ja majoituspaviljonki jäivät kaikki toteuttamatta. Piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

muutettu avoimeksi ja keskeiset alueet on istutettu täyteen puita, Tarumaan suunnitelmassa keskeiset alueet ovat avoimia tai puoliavoimia ja reuna-vyöhykkeet umpinaisia. Vuoden 1963 suunnitelmassa ote on varovaisempi, vuoden 1964 suunnitelmassa puolestaan suurieleisempi; siinä on muun muassa hävitetty kiinteistön itäosassa virtaava pohjois-eteläsuuntainen puro kokonaan. Molemmille suunnitelmille on yhteistä se, että puutarhan historiaa ei pyritä vaalimaan, vaan yritetään luoda jotain uutta. Kumpaakaan suunnitelmaa ei toteutettu.

Suunnitelmia tutkittaessa käy ilmeiseksi, ettei suunnittelutyöhön lähdettäessä ole ollut selvää kuvaa siitä, mitä alueelta on haluttu. Suunnitelmissa on tutkittu erilaisia vaihtoehtoja ja lopulta on päädytty syystä tai toisesta villeimpiin suunnitelmiin suhteutettuna varsin varovaiseen loppuratkaisuun. Keskiakselin ympärille rakentuva sommitelma on säästetty, mutta sitä on pelkistetty ja istutuksia modernisoitu. Muu ympäristö jäi varsin vähälle käsittelylle. Jonkinlaisena taustalla värjyvänä tavoitteena on kuitenkin selvästi ollut, että Königstedtin ympäristön pitäisi olla näyttävä ja edustava. Vuoden 1963 suunnitelmalla on ehkä haluttu näyttää, että Suomi on moderni maa, Tarumaan vuoden 1964 suunnitelmalla puolestaan on pyritty arvokkaaseen ja hieman mahtipontiseen ilmeeseen. Molempiin suunnitelmiin suhteutettuna lopputulos on vaisu.

Kesäkuussa 1966 Sirkka Tarumaa laati päärakennuksen pohjoissivun edustan sekä eteläsivun puutarhaterassin ja joelle viettävän puutarha-akselin istutussuunnitelmat, joita tarkennettiin syyskuussa syksyn 1966 istutuksia varten.[133]

133 Tarumaa 30.9.1966. Säilyttävä arkisto: KA.

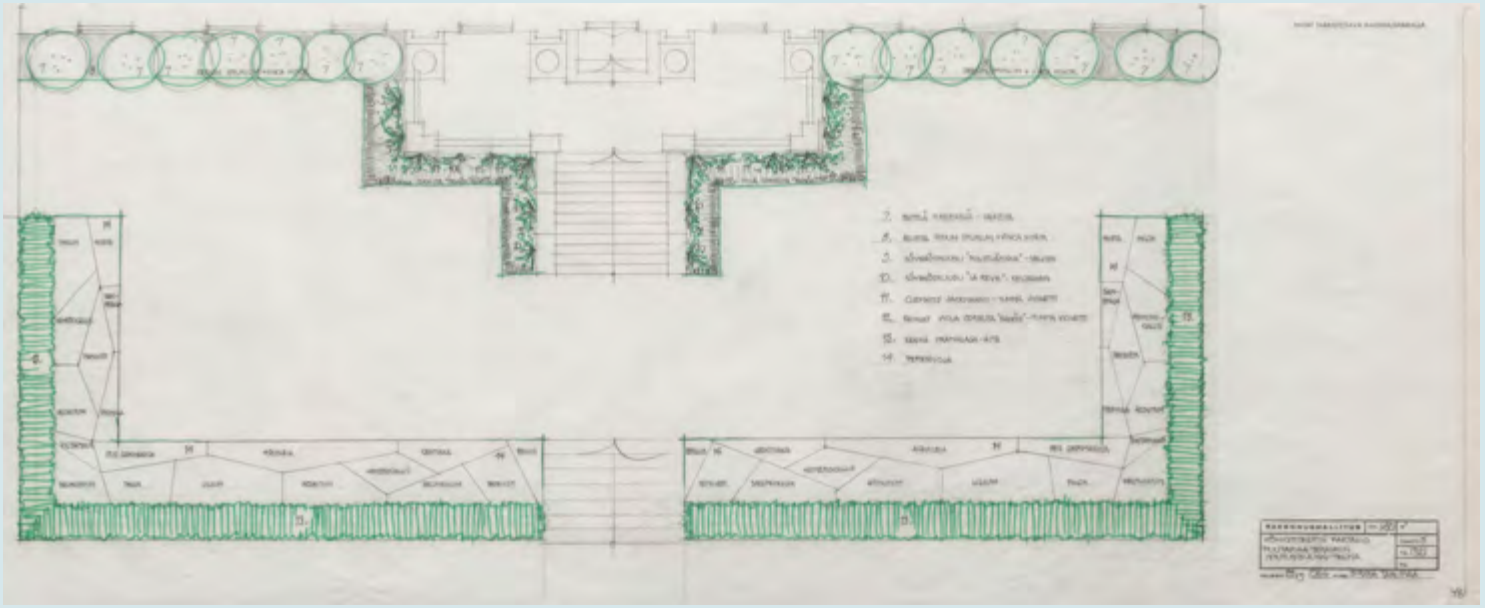

Königstedtin kartanon päärakennuksen pohjoisen sisäänkäynnin istutussuunnitelma 29.9.1966.
Piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

KASVILAJITELMA SYKSYN 1966
ISTUTUKSIA VARTEN

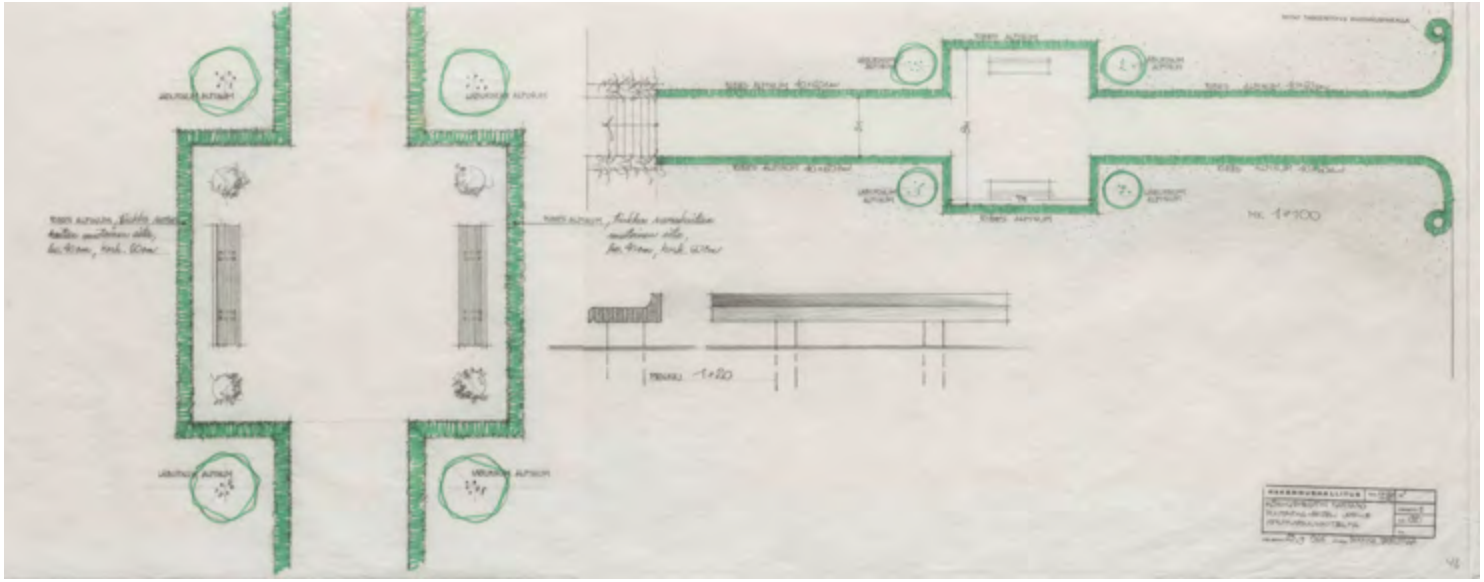
Laatinut: Arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus
Päivämäärä: 30.9.1966

Pääsisäänkäynnin istutukset	Määrä
Cornus alba sibirica	14 kpl
Symphoricarpus albus	34 kpl
Lonicera caprifolium	6 kpl
Astilbe arendsii	n. 50 kpl, entisiä

Königstedtin kartanon päärakennuksen puutarhaterassin istutussuunnitelma 29.9.1966.
Piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

Puutarhaterassin istutukset	Määrä
Köynnösruusu ”Polstjärnan”	8 kpl
Köynnösruusu ”La Reve”	6 kpl
Clematis Jackmannii	8 kpl
Viola cornuta ”Famös”	n. 18 jm
Sedum spurium & vinca minor	n. 23 m²

Königstedtin kartano, puutarha-akseli joelle, istutussuunnitelma 29.9.1966. Piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

Joelle vievän puutarha-akselin istutukset	Määrä
Riben alpinum, leikattuna matalana pensasaitana	n. 100 ja á 4 kpl = 400 kpl
Laburnum alpinum	4 kpl
Astilbe arendsii	n. 50 kpl, entisiä

Perennat	Määrä
Hosta lancifolia albovariegata	n. 2 m^2
Phlox paniculate ”Sir John Fallstaff” + ”Mrs Milly van Hoboken”	n. 3,5 m^2
Saxifraga umbrosa	n. 1 m^2
Hemerocallis hybrida (keltainen)	n. 3,4 m^2 + n. 2,6 m^2
Papaver orientale ”Mrs Perry”	n. 2,4 m^2 + n. 2,8 m^2
Aconitum Spark’s var.	n. 3 m^2 + 3,8 m^2
Primula denticulate cashmiriana	n. 1,8 m^2
Dictamnus albus	n. 1 m^2
Delphonium cultorum Pacific Giant, “Percival” “Guinever” “King Arthur”	n. 3 m^2 + 3 m^2
Iris germanica, “Romance”, “Ilsan” “Marori Cattleys”, “Pfauenauge”	n. 4 m^2
Phlox paniculate “Frau A. von Mauthner” + “Rembrandt”	n. 3,2 m^2
Lilium Martagon + Lilium bulbiferum “Fireking”	n. 5,4 m^2
Aquileia coerula ”Mao Kana”	n. 5,4 m^2
Gentiana acaulis + Gentiana Sino-ornata	n. 3,4 m^2
Bellis perennis fl. pl. “Beata”	n. 1,2 m^2

Muita 1960-luvun toimenpiteitä ja tapahtumia

Königstedtin eli Seutulan kappeli siirtyi vuonna 1964 Helsingin pitäjän evankelisluterilaisille seurakunnille. Maan vuokraaminen jatkui valtion ja seurakuntien välillä. Kirkkoa laajennettiin ja korjattiin vuosien 1964–1965 aikana. Vuonna 1966 kappeli siirtyi Vantaankosken ja Helsingin pitäjän ruotsinkielisen seurakunnan käyttöön ja valtioneuvosto luovutti kappelin käyttöön lisämaata.[134]

Aikavälillä 1962–1965 purettiin päärakennuksen luoteispuolella sijainnut pieni kellarirakennus. Sitä ei enää näy vuoden 1965 ilmakuvassa.

Esimerkkeinä ensimmäisten vuosien käyttöasteesta voidaan todeta, että vuonna 1964 kartanossa järjestettiin 36 tilaisuutta. Lisäksi sitä käytettiin kolmen vuorokauden ajan majoitukseen. Vuonna 1965 tilaisuuksia oli jo 61, majoituskäytössä kartano oli 35 vuorokautta ja vieraita oli yhteensä 2200. Kartanon päärakennusta korjattiin uudestaan touko–kesäkuussa 1966, jolloin sitä ei voitu käyttää.[135]

Jossain vaiheessa 1960-lukua, mahdollisesti viimeistään vuonna 1965 purettiin Solbackantien varrella, kappelin pohjoispuolella sijainnut vuonna 1890 rakennettu pieni portinvartijan mökki.

Vuonna 1969 ensi-iltansa saaneessa Matti Kassilan ohjaamassa värielokuvassa ”Vodkaa, komisario Palmu” on kohtauksia, jotka on kuvattu Königstedtissä.

Königstedtin kartanon ortoilmakuvasta vuodelta 1965 käyvät ilmi silloiset tiet ja polut. Päärakennuksen luoteispuolella sijainnutta kellaria (A) ei enää ole. Päärakennuksen pohjoispuolelta kulkee polku kohti itää, pellon halki aina ojalle asti. Ojan törmäällä sijainnut sauna (B) on palanut.Kuvan oikeassa yläkulmassa, kappelia vastapäätä sijainnut portinvartijan mökki (C) näyttää olevan jo purettu. Kuva: MML. Kuvaan on lisätty hävinneitä rakennuksia osoittavat kirjaimet.

134 www.vantaanseurakunnat.fi
135 Segercrantz 1967, 3.

1970-luku

Vähäiset varat ja pohdintaa kartanosta luopumisesta

Määrärahojen vähyyden johdosta Königstedtin kartanon puistoa ei pystytty laajentamaan 1960-luvun suunnitelman mukaiseksi. Hoidettavan puiston pienen koon vuoksi puutarhuri Kalevi Paju jouduttiin irtisanomaan vuonna 1970. Tästä lähtien pientä puistikkoa hoiti kiinteistön talonmies kartanon emännöitsijän opastuksella.[136]

1970-luvun alkupuolelta alkaen pohdittiin Königstedtin kartanosta luopumista. Asiasta keskusteltiin myös lehdissä. Kartanon käyttö oli ollut verrattain vähäistä ja koettiin, että sen etäisyys Helsinkiin oli liian pitkä ja lisäksi tie oli huonokuntoinen. Königstedt oli kuitenkin ainoa valtion omistuksessa oleva paikka, jossa oli valtiovieraiden majoitustiloja. Valtiovieraiden lisäksi kartanoa käyttivät myös valtioneuvoston jäsenet. Ministerit järjestivät kartanossa neuvotteluja, kokouksia ja vastaanottoja. Tilojen varaukset hoidettiin pääministerin eli käytännössä tämän sihteerin kautta.[137]

Helsingin Sanomien vuonna 1972 julkaistun lehtiartikkelin mukaan kartano oli ollut viiden viimeisen vuoden aikana majoituskäytössä keskimäärin 60 vuorokautta vuodessa. Tämän lisäksi siellä oli järjestetty vuosittain keskimäärin 41 muuta tilaisuutta. Sinä aikana, kun kartanoon majoitettiin valtion vieraita, ei kartanoa voitu käyttää muihin edustustarkoituksiin. Näin ollen käyttöä oli ollut noin 100 päivänä vuodessa. Samaisessa artikkelissa otsikoitiin, että ”Espoon Keilaniemi korvaa Kesärannan ja Königstedtin.” Edustustilatoimikunta esitti valtiosihteeri Paul Paavelan johdolla uuden valtion edustuskeskuksen perustamista Espoon Keilaniemeen.[138]

Uusi Suomi julkaisi 8. huhtikuuta 1978 artikkelin ”Epäedustavat edustustilat”, jossa kommentoitiin valtion edustustiloja seuraavasti: ”*Smolna on varattu viimeistä nurkkaa myöten, Kesärannan rapistuminen kiihtyy, Königstedtiin asti ei tahdota mennä.*”[139]

Keilaniemen hanke ei toteutunut ja uusi vierastalo rakennettiin lopulta Munkkiniemeen Kalastajatorpan naapuriin. Se valmistui vasta vuonna 1984.

Maalaiskunnasta kaupunki

Helsingin maalaiskunnasta tuli Vantaan kauppala vuonna 1972 ja Vantaan kaupunki vuonna 1974.

Kartanon tilat vuonna 1978

Vuonna 1978 Königstedtin kartano muodostui kolmesta tilasta:

- Königstedt RN:o 4:458
- Kotisuo RN:o 4:216
- Königstedt I RN:o 3:80.

29/10-71

Königstedtin kartanoa ei myydä vielä huomenna

Edustuskäytöistä vastaa pääministeri

Valtio ei myy Königstedtin kartanoa ainakaan vielä huo- väisiä, ja valtiolla pitää olla edustustiloja. Emme voi mamenna. Valtion edustustiloja pidetään käyttökelpoisina joittaa kaikkia vieraitamme hotelliin, sanoo hallitusneuvos valtion vieraille. — Ylipäätänsä ovat vierast olleet tyyty- Usko Hakavuori valtioneuvoston kanslias.

Valtion edustuskartanoa on parjattu vuosikausia. Keppihevosia on pidetty pökkä mailkaa ja nuoses tietä.

— Königstedtin käyttö on lähinnä ollut vierailukäyttöä. Kartanossa ovat asuneet valtion vierast. Paikka on ainoa valtion omistuksessa oleva, minne valtio pystyy majoittamaan vieraitaan, sanoi Hakavuori.

— Periaatteena on kui lähdettävä siitä, että valtiolla täytyy olla ainakin yksi majoitusti, sanoi hallitusneuvos Hakavuori.

Königstedin kartanoa voivat periaatteessa käyttää myös kaikki valtioneuvoston jäsenet. Ministerit ovat järjestäneet kartanossa neuvotteluja, sekä Itämerenpiirin- ja että päiväkäkin kestäviä.

Edustuskartanon tilojen käytön varaukset hoitaa pääministeri eli käytännössä hänen sihteerinsä. Etelä-Espoossa olevan valtioneuvoston juhlahuoneiston varaukset hoidetaan asessa virkatiet.

Tällä perusteella ministeri ei voi edustatiloja käyttää, sillen on kuitenkin käytännössä vaikea vetää rajaa. Ministeri joutui asemansa vuoksi edustamaan ja olemaan mukana monissa tilaisuuksissa.

— Tarkkaa rajaa ei voida vetää, mutta perhetilaisuuksiin ei valtion edustustiloja varmaankaan voida käyttää, arveli hallitusneuvos Hakavuori.

Helsingin mailkaa Vantaan rannalla ja 22 kilometrin päässä Helsingin keskustasta olevan kartanon hinnaksi arvioitiin aikaisemmin 700 000 markkaa. Sen jälkeen käytettiin korjauksiin yli

Königstedtin päärakennus, joka on C. L. Engelin suunnitelema, valmistui v. 1816. Kun rakennus muutettiin valtion edustustiloiksi, sitä korjattiin noin 600 000 markalla.

600 000 markkaa.

— Nykyistä hintaa ei ole yritetty arvioida, eikä valtiolla ole tarkoitus panna lehtiin myyntiilmoitusta, sanoi Hakavuori.

Tuleeko kartano lähitulevaisuudessa myyntiin, niin se on periaatteessa päätetävä edukunnassa.

Königstedin kartanoon ruokasalin pöydän ääreen 22 vierasta.

Vieraiden käyttöön on varattu 13 huonetta, joista kahdeksan on makuuhuoneita.

Viime vuonna kartanossa järjestettiin 13 tilaisuutta, Näppi, että kirjattiin 41. Yhteensä kävi vieraita 1 350.

Vierailuista suurin osa oli vastaanottoja, päivällisiä ja seurusteluja. Vastaavanlaisia vastaanottoja ja päivällisiä järjestetään valtioneuvoston juhlahuoneistossa Helsinghaa, mutta pidetään myös hallituksen tiloissa.

Valtion edustuskartanoiden järjestelyjen, neuvotteluen yhteydessä pääministerin virka-asunnolla Kesärannassa Keskustelu ei ole vielä yöpymistin.

Helsingin Sanomissa julkaistiin 29.10.1971 artikkeli, jossa toppuuteltiin kartanon myymishuhuja. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Korjaustöitä 1978–1979

Vuosien 1978–1979 aikan kappeli (9) peruskorjattiin. Saliin rakennettiin parvi ja pihalle lämpökeskus öljylämmitystä varten. Viimeistään tässä vaiheessa pihalle hankittiin pieni sauna (11). Rakennuttajana toimi seurakunta.

Vuonna 1979 Suomen valtiota edustava Uudenmaan piirirakennustoimisto teki muutoksia tilanhoitajan asuinrakennuksessa (3). Eteiset lämpöeristettiin ja rakennettiin uudet suihkut.[140]

136 Vt. lääninarkkitehti Jorma Ahon kirje puutarhuri Kalevi Pajulle 23.2.1970. VNK / Kö.
137 *Helsingin Sanomat* 29.10.1971. VNK / Kö.
138 *Helsingin Sanomat* 28.5.1972.
139 *Uusi Suomi* 8.4.1978. VNK / Kö.
140 Rakennusluvan 435-C-79 asiakirjat. VKA.

Museovirasto inventoi Königstedtin kartanon vuosina 1980 ja 1982. Yllä on inventointilomakkeen asemapiirros. Rakennusten numerointi ei vastaa selvityksessä käytettyä. Kuva: VKM.

1980-luku

Museoviraston inventoinnit 1980 ja 1982 sekä suojelu 1989

Vuonna 1980 Museovirasto luokitteli kulttuurimaiseman välillä Riipilä–Grips–Katrineberg valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi.

Vuonna 1980 Museovirasto inventoi Königstedtin kartanon päärakennuksen ja alueen.[141] Kohde sisällytettiin Suomen rakennuskulttuurin yleisluetteloon.

29.8.1980 päivätyssä Museoviraston tutkijan A. Hepovirran laatimassa alueinventointilomakkeessa luettelointiperusteet on kirjattu näin: ”*Kartanoalue muodostaa merkittävän maisemakokonaisuuden Vantaanjoen vastakkaisella rannalla sijaitsevan Linnan kartanon kanssa. Lisäksi Vantaanjoen kulttuurimaisema on huomioitu valtakunnallisesti merkittävien kulttuurihistoriallisten ympäristöjen luettelossa välillä Riipilä–Grips–Königstedt–Katrineberg.*”[142]

Päärakennuksen kohdeinventointilomakkeessa on puolestaan kirjattu luettelointiperusteeksi seuraavaa: ”*Päärakennus on rakennustaiteellisesti merkittävä. Kartano muodostaa merkittävän maisemakokonaisuuden Vantaanjoen vastakkaisella rannalla sijaitsevan Linnan kartanon kanssa. Kohteessa on lukuisia rakennustaiteellisesti mielenkiintoisia yksityiskohtia.*”[143]

Vuonna 1982 Museoviraston arkkitehdit Hannu Puurunen ja Jarkko Sinisalo kävivät Uudenmaan piirirakennustoimiston pyynnöstä tarkastamassa kartanon puutarhavaraston sekä keskustelemassa yhdessä arkkitehti Pekka Voltin kanssa alueen sisääntulojärjestelyistä piirirakennustoimistolle annettavaa kannanottoa varten. Muistossa todetaan: ”*Pääportti ja sisääntulotie: Alueen sisääntulotietä reunustaa ladotuista luonnonkivistä tehty muuri. Muurissa on aikaisemmin ollut portti, jonka kivipilarit ovat säilyneet. Muistitiedon mukaan portti on ollut raudasta ja siinä on ollut kuvattuna Königstedtin monogrammi. Käyttäjä on toivonut portin palauttamista pihalleajon rajoittamiseksi. Totesimme kivipilareiden olevan siksi kaukana toisistaan, että tavallinen kaksipuoleinen portti tuskin tulee kyseeseen. Nähtävästi portti on vanhastaankin ollut useammassa osassa aukeava. Käsityksemme on, että jos portista vielä löytyy varma dokumentti (esim. valokuva), on perusteltua tehdä uusi portti rekonstruktiona. Ellei tällaista löydy, olisi portti ratkaistava modernilla muotokielellä. Käyttäjä on toivonut myös ohituspaikan järjestämistä sisääntulotielle. Totesimme, ettei tällainen järjestely ole mahdollinen tuottamatta suurta haittaa miljöölle. Tietä reunustaa em. kivimuuri ja sen molemmin puolin tien ja muurin välissä on syvät ojat.*”[144]

Vuonna 1982 inventoitiin myös puutarhurin asuinrakennus (6).

Loppuvuodesta 1988 Museovirasto teki ympäristöministeriölle esityksen Uudenmaan läänissä sijaitsevien valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten suojelemiseksi. Kaikkiaan 87 rakennuksen joukossa oli Königstedtistä kartanon päärakennus (1) ja punainen puutarhavarasto maakellareineen (2) varsinaisina suojelukohteina[145] sekä tilanhoitajan asuinrakennus (3) ja kalustovaja (4) varjeltuina[146] rakennuksina. Museoviraston esityksen mukaisesti valtioneuvosto teki asiasta päätöksen 7.9.1989. Tarkennettuna päärakennuksen osalta suojeltuina ovat runko-osa (keittiösiipi voidaan purkaa), huonejako, yläkerran maisematapetit sekä holvatut kellarihuoneet.[147]

141 Museovirasto 1980a. Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo. Königstedtin kartano. Alueinventointilomake 29.8.1980. VKM; Museovirasto 1980b. Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo. Kohdeinventointilomake. Königstedtin kartano. VKM.

142 Museovirasto 1980a. Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo. Königstedtin kartano. Alueinventointilomake 29.8.1980. VKM.

143 Museovirasto 1980b. Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo. Kohdeinventointilomake. Königstedtin kartano. VKM.

144 Puurunen, Hannu & Sinisalo, Jarkko 1983. Königstedtin kartano, Vantaa. Muistio tarkastuksesta 12.10.1982. Laadittu 1.11.1982. kyppi.fi / MV.

145 Suojelutunnus S1: rakennus suojellaan kokonaan.

146 Varjelutunnus V2: rakennus varjellaan osittain.

147 Heino 2012, 91–92; Museovirasto 1989.

Museoviraston arkkitehdit Hannu Puurunen ja Jarkko Sinisalo kävivät elokuussa 1982 tutkimassa Königstedtin kartanon sisääntulojärjestelyitä. Kuvassa näkyy vanhan portin kivipylväs ja kivimuuria. Kuva: Hannu Puurunen / MV.

Kartanon päärakennuksen pohjoispuolella on kaivo. Kristina Eskola ja Kaj Bäckström ovat vanhoja kyläläisiä, joiden mukaan kaivo ei ole ollut aktiivikäytössä kummankaan aikana. Kristina muisteli, että kunnollinen porakaivo on sijainnut aina saunan takana rinteessä. Takana näkyy tallin (5) länsipääty. Kuva: Antti Kaislarinta 16.10.1983 / VKM.

Kohtauksia Königstedtissä

Königstedtissä kuvattiin 1980-luvulla kohtauksia kahdessa kotimaisessa elokuvassa: Anssi Mänttärin vuosina 1985–1986 ohjaamassa elokuvassa "Kuningas lähtee Ranskaan" sekä Matti Kassilan ohjaamassa elokuvassa "Jäähyväiset presidentille" vuodelta 1986.[148]

1980-luvun korjaustyöt

Vuonna 1981 päärakennuksen kellarikerroksen varastotila muutettiin öljysäiliöhuoneeksi ja saunan (8) pohjoispuolella sijainnut maanalainen öljysäiliö muutettiin lujitemuovisäiliöksi.[149]

Vuonna 1985 seurakunta uusi kappelin ulkoverhouksen.

Saunarakennuksen (8) pesutilat uudistettiin vuosina 1986–1987. Rakennuttajana toimi Rakennushallitus. Mahdollisesti tässä yhteydessä syttyi myös pieni tulipalo.

1980-luvulla kunnostettiin myös puutarhavaraston (2) huonokuntoista kattoa.

148 Heino 2012, 88. Alkuperäislähde: Toiviainen ym. 2002, 203–205.

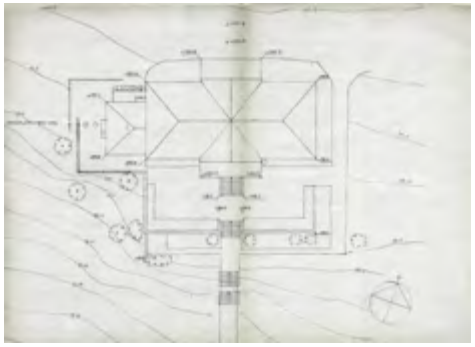
149 Kärki & Ivars / MV 29.8.1996. VRA.

Königstedtin kartanon viistoilmakuva etelästä Vantaanjoelta päin kuvattuna vuonna 1984 tai 1985.
Päärakennuksen (1) lisäksi kuvassa näkyvät talli (5), tilanhoitajan asuinrakennus (3) ja kalustovaja (4).
Kuva: VKM. Kuvaaja tuntematon.

Päärakennuksen perspektiivi kaakkoon.
Piirustus: Arkkitehtitoimisto Matti Vuorio 10.5.1989. VNK / Kö.

Arkkitehtitoimisto Matti Vuorio laati vuonna 1989 ehdotuksen päärakennuksen länsipuolisen terassin aidaksi. Ehdotusta ei toteutettu.
Piirustukset: Arkkitehtitoimisto Matti Vuorio 10.5.1989. VNK / Kö.

Saneeraus- ja laajennussuunnitelmat 1988–1991

Vuosien 1988–1991 aikana Königstedtin kartanolle laadittiin mittava saneeraus- ja laajennussuunnitelma.

Vuonna 1988 laaditussa valtioneuvoston kanslian muistiossa arvioitiin Königstedtin käytön keskittyneen aiempaa enemmän erilaisiin kokous-, neuvottelu-, ateria- sekä vastaanottotilaisuuksiin, ja vastaavasti majoitustoiminnan vähentyneen. Helsingin Munkkiniemessä sijaitsevan Hotelli Kalastajatorpan yhteyteen rakennetun valtion vierastalon valmistuttua vuonna 1984 Königstedtin kaltaisten syrjäisempien majoitustilojen nähtiin muuttuneen lähes tarpeettomiksi, mutta erilaisia kokous- ja seminaaritiloja puolestaan tarvittiin lisää. Königstedtiä haluttiin kehittää enemmän tähän suuntaan. Samalla todettiin kartanoon kuuluvien rakennusten tarvitsevan perusteellisen saneerauksen huolimatta siitä, tehtäisiinkö muutoksia vai ei.

Peruskorjauksen ja muutosten tavoitteiksi asetettiin, että pöytiin katettua päivällistä voitaisiin kartanossa tarjoilla 80 vieraalle, buffettilaisuuksia kyettäisiin järjestämään 150 hengelle ja cocktailtilaisuuksia 200 hengelle. Samalla naulakko- ja toilettitilat pitäisi järjestellä vastaamaan uusia vaatimuksia. Myös lehdistöhuoneen rakentamista harkittiin. Päärakennuksen toisen kerroksen tiloja tulisi järjestellä uudestaan suuriksi kokoustiloiksi, joissa olisi käytössä ajanmukaisimmat AV-laitteistot. Kaikissa suunnitteluratkaisuissa tulisi ottaa edustusnäkökohdat huomioon.[150]

Muutosten suunnittelu saatiin käyntiin seuraavana vuonna. Marraskuussa 1989 pidetyssä perustamis- ja esisuunnittelukokouksessa olivat mukana muun muassa arkkitehdit Käpy ja Simo Paavilainen, jotka esittelivät luonnoksensa yleissuunnitelmasta. Maisemasuunnittelu päätettiin tilata maisema-arkkitehti Gretel Hemgårdilta. Museoviraston edustaja Pekka Kärki esitti, kuinka 7.9.1989 voimaan tulleita suojelumääräyksiä tulisi soveltaa korjaus- ja muutossuunnittelussa.[151]

Suunnittelua varten tehtiin esiselvityksiä ja -tutkimuksia, muun muassa 1960-luvulla tehdyn suuren korjaustyön piirustukset etsittiin arkistosta, teetettiin uudet mittauspiirustukset ja päärakennuksessa teetettiin rakenne- ja hormitutkimukset. Myös suunniteltavien uudisosien perustamisolosuhteita kartoitettiin pohjatutkimuksella.[152]

Arkkitehtuuritoimisto Käpy ja Simo Paavilaisen 18.12.1990 päivätyissä piirustuksissa huomio keskittyy päärakennuksen länsipuolelle kaavailtuun laajennusosaan. Sisääntulokerroksen tasoon, nykyisen keittiöosan paikalle, oli suunniteltu suurilla ikkunoilla Vantaanjoelle päin avautuva kaarevaseinäinen ruokasali ja uusi keittiö. Tyyliltään moderni laajennusosa olisi erottunut sekä materiaaliensa että muotojensa puolesta selkeästi päärakennuksen empirearkkitehtuurista.

Kalustovajan (4) kaakkoispuolelle oli suunniteltu kaksi tenniskenttää pienine katsomoineen. Lento- ja sulkapallokenttä oli sijoitettu pienen matkan päähän kalustovajasta koilliseen.[153]

Kenttien välillä olisi ollut uusi pukusuojana toimiva rakennus, jonka yhteyteen aiottiin rakentaa myös uima-allas. Pukutilarakennukselle olisi johtanut pohjoisen puoleiselta tieltä laskeutuva puukujanne.

Tontin kaakkoiskulman pellolle oli suunnitelmissa kaavailtu helikopterikenttää, josta vieraat kuljetettaisiin autoilla Solbackantien kautta perille. Suunnitelmiin on myös hahmoteltu tonttia kiertäviä ja halkovia ulkoilu- ja lenkkeilyreittejä.[154]

Vuonna 1991 tehdyssä väliraportissa saunan (8) nähtiin sijoittuvan häiritsevästi kartanon puistoon ja peittävän kartanolta länteen avautuvaa jokinäkymää. Lisäksi päärakennuksen uuden lisäosan valmistuttua sen asema tulisi vain korostumaan. Saunan purkamista ja uuden rakentamista harkittiin Museoviraston kanssa yhteisymmärryksessä esimerkiksi lännenpuoleisen kuusiaidan taakse. Paavilaisten suunnitelmissa saunalle ei kuitenkaan ole tehty mitään.

Esisuunnitelmassa on kaavailtu myös tilanhoitajan asuinrakennukseen (3) sijoitettavia tiloja turvamiehille sekä Solbackantien varteen, tontin pohjoisosaan, tehtäviä uusia asuinrakennuksia. Myöskään nämä eivät esiinny käytettävissä olleissa suunnitelmapiirustuksissa.[155]

1990-luvun alun muutos- ja laajennussuunnitelmien ensimmäinen kustannusarvio oli 22 miljoonaa markkaa.[156] Lopulta lamavuosien alkupuolella tehdystä hankkeesta kuitenkin luovuttiin kustannussyistä eikä suunniteltuja uudistuksia ja laajennuksia toteutettu.

150 Valtioneuvoston kanslian Rakennushallitukselle osoitettu muistio 2.11.1988. VNK / Kö.

151 Rakennushallitus: Perustamis- ja esisuunnittelukokouspöytäkirja N:o 5, 10.11.1989. VNK / Kö.

152 Rakennushallitus, Königstedtin kartano, Perustamis- ja esisuunnitelman väliraportti, 11.2.1991, 16–17. VNK / Kö.

153 Lajien valintaan vaikutti oletettavasti se, että pääministeri Harri Holkeri oli innokas tenniksen pelaaja. Presidentti Mauno Koivisto puolestaan harrasti lentopalloa. (Hemgård 2021, suullinen tiedonanto.)

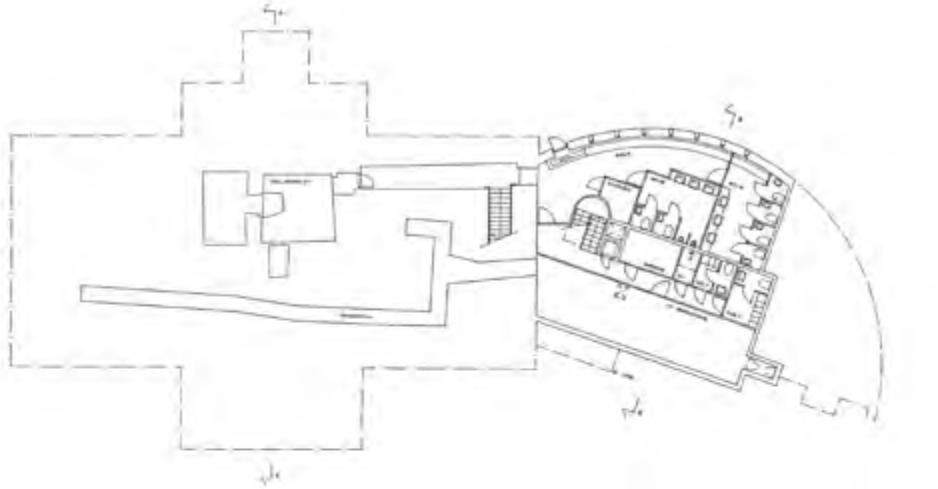
154 Arkkitehtuuritoimisto Käpy ja Simo Paavilainen, Königstedtin muutospiirustukset 18.12.1990, nro:t 13–19; Rakennushallitus, Königstedtin kartano, Perustamis- ja esisuunnitelman väliraportti, 11.2.1991. VNK / Kö.

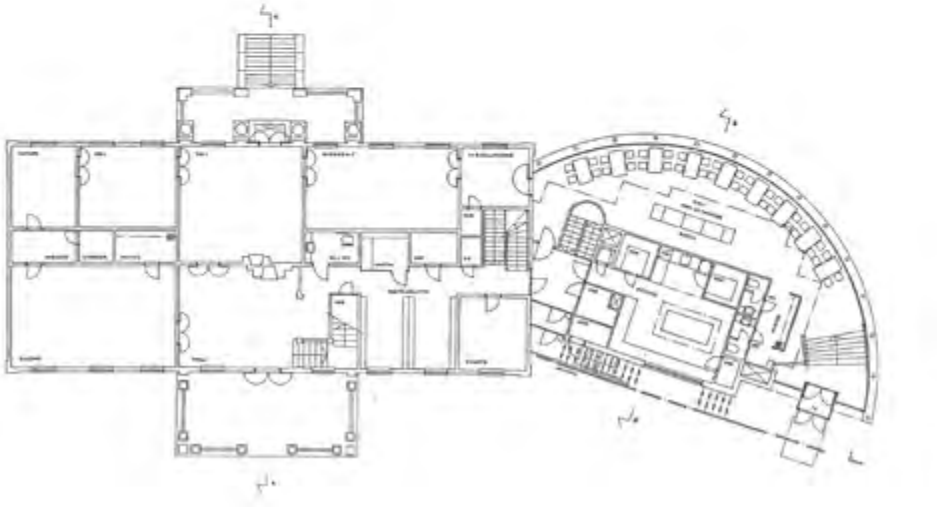
155 Rakennushallitus, Königstedtin kartano, Perustamis- ja esisuunnitelman väliraportti, 11.2.1991, 13, 19, 22. VNK / Kö.

156 Heino 2012, 92.

Päärakennuksen laajennusehdotus. Vasemmalla julkisivut pohjoiseen ja etelään. Oikealla kellarikerroksen ja ensimmäisen kerroksen pohjapiirustukset. Piirustukset: Arkkitehtuuritoimisto Käpy ja Simo Paavilainen, 18.12.1990, nro:t 14, 15, 18, 19. VNK / Kö.

Königstedtin muutos- ja laajennussuunnitelman asemapiirustus vuodelta 1990. Päärakennuksen laajennusosa ja uudet rakennelmat on korostettu huomiovärillä. Piirustus (osa): Arkkitehtuuritoimisto Käpy ja Simo Paavilainen, 18.12.1990, nro. 13; kuvankäsittely: Livady.

Maisemanhoitosuunnitelma 1991

Maisema-arkkitehti Gretel Hemgård laati vuosina 1989–1991 Königstedtin kartanon maisemanhoitosuunnitelman aluksi osana Arkkitehtuuritoimisto Käpy ja Simo Paavilaisen perustamis- ja esisuunnitelmaa. Maisemanhoitosuunnitelma erotettiin omaksi suunnitelmakseen, kun perustamis- ja esisuunnitelman toteutusta päätettiin lykätä. Tavoitteena oli laatia suunnitelma, ”joka määrittelisi ne hoitotoimenpiteet kartanon lähiympäristössä, joiden avulla historiallisesti arvokkaan kulttuurimaiseman luonne voidaan kohtuullisin keinoin palauttaa ja jatkossakin ylläpitää”.

Hemgård osallistui Paavilaisten suunnitelmassa esitettyjen tenniskentän, lentopallokentän, uima-altaan, ulkoilureittien ja helikopterikentän sijoituksen luonnosteluun, jotta ne saataisiin istumaan hyvin vanhaan kulttuurimaisemaan. Hemgårdin suunnitelmassa on tarkennettu uusien ulkoilureittien linjauksia siltä osin, kuin ne noudattelevat alueen vanhoja teitä ja polkuja. Kartanopuutarhan kunnostamisesta ja rakennusten välittömistä lähiympäristöistä oli tarkoitus tehdä tarkemmat suunnitelmat myöhemmin, kun perustamis- ja esisuunnitelman hankkeita edistettäisiin.

Hemgårdin suunnitelmassa kiinteistö on jaettu yhteentoista osa-alueeseen, joille on määritelty hoito-ohjeet. Poikkeuksena osa-alue 10, joka käsittää kartanopuiston ja rakennusten lähiympäristöt. Tälle alueelle oli tarkoitus laatia yksityiskohtaisempi hoitosuunnitelma. Vantaanjoen rannassa sijaitsevasta osa-alueesta 11 on laadittu tarkempi inventointi ja puustonraivaussuunnitelma erilliskarttoineen. Muille alueille on annettu kirjalliset hoito-ohjeet.

Suunnitelmassa painottuu kiinteistön eteläosan raivaaminen näkymien avaamiseksi kartanolta joelle ja ympäröivään kulttuurimaisemaan. Toisaalta aiempaa avoimemmat näkymät myös palauttavat päärakennuksen (1) osaksi ympäröivien seutujen kaukomaisemaa. Lähietäisyydeltä näkymiä puolestaan pyritään sulkemaan alueen käytöstä johtuen. Alueen suunnitellun virkistyskäytön vaikutukset alueen hoitosuunnitelmaan on pidetty mahdollisimman pieninä. Ajatuksena oli myös puiston keskiakselin palauttaminen lähemmäksi 1920-luvun ilmettä, mutta suunnitelmat eivät toteutuneet.

Hemgård ei jatkanut Königstedtin parissa maisemanhoitosuunnitelman valmistuttua. Suunnitelma valmistui lamavuosien alussa, mikä oli suurin syy siihen, että se jäi suurelta osin toteuttamatta.[157]

Vuonna 1995 Svenska lantbrukssällskapens förbund lähestyi valtioneuvoston kansliaa ja pyysi lupaa käynnistää

157 Gretel Hemgård puhelinkeskustelussa 29.4.2021. Ennen vuotta 1995 ei hänen mukaansa tehty mitään maisemanhoitosuunnitelman toteuttamiseksi. Hän ei ollut tietoinen vuoden 1995 raivauksista.

Königstedtin piharakennuksia marraskuussa 1991: vasemmalla talli (5), oikealla kalustovaja (4). Kuva: Anni Lehtimäki / VKM.

Hemgårdin hoitosuunnitelman työt osana Länsi-Vantaan kylien maisemanhoidon kehittämishanketta. Hankkeen puitteissa Königstedtiin tarjottiin vuoden 1995 syksyksi kahden työllistämisvaroilla palkatun henkilön työpanos noin kuudeksikymmeneksi henkilötyöpäiväksi. Työt ehdotettiin käynnistettäviksi alueilla 1–4, 6, 8, ja 9. Lisäksi mainitaan alueen 11 harvennussuunnitelma.[158]

Monet avattaviksi määritellyt näkymät ovat edelleen ummessa, mutta toisaalta esimerkiksi keskiakselin eteläpäästä on raivattu näkymää joelle päin ja rantaa on muutenkin siistitty. Perustamis- ja esisuunnitelman uusia elementtejä, kuten pelikenttiä ja ulkoilureittejä ei toteutettu. Kiinteistön länsiosan kuusiaidat on kaadettu, mutta uutta kuusiaitaa ei ole istutettu suunnitelman mukaisesti.

158 Korkman 1995, 1–2.

1
2
3
5
6
7
8
9
9
10
11
PÄÄRAKENNUS
PUUTARHA
VANHA RANTATIE
KIRKKO
JOKIRANNAN HOTTO

Puutarha

Puutarhan kunnostusta koskevat yksityiskohtaiset suunnitelmat tullaan laatimaan myöhemmin perustamis- ja esisuunnitelman edetessä kartanon lisärakennuksen suunnittelun yhteydessä. Selvityksien pohjalta suunnitelman tavoitteena on:

- terassin istutuksien suunnittelu 20-30-luvulla vallinneen tyylin mukaiseksi
- rantaan kulkevan keskikäytävän kunnostus tyylillisesti 20-30 luvun asun mukaiseksi,
- palauttamalla esimerkiksi käytävän keskiosan istutettu "pyöröaukio" ja sijoittamalla reunustavat istutukset etäämmälle käytävästä
- käytävän päätteen kunnostaminen kokonaissommitelman arvokkuutta vastaavaksi (keskikäytävän päätteenä on mahdollisesti ollut laituri)
- maaston pintamuodoston hienovarainen korjaaminen pääsisäänkäynnin puolella pintavesien johtamiseksi maastoon
- puuston hoitoa ja uusimista koskevien ohjeiden ja suosituksien laatiminen 10 - 15 vuoden tähtäimellä
- nurmialueiden kunnostusta ja hoitoa koskevien ohjeiden laatiminen
- piha- ja vihersuunnitelmien laatiminen uudisrakennuksille
- saunan ympäristön kunnostussuunnitelma

Gretel Hemgårdin suunnitelmaa oli tarkoitus tarkentaa kartanopuutarhan osalta. Ote suunnitelmasta: Hemgård 1991, 9. VNK / Kö.

Hemgårdin hoitosuunnitelman päätavoitteita oli maiseman avaaminen. Vanhojen jalopuiden säilymistä oli tarkoitus turvata poistamalla niiden alta ja välittömästä läheisyydestä kilpailevat puut. Piirustus: Hemgård 1991, 1. VNK / Kö.

Edellinen sivu:
Osa Hemgårdin maisemanhoitosuunnitelman kartasta. Suunnitelma kohdistuu kiinteistön reuna-alueisiin, sillä puutarhan keskeisiin osiin oli tarkoitus tehdä tarkempi suunnitelma.
Piirustus: Hemgård 1991. VNK / Kö.

RKY-alueena vuosina 1993–2009, valtakunnallisesti arvokas maisema-alue 1995–

Vuonna 1993 Vantaanjoen kulttuurimaisema välillä Vantaankoski–Königstedt otettiin mukaan rakennetun kulttuuriympäristön *Valtakunnalliset merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993* -luetteloon. Historiallisen Helsingin pitäjän asutus ja kulttuurimaisemat ovat suurelta osin keskittyneet Vantaanjokilaaksoon, jonka laidoilta on löydetty lukuisia esihistoriallisia asuinpaikkoja.[159]

Vuonna 1995 Königstedtin alue määriteltiin *valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi* valtioneuvoston päätöksellä. Tämä Vantaanjokilaakso-niminen maisema-alue ulottuu Helsingin, Vantaan ja Tuusulan alueille.

RKY1993:n mukainen luettelo korvattiin valtioneuvoston 22.12.2009 tekemällä päätöksellä uudella RKY2009:llä.[160] Königstedt ei ole mukana nykyisessä RKY-listauksessa, sillä Museovirastossa haluttiin välttää kahden valtakunnallisen inventoinnin päällekkäisyyttä. Sen sijaan Königstedt on edelleen osa valtakunnallisesti arvokasta Vantaanjokilaakson maisema-aluetta.

Kartanon vanhat tammet

Vuonna 1993 tunnettu puukirurgi Bäckström kävi arvioimassa Königstedtin kartanon puiden kuntoa ja eräs aivan päärakennuksen lähellä ollut huonokuntoinen tammi sai tuomion.

Tämän jälkeen Pentti Alankoa pyydettiin katsomaan kaatotuomion saanutta tammea, ja etsimään vaihtoehtoista ratkaisua puun säilyttämiseksi. Mukana ollut Juha Pirttinen kirjoitti vanhojen tammien hoitoa käsittelevään matkakertomukseensa seuraavaa: ”*Königstedtin tammet eivät ole kovin vanhoja, korkeintaan 150-vuotiaita, ja niillä on vielä jäljellä biologista ikää useita satoja vuosia. Huonokuntoisuus ihmetytti meitä, ja päättelimme tämän johtuvan puiden liian eteläisestä alkuperästä. Vaikka alue on tammen luontaisen esiintymisalueen pohjoisrajalla ja lähistöltä olisi löytynyt kestäviä kotimaisia terhoja ja taimia, on taimet todennäköisesti tuotu Keski-Euroopasta. Tämä oli yleisesti tapana maamme puutarhoissa 1800-luvulla, ulkomailta tuoduilla taimilla oli korkeampi status kuin vanhoilla.*”[161]

Valtion kiinteistölaitos Rakennushallituksen seuraajaksi 1995

Rakennushallitus, jonka tehtävänä oli huolehtia valtion rakennusten ylläpidosta ja suunnitella uudet valtion rakennukset, vastasi myös Königstedtin rakennuksista. Vuonna 1995 Rakennushallituksen tehtäviä hoitamaan perustettiin Valtion kiinteistölaitos. Vuonna 1999 se muutettiin liikelaitokseksi, ja laitos sai nykyisen nimensä Senaatti-kiinteistöt vuonna 2001.

Päärakennuksen peruskorjaus 1996–1998

Vuonna 1996 käynnistettiin päärakennuksen peruskorjaus. Ennen korjausta kirjoitettiin kartanon päärakennuksesta *Me Naiset* -lehdessä näin: ”*Ullakkotilat upouusiksi. Nykyisessä asussaan yläkerta sopisi paremminkin keskitason maatilamatkailuun kuin ministereiden vieraiden kortteeriksi. Vähemmän siellä on viime aikoina ketään yövytettykään. Hankalinta on, että kaikkien huoneiden yhteydessä ei ole saniteettitiloja. […] Loppusyksystä alkaa puolen vuoden pituiseksi suunniteltu remontti, jossa yläkerta pannaan kokonaan uusiksi. Sinne tulee kaksi uudenaikaista vierashuoneistoa. Vanhasta säilytetään aulan maisematapetit. Alakerran kokoussaliin mahtuu nykyään enimmillään 70 henkeä. Yläkertaan remontoidaan uudet kokoustilat, jossa on kaikki nykyajan audiovisuaalinen tekniikka. Alakerrassa tehdään pintaremontti, jossa seinät ja katot maalataan ja parketti korjataan. Palomuurit tarkistetaan, josko vihreän salongin takan saisi käyttöön. Sisääntuloaulan takassa voi pitää sen hetken tulta, kun vieraat saapuvat. Pidempi tulenpito tuo savut sisään ja savu laukaisee palohälyttimet.*”[162]

Peruskorjauksen rakennuttajana toimi Valtion kiinteistölaitos ja sen alainen Uudenmaan kiinteistöalue. Arkkitehtisuunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski Oy. Museovirasto antoi lausuntonsa korjaussuunnitelmiin.

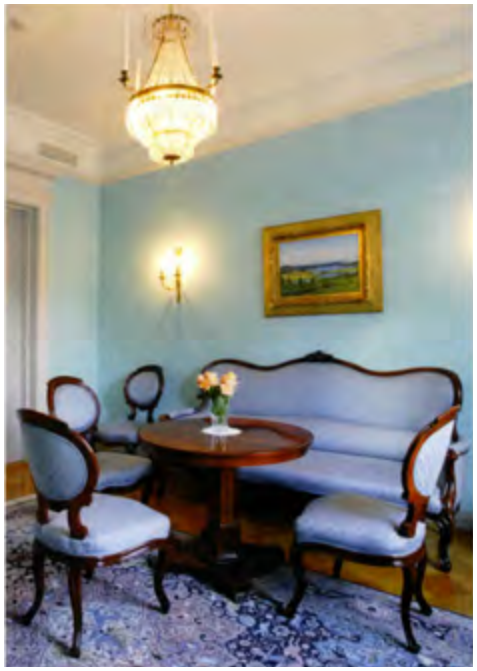
Korjaustyön yhteydessä paljastui lahokohtia ja alimpia hirsiä jouduttiin uusimaan. Myös rakennuksen ilmanvaihto- ja sähkötekniikka uusittiin, mikä pidensi peruskorjauksen kestoa. Molemmissa kerroksessa tehtiin tilajakomuutoksia, mutta yläkertaa uudistettiin alakertaa rajummin, kun pienet majoitushuoneet muutettiin sviiteiksi ja kolme majoitushuonetta yhdistettiin suureksi neuvotteluhuoneeksi. Pohjoisjulkisivun matalat, kaksiruutuiset ikkunat vaihdettiin korkeammiksi, neliruutuisiksi ikkunoiksi. Päärakennuksen sisustusta uudistettiin empirehenkiseksi ja seinien väriskaalaa muutettiin empiretyylin mukaisesti lämpimämmäksi ja valoisammaksi. Myös kalustusta täydennettiin.

Vuonna 1998 suunniteltiin uusi teräksinen, automaattinen turvaportti, jossa on Königstedtin monogrammi. Portti asennettiin kartanolle johtavalle tielle vuonna 1999.

159 http://www.nba.fi/rky1993/kohde247.htm
160 http://www.nba.fi/rky1993/
161 https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_ryraportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=9246
162 *Me Naiset* nro 36 30.8.1996, 76.

Päärakennuksen alakerran kirjasto vuonna 1996 ennen peruskorjausta. Kirjastossa oli pidetty jopa 70 hengen kokouksia. Peruskorjauksen yhteydessä yläkertaan rakennettiin uusi neuvottelutila. Kuva: *Me Naiset* nro 36, 30.8.1996. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Sininen kahvisalonki peruskorjauksen jälkeen. Väriskaalaa uudistettiin empiretyylin mukaisesti. Kuva: Königstedtin kartanon esite.

Ruokasaliin hankittiin vuosien 1996–1998 peruskorjauksen yhteydessä kopiot Amorin & Psykhen rakkaustarinan tapeteista. Kuva: Königstedtin kartanon esite.

Uuden turvaportin luonnos 29.9.1998. Piirustus: Päivi Bergroth, Studio Bergroth Oy. VNK / Kö.

Königstedtin ortoilmakuva vuodelta 1998. Kuva: VKP.

ULJAS KÖNIGSTEDT KORJATTIIN VANTAALLA. ARVOVIERAAT NEUVOTTELEVAT JA JUHLIVAT VALTIONEUVOSTON EDUSTUSKARTANOSSA

Helsingin Sanomat 19.9.1998.

”Valtioneuvoston edustuskartano Königstedt Vantaan Riipilässä on uljas talo. Kavala maailma tuntuu kaukaiselta, kun kävelee kartanon nelihehtaarisessa puistossa vanhojen tammien alla ja katselee laiskasti soljuvaa Vantaanjokea. Tyynen rauhan aistivat myös arvovieraat, sillä lyhyelläkin käynnillä moni haluaa kävellä puistossa.

Empirekartano on nyt entistä komeampi, kun lähes vuoden kestänyt perusteellinen korjaus- ja muutostyö valmistui viime joulukuussa. Korjaus on toinen vuoden 1961 jälkeen, jolloin valtio osti kartanon vapaaherratar Asta Wredeltä.

Valtio palautti ensimmäisessä korjauksessa 1962–1963 arvotalon tyypilliset empirepiirteet. Paroni Gustaf Wrede oli 1952 varustanut kartanon nykyaikaisin mukavuuksin, mutta muutos tärveli sisätilojen ja julkisivunkin tyyliä. Valtioneuvoston asettama toimikunta valitteli, että enää ”vain hirsiseinät ovat pystyssä”.

Remontti maksoi seitsemän miljoonaa Uusimmassa remontissa kartanoon asennettiin tietotekniikkaa sekä hälytys- ja turvajärjestelmät. Ne upotettiin rakenteisiin piiloon katseilta. Samalla paljastui lahoja hirsiä jopa kantavista rakenteista. Pintaremonttina aloitettuun korjaukseen kului lopulta noin seitsemän miljoonaa markkaa.

Lahot rakenteet ja koko yläkerta uusittiin. Yläkerran seitsemän sokkeloisen huoneen tilalle rakennettiin neuvottelutilat, kaksi sviittiä ja niihin liittyvä lämpiö sekä huoltotiloja. Sviittien kylpyhuoneiden hanat on kullattu. Königstedt tarvitsee vielä sisääntuloportin.

Königstedtin alakerran parketit uusittiin, seinät maalattiin ja entinen majoitushuone muutettiin siniseksi kahvisalongiksi.

780-neliöisen Königstedtin alakerrassa ovat sisääntuloaula, kirjasto, 24 hengen ruokasali, keltainen vastaanottosali, vihreä salonki ja sininen salonki. Salit ja salongit on nimetty tapettien ja niihin sävytetyn sisustuksen mukaan. Tyyli on empireä ja biedermayeria. Kirjastossa on oikeuskansleri Kai Kortteen ansiosta myös kirjoja. Korte ihmetteli, mikä kirjasto se sellainen on, jossa ei ole kirjan kirjaa ja lähetti nahkaselkäisiä, vanhoja lakikirjoja oikeuskanslerin toimistosta.

Yläkerran hallin yhdelle seinälle taiteilija Henri Pulla maalasi näkymän vuoden 1853 Helsingistä. Entuudestaan seinillä oli näkymät Pariisista, Lontoosta ja Roomasta samalta vuodelta.

Königstedtiä on emännöinyt 20 vuotta emäntä Vuokko Juutilainen . Hän on seisonut kartanon ovella vastaanottamassa lukuisia korkeita vieraita. ”Aina se vähän jännittää, kun autoletka tulee alas mäkeä”, hän sanoo. Emäntää mietityttää, onko hän osannut ottaa huomioon vieraiden uskonnot ja kulttuurit ja onko varmasti kaikki kunnossa. Hän saa neuvoja ulkoministeriön protokollaosastolta.

Päämiehiä ja keisarillisia Edustuskartanossa ovat käyneet muun muassa Jugoslavian marsalkka Tito Jovanka-rouvineen, Neuvostoliiton pääministeri Nikita Hrušthev, Kyproksen arkkipiispa Makarios , USA:n presidentti Jimmy Carter Rosalyn -rouvineen, Japanin silloinen kruununprinssipari Akihito ja Michiko puhumattakaan kotimaisista suuruuksista.

KAUPUNKI

Uljas Königstedt korjattiin Vantaalla

Arvovieraat neuvottelevat ja juhlivat valtioneuvoston edustuskartanossa

Empirekartano rakennettiin 1816

”Ystävällisiä ja miellyttäviä ihmisiä”, sanoo Vuokko Juutilainen vieraistaan eikä sitten muuta sanokaan.

Valtioneuvoston edustuskartanoa saavat tilata ministerit, oikeuskansleri, kansanedustajat ja valtion yritysten ylimmät johtajat. Tilaisuuksia on 4–5 viikossa.

Ruoka tulee Säätytalon keskuskeittiöstä, mutta kokki viimeistelee sen kartanon keittiössä. Tarjoilijat kuuluvat edustustilaisuuksia kiertävään kaartiin.

Usein isännät vievät vieraansa kylpemään ruohokattoiseen rantasaunaan. Ison kiukaan lämmittäminen metrisillä haloilla kestää kuusi tuntia.

Juutilainen muistaa presidentti Urho Kekkosen kehuneen löylyjä: Königstedtin sauna oli maailman toiseksi paras – parasta ei ollut vielä rakennettu.

Kaikki eivät ole järin innostuneita löylyistä. Silti moni haluaa niistä muiston. Niinpä emäntä Juutilaista kerrankin pyydettiin näpsimään kuvia, kun alushameisilleen riisuuntunut pohjoiskorealainen rouva heitti kylmässä saunassa vettä kiukaalle.”[1]

1 *Helsingin Sanomat* 19.9.1998a.

Korjaus-, rakennus- ja purkutöitä 1999–2020

Vuonna 1999 uusittiin tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) julkisivuverhous ja tehtiin salaojatöitä.

Myös kappelissa tehtiin vuonna 1999 muutostöitä. Kappelin mineriittilevykate purettiin ja asennettiin konesaumattu peltikate. Urkuparven alle rakennettiin sakasti.

Vuonna 2000 uusittiin tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) sisätilat arkkitehti Antti Ilveskosken laatimien suunnitelmien mukaan. Kartanon pitkäaikainen emäntä Vuokko Juutilainen muutti vuonna 2001 puutarhurin asuinrakennuksesta (6) uudistettuun tilanhoitajan taloon.

Vuonna 2001 rakennettiin saunan (8) pohjoispäätyyn halkovaja. Samalla uusittiin koko rakennuksen turvekatto ja uudistettiin sisätiloja. Vuonna 2002 uusittiin puulämmitteinen kiuas. Rantaan asennettiin uusi uimalaituri ja sille johtavat portaat vuonna 2006.

Vuosien 2003–2004 aikana kunnostettiin tallia (4). Länsipäädyn henkilökunnan tilat uusittiin, julkisivut rapattiin ja maalattiin. Pääsuunnittelijana oli arkkitehti Antti Ilveskoski.

Vuonna 2004 kappelin pihalta purettiin vanha lämpökeskus ja sen paikalle rakennettiin uusi huoltorakennus, johon tuli pellettivaraston ja -kattilan lisäksi varasto sekä sprinkler-tekniikkaan liittyvä tila.

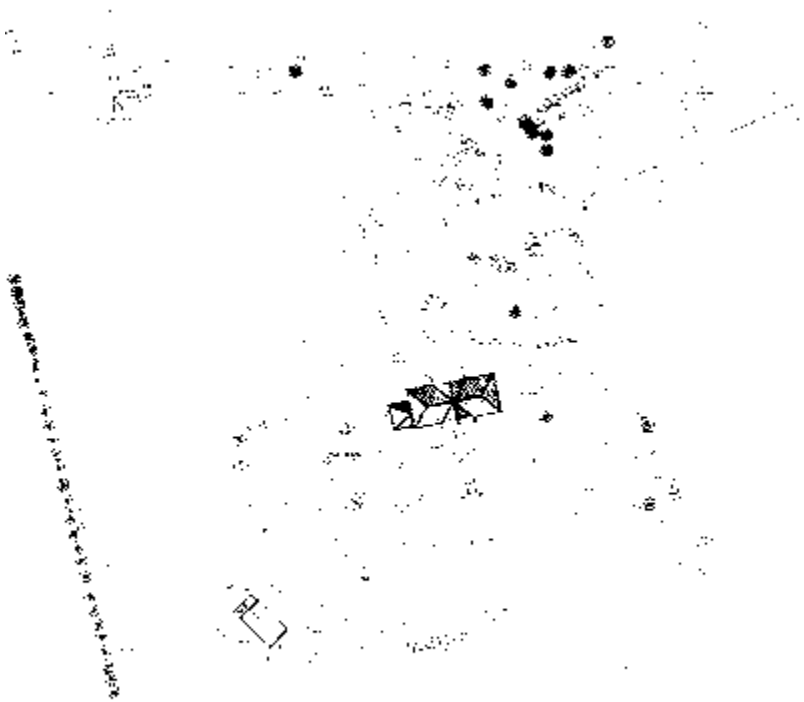
Kalustovaja (3) kunnostettiin perusteellisesti vuosien 2004–2005 aikana. Julkisivujen vuorilaudoitus uusittiin ja sisätiloissa tehtiin kunnostustöitä.

Päärakennuksen pohjoispuolista vanhaa kellaria (2) oli käytetty varastona, mutta vuonna 2009 se tyhjennettiin ja painepestiin, mistä lähtien se on ollut vailla käyttöä. Kellarin sisäänkäynnin yläpuolisen katoksen tiilikate uusittiin vuonna 2018.[163]

Kartanon pihalle, puutarhavaraston ja kellarin länsipuoleiselle nurmialueelle rakennettiin vuonna 2009 puinen lava, jota oli tarkoitus käyttää tapahtumissa sen päälle väliaikaisesti rakennettavan teltan pohjana. Sitä ei kuitenkaan koskaan käytetty ja lava purettiin vuosien 2012–2013 aikana.[164]

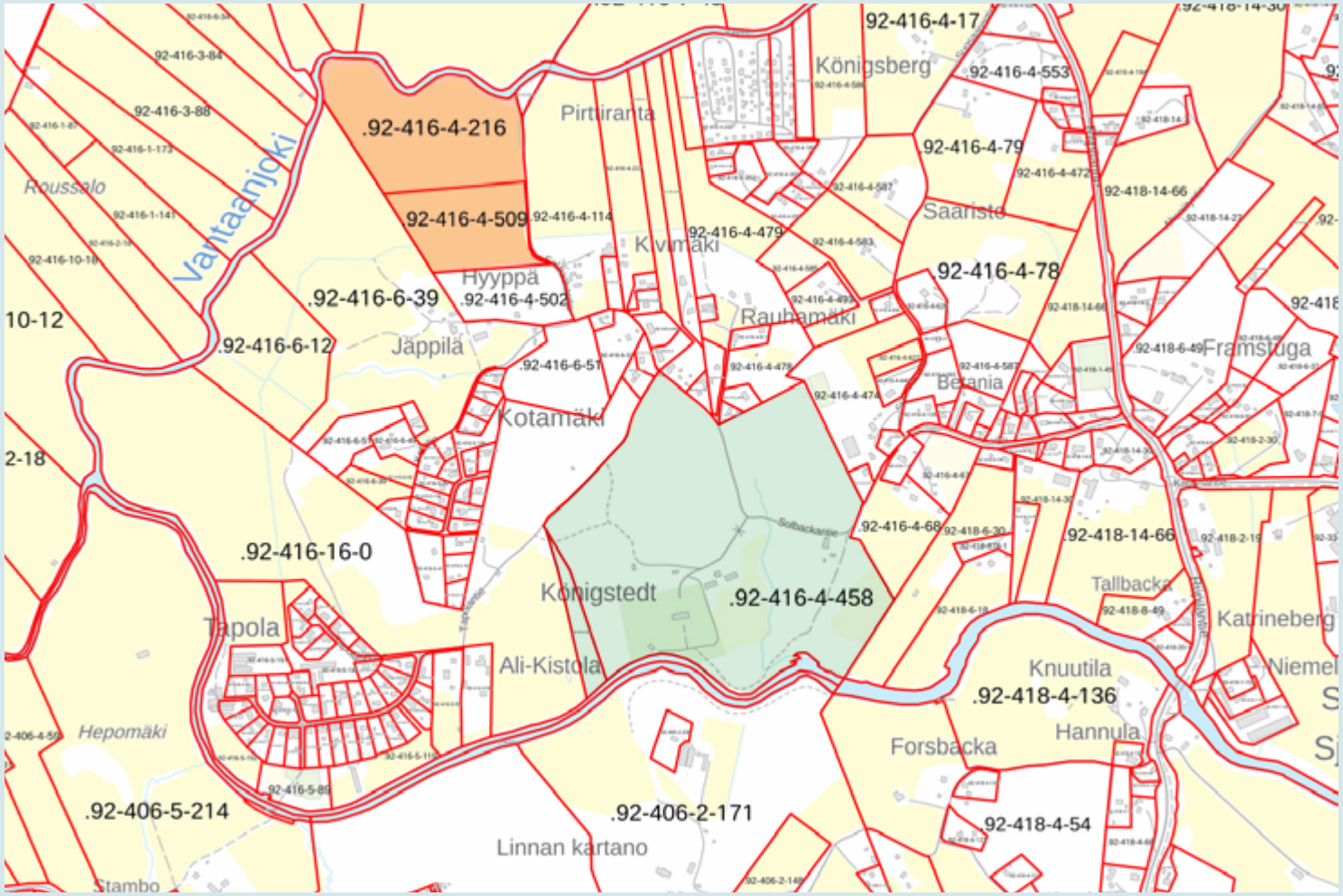
Vuonna 2013 kartanoalueella tehtiin maanalaisia infratöitä.

Kesällä 2020 purettiin puutarhurin asuinrakennuksen (6) sisätilojen pintoja, jotta voitiin tutkia kantavien rakenteiden kuntoa ja rakennuksen muutosvaiheita. Rakennus oli jäänyt pois asuinkäytöstä jo vuonna 2001.

Königstedtin kartanon asemapiirustus 2.5.2001. Piirustus liittyy saunan (8) muutostyöhön, jonka yhteydessä sen pohjoispäätyyn rakennettiin laajennuksena halkovaja.
Piirustus: Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski / VRA.

163 Pia Heinon suullinen tiedonanto 24.11.2020.
164 Pia Heinon suullinen tiedonanto 24.11.2020.

Vuonna 2004 Senaatti-kiinteistöt myi Kotisuon ja Lamminpalstan tilat, jotka on väritetty karttaan oranssilla. Senaatti-kiinteistöjen omistukseen jääneiden Königstedtin kartanon vihreällä väritetyn kahden tilan yhteenlaskettu pinta-ala on noin 35 hehtaaria. Kartta: MML. Kuvankäsittely: Livady.

Maa-alojen myyntiä 2004 ja lohkominen 2008

Vuonna 2004 Senaatti-kiinteistöt myi seuraavat maa-alat:

- Kotisuo, kiinteistötunnus 92-416-4-216, pinta-ala 8,8250 ha
- Lamminpalsta, kiinteistötunnus 92-416-4-509, pinta-ala 4,7450 ha.[165]

Vuonna 2008 lohkottiin kantakiinteistöstä 16 hehtaaria erilliseksi ”Königstedtin vuori” -nimiseksi tilakseen.[166] Tästä lähtien kartanomaiden yhteenlaskettu pinta-ala on 35 hehtaaria, joka muodostuu varsinaisen Königstedt-nimisen tilan lisäksi kapeasta suojavyöhykkeestä nimeltä Königstedt I. Hoidettua puutarhaa on noin 4 hehtaaria.

Vantaan vanhan rakennuskannan inventointi

Vuosien 2010–2018 aikana Vantaan kaupunginmuseo inventoi Vantaan vanhat, ennen vuotta 1930 valmistuneet rakennukset. Inventoinnin teki arkkitehti Amanda Eskola, joka inventoi vuonna 2018 myös Königstedtin kartanon rakennukset. Eskolan inventoinnista on esitetty otteita rakennuksia esittelevässä luvussa.

165 Mika Kankaisen (Sk) sähköposti vuodelta 2007, osoitettu Pia Heinolle (VNK) liittyen vuoden 2004 maa-alojen myyntiin.
166 Kiinteistötunnus: 92-416-4-624.

PÄÄRAKENNUKSEN TILOJEN KÄYTTÖ 2020

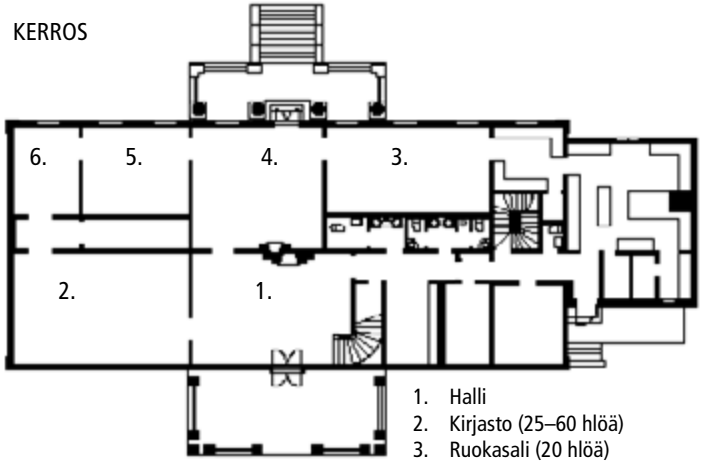
1. KERROS:

- **kirjasto**, yhtenäinen kokouspöytä enintään 25 henkilöä, tuoliriveillä enintään 60 henkilöä
- **keltainen salonki**, pienissä pöydissä enintään 30 henkilöä
- **vihreä salonki**, pienissä pöydissä enintään 20 henkilöä
- **sininen salonki**, noin 10 henkilöä

2. KERROS:

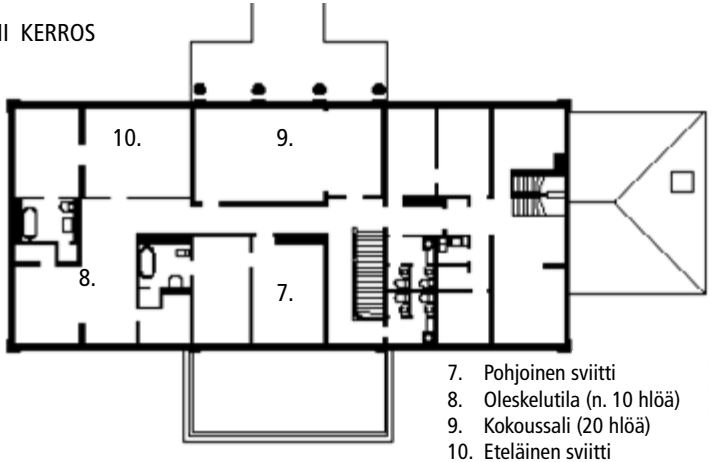
- yksi **yhden hengen sviitti** ja yksi **kahden** hengen sviitti
- **kokoussali**, yhtenäinen kokouspöytä enintään 20 henkilöä
- **oleskelutila**, noin 10 henkilön sohvaryhmä

I KERROS

1. Halli
2. Kirjasto (25–60 hlöä)
3. Ruokasali (20 hlöä)
4. Keltainen salonki (30 hlöä)
5. Vihreä salonki (20 hlöä)
6. Sininen salonki (10 hlöä)

II KERROS

7. Pohjoinen sviitti
8. Oleskelutila (n. 10 hlöä)
9. Kokoussali (20 hlöä)
10. Eteläinen sviitti

Päärakennuksen ensimmäisen ja toisen kerroksen pohjakaavioihin on nimetty huoneet ja ilmoitettu tiloihin mahtuvat henkilömäärät.
Piirustukset: Valtioneuvoston kanslian edustustilaohje, finlex.fi.

Königstedtin tilojen käyttöoikeudet

I pääministeri
II ministerit, oikeuskansleri ja apulaisoikeuskansleri
II eduskunnan puhemiehistö ja vastaavat
II puolustusvoimain komentaja
II valtion virastojen ja laitosten päälliköt
II korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus
II tasavallan presidentin kanslia
II yliopistojen ja korkeakoulujen rehtorit ja kansliat

Lähde: Valtioneuvoston kanslia, edustustilaohje. finlex.fi.

Königstedtin kartanon nykyinen käyttö

Königstedt on valtioneuvoston edustuskartano, jossa järjestetään vuosittain 80–100 tilaisuutta, joista 100 henkilön kesäjuhlat ovat suurimpia. Päärakennuksessa voidaan järjestää jopa 200 henkilön vastaanottoja ja valmistaa ateriat noin 100 henkilölle.

Valtioneuvoston ministeriöiden ja ministereiden lisäksi käyttöoikeus on muun muassa valtion virastojen ja laitosten päälliköillä. Eduskuntakäyttöä on vähän. Kartanoa käytetään valtiovierailuihin, sidosryhmätilaisuuksiin sekä sisäisten neuvotteluiden paikkana. Helsinki-Vantaan lentoasema on 20 minuutin päässä.

Königstedtissä voi kokoontua piilossa katseilta ja tauoilla voi pelata pihapelejä. Päärakennuksen lisäksi vieraiden käytössä on myös rantasauna.

Aluetta hoitaa kokoaikainen kiinteistönhoitaja. Lisäksi kartanossa työskentelee palvelukoordinaattori ja siivoushenkilökuntaa.

– KÖNIGSTEDTIN RAKENNUKSET –

Päärakennuksen lisäksi kartanoalueella on kaksi muuta asuinrakennusta, talousrakennuksia, sauna ja kappeli.

Königstedtin kartanon nykyiseen rakennuskantaan kuuluvat seuraavat rakennukset:

Päärakennus (1)

Puutarhavarasto ja kellari (2)

Tilanhoitajan asuinrakennus (3)

Kalustovaja (4)

Talli (5)

Puutarhurin asuinrakennus (6)

Puutarhurin vaja (7)

Sauna (8)

Kappeli (9)

Kappelin huoltorakennus (10)

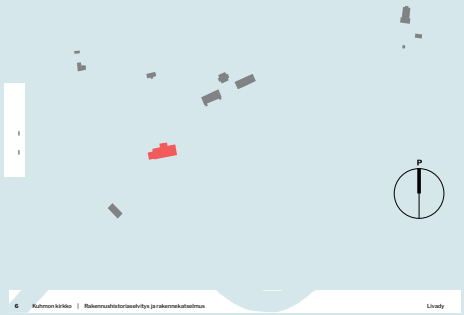
Kappelin sauna (11)

Kustakin rakennuksesta on laadittu perustietotaulukko. Tämän jälkeen on esitetty se, mitä tiedetään uudisrakennusvaiheesta. Ainoastaan saunasta (8) ja kappelin huoltorakennuksesta (10) on löytynyt uudisrakennusvaiheen piirustukset. Kaikkien rakennusten tarkka ajoitus ei ole tiedossa. Muutosvaiheita on kuvailtu käytettävissä olevan arkistomateriaalin avulla. Päärakennusta on käsitelty muita rakennuksia tarkemmin. Nykytila vastaa syksyn 2020 tilannetta, jolloin rakennukset on katselmoitu ja valokuvattu sekä sisä- että ulkopuolelta.

Lisäksi kustakin rakennuksesta on esitetty Vantaan kaupunginmuseon arviointi rakennuksen kulttuurihistoriallisesta merkittävyydestä. Arviointi perustuu vuoden 2018 inventointiin.

Luvun loppuun on koottu tietoa hävinneistä rakennuksista sekä valokuvia niiden jäänteistä.

Päärakennus (1)

Rakennuksen nimet	Königstedtin kartanon päärakennus.
Rakennuttaja	Todellinen valtioneuvos Jakob Wilhelm Hisinger.
Suunnittelijat	Mahdollisesti arkkitehti Pehr Granstedt.
Rakennusvuosi	1816
Suojelustatus	Suojeltu 7.9.1989 asetuksella 480/85. Suojeluluokka S1: Rakennus suojellaan kokonaan.
Osoite	Solbackantie 8, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	4
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	92-416-4-458-4
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	100431807P
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300670
Kerroslukumäärä	2, lisäksi kellari.
Laajuustiedot	Bruttoala 1348 m^2, kerrosala 657 m^2, tilavuus 3535 m^3 (KOKI-raportti, Sk).
Keskeiset piirteet	Luonnonkiviperustus, holvattu kellari, vaakahirsiseinät, ulkoverhouksena maalattu vaakalaudoitus, myöhemmin lisätty joonialaiset pylväät, altani ja frontoni. Ruutuikkunat, aumattu peltikate. Betonirakenteinen laajennusosa.
Talotekniikka	Vesikiertoisen lämpöpatterit, sähköt, vesijohdot ja viemäröinti, koneellinen ilmanvaihto.
Tärkeimmät muutosvaiheet	1825 ulkoverhous, 1915–1916 pohjoisjulkisivun muutostyöt, 1938 eteläjulkisivun muutostyöt, 1953 laajennus ja muutostöitä, 1962–1963 peruskorjaus, 1966 korjaustöitä, 1980 muutostöitä, 1996–1998 peruskorjaus.
Käyttöhistoria	Alun perin asuinrakennus, vuodesta 1963 alkaen valtion edustustila, jota käytetään kokous- ja neuvottelu- ja majoitustilana.

Seuraavan sivun kuva:
Königstedtin kartanon päärakennus kuvattuna joen puolelta 1900-luvun alkupuolella, kun kahden kerroksen korkuisia pylväitä ei vielä ollut ja ullakon ikkunat olivat matalia ja kaksiruutuisa. Frontespiisin kohdalla julkisivulaudoituksessa on urat, mutta muissa seinäpinnoissa laudoitus on sileää. Kuva: Signe Brander / MV.

SIGNE BRANDER
COPYRIGHT

Uudisrakennusvaihe

Königstedtin kartanon nykyinen päärakennus on valmistunut vuonna 1816. Edellinen päärakennus sijaitsi noin 500 metriä länteen päin.

Talon rakennutti valtioneuvos Jakob Wilhelm Hisinger, joka omisti kartanon vuosina 1801–1831.

SUUNNITTELIJAKYSYMYS

Päärakennusen piirustuksia ei ole säilynyt ja suunnittelijasta ei ole varmuutta. Anna Kaarna on pohtinut suunnittelijakysymystä artikkelissaan ”Königstedtin kartanon päärakennus”, joka julkaistiin vuonna 1984 teoksesssa *Helsingin pitäjä : Helsinge 1984–1985*.

Kaarna kuvailee päärakennuksen empiretyyliä näin: ”*Königstedtin päärakennus liittyy siihen rakennuskantaan, jossa alkavan tyylikauden, empiren muotoelementtien joukossa ilmenee vielä kustavilaisen uusklassismin piirteitä.*”[167] Perimätiedon mukaan rakennuksen olisi suunnitellut arkkitehti Carl Ludvig Engel, mutta on todennäköisempää, että suunnittelijana oli arkkitehti Pehr Granstedt. Engel muutti Helsinkiin vasta rakennuksen valmistumisvuonna 1816 kevättalvella ja oli kiireinen työskennellessään uuden pääkaupungin uudelleenrakennuskomitean arkkitehtina. Königstedtin kartanon päärakennus muistuttaa Pehr Granstedtin Bromarviin suunnittelemaa, vuosina 1803–1806 rakennettua Riilahden kartanoa, jossa on esimerkiksi samantyyppiset pitkiin sivuihin tehdyt frontespiisit eli poikkiharjat räystäillä. Königstedtin päärakennuksen rakennuttaja Hisingerin vaimo Augusta Eleonora Lovisa von Kothen oli sukua Riilahden omistajille ja sieltä kotoisin, joten Hisingerit ovat hyvinkin voineet käyttää Granstedtia myös oman kartanonsa päärakennuksen suunnittelijana. Granstedt oli kuuluisa arkkitehti, joka piirsi useita taloja Helsinkiin ja toimi Engelin apuna Helsingin uudelleenrakentamiskomiteassa. Hisinger oli tutustunut venäläiseen empiretyyliin toimiessaan vuonna 1811 Suomen asiain komitean jäsenenä Pietarissa.[168]

167 Kaarna 1984b, 79.

168 Kaarna 1984b, 78–79; Amanda Eskola 2018. Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM; Pietilä 2003, 1.

Königstedtin kartanon päärakennuksen eteläsivun piirustus noin vuodelta 1880 on vanhin löytynyt kuva rakennuksesta. Julkisivu on symmetrinen, keskellä on frontespiisi. Aumakatolla oli punamullalla sivelty lautakate. Kuva (osa): Constantin Grünberg 1960 / MV. Taiteilija on tuntematon. Alkuperäinen piirustus (22 x 31 cm) on yksityisomistuksessa.

Riilahden kartano on arkkitehti Pehr Granstedtin suunnittelema, vuonna 1806 valmistunut empiretyylinen rakennus. Kuva on 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alusta. Kuva: Reinhold von Hausen / MV.

PALOVAKUUTUSASIAKIRJAT 1834 JA PÄÄRAKENNUKSEN ARKKITEHTUURI

Rakennuksen varhaisesta ilmeestäsaa melkko tarkkaa tietoa Königstedtin rusthollin vuoden 1834 palovakuutusasiakirjasta, jota säilytetään Kansallisarkistossa osana Tarmon arkistoa. Ruotsinkielisessä asiakirjassa päärakennusta kuvaillaan näin: ”*Ett trädhus uppfördt 1816 af Furu, en våning med frontespis åt båda sidor*” eli ”puutalo pystytetty vuonna 1816 männystä, yksi kerros, frontespiisit eli poikkipäädyt rakennuksen keskikohdassa molemmin puolin”. Yksikerroksisuus voidaan tulkita joko niin, että yläkerta ei alun perin ollut käyttötilaa tai että rakennusta on korotettu tämän jälkeen. Palovakuutuksen asemapiirroksesta näkyy, että pohjakaava oli alun perin pitkä suorakaide ilman

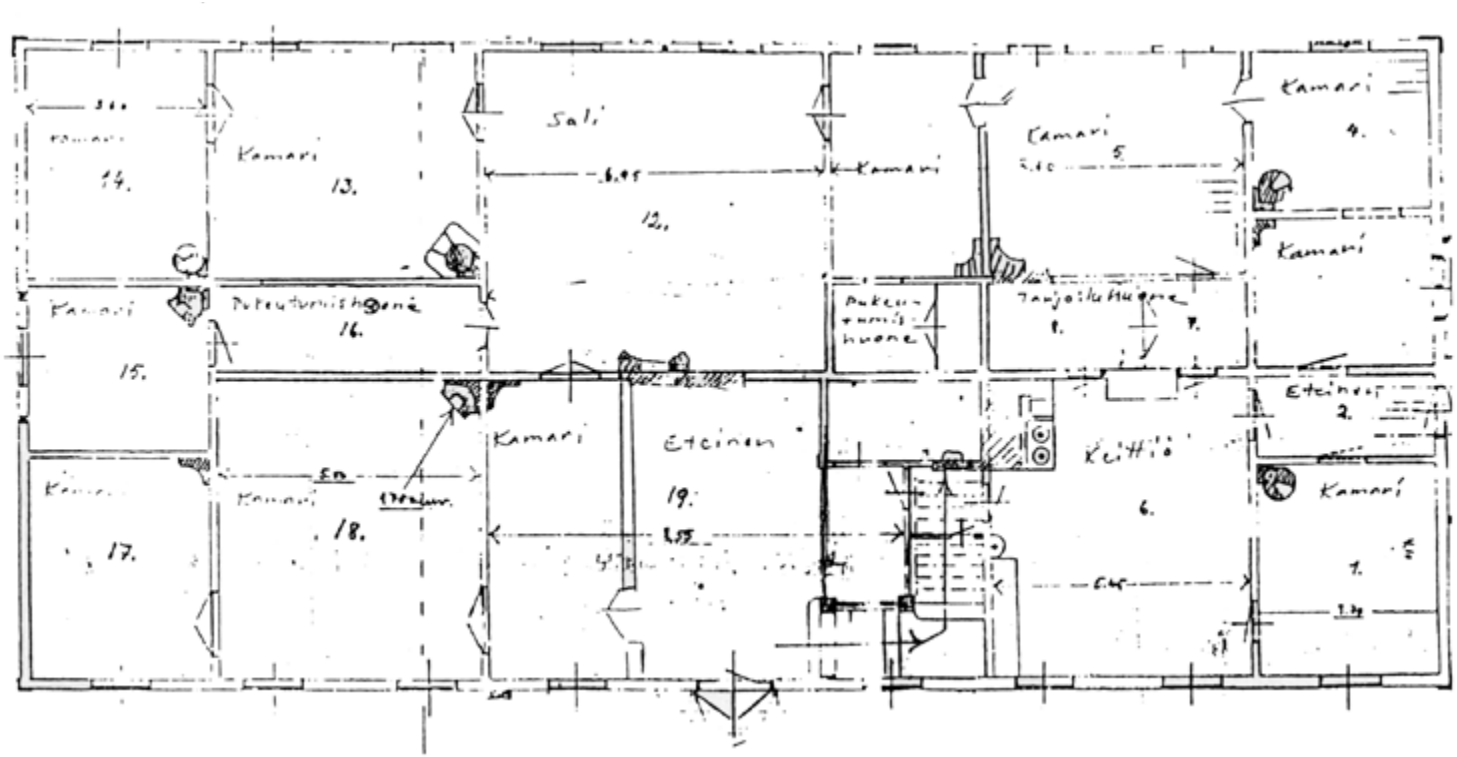

Ote vuoden 1834 palovakuutuksen asemapiirustuksesta päärakennuksen (nro 1) kohdalta. Rakennuksen alkuperäinen muoto on ollut pitkä suorakaide ilman kuisteja. Kuva (osa): KA.

kuisteja. Rakennus oli noin 30 metriä pitkä ja noin 12,5 metriä leveä.[169]

Talossa oli alun perin kaksinkertainen, punamullalla sivelty lautakate. Ei ole varmuutta siitä, oliko talossa alun perin harjakatto, mutta ainakin 1800-luvun alkupuolen tuntemattoman taiteilijan piirustuksessa katto on esitetty aumattuna ja katolla näkyy useita savupiippuja. Räystäskourut olivat rautapellistä. Lisäksi talossa oli syöksytorvet.[170]

Vaakasuuntaisten seinähirsien annettiin laskeutua useita vuosia ilman vuorausta. Vasta vuonna 1825 julkisivut verhoiltiin levein vaakalaudoin, jotka siveltiin keltaiseksi öljymaalilla.[171] Vuorilaudat, karmit ja palkistokehykset maalattiin valkoisella tai helmenharmaalla öljyvärillä. Vanhimmat löytyneet valokuvat ovat 1900-luvun alkupuolelta ja ainakin tällöin lautavuoraus oli muutoin sileää, mutta pitkien julkisivujen frontonivyöhykkeissä oli rustikointia jäljittelevä, uritettu vaakalaudoitus. Nurkkiin ja frontonivyöhykkeiden reunoihin tehtiin rustikoidut liseenit. Julkisivut sommiteltiin keskiakselin suhteen symmetrisiksi ja pitkät sivut jäsenneltiin kolmen ikkuna-akselin vyöhykkeisiin. Kivijalka tehtiin lohkotusta graniitista ja rapattiin. Ensimmäiseen kerrokseen tehtiin korkeat kaksinkertaiset, kuusiruutuiset ikkunat, joiden yläpuolisiin vuorilautoihin tehtiin ruusukkeet. Palovakuutuksen ottamisen aikaan vuonna 1834 yläkerrassa oli matalat, kaksiruutuiset ikkunat sekä etelä- ja pohjoisjulkisivujen keskellä kuusiruutuiset ikkunat ja tympanoneissa kaarevat lunetti-ikkunat.[172]

Königstedtin kartanoa tutkinut Anne Kaarna on vuonna 1984 laatinut Helsingin yliopiston taidehistorian proseminaariesitelmään sä varten päärakennuksen ensimmäisen kerroksen alkuperäistä tilannetta esittävän pohjapiirustuksen, joka on tehty Thorvald Lindquistin vuonna 1946 tekemän mittauspiirustuksen pohjalta. Piirustus: Kaarna 1984a, liite / VKM.

Pääsisäänkäynti sijoitettiin pohjoisjulkisivun keskelle. Länsipäädyssä oli keittiösisäänkäynti. Palovakuutusasiakirjan mukaan talossa oli kaksi hirsistä ja lankuista tehtyä ulkoporrasta.

Talon alle holvattiin punatiilestä kaksi kellaritilaa, jonne johti puulankuista tehty porras. Kellarin lattiat tehtiin tiilestä. Muilta osin rakennuksessa on tuulettuva rossipohja. Välipohjat tehtiin puusta ja täytettiin.

Rakennuksen keskiakselin pitkä sydänseinä jakaa alakerran tilat kahtia. Ensimmäisessä kerroksessa oli alun perin kaksi porstuaa, 11 kamaria, päätilana eteläsivulla sali, kaksi garderobia ja tarjoiluhuone ja luoteiskulmassa suuri keittiö. Eteläsivun kamareiden ja salin ovet sijoittuivat samaan linjaan mahdollistaen näkymän läpi talon.

Lattiat tehtiin lankuista ja osa niistä maalattiin. Osa seinäpinnoista päällystettiin savirappauksella, osa kipsiä

169 Königstedtin rusthollin palovakuutus no 994, otettu 20.12.1834, Tarmon arkisto, KA.
170 Palovakuutus no 994, 20.12.1834, KA.
171 Palovakuutus no 994, 20.12.1834, KA.
172 Palovakuutus no 994, 20.12.1834, KA; Amanda Eskola 2018. Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

sisältävällä kalkkirappauksella. Katoissa oli kalkki- ja kipsirappausta tai pontattua lautaa. Kahdentoista huoneen seinissä ja katoissa oli sekä liimamaalilla maalattuja karduusipaperitapetteja. Kolmen huoneen kalkki- ja kipsirapatut seinät oli päällystetty liisteröidyllä paperilla ja sivelty öljymaalilla, katoissa oli koristemaalauksia. Huoneissa oli kattolistat, suuremmissa tiloissa oli kaksoislistoitus. Sisäovet olivat peiliovia. Suurimpien ovien päällä oli korkeat koristelistat.[173]

Vuonna 1834 vain osa yläkerrasta oli käyttötilaa. Idänpuoleinen kolmannes oli avoullakkoa, keskellä ja länsipuolella oli porstua, sali, kolme kamaria ja pukeutumishuone. Yläkertaan johti pääsisäänkäynnin porstuan sivun puinen L-porras.[174]

Talossa oli useita erilaisia ja erivärisiä uuneja, jotka sijoittuivat pääosin sydänseinää vasten. Alakerrassa oli kaksitoista ja yläkerrassa neljä kaakeliuunia omissa nisseissään. Lisäksi keittiössä oli kaksi liettä ja leivinuuni.[175]

Muutosvaiheet

Päärakennuksessa on tehty 1900-luvulla useita korjaus- ja muutostöitä. Viimeistään vuonna 1909 lisättiin päärakennuksen länsipäätyyn kulmistaan viistetty, puurakenteinen kuisti, jonka sisällä oli kellarin ja yläkerran välinen porras. Rakennuskonservaattori Theodor Linquist totesi vuonna 1946 inventoidessaan päärakennusta, että *”kuisti on myöhemmin rakennettu. Varmana todisteena on, että länsiseinä on entinen ulkoseinä, ja sen lisäksi on ikkunassa ollut samanlainen yläkoriste kuin muissa alakerran ikkunoissa vieläkin.”*[176] Vuoden 1909 lohkomiskartassa näkyy myös itäpäädyssä pieni kuisti.

ARKKITEHTI JARL EKLUNDIN SUUNNITTELEMAT JULKISIVUMUUTOKSET

Vuosien 1915–1916 aikana, kun päärakennus täytti 100 vuotta, ehosti kartanon silloinen omistaja majuri Frans Michaël Gripenberg taloaan arkkitehti Jarl Eklundin suunnitelmien mukaan. Pohjoisjulkisivun sisäänkäynnin yhteyteen rakennettiin avoveranta eli vilpola. Siihen tehtiin graniittisokkeli ja -lattia, empiretyyliset balusterikaiteet ja joonialaiset pylväät. Kaiteet ja pylväät tehtiin puusta. Eklund oli saanut tiettävästi tyylivaikutteita porvoolaisen Gammelbackan arkkitehtuurista.[177] Viimeistään tässä vaiheessa on avattu ulko-ovi eteläsivun keskelle, sillä se näkyy 1900-luvun alkupuolen valokuvassa.

Parikymmentä vuotta myöhemmin, vuosien 1937–1938 aikana toteutettiin

Senaatin kartaston vuosien 1870–1871 kartassa päärakennuksen ympärille on piirretty puutarha. Kartta (osa): KA.

Eklundin suunnittelemat eteläjulkisivun muutokset. Julkisivun keskikohdan poikkipäätyä vedettiin ulospäin ja tehtiin kahden kerroksen korkuiset joonialaiset pylväät sekä kiviterassi ulkoportaineen.[178] Kaiteet ja pylväät valettiin betonista. Lisäksi eteläsivun yläkerran ikkunat korotettiin kaksiruutuisista neliruutuisiksi. Eklundin piirustuksia säilytetään Arkkitehtuurimuseon piirustusarkistossa.

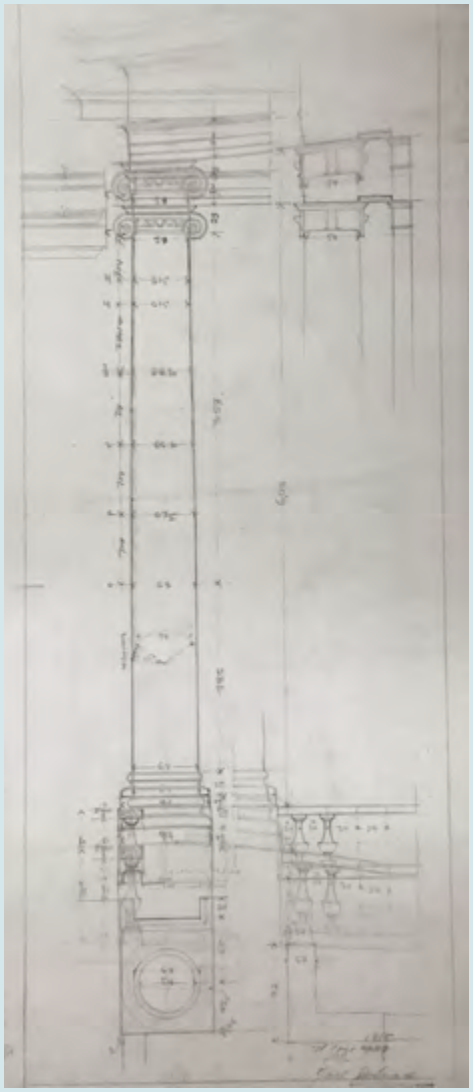

Päärakennus on korostettu valkoisella ympyrällä vuoden 1909 lohkomiskarttaan. Itä- ja länsipäädyissä oli pienet kuistit, pohjois- ja eteläsivuilla jonkinlaiset katokset tai kuistit. Kartta (osa): KA.

Seuraavan sivun kuva:
Päärakennuksen pohjoissivu vuonna 1924. Pääovi oli yläosastaan kaareva ja sen molemmin puolin oli pilasterit, jotka sittemmin on purettu. Sokkeli oli paikoin olematon matala ja julkisivulaudoitus ulottui lähelle maanpintaa. Talon edustalla kasvoi suuria lehtipuita. Kuva: Signe Brander / MV.

173 Palovakuutus no 994, 20.12.1834, KA.
174 Amanda Eskola 2018. Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.
175 Palovakuutus no 994, 20.12.1834, KA. Amanda Eskola 2018. Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.
176 Lindquist 1946, 9. Königstedtin kartanon inventointi 1946. kyppi.fi.
177 Lönnqvist 1995, 65.
178 Pietilä 2003, 2.

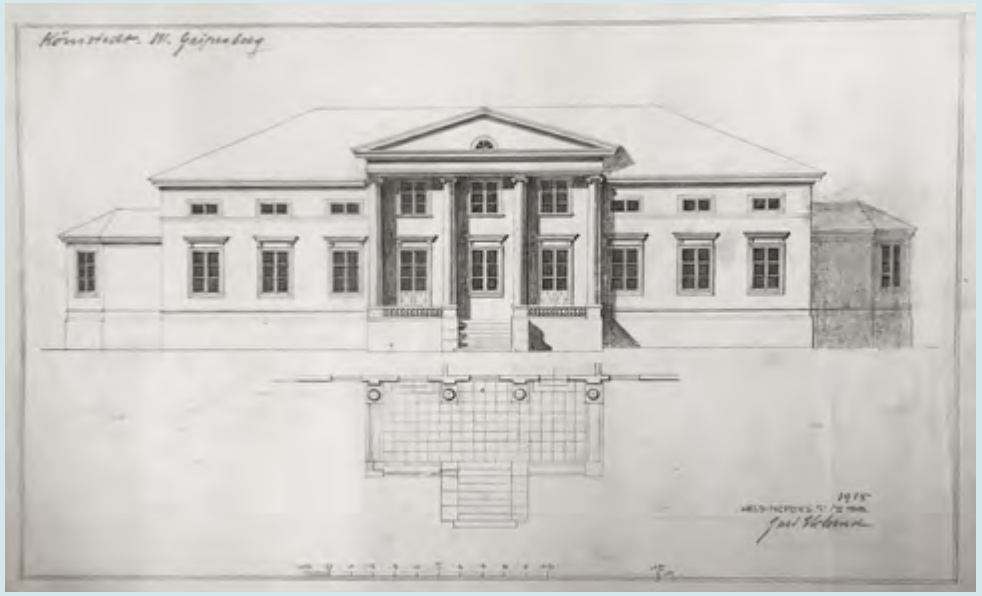

SIGNE BRANDER
COPYRIGHT

Päärakennuksen eteläjulkisivun pylväs ja ote balustradikaiteesta vuodelta 1938.

Eteläjulkisivun muutosehdotus, syyskuu 1915. Ehdotus ei toteutunut.

Päärakennuksen julkisivu etelään, muutosehdotus, 21.2.1938. Jostain syystä päiväys on yliviivattu ja kirjoitettu vuosiluku 1915. Muutostyöt tehtiin vasta vuosina 1937–1938, mutta suunnitelmasta poiketen terassille tehtiin vain yksi ulko-ovi, joka sijoitettiin keskelle. Päädyissä näkyy kulmistaan viistetyt mutterikuistit.

Sivun piirustukset: arkkitehti Jarl Eklund / MFA.

Seuraavan sivun kuva:
Näkymä joen puolelta kohti päärakennuksen eteläjulkisivua. Kuva on otettu aikavälillä 1938–1942, kun kartano oli majuri Frans Michaël Gripenbergin ja hänen vaimonsa vapaaherratar Marguerite Gripenbergin (o.s. Mannerheim) omistuksessa. Julkisivuun oli vuonna 1938 lisätty joonialaiset pylväät ja frontoni. Ullakon ikkunoita on suurennettu.
Kuva: Signe Brander / MV.

Eteläsivun vierashuone (121) 1900-luvun alkupuolella. Huoneessa oli koristeelliset kattofriisit. Kuva: Signe Brander / MV.

Königstedtin kartanon eteishallin nurkassa on nissi, jossa on alun perin ollut kakluuni. Ajoittamaton kuva: Signe Brander / MV.

Päärakennuksesta on säilynyt tapettifragmentti, jossa on ruskealla pohjalla punaisista ja vaaleista pienistä pisteistä muodostuva kukkakuvio. Tapetti on valmistettu käsityönä 1860-luvulla. Kuva: Museoviraston rakennusfragmenttikokoelman tapettikokoelma / MV.

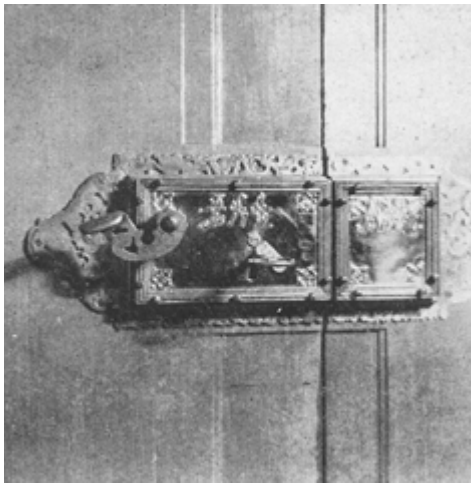

Päärakennuksen toisessa tapettifragmentissa on ohutta pystyraitaa muodostava kuviointi paperipohjalla. Painovärejä on käytetty kahta vaaleansinistä ja valkoista väriä. Tapetti on koristeltu raidoin. Se on valmistettu teollisesti 1910- tai 1920-luvulla eli se on todennäköisesti peräisin vuosien 1915–1916 muutosvaiheesta. Kuva: Museoviraston rakennusfragmenttikokoelman tapettikokoelma / MV.

Päärakennuksen pohjoissivun sisäänkäynnin edustalle on lisätty vuosien 1915–1916 aikana arkkitehti Jarl Eklundin suunnittelema joonialaisten pylväiden ympäröimä avoveranta eli vilpola. Sen lattiaan on asennettu Königstedtin vanhan myllyn kivet.

Pääovessa oli koristeellinen lukko, joka oli tehty Ruotsissa vuonna 1779. Ovi vaihdettiin uuteen 1950-luvun muutostöiden yhteydessä.

Eteishallissa (100) oli vihreät rokokootuolit, veistetty barokkikaappi, kaarevaan nissiin sijoitettu kaappikello ja avotakka, jonka yläpuolella oli Kaarle X Kustaan muotokuva.

Näkymä alakerran eteläsivun ruokasalista (119) kohti idänpuoleisia vierashuoneita. Seinillä oli arvokkaat tapetit.

Alakerran keltainen sali (120) ja sen marmorinen avotakka, joka on edelleen olemassa.

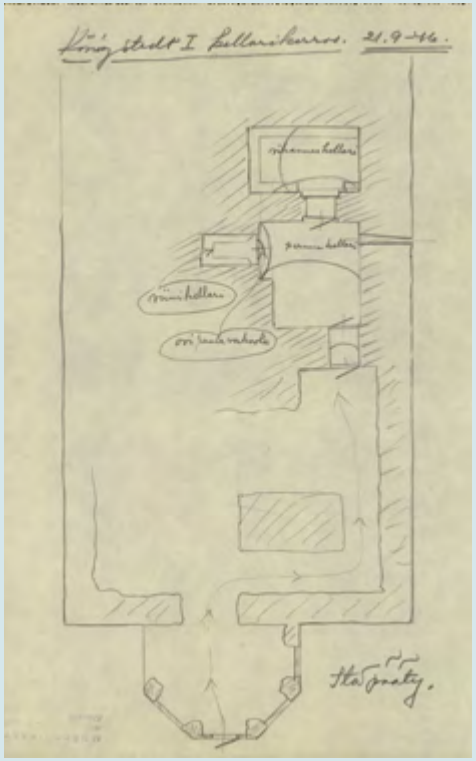
Pariisin, Lontoon, Berliinin ja Rooman kaupunkeja esittävät painetut tapetit vuodelta 1853 sijaitsivat alun perin tässä yläkerran suuressa makuuhuoneessa.

Sivun kuvat: teoksesta Jutikkala & Nikander 1939, 423–425.

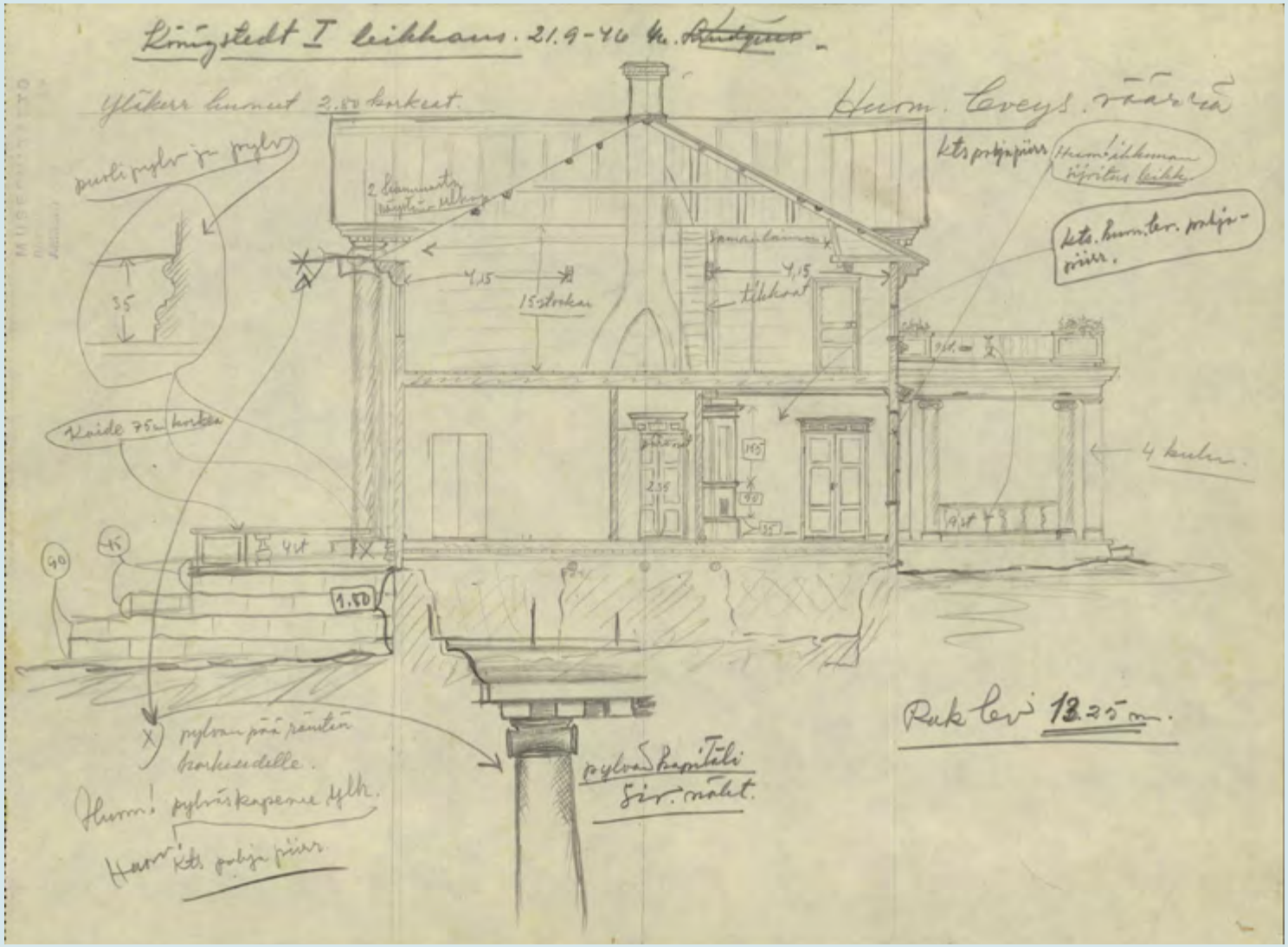
RAKENNUSINVENTOINTI VUONNA 1946

Vuonna 1946 rakennuskonservaattori Thorvald Lindquist kävi inventoimassa päärakennuksen ja laati mittauspiirustuksia sekä kirjallisia havaintoja.[179]

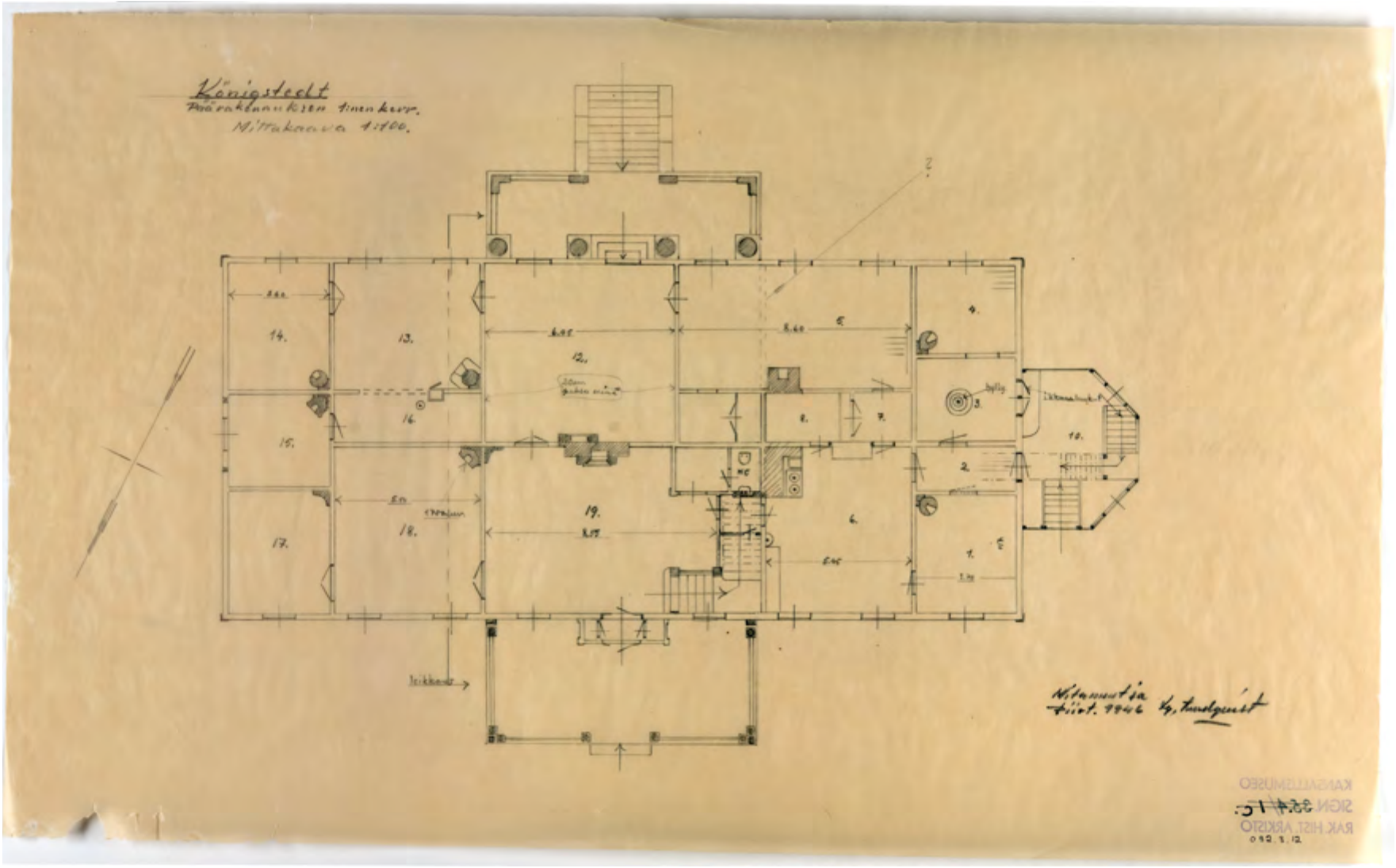
179 Thorvald Lindquist. Königstedtin kartanon inventointi 1946. kyppi.fi / MV.

Thorvald Lindquistin vuonna 1946 laatima kellarikerroksen piirustus, jossa näkyvät peruna-, vihannes- ja viinikellarit. Länsipäätyä on kutsuttu virheellisesti itäpäädyksi. Kellarivarastoihin on kuljettu länsipäädyn kautta. Piirustus: kyppi.fi / MV.

Rakennuskonservaattori Thorvald Lindquist inventoi vuonna 1946 kartanon päärakennuksen ja laati siitä piirustuksia. 21.9.1946 päivätyssä leikkauksesta käy ilmi, minkälainen kakluuni alakerran huoneessa on ollut ja että yläkerran itäosan seinät olivat hirsipintaisia. Ullakolle pääsi tikkaita pitkin. Piirustus: kyppi.fi / MV.

Thorvald Lindquistin piirtämä päärakennuksen ensimmäisen kerroksen mittauspiirustus vuodelta 1946. Pääsisäänkäynnin yhteydessä on ollut pieni tuulikaappi. Tulisijat olivat vielä tallella. Länsipäädyssä oli kellariin ja yläkertaan johtava porrashuone, joka purettiin 1950-luvulla keittiölaajennuksen alta. Piirustus: MV.

1950-LUVUN MODERNISOINTI JA LAAJENNUS

Vapaaherra Gustaf Woldermar Wrede af Elimä osti Königstedtin kartanon teollisuusneuvos Ehrnroothilta vuoden 1950 alussa. Pian tämän jälkeen päärakennusta modernisoitiin ja muutettiin perusteellisesti arkkitehti Ragnar Gustafssonin johdolla. Noin vuonna 1953 purettiin länsipäädyn kuisti, jossa oli porrashuone, ja sen paikalle rakennettiin betonirakenteinen keittiösiipi, johon hankittiin uudenaikaiset keittiölaitteet. Uusi keittiösiipi näkyy vuoden 1954 ilmakuvassa.

Vanhan rakennusrungon keskelle rakennettiin uusi kellarin ja yläkerran välinen keittiöporras. Huonejärjestystä muutettiin empiretyylin vastaisesti. Sisäseiniin asennettiin kipsoniittilevyjä paloturvallisuuden vuoksi. Kaakeliuunit ja liedet purettiin, mutta kaksi avotakkaa jätettiin, kun taloon asennettiin keskuslämmitys ja vesijohdot sekä saniteettitilat. Ulko-ovi, jossa oli koristeelliset lukot, vaihdettiin ikkunalliseksi oveksi. Ulkoverhoilu muutettiin vaakalaudoituksesta sileäksi pystylaudoitukseksi, mutta frontonivyöhykkeisiin jätettiin vanhat, uritetut vaakalaudoitukset.[180]

Ainakin osa ikkunoista vaihdettiin[181] ja on mahdollista, että yläkerran keskivyöhykkeen kuusiruutuiset ikkunat ja toinen tympanonin lunetti-ikkunoista uusiokäytettiin puutarhurin asuinrakennuksessa, jota laajennettiin ja muutettiin samoihin aikoihin vuonna 1953.

180 Heino 2012, 69–73, alkuperäislähteet: Jermo 1961,11; Blomestedt et al. 1961, 574; Hakko et al. 2005, 65–66; Kaarna 1983, 79; Sirkiä 1998, 63, 75; Königstedt-toimikunta 1961); Amanda Eskola 2018. Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

181 Amanda Eskola 2018. Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

PÄÄRAKENNUS VUONNA 1961 ENNEN RAKENNUSHALLITUKSEN MUUTOS- JA KORJAUSTÖITÄ

Päärakennuksen länsisivulle siirrettiin 1950-luvun korjauksessa eteishallin portaiden kaidetta. Kuva on vuodelta 1961. Kaiteen alapuolella oli kellariin johtava ovi. Kuva: István Rácz / MV.

Sisääntulohallin (100) venäläiset empiretuolit.

Eteläsivun sali (120) vuonna 1961.

Osassa tiloja oli koristeelliset kattoruusukkeet. Kuva on eteläsivun salista (120).

Istuinryhmä eteishallin (100) avotakan edustalla.

Ruokasalin (119) alkuperäiset seinätapetit ”Amorin ja Psykhen taru” vuonna 1961. Vapaaherratar Asta Wrede vei tapetit mukanaan muuttaessaan kartanosta pois marraskuussa 1961 eli kuva on otettu ennen sitä. Seinien alaosan panelointi ja kattolistat ovat 1950-luvulta. Huonekalut ovat jäljennöksiä.

Sivun kuvat:
Päärakennuksen sisätiloja vuonna 1961. Kuvat: Foto Rácz / VN.

MUUTOS VALTIONEUVOSTON EDUSTUSKARTANOKSI 1961–1963

Suomen valtio osti Königstedtin kartanon vuonna 1961 ja samana vuonna valtioneuvoston kanslia asetti toimikunnan suunnittelemaan ja toteuttamaan korjaus- ja muutostöitä. Päärakennuksen korjaustyön tavoitteena oli muuttaa se valtion edustustilaksi. Pyrkimyksenä oli myös palauttaa rakennukselle tyypillisiä empiretyylin piirteitä, mutta tämä tavoite toteutui vain osittain. Rakennusaikaisista yksityiskohdista ei tässä vaiheesssa löydetty minkäänlaisia fragmentteja.[182] Rakennuttajana oli valtiota edustava Rakennushallitus, jonka yliarkkitehti Sirkka Tarumaa laati suunnitelmat. Korjaustyöt aloitettiin vuonna 1962 ja ne valmistuivat vuonna 1963.[183]

Julkisivujen näkyvin muutos oli vuorilaudoituksen uusiminen. Wredet olivat muuttaneet 1950-luvulla vanhan, sileän vaakalaudoituksen sileäksi pystylaudoitukseksi, mutta he jättivät pitkien julkisivujen keskivyöhykkeiden uralliset vaakalaudoitukset uusimatta. 1960-luvulla Rakennushallitus halusi palauttaa vaakalaudoituksen, mutta uusi laudoitus toteutettiin uritettuna, vaikka alun perin se oli ollut sileää. Pohjoisjulkisivun ulko-ovi uusittiin. Edellinen ovi oli 1950-luvun alkupuolelta.

182 1990-luvun peruskorjauksen yhteydessä tehtiin tarkempia tutkimuksia, joiden yhteydessä löydettiin useita tapettifragmentteja ja porfyyrimaalausta.
183 Königstedtin kartanon 1960-luvun korjaustöiden päiväkirja. VNK / Kö.

Sisätiloissa tehtiin muutoksia tilajakoon. Alakerran 1950-luvulla rakennetut wc- ja kylpyhuonetilat purettiin ja rakennettiin uudet rakennuksen keskilinjaan, entisten garderobien ja tarjoiluhuoneen paikalle. Uudet seinät levytettiin. Osa myöhemmin lisätyistä väliseinistä purettiin ja alakerran oviaukkoja poistettiin.[184] Osaan huoneista asennettiin uudet ruutuparkettilattiat.

Toinen kerros varattiin pääasiassa vieraille, mutta myös autonkuljettajille. Sinne lisättiin majoituskäyttöön useita pieniä huoneita sekä wc- ja kylpyhuoneet.

Lukuisat omistajanvaihdokset olivat johtaneet siihen, ettei päärakennuksessa ollut säilynyt paljoa alkuperäistä sisustusta. Vapaaherratar Wrede oli yrittänyt myydä valtiolle myös kalusteirtaimiston, mutta kauppaa ei syntynyt. Muuttaessaan pois kartanosta, hän vei mukanaan myös alakerran ruokasalin arvokkaat Psykhe ja Amor -tapetit. Sen sijaan yläkerran aulan Lontoon ja Pariisin kaupunkinäkymiä kuvaavat tapetit vuodelta 1853 säilyivät, koska ne olivat niin tiukasti kiinni.

Sisustamisessa suunnittelun pohjana oli tavoittaa alakerran edustustiloissa 1800-luvun suomalaisten herraskartanoiden ja porvariskotien henkeä ja tyyliä talon rakennusajankohdan empireilmettä alleviivaamatta. Yläkerran makuuhuoneet sisustettiin modernein kalustein.[185]

184 Heino 2012, 86, alkuperäislähde: Kaarna 1983, 79.

Päärakennukseen hankittiin irtaimistoa eri paikoista. Salonki palautettiin edustamaan empiretyyliä ja muut huoneet porvarillisempaa biedermeieria.[186] Ruokasaliin teetettiin uusi kalusto. Muihin huoneisiin hankittiin kalusteita ja antiikkiesineitä huutokaupoista, kuolinpesistä ja valtion muista kiinteistöstä. Tässä työssä yliarkkitehti Tarumaa oli aktiivinen. Hänen hankintoihinsa kuuluu myös vuonna 1925 valmistunut Pleyel-flyygeli, jonka hän löysi Pariisista huonokuntoisena ja kunnostutti. Flyygeli oli alun perin kuulunut pariisilaiselle markiisitar fe Gelidalle.[187] Empiren ja biedermeierin lisäksi hankittiin myös 1960-luvun pohjoismaisia huonekaluja ja esineitä sekä päärakennuksen rakennuttaneille Hisingereille kuulunut kattokruunu.[188] Lisäksi kalusteita, esineitä, maalauksia ja taideteoksia lainattiin Kansallismuseolta ja Ateneumista.

Rakennushallituksen muutostöiden lopputulos näkyy P. O. Welinin mustavalkoisissa valokuvissa vuodelta 1964 (s. 116–117). Sisätilojen voimakkaat värit paljastuvat Matti Kassilan ohjaamasta, vuonna 1969 valmistuneesta elokuvasta "Vodkaa, komisario Palmu", jossa on katkelmia myös Königstedtistä (s. 118).

185 Kärki & Ivars / MV 29.8.1996. VRA.
186 Valtioneuvoston kanslia. Königstedtin kartanon esite. VKM.
187 Pia Heino 24.11.2020. Königstedtin kartano. Pleyel-flyygeli keltaisessa salissa.
188 Heino 2012, 86, alkuperäislähde: Königstedt-toimikunta 1962b.

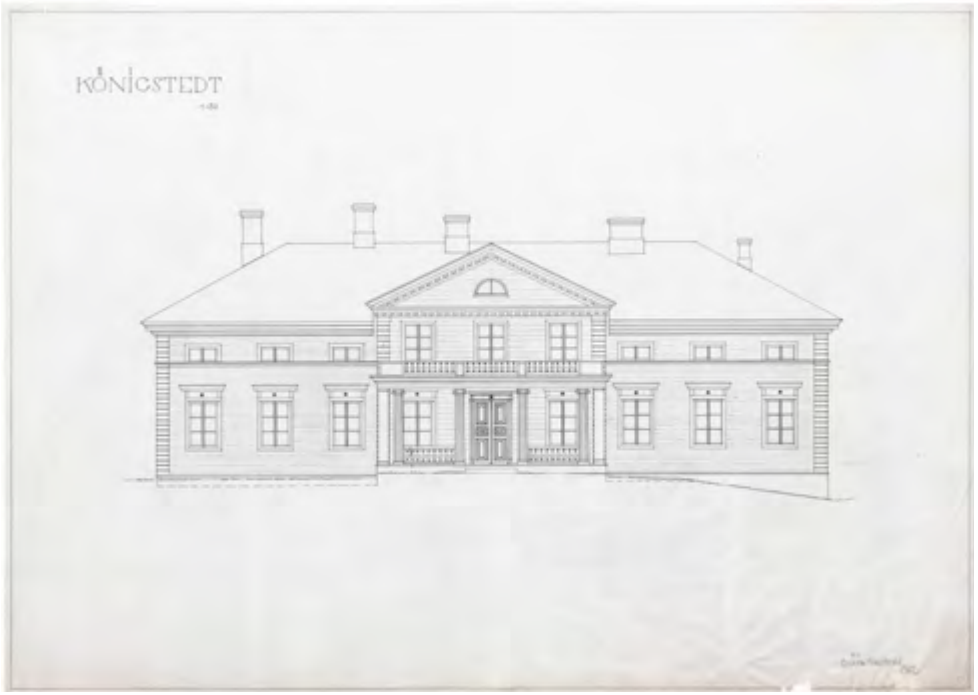
Eteishalli oli terrakotan värinen, kirjasto violetinharmaa ja nykyinen keltainen sali oli 1960-luvulla sininen. Ruokasalissa oli siniharmaat seinät, eikä niillä ollut tauluja.[189]

Valtion teettämä korjaustyö sai myös kovaa kritiikkiä. *Suomen Kuvalehdessä* 19.10.1963 julkaistiin Seppo Saurlin ja Kalle Kultalan artikkeli (s. 115), jossa Königstedtiä kutsuttiin valtion kummitustaloksi ja kritisoitiin sen viihtyisyyttä, epämukavia istuimia, äiteliä esineitä ja toivottiin, että kartanosta olisi tehty modernin ja mainetta saaneen suomalaisen sisustustaidon näyte.[190] Königstedtin korjaustöiden toimikunnassa mukana ollut tohtori Riitta Pylkkänen vastasi kritiikkiin kirjeellä myöntäen, että sisustusratkaisu oli epäilemättä kompromissin luonteinen, mutta että sekä kalustusta että muuta irtaimistoa oli tarkoitus vielä täydentää.[191]

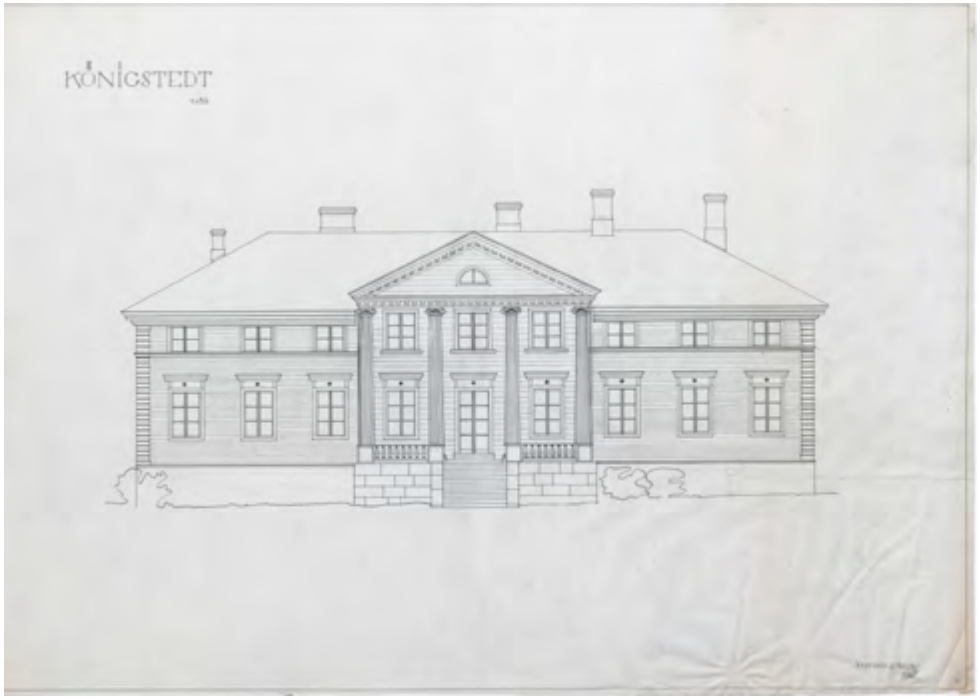
Sisustustöitä jatkettiin vielä vuonna 1964. Arkkitehti Tarumaan laati lukuisia kalusteiden ja sisustuksen yksityiskohtien piirustuksia, joita säilytetään Kansallisarkistossa yhdessä muiden päärakennuksen rakennuspiirustusten kanssa.

Päärakennuksessa tehtiin korjaustöitä myös 23.5.–3.6.1966, jolloin sitä ei voitu käyttää.[192]

189 Kassila 1969; Heino 2012, 86.
190 Sauri & Kultala 1963.
191 Heino 2012, 88–89, alkuperäislähde: Pylkkänen 1963.
192 Segercrantz 1967, 3.

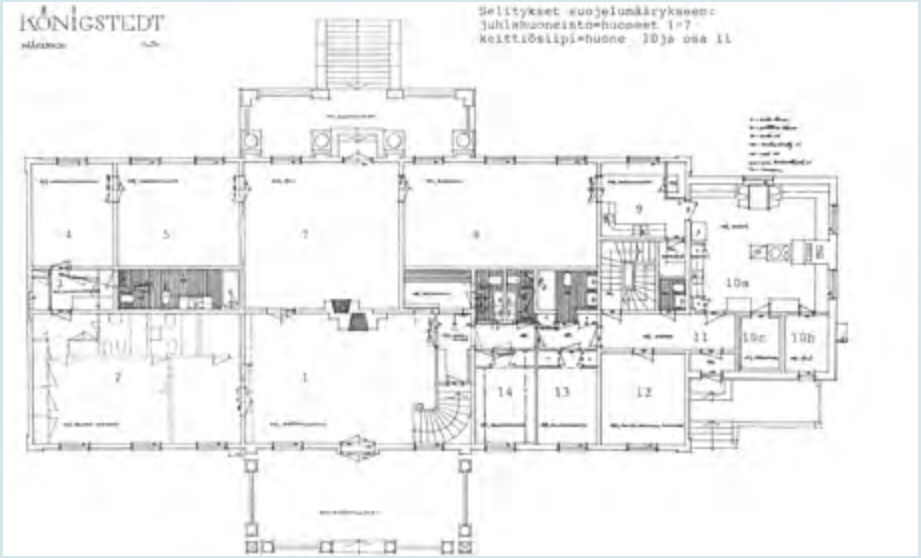
Julkisivu pohjoiseen vuonna 1962. Sisääntulon yhteyteen on vuosien 1915–1916 aikana lisätty vilpola, jossa on joonialaiset pylväät ja empiretyylinen balustradikaide ja altani. Piirustuksesta puuttuu länsipäätyyn 1950-luvulla tehty keittiölaajennus. Yläkerran ikkunat olivat vielä kaksiruutuisia.

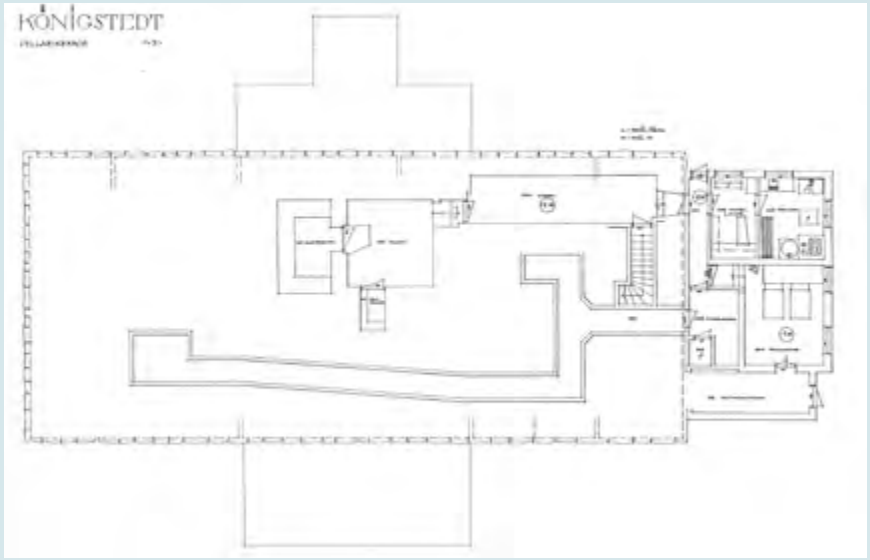
Julkisivu Vantaanjoelle eli etelään päin vuonna 1962. Vuonna 1938 tympanonia on vedetty ulos ja lisätty joonialaiset pylväät sekä muutettu eteläsivun yläkerran kaksiruutuiset ikkunat neliruutuisiksi. Piirustuksesta puuttuu länsipäätyyn 1950-luvulla tehty keittiölaajennus.

Piirustukset: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

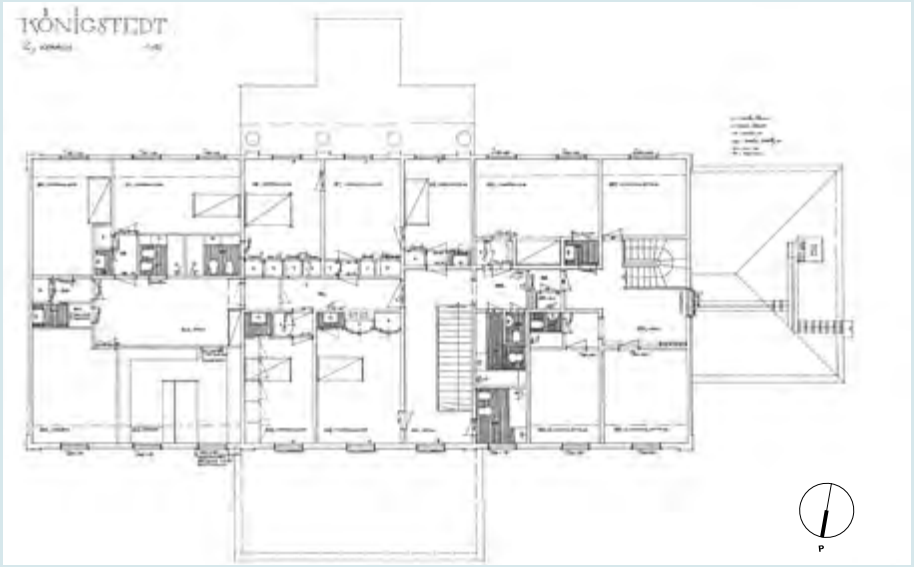
ENSIMMÄINEN KERROS

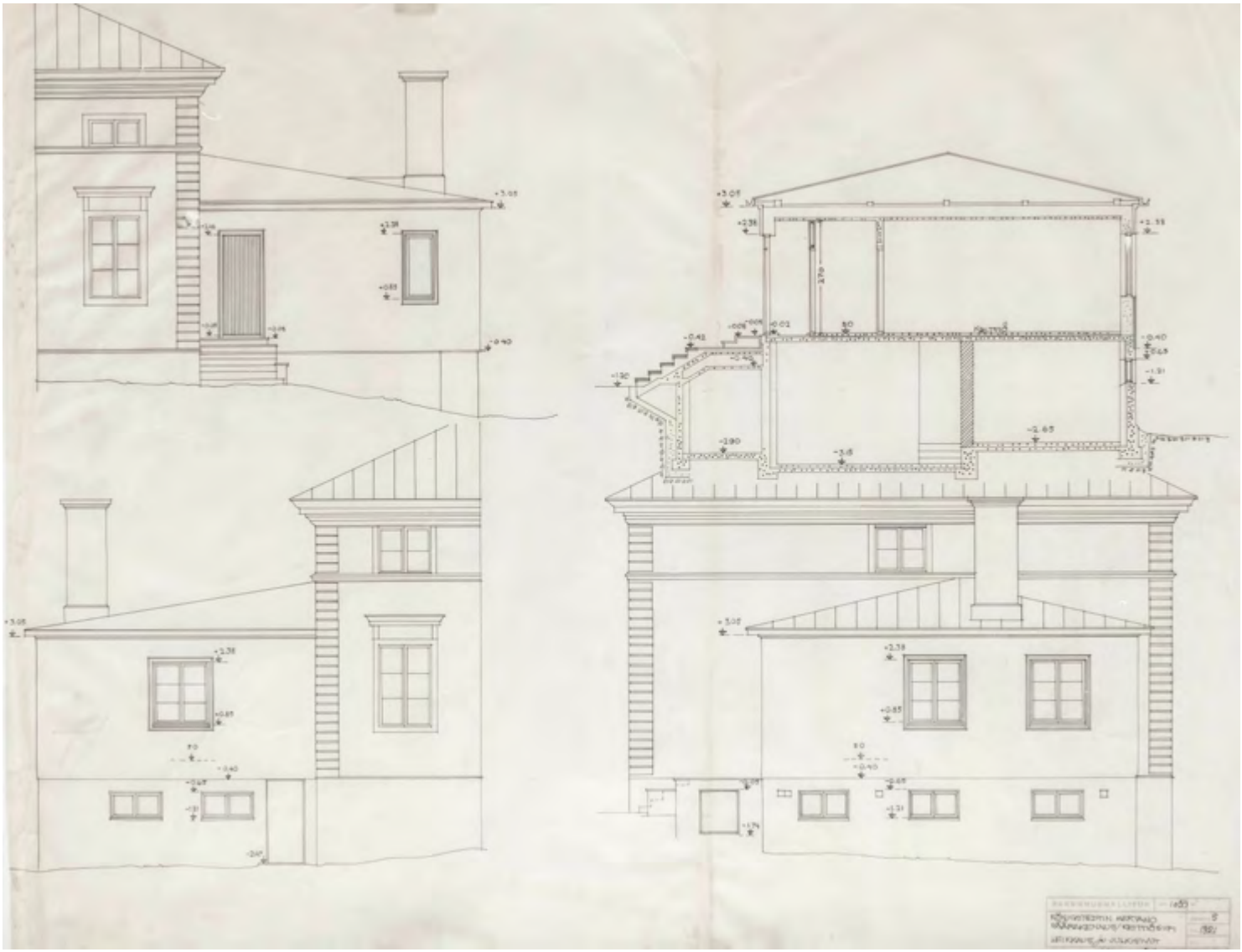
KELLARIKERROS

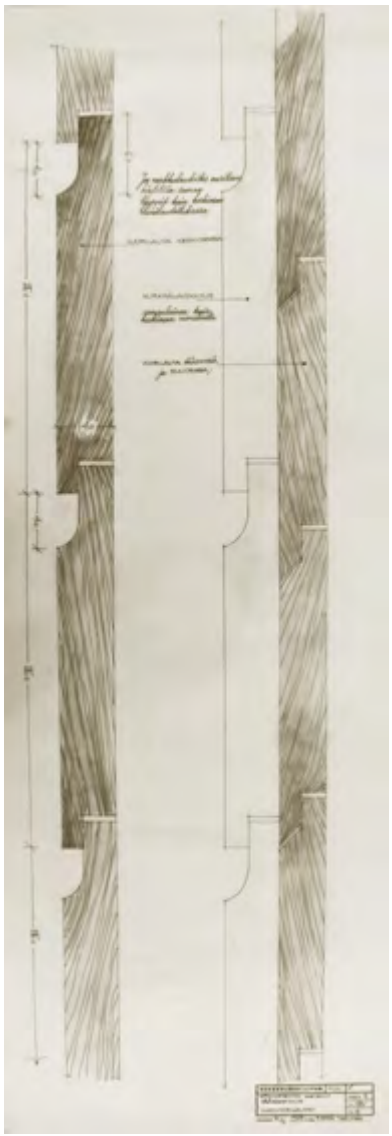
TOINEN KERROS

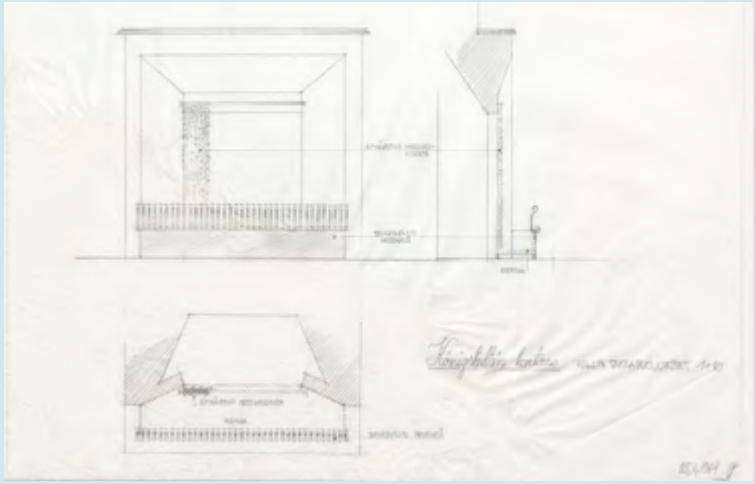
Päärakennuksen muutosvaiheen pohjapiirustukset 30.10.1961: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus. VNK / Kö.

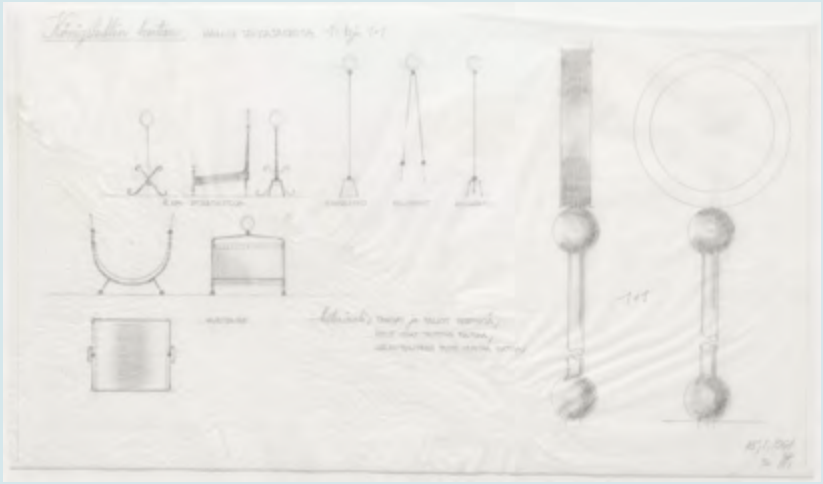
Päärakennuksen länsipäätyyn 1950-luvulla lisätyn betonirakenteisen keittiösiiven leikkaus ja julkisivut 1963. Piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

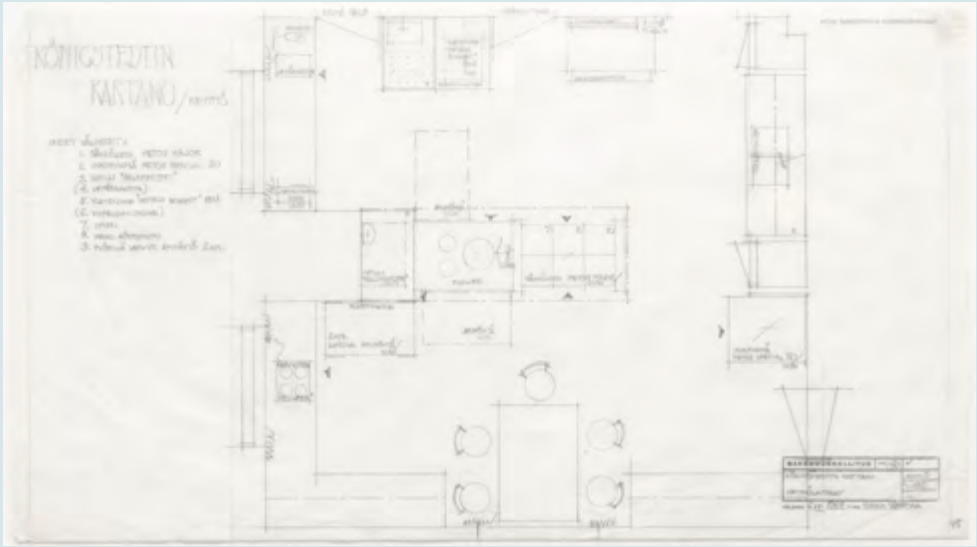
Julkisivuverhous oli muutettu 1950-luvulla pystylaudoitukseksi. Vuosien 1962–1963 peruskorjauksen yhteydessä palautettiin vaakalaudoitus. Ulkovuorilautojen piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa 16.6.1962, Rakennushallitus / KA.

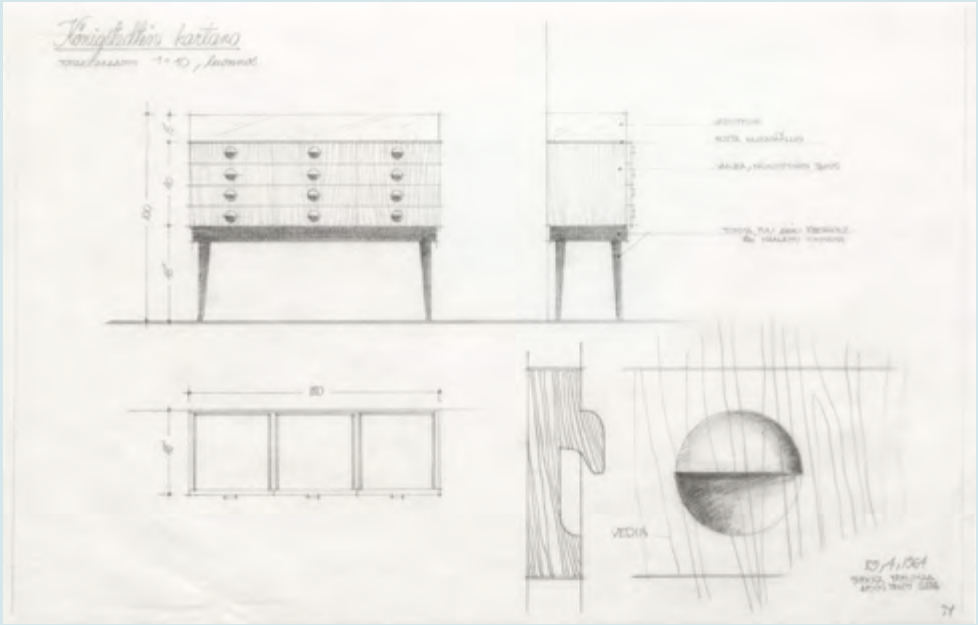
Eteishallin avotakan takkasuojukset 25.1.1964.

Eteishallin takkatakeita 25.1.1964.

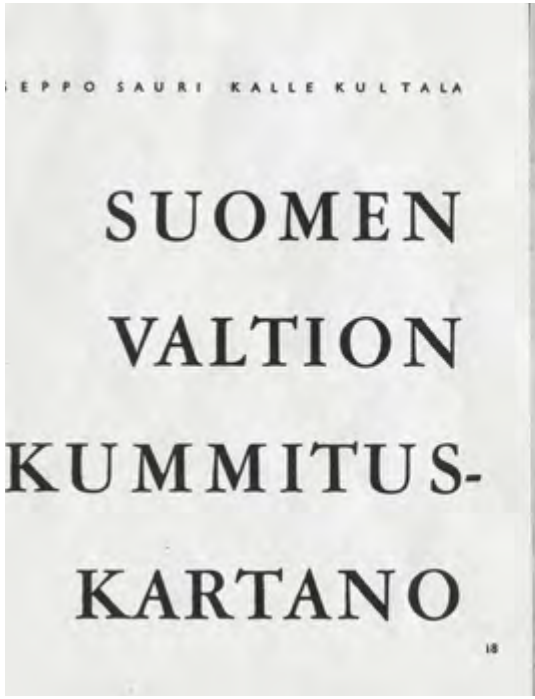

Ensimmäisen kerroksen 1950-luvulla rakennetun länsipäädyn keittiön laitteet uusittiin. Piirustus on päivätty 6.2.1964.

Peruskorjauksen yhteydessä suunniteltiin myös uusia huonekaluja. Tupakkakaapin piirustus on päivätty 29.4.1964.

Sivun piirustukset: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

Lehtiartikkelin kantaaottavat kuvateksti: ”Ruokasalin modernia jättiläispöytää (vas.), joka täyttää yli puolet huoneesta, tuijottavat toiselta seinältä kullattujen peilipöytien kiiltävät kotkat (oik.). Keskellä salongin sisustusta: vanhan flyygelin positiivinkirjavat värit ovat onneksi ajan haalistamat.” Kuvat: *Suomen Kuvalehti* 19.10.1963, 18–19. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Rakennushallituksen korjaama Königstedtin kartano esiteltiin 19.10.1963 julkaistussa *Suomen Kuvalehdessä* N:o 42. Kartanon sisustusta kritisoivan artikkelin nimi oli ”Suomen valtion kummituskartano” (s. 18–21). Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Eteis- eli alahalli vuonna 1964. Lamppu on tanskalainen, pöytä Eero Saarisen suunnittelema, Lamino-tuolit ovat ruotsalaisen Yngve Ekströmin suunnittelemia ja matto on Metsovaara. Seinällä on kipsimedaljonkeja.

Alakerran kirjaston (124) biedermeier-tyylisen kaluston kaksi kirjahyllyä, kirjoituspöytä, sohva, nojatuolit ja peili ovat kuuluneet senaattori E. G. Palménille. Pyöreä pöytä on Idestamin kodista. Ruutuparketti on uusi ja Sirkka Tarumaan suunnittelema.

Sivun kuvat:
P. O. Welin 1964 / MV.

Alakerran sali (120) vuonna 1964. Kruunu on Muranon lasia ja valmistettu vuonna 1962. Kullattu peili ja peilipöytä on lunastettu rouva Gerda Rothen kuolinpesästä.

Alakerran salissa (120) oli lautaparketti.attia ja seinillä Ateneumista lainattua taidetta.

Sivun kuvat:
P. O. Welin 1964 / MV.

Alakerran salonki (121) vuonna 1964. Biedermeier-kalusto on peräisin Patentti- ja Rekisterihallituksen varastosta, kirjoituslipastokaappi Kansallismuseosta. Kruunu on ollut jo aikoinaan Königstedtin kartanossa. Se on ostettu rouva Barbara Winckelmannilta (o.s. v. Wendt).

Alakerran kaakkoiskulman huoneesta tehtiin päämakuuhuone, jota kutsuttiin myös isännän huoneeksi. Peili on valtioneuvoston varastosta, kruunu on lunastettu rouva Gerda Rothen kuolinpesästä Viipurista.

Kuva päärakennuksen ensimmäisen kerroksen eteläsivun salista (nykyinen keltainen salonki 120). Kuva on otettu vuosien 1962–1963 korjaustöiden jälkeen vuonna 1966 tai 1967. Kuva: Ari Yrjänä / VKM.

Eteishalli 1900-luvun alkupuolen asussaan. Kuva: Signe Brander / MV.

Eteishalli Matti Kassilan elokuvassa ”Vodkaa, komisario Palmu” vuodelta 1969. Kuvassa näkyvät Rakennushallituksen vuosien 1962–1963 tekemän korjaustyön jälkeen ja väritys. Pääovi on uusittu, porrasta on muutettu. Kuva: kuvankaappaus / Yle Areena.

Päärakennus ja sen eteläpuolista puutarhaa vuonna 1966 tai 1967. Julkisivuissa on uusi vaakalaudoitus. Kuva: Ari Yrjänä / VKM.

Päärakennuksen sisäänkäynti ja pohjoisjulksivu vuonna 1979. Yläkerrassa oli vielä matalat, kaksiruutuiset ikkunat. Kuva: Pirjo Hämäläinen / VKM.

1980-LUKU

Vuonna 1981 päärakennuksen kellarikerroksen luoteiskulman varastotila muutettiin öljysäiliöhuoneeksi. Samalla saunarakennuksen (8) maanalainen teräsrakenteinen öljysäiliö muutettiin lujitemuovisäiliöksi.[193]

Vuonna 1989 päärakennus suojeltiin asetuksella 480/85. Suojelutunnus on S1: rakennus suojellaan kokonaan.

PERUSKORJAUS 1996–1998

Päärakennuksen viimeisin peruskorjaus tehtiin vuosina 1996–1998. Peruskorjauksen yhteydessä uudistettiin myös rakennuksen ilmanvaihto- ja sähkötekniikka. Rakennuttajana toimi Valtion kiinteistölaitos ja sen alainen Uudenmaan kiinteistöalue. Arkkitehtisuunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski Oy, sisustussuunnittelusta Sis-Ark Oy, rakennesuunnittelusta Rakennusinsinööritoimisto P & T Jauhiainen Oy, LVI-suunnittelusta Inssit Line Oy ja sähkösuunnittelusta Sähköinsinööritoimisto Ahonen Oy. Rakennuttajakonsulttina toimi Rakentajain Insinööritoimisto Oy ja pääurakoitsijana Rakennus Oy Leo Heinänen.[194]

Koska päärakennus oli suojeltu vuonna 1989, tuli muutostöiden luonnoksiin pyytää Museoviraston lausunto. Museoviraston rakennushistorian osaston johtaja Pekka Kärki ja arkkitehti Marja Ivars antoivat 29.8.1996 lausuntonsa peruskorjauksen 1/100 suunnitelmista. Ote Museoviraston lausunnosta: "*Königstedtin kartanon päärakennusta on useaan otteeseen muutettu, uudistettu sekä sisältä että ulkoa. Kun Königstedtistä 6.7.1961 tuli valtion vierastalo ja edustustila, uudenlaiset tekijät alkoivat ohjata sen sisustus- ja korjaustöitä. Kulttuurihistoriallisesti on kiinnostavaa seurata valtion edustustilojen historiaa. Königstedtin päärakennuksen rakennushistoriallinen aitous empirekartanona on 1900-luvun monissa uudistus- ja korjaustöissä vähentynyt. Esitetyissä peruskorjaussuunnitelmissa Königstedtin päärakennuksesta kunnostetaan edustus-, majoitus- ja kokoustila. Nämä käyttöön liittyvät muutokset johtavat mm. pohjoisjulkisivun yläkerroksen ikkunoiden suurentamiseen. Vastaava ikkunamuutos tehtiin puutarhan puolella Jarl Eklundin suunnitelmien mukaisesti 1930-luvulla. Museovirasto katsoo, ettei julkisivun muutos vähennä rakennuksen kulttuurihistoriallista arvoa. Muiltakin osin rakennuksen luonne valtion edustustilana säilyy ja muuttuu 1990-luvun mukaiseksi. Kaikkien tehtävien töiden korkea laatu takaa parhaiten Königstedtin kartanon edustavuuden historiallisena rakennuksena.*"[195]

Museovirasto suositteli, että yläkerran porrasaulan vanhat kaupunkiaiheiset tapetit jätettäisiin paikoilleen ja suojattaisiin korjaustyön ajaksi, sillä ne oli 1950-luvulla yläkerran makuuhuoneesta aulaan siirrettäessä liimattu niin tiukasti kiinni, ettei niitä pystyttäisi vaurioittamatta irrottamaan. Yläkertaan haluttiin hankkia uudet kalusteet. Alakerran sisustamisessa Museovirasto suositteli käytettäväksi jo aiemmin, pääosin vuonna 1962 hankittuja tyylihuonekaluja mahdollisten uudishankintojen rinnalla.[196]

Alakerran ruokasali (119) vuonna 1983. Seinien Amor ja Psykhe -tapetit puuttuvat vapaaherratar Wreden vietyä ne mukaanaan vuonna 1961. Uudet hankittiin vasta vuonna 1997. Kuva: Antti Kaislarinta 28.11.1983 / VKM.

Museovirasto korosti lausunnossaan myös puutarha-alueen ja ympäröivän kulttuurimaiseman hoidon tärkeyttä ja totesi Königstedtin kartanoalueen arvon olevan paljolti sen sijainnissa.[197]

Museoviraston lausunnon jälkeen haettiin muutostöille rakennuslupaa, joka vahvistettiin 5.9.1996. Muutostyöt sisälsivät käyttötarkoituksen, pohjoisjulkisivun sekä palo-osastoinnin ja kantavien rakenteiden muutoksia. Vanhat sisäseinä- ja kattolevytykset olivat lastulevyä.[198] Korjaustyön yhteydessä paljastui lahokohtia ja alimpia hirsiä jouduttiin uusimaan.[199] Julkisivut maalattiin, ovet, ikkunat ja vuorilistat kunnostettiin.

Alakerrassa tehtiin joitakin tilajaon ja käyttötarkoituksen muutoksia: vanhat wc:t purettiin ja paikalle tehtiin kalustevarasto, rakennettiin uudet inva-

193 Rakennuslupatunnus 1197-C-80. Luvan hakupäivämäärä 10.12.1980, päätöspäivämäärä 24.2.1981. VRA.
194 Valtioneuvoston kanslia. Königstedtin kartanon esite. VKM.
195 Kärki & Ivars / MV 29.8.1996. VRA.
196 Kärki & Ivars / MV 29.8.1996. VRA.
197 Kärki & Ivars / MV 29.8.1996. VRA.
198 Rakennusluvan 613/96 lupa-asiakirjat. VRA.
199 Pietilä 2003, 3.

wc:t. Entisen naulakkotilan ja toisen wc-tilojen paikalle rakennettiin uudet wc:t ja työhuone muutettiin vaatetilaksi. Keittiön yhteyteen rakennettiin uudet kylmiöt. Kirjaston 1960-luvulla tehty ruutukuvioitu parkettilattia kunnostettiin ja samanlainen ruutuparketti asennettiin nyt myös muihin alakerran edustustiloihin.

Yläkerta remontoitiin alakertaa rajummin: pienet majoitushuoneet muutettiin sviiteiksi, kolme majoitushuonetta yhdistettiin suureksi neuvotteluhuoneeksi ja lisäksi tehtiin henkilökunnan sosiaalitiloja. Lautalattiat kunnostettiin, osaan tiloista asennettiin linoleumimatot. Luonnonvaloa saatiin lisättyä suurentamalla pohjoisjulkisivun matalat, kaksiruutuiset ikkunat korkeammiksi, neliruutuisiksi ikkunoiksi.

Sisustusta uudistettiin empirehenkiseksi. Seinien ja verhojen väriskaala uusittiin empiretyylin mukaisesti lämpimämmäksi ja valoisammaksi. Kalustusta täydennettiin.

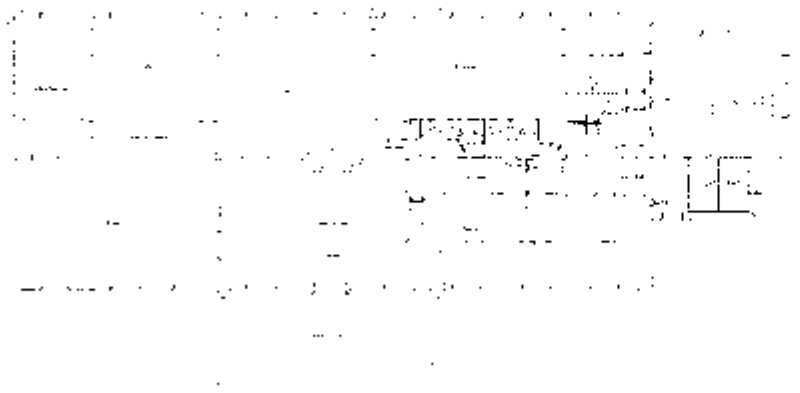
Vaatimattomampien huoneiden sisustuksissa käytettiin porvarillista biedermeier-tyyliä. Sisustuksen suunnittelivat sisustusarkkitehdit Hannele Helkama-Rågård ja Tuulikki Heinonen Sis-Ark Oy:stä. Värien valinnassa olivat mukana myös Museoviraston rakennuskonservaattori Pentti Pietarila ja museonjohtaja Kari-Paavo Kokki.[200]

Rakennuskonservaattori Pietarila kommentoi sisätiloja näin: "*Kartanon sisätilojen edellisissä korjauksissa tehdyt seinien ja eräiden kattopintojen levytykset ovat muuttaneet interiöörien ulkonäön jäykän 'laatikkomaiseksi'. Suorat levypinnat ovat puutalolle ja rakennuksen aikakaudelle vieraita elementtejä. Nyt tehtävässä korjauksessa voidaan pintakäsittelyiden valinnalla parantaa tilannetta jossakin määrin.*" Osa kattopinnoista maalattiin harjatyönä temperalla, rapatut katot maalattiin emulsiomaalilla mohairrullalla telaten. Alakerran levytettyihin seiniin saatiin elävyyttä liimaamalla niiden pintoihin jute-kangasta tai raaveliinaa. Pintakäsittelyiden jälkeen kankaat maalattiin. Värisävyt taitettiin määritellyillä kuivapigmenteillä: vaalea okra, poltettu terra, kromioksidivihreä, luumusta, kimrööki, koboltinsininen, pariisinsininen ja rautaoksidivärit.[201]

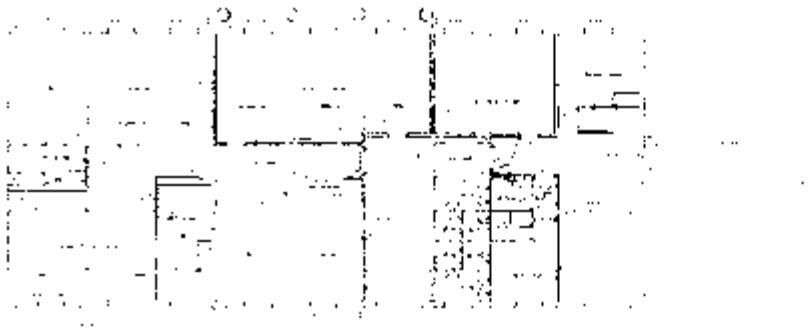
Lisäksi ruokasaliin hankittiin vuonna 1997 kopiot Amorin & Psykhen rakkaustarinan tapeteista. Talon vanhoista rakenteista löydettiin porfyyrimaalausta, jota päätettiin käyttää yläkerran kylpyammeiden ulkosivuilla (s. 135). Yläkerran porrasaulaan teetettiin vuonna 1997 uusi Helsinki-tapetti vanhojen Lontoon ja Pariisin kaupunkinäkymien rinnalle. Talon kalustusta esiteltiin keväällä 1998 *Glorian Antiikki* -lehdessä.[202]

200 Pietilä 2003, 3.

201 Pietarila 1996. kyppi.fi / MV.
202 Pietilä 2003, 3.

Ensimmäisen kerroksen keskivyöhykkeen tilajakoa muutettiin: rakennettiin uudet wc:t, vaatetila ja kylmiöt. Entisten wc-tilojen paikalle tehtiin kalustevarasto.

Toisessa kerroksessa sijainneet pienet makuuhuoneet purettiin ja tilalle rakennettiin kaksi isoa sviittiä, suuri neuvotteluhuone, ryhmätyötila ja vieraiden wc:t. Myös henkilökunnan tilat uudistettiin.

Sivun piirustukset: Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski 1996 / VRA.

Nykytila

Königstedtin kartanon empiretyylinen päärakennus on valmistunut vuonna 1816 eli se on yli kaksisataavuotias. Nykyinen valtion edustustila toimi alun perin asuinrakennuksena. Rakennus on suojeltu asetuksella 480/85 valtioneuvoston päätöksellä 7.9.1989. Suojeluluokka on S1: rakennus suojellaan kokonaan. Tätä selvitystä varten kohde on katselmoitu 24.11.2020 ja valokuvattu 4.3.2020, 21.10.2020 ja 24.11.2020.

Päärakennus sijaitsee etelään laskevassa rinteessä, kartanopuiston keskellä. Sieltä avautuvat näkymät kohti Vantaanjokea ja vastarannan Linnan kartanon aluetta.

JULKISIVUT

Itä-länsisuuntaisessa, kaksikerroksisessa mäntyhirsirunkoisessa rakennuksessa on aumakatto ja pitkien sivujen keskellä poikittaiset päädyt eli frontespiisit, joissa on hammaslistat ja lunetti-ikkunat. Julkisivuissa on uritettu vaakalaudoitus, joka on uusittu 1962–1963. Alun perin vaakalaudoitus on ollut sileää, lukuun ottamatta frontespiisivyöhykkeitä, joissa on säilynyt vanha, leveä ja raollinen eli rustikoitu vaakalaudoitus. Nurkissa ja keskivyöhykkeiden reunoissa on rustikoidut liseenit. Ulkoväritys on jo vuodesta 1825 alkaen ollut öljyvärillä maalattu keltaisen ja valkoisen yhdistelmä.

Rakennuksen vanhassa osassa on graniittisokkeli, jonka korkeus vaihtelee. Ensimmäisessä kerroksessa on korkeat, kuusiruutuiset ikkunat, joiden ylävuorilaudoissa on rosetit. Kerrosten välissä on vaakalista. Yläkerrassa on frontespiiseissä kuusiruutuiset ikkunat ja sivuilla neliruutuiset. Eteläsivun on kaksiruutuiset ikkunat on korotettu neliruutuisiksi vuonna 1938 ja pohjoispuolella vuosien 1997–1998 peruskorjauksen yhteydessä. Julkisivuissa on vaakalistat ja voimakkaasti profiloidut räystäslistat, joissa on tuuletusraot.

Pääsisäänkäynti sijaitsee symmetrisen pohjoisjulkisivun keskellä. Tamminen ulko-ovi on 1960-luvulta. Avoveranta joonialaisine pylväineen ja balusterikaiteineen on Jarl Eklundin lisäys vuosilta 1915–1916. Verannan graniittilattiassa on vanhat myllynkivet.

Eteläsivun keskellä on kiviterassi, balusterikaiteet ja kahden kerroksen korkuiset joonialaiset pylväät vuodelta 1938. Terassilta on yhteys keltaiseen salonkiin.

Itäpääty on ikkunaton, sokkelissa on luukku rakennuksen alapuoliseen tilaan.

Länsipäädyssä on vanhan osan runkoa kapeampi, yksikerroksinen, 1950-luvulla rakennettu keittiösiipi. Se on muusta rakennuksesta poiketen betonirakenteinen, julkisivuiltaan rapattu ja maalattu. Pohjoissivulla on henkilökunnan sisäänkäynti ulkoportaineen. Eteläsivulla on kellarin sisäänkäynti. Laajennusosassa on korkea, rapattu piippu.

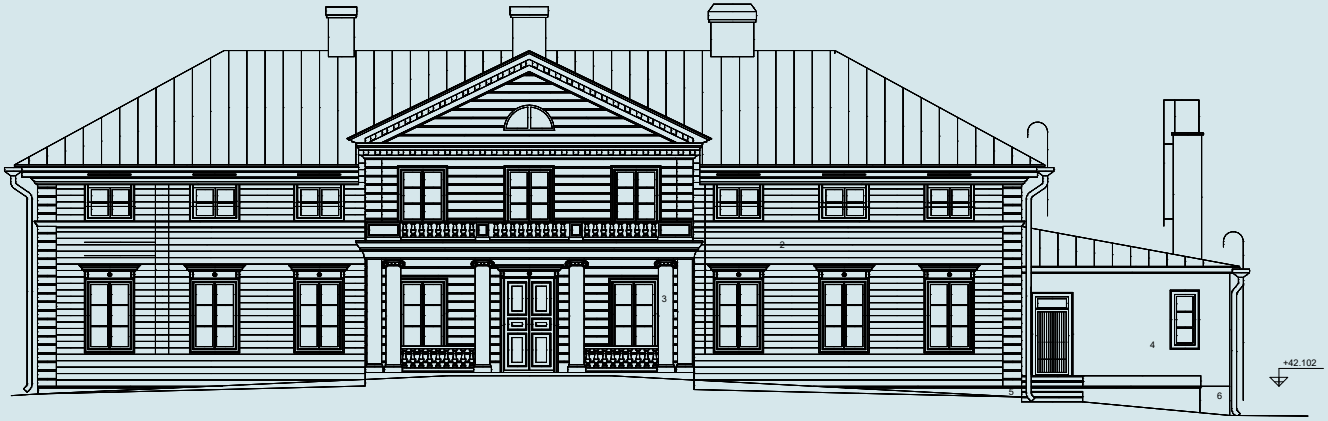
RAKENNUKSEN KULTTUURIHISTORIALLISEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI VANTAAN KAUPUNGINMUSEON MUKAAN

Harvinaisuusarvot:	Rakennus on harvinainen tai ainutlaatuinen. Täsmennys: kartanoiden päärakennukset Vantaalla, 1800-luvun alkupuolen rakennukset Vantaalla.
Edustavuusarvot:	Rakennus on edustava esimerkki. Täsmennys: kartanorakentaminen.
Alkuperäisyysarvot:	Rakennuksella on alkuperäisyysarvoa. Täsmennys: alkuperäinen arkkitehtuuri, rakentamistapa, materiaali.
Historiallinen todistusvoimaisuus:	Rakennuksessa on historiallista todistusvoimaa. Täsmennys: 1800–1900-luvun kartanoelämä.
Historiallinen kerroksisuus:	Rakennuksella on historiallista kerroksisuutta. Täsmennys: 1800-luvun alun runko + muodonmuutokset 1916 ja 1938 (sisäänkäynti sekä eteläsivun tympanon ja pylväät).
Rakennustaiteelliset arvot:	Rakennuksella on suuri rakennustaiteellinen arvo. Täsmennys: edustaa 1800-luvun alkupuolen rakentamisihanteita: klassistinen, erityisesti empiretyylinen yleisilme, johon kuuluvat kaksikerroksineen rakennusmassa, laakea aumakatto, päätykolmiot ja pylväät, päätykolmioiden sisäreunaa kiertävä hammaslista, rustikoidut nurkkavuoraukset, segmentti-ikkunat, vaakalistat ja profiloidut räystäslistat.
Ympäristöarvot:	Rakennuksella on suuri ympäristöarvo. Täsmennys: näkyy etelään joelle sekä vastapäisen Linnan kartanon alueelle.
Rakennuksen asema kiinteistössä:	Rakennus on tärkeä osa kiinteistön rakennusten kokonaisuutta.
Arvotustaso:	Paikallisesti arvokas.
Luokitustunnus:	R1 = Inventoitu kohde on kulttuurihistoriallisesti erittäin merkittävä.
Arvottamispäivämäärä:	1.10.2018
Arvottajan nimi:	Amanda Eskola, Vantaan kaupunginmuseo.

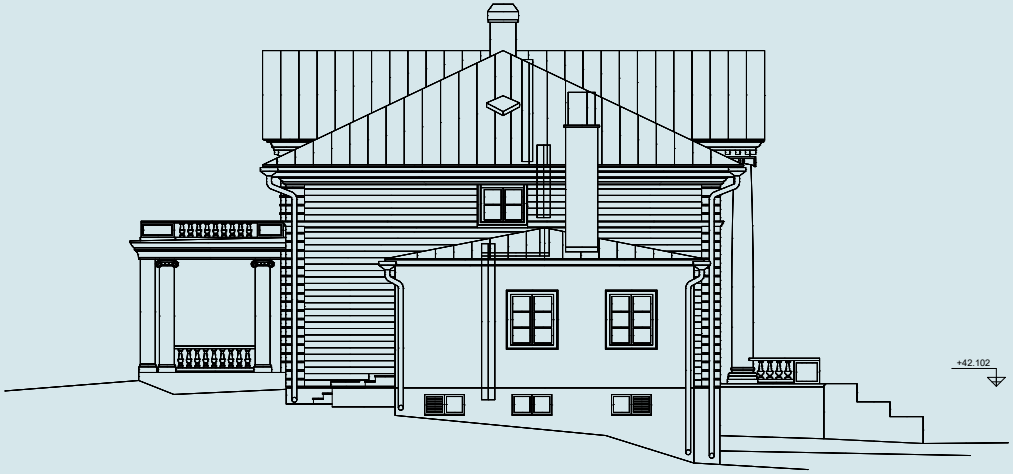
Arvottaminen perustuu Vantaan kaupunginmuseon vuonna 2018 laatimaan Vantaan vanhojen rakennusten inventointiin. Lähde: Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

Seuraavan sivun kuva:
Päärakennuksen pääsisäänkäynti sijaitsee pohjoisjulkisivulle vuosina 1915–1916 lisätyn avoverannan suojassa. Oikealla puiden takana näkyvä keittiösiipi on 1950-luvun laajennus.

Julkisivu pohjoiseen.

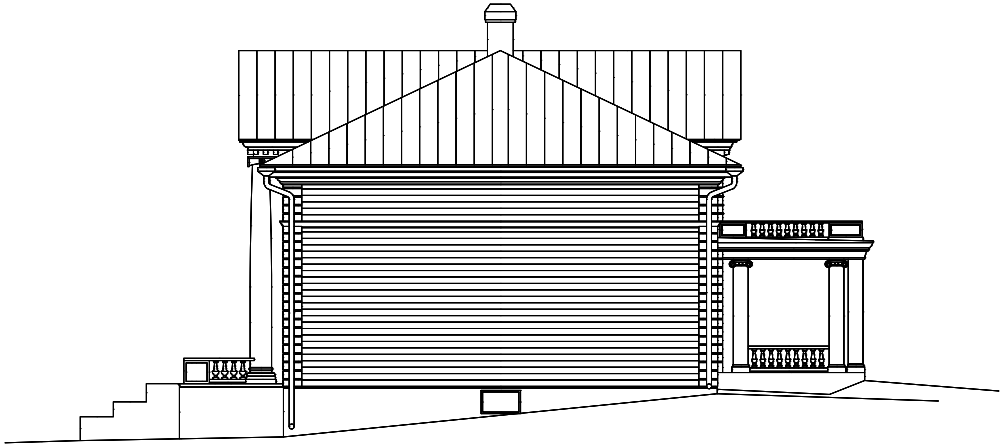

Julkisivu länteen.

Julkisivupiirustukset:
Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski 16.10.1996./ Sk.

Julkisivu etelään.

Julkisivu itään.

Julkisivupiirustukset:
Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski 16.10.1996./ Sk.

Itäpäädyssä ei ole ikkunoita.

Pohjoissivun sisäänkäyntikatosta kannattavat joonialaiset pylväät on tehty puusta. Katoksen alapinta on maalattu vaaleansiniseksi. Julkisivussa on vilpolan kohdalla säilynyt vanhaa, leveää vaakalaudoitusta. Muilta osin laudoitus on uusittu 1990-luvun peruskorjauksen yhteydessä.

Länsipäädyn 1950-luvun betonirakenteinen keittiösiipi on rapattu ja maalattu.

Ilmakuva päärakennuksen aumakatosta, jossa on konesaumattu peltikate. Oikealla on keittiösiipi.

Eteläsivun vuonna 1938 rakennetut joonialaiset pylväät ja balustradikaide ovat betonia.

Eteläjulkisivun keskeltä laskeutuvat portaat kohti Vantaanjokea.

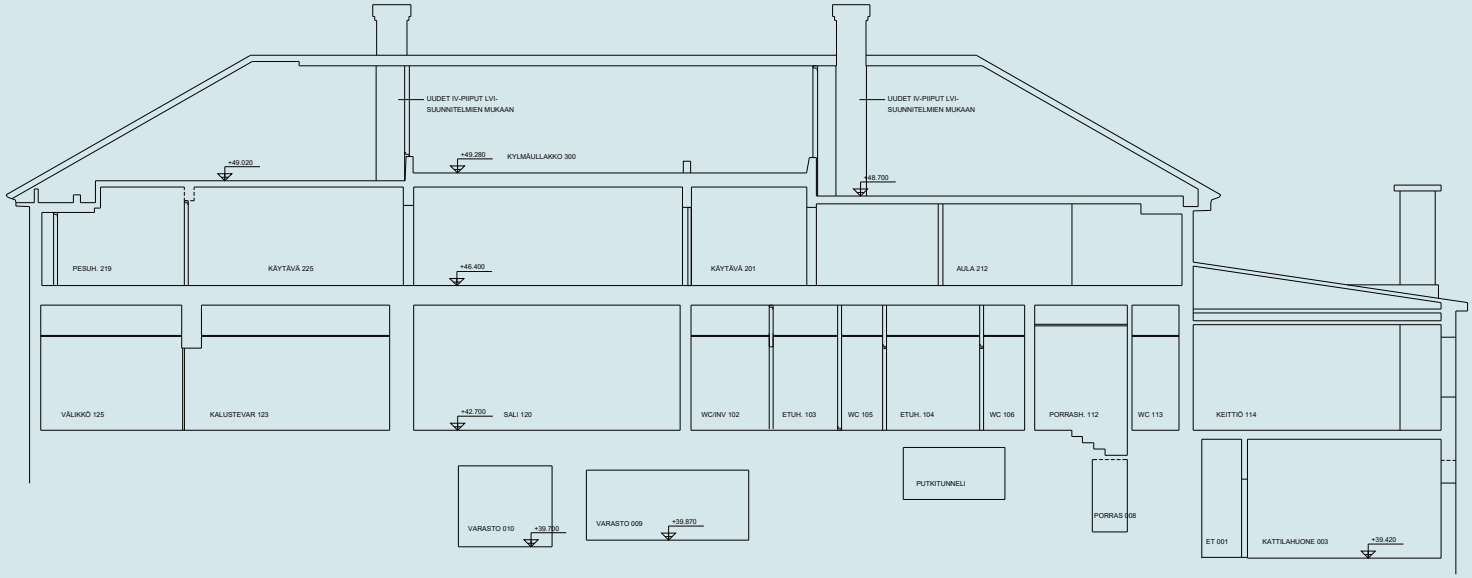
Puistonäkymä kohti eteläsivua.

TALOTEKNIIKKA

Rakennuksen ilmanvaihto- ja sähkötekniikka on uusittu vuosien 1997–1998 aikana. Alun perin taloa on lämmitetty uuneilla. Vesijohdot ja vesikiertoinen, öljyllä toimiva keskuslämmitys on tehty 1950-luvun alkupuolella, jolloin purettiin vanhat kaakeliuunit. Vain alakerran eteishallissa (100) ja keltaisessa salissa (120) on säilynyt vanhat avotakat. Alun perin talossa on ollut painovoimainen ilmanvaihto, nykyisin talossa on koneellinen ilmanvaihto.

SISÄTILAT

Päärakennuksen molemmissa kerroksissa henkilökunnan tilat sijaitsevat länsiosassa ja keski- ja itäosat ovat vieraiden käytössä. Vieraat käyttävät kerrosten väliseen kulkuun pääsisäänkäynnin yhteydessä olevaa pääporrasta, henkilökunnan käytössä on kellarin ja yläkerran välinen keittiöporras, joka on rakennettu 1950-luvulla. Hissiä ei ole, joten tilat eivät ole esteettömiä.

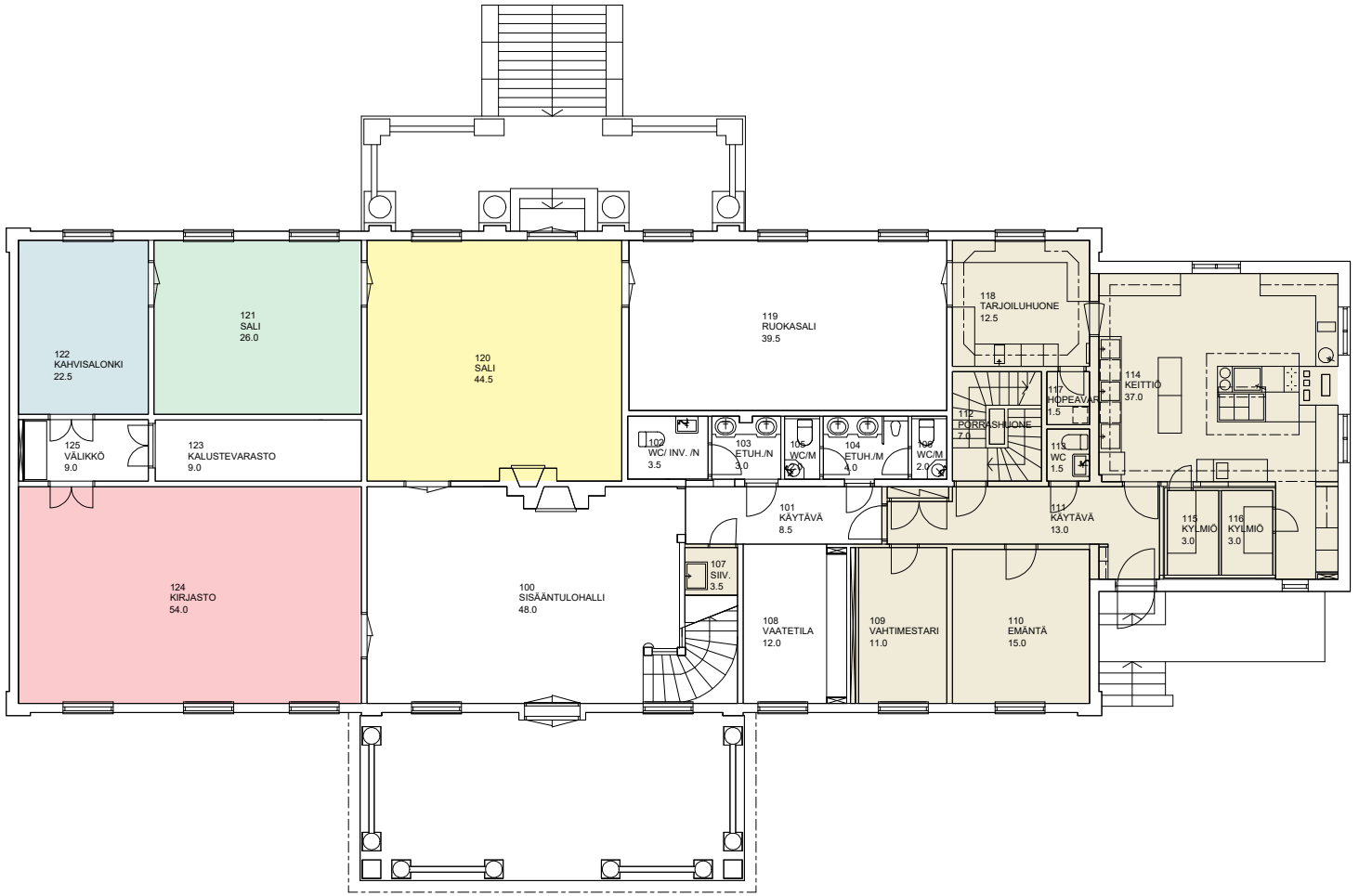
Päärakennuksen pituusleikkaus B–B kohti etelää 16.10.1996. Rakennuksen vanhassa osassa on kellari, ensimmäinen ja toinen kerros sekä kylmä ullakko. 1950-luvun laajennusosassa on kellari- ja ensimmäinen kerros sekä matala ullakko. Piirustus: Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski / Sk.

Ensimmäinen kerros

Alakerta on korkea pääkerros, jonka keskellä on pitkä sydänseinä. Sen pohjoispuolella sijaitsevat vieraiden käytössä olevat sisääntulohalli (100), kirjasto (124) ja vaatetila (108) sekä henkilökunnan käytössä olevat vahtimestarin (109) ja emännän (110) työhuoneet. Keittiötilat sijaitsevat 1950-luvulla rakennetussa länsipäädyssä. Alkuperäinen keittiö sijaitsi vahtimestarin (109) ja vaatetilan (108) paikalla, emännän työhuone oli palvelijan kamari. Sydänseinän pohjoispuolella, rakennuksen keskivyöhykkeessä on varasto- ja wc-tiloja sekä keittiöporras ja näiden eteläpuolella rakennuksen päätilat eli sininen (122), vihreä (121) ja keltainen sali (120) sekä ruokasali (119). Eteläsivun tilojen pariovet ovat samassa linjassa ja ikkunoista avautuvat näkymät puutarhaan ja Vantaanjoelle. Salongeissa ja saleissa nautitaan tarjoilusta ennen varsinaiseen ruokasaliin menoa.

Alakerran edustustiloissa on ruutukuvioidut parkettilattiat, peiliovet voimakkaasti profiloituine kehyslistoineen, leveät kattolistat ja kattoruusukkeita. Seinien väritys perustuu empiren harmaaseen asteikkoon ja sitä täydentäviin voimakkaisiin sävyihin, joiden mukaan salongit on nimetty. Sisääntulohallin, kirjaston, keltaisen salin ja ruokasalin kangaspintaiset seinät maalattiin uudelleen vuosien 2018–2019 aikana.[203] Empirekalustusta on täydennetty biedermeier- ja uusrokokookalusteilla, jotka on ostettu taloon eri aikoina suomalaisista tai ulkomaisista antiikkikaupoista. Osa kalusteista on tehty taloa varten 1960- ja 1990-luvulla. Lisäksi esillä on Ateneumilta ja Kansallismuseolta lainattua taideteoksia. Henkilökunnan tiloissa on lattioissa muovimatot ja maalatut levyseinät.

203 Pia Heino, suullinen tiedonanto 24.11.2020.

Keltainen sali (120)

Vihreä salonki (121)

Sininen salonki eli kahvisalonki (122)

Kirjasto (124)

Henkilökunnan tilat

Ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus: Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski / Sk. Väritys: Livady.

Pääsisäänkäynnin yhteydessä olevassa eteishallissa (100) on avotakka ja yläkertaan johtava pääporras, jonka askelmien parketit ovat 1990-luvulta. Kaksinkertainen ulko-ovi on uusittu vuonna 1963. Takana näkyy käytävä, jonka varrella sijaitsevat vieraiden wc:t ja vaatetila sekä henkilökunnan tilat. Alakerran edustustiloissa on ruutukuvioidut parkettilattiat ja seinillä maalatut kankaat. Hallin paikalla on sijainnut alun perin porstua ja kamari.

Vieraat tuodaan taloon kirjaston (124) kautta. Huonetta voi käyttää kokoushuoneena ja kalustusta vaihdella. Paikalla on sijainnut alun perin kaksi kamaria ja osa kolmannesta.

Sininen salonki (122) eli kahvisalonki on ollut 1960-luvulta aina 1990-luvun peruskorjaukseen asti päämakuuhuone eli isännän huone, jossa ovat yöpyneet esimerkiksi Jugoslavian johtaja Tito, Neuvostoliiton johtaja Hrustsev ja Kyproksen johtaja piispa Makarios (Pietilä 2003, 4).

Sinisestä salongista (122) avautuu näkymä läpi talon, sillä eteläsivun huoneiden oviaukot ovat empiretyylille tyypillisesti samassa linjassa. Peiliovien kehyslistat ovat voimakkaasti profiloidut.

Vihreässä salongissa (121) on mahonkinen biedermeier-kalustus. Ikkunoista näkyy Vantaanjoki.

Keltaisen salin (120) tilahahmo on alkuperäinen. Eteläsivulla on ovet ulkoterassille. Katonrajaan maalatun boordin kuvio on maalattu marmorisen avotakan empirekoristeen mukaan.

Keltaisessa salissa (120) on alun perin markiisitar de Gelidalle kuulunut Pleyel-merkkinen flyygeli, joka on valmistettu vuonna 1925 Pariisissa ja hankittu huonokuntoisena Königstedtiin 1960-luvulla.

Ruokasalin (119) paikalla on ollut alun perin kaksi kamaria. Se on nykyisin talon juhlavin huone. Pähkinäpuinen 20 hengen pöytä on Olof Ottelinin suunnittelema ja Keravan puusepäntehtaan vuonna 1963 valmistama, tuolit on valmistettu Kansallismuseon erään tuolin mukaan vuonna 1990 Jurvassa Matti Honka Oy:n tehtaalla. Muu kalustus on empiretyylin mukaisesti asetettu huoneen seunustoille. Talon kattokruunut ovat vanhoja, kunnostettuja ja hankittu 1990-luvulla. Saleissa on kattoruusukkeet. (Pietilä 2003, 5.)

Ruokasalin (119) tukholmalaisen empirepeilin koristeena on kotka, jolla on kynsissään salama. Peilin lasi koostuu kahdesta kappaleesta ja sitä kutsutaan veropeiliksi.

Ruokasalin (119) Amor ja Psykhe -tapettien omistuksesta käytiin oikeutta kartanon siirryttyä valtion omistukseen vuonna 1961. Nykyiset harmaan ja valkoisen eri sävyillä kankaalle painetut grisaille-tapetit on painettu vuonna 1997 Pariisissa vanhan mallin mukaan. (Pietilä 2003, 5.)

Tarjoiluhuoneen (118) kaapit on tehty Wreden aikaan 1950-luvulla.

1950-luvulla rakennetussa keittiösiivessä (114) on 1950-luvun kaapit ja uutta laitteistoa.

Toinen kerros

Toinen kerros on alakertaa huomattavasti matalampi. Alun perin yläkerran itäosa on ollut avoullakkoa. Nykyinen tilajako on peräisin 1990-luvulta. Keskellä on pitkä käytävä ja huoneet sijoittuvat sen molemmin puolin. Pääportaan yläaulassa (200) on arvokkaat Pariisin ja Lontoon kaupunkinäkymätapetit vuodelta 1853 ja Helsinki-tapetti vuodelta 1997. Aulan sivulla on vieraiden wc-tilat ja eteläpuolella suuri neuvotteluhuone, joka on yhdistetty kolmesta makuuhuoneesta. Yläkerrassa on eteläinen ja pohjoinen sviitti, joihin kuuluu makuuhuoneen lisäksi olohuone ja pesuhuone: eteläinen ja pohjoinen sviitti. Sviittien käyttö on ollut vähäistä. Koilliskulmassa on ryhmätyötila (220). Vierastiloissa on harmaaksi maalatut lautalattiat ja kustavilais- ja biedermeier-tyylisiä kalusteita.

Yläkerran länsipäädyssä on henkilökunnan pesu- ja pukuhuonetilat, autonkuljettajien huone sekä aula, jossa kuljettajat voivat ruokailla, sekä keittiöporras. Näissä tiloissa on linoleumimatot.

Pohjoinen eli keltainen sviitti, 2 hlö

Eteläinen eli sininen sviitti, 1 hlö

Henkilökunnan tilat

Toisen kerroksen pohjapiirustus: Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski / Sk. Väritys: Livady.

Pääportaan yläkerran aulassa (200) on Pariisia ja Lontoota esittävät paperitapetit vuodelta 1853. Kuvan Helsinkiä esittävän tapetin ovat maalanneet Entisöinti Pulla Oy:n Henri Pulla ja Michael Edvard Heitz vuonna 1997. (Pietilä 2003, 5.)

Yläkerran pohjoisen sviitin pesuhuoneen (222) kylpyammeen kyljessä on porfyyrimaalausta.

Yläkerran eteläsivun keskelle on tehty 1990-luvulla kolmen makuuhuoneen paikalle suuri kokoussali (216) purkamalla kaksi väliseinää. Seinälle on koottu Königstedtin omistajasukujen vaakunat.

Yläkerran oleskelutilan (220) sohvaryhmä.

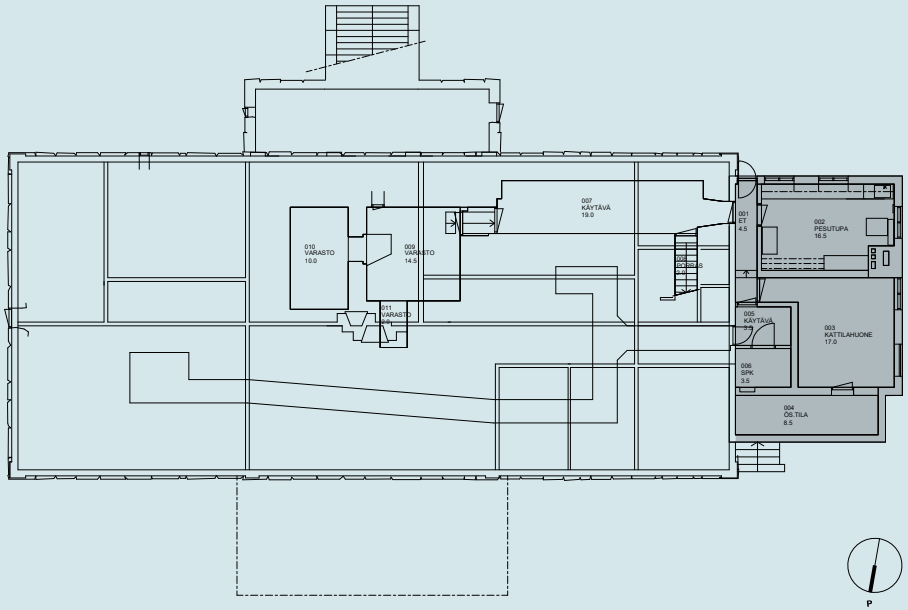
Eteläisen yhden hengen sviitin makuuhuone (218). Sviittiin kuuluu myös oma olohuone (217) ja pesuhuone (219).

Pohjoisen sviitin olohuone (224).

Kellarikerros

Päärakennus on perustettu luonnonkiviperustuksilla kantavan maapohjan varaan. Kellarikerroksessa on kolme punatiilestä muurattua kellarivarastoa (009, 010, 011), joissa on segmenttiholvit ja tiililattiat. Vuonna 1816 valmistuneet kellaritilat sijoittuvat rakennuksen keskelle, eteläsivua vasten. Muilta osin vanhassa osassa on tuulettuva rossipohja, jossa on luonnonkivistä kasatut pilarit ja alapohjan puiset tukirakenteet. Etelä- ja itäsivujen sokkeleissa on luukut. Kellarivarastoissa on aiemmin säilytetty ruokaa ja viiniä, nykyisin ne ovat vähäisessä varastokäytössä. Tiloihin pääsee joko keittiöportaan (008) tai 1950-luvulla betonista rakennetun keittiösiiven kellarikerroksen eteisen (001) kautta. Eteisestä on yhteys myös eteläpihalle ja pesutupaan (002) sekä talon sähkö- ja lämpöteknisiin tiloihin. Keittiösiiven kellaritilojen etelä- ja länsisivuilla on ikkunoita.

1950-luvulla rakennetun keittiösiiven betonirakenteinen kellarikerros

Kellarikerroksen pohjapiirustus. Teknisten tilojen osalta pohjapiirustus ei täysin vastaa nykyistä tilannetta. Piirustus: Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski / Sk. Kuvankäsittely: Livady.

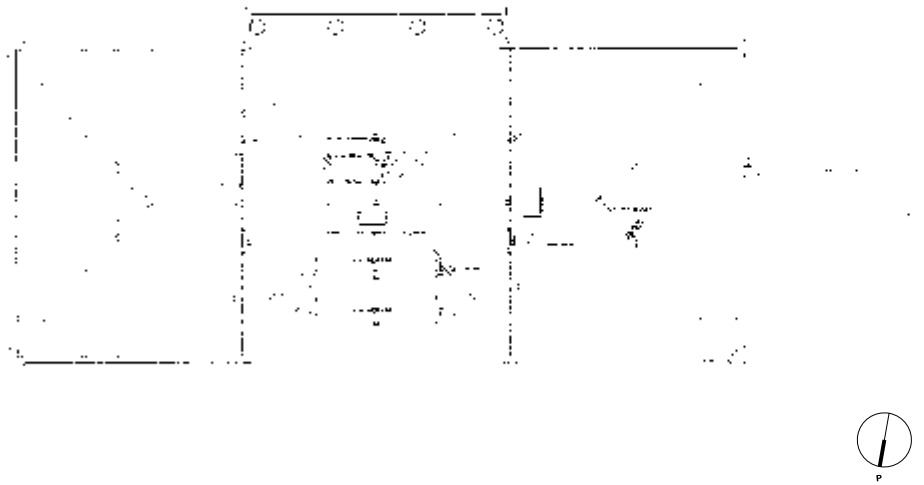
Talon alla on alkuperäiset punatiilestä segmenttiholvatut kellarivarastot. Kuva on varastosta 009.

Kellarivarasto 010 on ollut ainakin vielä 1940-luvulla vihanneskellari. Holviin on muurattu takorautainen koukku.

Näkymä ullakolta kohti poikkipäädyn lunetti-ikkunaa. Vanhoissa konttikattotuoleissa on veistopintaiset hirret ja puutappiliitokset. Osa kattorakenteista myöhempiä, sahapintaisia lisäyksiä.

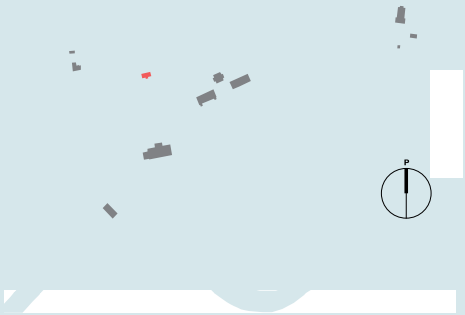

Ullakon pohjapiirustus 1996. Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski / Sk.

Ullakko

Kylmälle ullakolle pääsee toisen kerroksen käytävän (211) laipion luukusta laskettavien tikkaiden kautta. Ullakko on jaettu kahdella poikittaisella seinällä kolmeen palo-osastoon. Keskimmäisessä osassa on kolme iv-konehuonetta. Ullakolla on kulkusiltoja. Yläpohjaeristeenä on mineraalivillaa ja sen päällä selluvillaa. Vesikattoa kannattavat konttikattotuolit ovat vanhoja ja veistopintaisia, liitoksissa on käytetty puutappeja. Kattotuoleissa on myös myöhempiä, sahapintaisia lisäyksiä. Ullakon poikkipäädyissä on kummassakin yksi lunetti-ikkuna.

Puutarhavarasto ja kellari (2)

Rakennuksen nimet	Puutarhavarasto ja kellari, puutarhurin varastokellari, vanha kellari, viinikellari.
Rakennuttaja	Gustaf Ullner
Suunnittelijat	Ei tiedossa.
Rakennusvuosi	Kellari: mahdollisesti 1847, puutarhavarasto: 1800-luvun loppupuoli tai 1900-luvun alku.
Suojelustatus	Suojeltu 7.9.1989 asetuksella 480/85. Suojeluluokka S1: Rakennus suojellaan kokonaan.
Osoite	Solbackantie 8, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	9
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	92-416-4-458-9
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	100431812V
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300677
Kerroslukumäärä	1, lisäksi maanalainen kellari.
Laajuustiedot	Bruttoala ja kerrosala 67 m^2, tilavuus 490 m^3 (KOKI-raportti, Sk).
Keskeiset piirteet	Graniitista holvattu kellari ja sen yläpuolella piirurunkoinen, lomalaudoitettu puutarhavarasto. Tiilikatteiset harjakatot.
Talotekniikka	Sähkövalaistus.
Tärkeimmät muutosvaiheet	Puurakenteinen vaja on rakennettu 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alussa, 1962–1963 julkisivujen laudoitus on uusittu, 1980-luvulla on mahdollisesti kunnostettu kattoa, 2018 kellarin sisäänkäyntikatoksen tiilikate on uusittu.
Käyttöhistoria	Talousrakennus. Kellari on ollut jää- ja ruokakellari, nyt tyhjä, yläpuolinen vaja toimii varastona.

Taustaa ja uudisrakennusvaihe

Päärakennuksen pohjoispuoleiseen rinteeseen on 1800-luvulla rakennettu suuri, kivestä holvattu maakellari. Rakennus ei näy vielä vuoden 1834 palovakuutuksen asemapiirroksessa, mutta se on merkitty vuosien 1870–1871 aikana tehtyyn Senaatin kartaston karttaan. Rakennusvuodeksi on usein mainittu 1847, jolloin rakennuttajana olisi ollut kartanon silloinen omistaja Gustaf Ullner. Kellaria on käytetty jää- ja ruokavarastona.

Maanalaisen kellarin yläpuolelle on rakennettu mahdollisesti 1800-luvun loppupuolella, viimeistään 1900-luvun alussa puinen puutarhavarasto.

Vuosien 1870–1871 aikana laadittuun karttaan on piirretty kellarin ja puutarhavaraston paikalle talousrakennus (rengastettu kuvaan). Kartta (osa): Senaatin kartasto / KA.

Muutosvaiheet

Vuosien 1962–1963 aikana kellarissa ja puutarhavarastossa tehtiin vuosikorjaus ja ulkomaalaus.[204] On mahdollista, että samalla on purettu vanha ulkoverhous ja vaihdettu se 1900-luvun jälkipuoliskolle tyypilliseksi lomalaudoitukseksi.

Museoviraston arkkitehdit Hannu Puurunen ja Jarkko Sinisalo ovat vuonna 1982 käyneet Uudenmaan piirirakennustoimiston pyynnöstä tarkastamassa Königstedtin kartanon puutarhan varaston. Myös tässä tarkastuksen muistiossa on kellarin rakentamisvuodeksi mainittu 1847. Tarkastuksen yhteydessä on tutkittu rakennuksen kuntoa ja muistioon on kirjoitettu muun muassa seuraavaa: ”*Mielestämme rakennus on säilytettävä ja kunnostettava. Ehdotamme, että rakennus korjataan edelleenkin kylmäksi varastotilaksi. Korjauksen tarpeessa on lähinnä katto. Osa tiilistä on särkynyt ja vuodot ovat aiheuttaneet paikoitellen päreiden ja ruodelaudoituksen lahoamista. Sen sijaan kattotuolit ovat hyväkuntoiset. Katto voitaisiin korjata poistamalla päreet ja uusimalla lahonneet ruodelaudat. Niiden päälle voitaisiin kiinnittää esim. bituliittilevyt, joiden päälle liimattaisiin huopakate. Vanhat tiilet ladottaisiin huopakaton päälle tehtävälle rimoitukselle. Lattiassa on muutamia huonokuntoisia lautoja. Lattian laudoitus olisi syytä avata kauttaaltaan ja tarkistaa lattian niskojen ja seinän aluspiirujen kunto. Vanhat laudat voidaan suurimmalta osalta käyttää uudelleen. Runkorakenteissa ja ulkovuorauksessa ei havaittu vikoja. Kellarin puinen tuuletushormi joudutaan ainakin alapäästään uusimaan. Etenkin ovet ja ikkunat ovat maalauksen tarpeessa.*”[205]

Rakennusta on kunnostettu tarkastuskäynnin jälkeen, mahdollisesti 1980-luvulla. Lahonneet ruodelaudat on korvattu uusilla ja vanhaa pärekatetta on poistettu vain korjauskohdista.

Rakennus suojeltiin asetuksella 480/85 vuonna 1989. Suojeluluokka on S1: rakennus suojellaan kokonaan.

Holvattua kellaria on käytetty varastona vuoteen 2009 asti, jolloin se tyhjennettiin ja painepestiin. Kellarin sisäänkäynnin yläpuolisen katoksen tiilikate on uusittu vuonna 2018.[206]

204 Rakennushallitus 1963, 4.

205 Puurunen & Sinisalo 1982, 1.
206 Pia Heinon suullinen tiedonanto 24.11.2020.

Puutarhavaraston pohjoissivu ja sisätila lokakuussa 1982. Kuvat: Hannu Puurunen / MV.

Nykytila

Maanalaisen kellarin ja sen yläpuolisen puutarhavaraston käsittävä kylmä talousrakennus sijaitsee päärakennuksen pohjoispuolella, puutarhurin asuinrakennukselle (6) johtavan hiekkatien eteläpuolisessa rinteessä. Rakennus on itä-länsisuuntainen, harjakattoinen ja se peittyy osittain ympäröivien lehtipuiden ja pensaiden taakse.

Kellarin sisäänkäynti sijaitsee etelän puolella, oman, poikittaisen sisäänkäyntikatoksensa alla. Sisäänkäynnin sivuilla maata on tuettu kylmämuurein. Kellarissa on uusi, kalanruotokuvioinen, maalattu puupariovi. Oviaukon yläpuolella on punatiilestä muurattu osa ja graniitista muurattu kaariholvi. Sisäänkäynnin yläpuolisessa harjakattoisessa katoksessa on betonisokkeli, lomalaudoitetut seinät ja uusi tiilikate.

Kellarissa on pieni eteistila, jossa on graniitista muurattu segmenttiholvi ja maalattia. Eteisen ja kellarin välissä on kahdet uudet pariovet.

Varsinainen kellari on graniitista muurattu, tynnyriholvattu tila. Holvin yläosan kivet ovat alaosien ja päätyjen kiviä pienempiä. Katossa on alkuperäisen muurauksen sisään kiinnitettyjä takorautaisia ripustuskoukkuja, joissa on saattanut roikkua lihaa tai orsia. Keskellä tilaa on katossa puinen tuuletushormi ja sähkövalaisin. Kellariin on jossain vaiheessa valettu betonilattia, jossa on vedenkulkua ohjaavia uria. Kellari on tyhjä, eikä se tällä hetkellä ole käytössä.

Kellarin yläpuolinen puutarhavarasto on holvikellarin suojaksi tehty puurakenteinen liiteri. Seinissä on piirurunko ja ulkopuolinen, punamullattu lomalautavuoraus, joka ei tyypiltään vastaa alkuperäistä. Päädyissä on vaakalistat räystäiden korkeudella.

Puurakenteisen varaston ja holvatun kellarin välissä on rako. Varasto on perustettu nurkkakiville. Sillä on rossipohja ja lankkulattia. Veistopintaiset, puutapein liitetyt ruotsalaiset konttikattotuolit ovat alkuperäisiä ja voivat hyvin olla 1800-luvulta, viimeistään 1900-luvun alusta. Vanhan pärekatteen päälle on jossain vaiheessa asennettu kaksi-kouruiset, poltetut savitiilet. Tiilikate on sammaloitunut. Räystäät ovat avoimet.

Varaston sisäänkäynti on pohjoissivulla. Vanhassa pariovessa on ulkopuolella vaakaponttilaudat, sisäpuolella pystylaudoitus. Oven yläpuolella on kuusiruutuinen ikkuna ja edustalla lyhyt ramppi. Oven edustaa on suojattu lisäämällä sen yläpuolelle pätkä räystäskourua. Syöksytorvia ei ole.

Varaston länsipäädyssä on kaksi ulkopuolelta punaiseksi maalattua, kuusiruutuista ikkunaa. Lasit ovat vanhoja. Itä- ja eteläsivuilla ei ole ikkunoita.

Puutarhavaraston sisätila on yhtä tilaa, väliseiniä tai välipohjaa ei ole. Ruodelaudoituksen välistä näkyvät vanhat päreet. Tilan läpi kulkee keskellä alapuolista kellaria tuulettava puinen hormi, jolla on tiilijalka. Varastossa on sähkövalot. Rakennusta käytetään kartanon varastona.

RAKENNUKSEN KULTTUURIHISTORIALLISEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI VANTAAN KAUPUNGINMUSEON MUKAAN

Harvinaisuusarvot:	Rakennus on harvinainen tai ainutlaatuinen. Täsmennys: 1800-luvun alkupuolen rakennukset Vantaalla, suurikokoiset maakellarit Vantaalla.
Tyypillisyysarvot:	Rakennus on historiallisesti tyypillinen alueelleen. Täsmennys: Kartanoiden 1800-luvun talousrakennukset.
Edustavuusarvot:	Rakennus on edustava esimerkki. Täsmennys: Kartanorakentaminen.
Alkuperäisyysarvot:	Rakennuksella on alkuperäisyysarvoa. Täsmennys: Alkuperäinen rakentamistapa ja materiaali (kellarin osalta).
Historiallinen todistusvoimaisuus:	Rakennuksessa on historiallista todistusvoimaisuutta. Täsmennys: 1800–1900-luvun kartanoelämä.
Historiallinen kerroksisuus:	Rakennuksella on historiallista kerroksisuutta. Täsmennys: Sijaitsee kartanon päärakennusta vastapäätä, puistoalueella.
Rakennuksen asema kiinteistössä:	Rakennus on osa kiinteistön rakennusten kokonaisuutta.
Arvotustaso:	Paikallisesti arvokas.
Luokitustunnus:	R1 = Inventoitu kohde on kulttuurihistoriallisesti erittäin merkittävä.
Arvottamispäivämäärä:	1.10.2018
Arvottajan nimi:	Amanda Eskola, Vantaan kaupunginmuseo.

Arvottaminen perustuu Vantaan kaupunginmuseon vuonna 2018 laatimaan Vantaan vanhojen rakennusten inventointiin. Lähde: Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

Seuraavan sivun kuva:
Puutarhavarasto ja sen alapuolinen holvattu kellari etelästä marraskuussa 2020.

Puutarhavarasto on punamullattu. Länsipäädyssä on kaksi kuusiruutuista ikkunaa. Kellarin sisäänkäynnin yläpuolisen katoksen tiilikate on uusittu vuonna 2018.

Pohjoissivulla on vanha yläikkunallinen pariovi. Kattotiilet ovat sammaloituneet. Rakennuksen vasemmalla puolella näkyy tilanhoitajan asuinrakennus, oikealla päärakennus.

Kellarissa on luonnonkivistä muurattu tynnyriholvi. Katossa on vanhoja takorautakoukkuja ja puinen tuuletushormi.

Kellarin betonilattiassa on uritus.

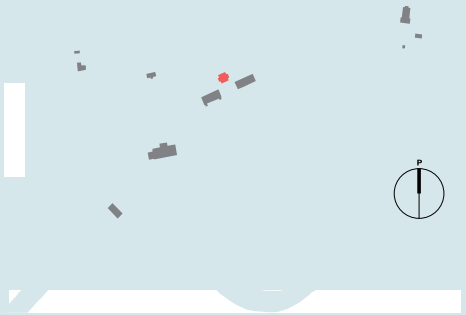

Itäpäädyssä ei ole ikkunoita. Kuva on otettu lokakuussa 2020.

Puutarhavarastossa on piirurunko ja veistopintaiset konttikattotuolit ja puutappiliitokset. Tilan läpi kulkee alapuolisen kellarin puinen tuuletushormi. Seinälle on ripustettu pala vanhaa pärekattoa.

Tilanhoitajan asuinrakennus (3)

Rakennuksen nimet	Tilanhoitajan asuinrakennus / asunto / talo, pehtoorin asuinrakennus, sosiaalitilarakennus.
Rakennuttaja	Kunnallisneuvos August Fredrik Robert Ullner.
Suunnittelijat	Ei tiedossa, 1915–1916 muutosvaiheen suunnittelija arkkitehti Jarl Eklund.
Rakennusvuosi	Mahdollisesti 1865.
Suojelustatus	Suojeluluokka V2: Rakennus varjellaan osittain. Asetus 480/85, päätöspäivämäärä 7.9.1989.
Osoite	Solbackantie 8, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	3
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	92-416-4-458-3
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	100431806N
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300671
Kerroslukumäärä	1,5 kerrosta.
Laajuustiedot	Bruttoala 190 m^2, kerrosala 164 m^2, tilavuus 500 m^3 (KOKI, Sk).
Keskeiset piirteet	Luonnonkiviperustus, hirsirunko, rimalaudoitus, harjakatto ja tiilikate.
Talotekniikka	Vesijohdot ja viemäröinti, vesikiertoiset lämpöpatterit, sähköt.
Tärkeimmät muutosvaiheet	1920 julkisivu-uudistus, 1963 muutos kahdeksi huoneistoksi, 1979 tilamuutoksia, 1999 julkisivukunnostus, 2000 sisätilakunnostus.
Käyttöhistoria	Alun perin yhden huoneiston asuinrakennus, sittemmin kahden. Nykyisin henkilökunnan sosiaalitilarakennus.

Rakennuspaikan historiaa ja uudisrakennusvaihe

Vuoden 1834 palovakuutusasiakirjoista käy ilmi, että suurin piirtein nykyisen tilanhoitajan eli pehtoorin asuinrakennuksen paikalla on tällöin sijainnut hirrestä rakennettu, malkakattoinen renkituparakennus. Rakennuksen kohtalosta ei ole tietoa.

Tilanhoitajan asuinrakennuksen on arvioitu valmistuneen vuonna 1865.[207] Mikäli tieto pitää paikkansa, on talon rakennuttanut kunnallisneuvos August Fredrik Robert Ullner, joka omisti kartanon vuosina 1854–1878. Talon alkuperäisestä asusta ei ole piirustuksia eikä valokuvia, mutta luonnonkiviperustus, seinähirret, osa ikkunoista ja puutapein liitetyt kattotuolit ovat alkuperäisiä.

Muutosvaiheet

1920-luvulla eli muutama vuosi sen jälkeen, kun majuri Gripenbergin toimeksiannosta päärakennuksen pohjoisjulkisivulle oli lisätty joonialaiset pylväät ja altaani arkkitehti Jarl Eklundin piirustusten mukaan, uudistettiin myös tilanhoitajan asuinrakennusta. Vantaan kaupungin karttapalvelussa on rakennuksen valmistumisvuodeksi merkitty 1920. Tämä vuosiluku saattaa viitata talon uudistusvaiheeseen. Joka tapauksessa rakennuksen klassisistinen ilme on tältä ajalta peräisin. Ulkoverhoilu uusittiin ja nurkkiin lisättiin lautarakenteiset pilasterit, joiden yläpuolinen, palkistoa symboloiva vyöhyke tehtiin vaakalaudoituksena.

Kartanon siirryttyä valtiolle muutettiin tilanhoitajan taloa Rakennushallituksen arkkitehti Sirkka Tarumaan suunnitelmien mukaan. Vanhimmat löytyneet piirustukset ovat tästä vaiheesta. Rakennuslupa myönnettiin marraskuussa 1962 ja muutostyöt tehtiin seuraavan vuoden aikana. Aiemmin talossa oli ollut yksi asunto, nyt tilat jaettiin kahdeksi huoneistoksi. Alakerrasta purettiin komeroita ja wc-tilat uusittiin. Uudet rankarakenteiset väliseinät päällystettiin lastulevyillä ja eristettiin vuorivillalevyillä. Vanhat seinät oiottiin rimoituksella ja päällystettiin lastulevyllä. Lattioiden vanhoja linoleumeja ja lankkuja uusittiin. Ullakkohuoneiden yläpohjaan lisättiin lämpöeristykseksi vuorivillalevykerros. Ullakolta purettiin keittiökalusteet ja hella. Ikkunat kunnostettiin ja sisäovia uusittiin. Länsisivun ulko-ovi paneloitiin, itäsivun ulko-ovi uusittiin. Kuistien vanhat portaat purettiin ja tilalle rakennettiin uudet painekyllästetystä puusta.[208]

Kesällä 1979 eteiset lämpöeristettiin. Vaatehuoneesta tehtiin wc. Ala- ja yläkerran wc:t muutettiin suihkutiloiksi.

Tilanhoitajan asuinrakennus (3), kalustovaja (4) ja talli (5) vuoden 1954 ilmakuvassa. Kuva (osa): MML.

Valtiota edusti rakennuttajana Uudenmaan piirirakennustoimisto.[209]

Vuonna 1989 rakennus varjeltiin osittain (V2) asetuksella 480/85.

Vuonna 1999 julkisivut kunnostettiin. Ulkovuoraukset ja itäsivun ovi uusittiin, länsipuolen ovi kunnostettiin.[210]

Valtion kiinteistölaitos kunnostutti tilanhoitajan asuinrakennuksen sisätilat vuonna 2000. Pääsuunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski. Sisätilojen pintoja, wc:t, suihkutilat ja kalustusta uusittiin. Lautalattioita korjattiin, levytettiin ja pinnoitettiin linoleumilla. Rakennuksen alustatila kunnostettiin.[211]

Talo oli vielä 2000-luvun alkupuolella kartanon emännän käytössä. Vuonna 2001 emäntä Vuokko Juutilainen muutti puutarhurin asuinrakennuksesta (6) tilanhoitajan asuinrakennukseen.

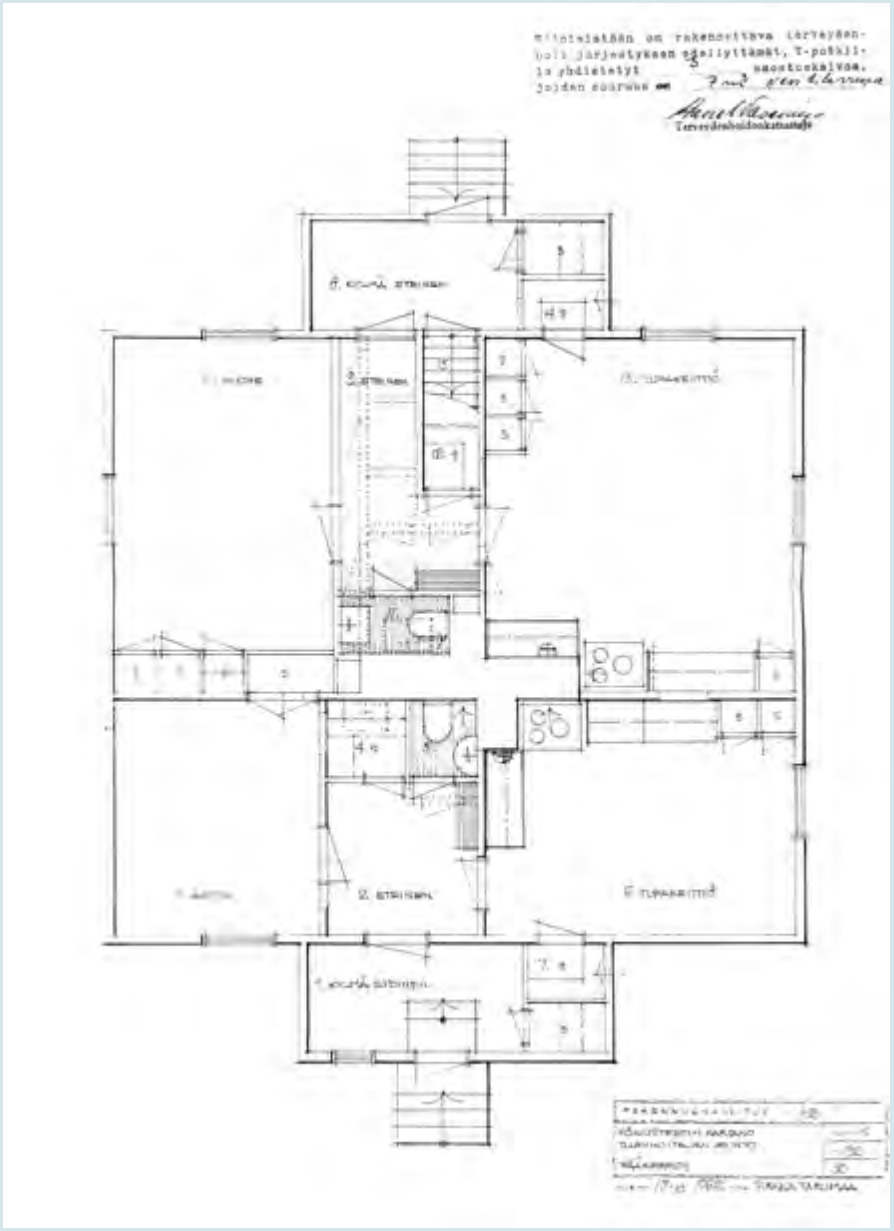
207 Valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten luettelo (asetus 278/65). Königstedtin kartano. Museovirasto. VNK / Kö.

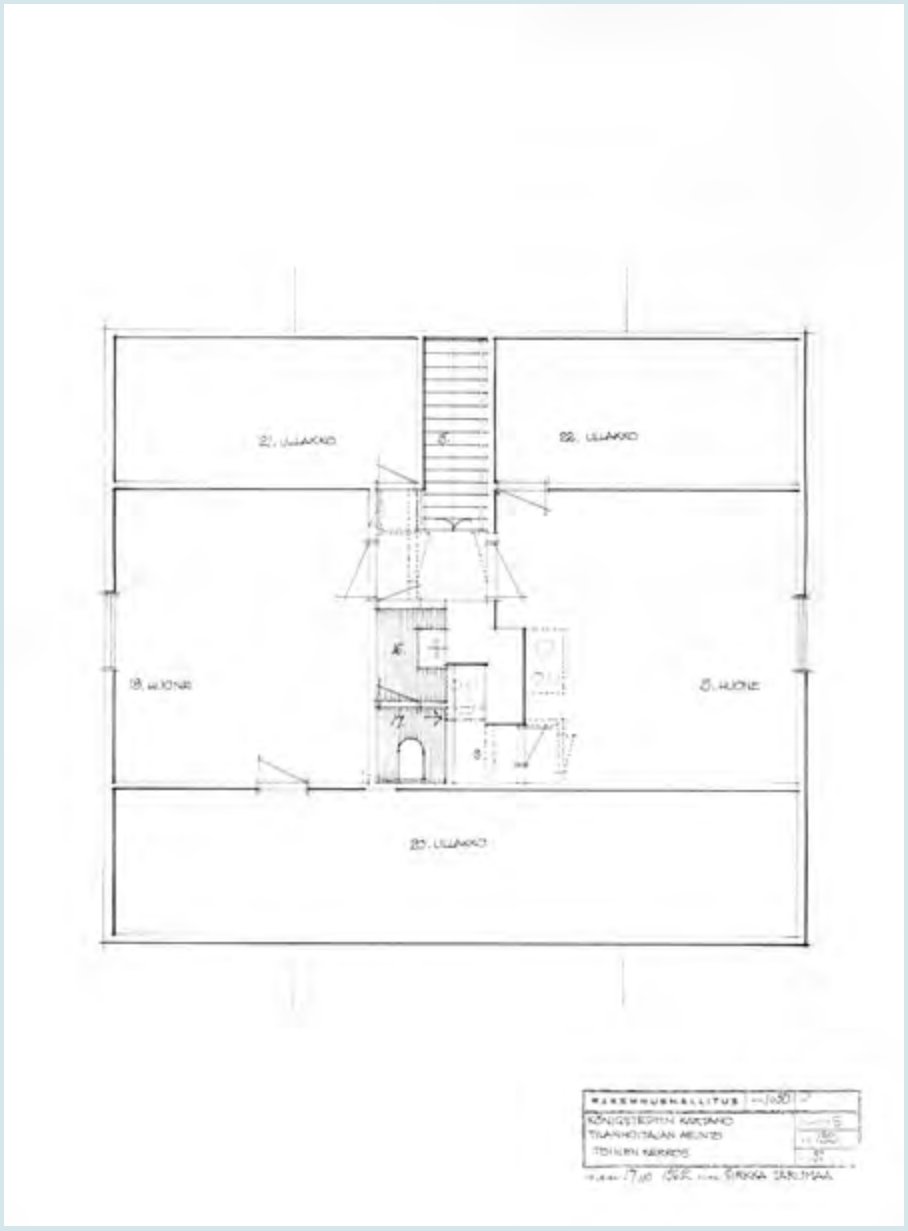
208 Königstedtin kartanon tilanhoitajan rakennuksen ja talousrakennuksessa olevien saunatilojen peruskorjaus. Työselitys. Rakennushallitus 10.1.1963. VNK / Kö.

209 Rakennusluvan 435-C-79 asiakirjat. VKA.

210 Terapal Oy 14.9.1999. Königstedtin kartano. Tilanhoitajan asunnon julkisivujen kunnostus, pihojen salaojitus sekä portin asennustöiden katselmus. Muistio. VNK / Kö.

211 Königstedtin kartanon tilanhoitajan asunnon kunnostus. Suunnittelukokousmuistio 23.5.2000. VNK / Kö.

Tilanhoitajan asuinrakennuksen muutosvaiheen ensimmäisen ja toisen kerroksen pohjapiirustukset: arkkitehti Sirkka Tarumaa 17.10.1962, Rakennushallitus / VKA.

Tilanhoitajan asuinrakennus lännestä vuonna 1979. Sisäänkäynnin sivuilla on ollut runsas kasvillisuus. Kuva: Pirjo Hämäläinen / VKM.

Tilanhoitajan asuinrakennuksen julkisivut. Piirustus: Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski 17.10.1962. VNK / Kö.

Nykytila

Tilanhoitajan asuinrakennus sijaitsee kartanon sisääntulotien eteläpuolella, loivasti etelään laskevassa rinteessä. Se muodostaa tallirakennuksen (5) ja kalustovajan (4) kanssa oman kokonaisuutensa.

Tilanhoitajan talo on hirsirunkoinen, puolitoistakerroksinen ja harjakattoinen. Rakennus on pohjaltaan neliö ja sen keskiakselissa on idän ja lännen puolella umpikuistit ulkoportaineen.

Luonnonkiviperustukset ja sokkeli, ulkoseinien hirsikehikko, kuusiruutuiset ikkunat, puinen välipohja ja osa kattotuolirakenteista ovat mahdollisesti vuodelta 1865. Julkisivuverhoilu klassistisine tyylipiirteineen, puiset ulkoportaat, osa tilajaosta, sisätilojen levyseinät ja suuri osa lattia- ja kattopinnoista ovat myöhempiä muutoksia.

Sokkeli on muurattu graniitista. Kivet ovat epäsäännöllisen muotoisia, lohkopintaisia ja saumat leveitä. Kuistien sokkeleissa on myös lujalevyillä ja laudoilla peitettyjä alueita sekä luukku, jota kautta pääsee rakennuksen alapuoliseen ryömintätilaan.

Julkisivuverhoilun alkuperäinen asu ei ole tiedossa. 1910- tai 1920-luvulla julkisivuja on tyylitelty klassisistisiksi mahdollisesti arkkitehti Jarl Eklundin suunnitelmien mukaan. Näihin aikoihin päärakennusta uudistettiin ja tilanhoitajan kaakkoispuolelle rakennettiin kalustovaja (4). Sekä tilanhoitajan talossa että kalustovajassa on lautapilastereita ja pystysuuntainen rimalaudoitus sekä pilastereiden yläpuolella vaakalaudoitetut vyöhykkeet. Tilanhoitajan talon nykyinen vuorilaudoitus on vuodelta 1999. Seinät on maalattu tummankeltaiseksi. Nurkkapilasterit ja ikkunat vuorilautoineen sekä vaakalaudoituksen yläpuoliset listat ovat valkoisia. Seinissä on uudet teräksiset korvausilmaventtiilit.

Talossa on avoräystäät. Lännen ja idän puoleisten räystäiden alapinnassa näkyvät kattotuolien selkäpuiden veistokoristellut päät, pohjoisen ja etelän puolella näkyvät veistetyt vasikat. Räystäskourut ovat vuodelta 1999. Katolla on vanha tiilestä muurattu savupiippu ja uusia tuuletushormeja. Katemateriaalina on punainen savitiili.

Lännenpuoleisen kuistin ulko-ovi on vanha ja kunnostettu. Idänpuoleisen kuistin ovi on vuodelta 1999 ja siinä on ikkuna. Kuistien ikkunat ovat muista ikkunoista poiketen kaksiruutuisia. Pohjoissivun alakerran lännenpuoleinen ikkuna on valeikkuna.

Pohjoispäädyn alakerrassa on maalattu valeikkuna.

Lännenpuoleinen kuisti.

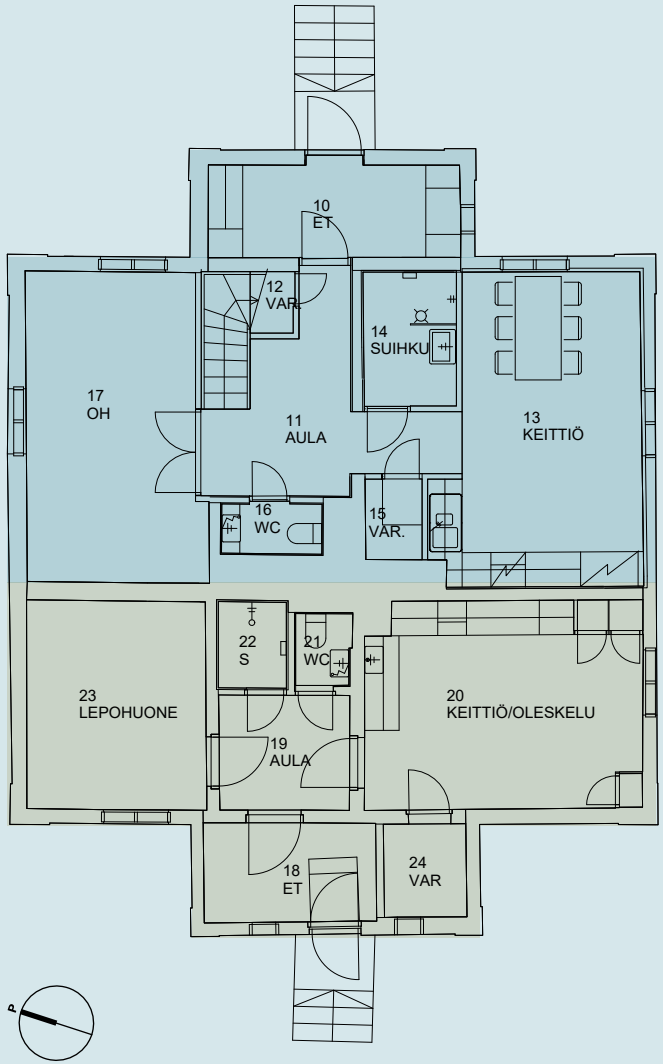
Seuraava sivu:
Tilanhoitajan asuinrakennuksen julkisivu itään.
Takana näkyy tallin (5) itäpääty.

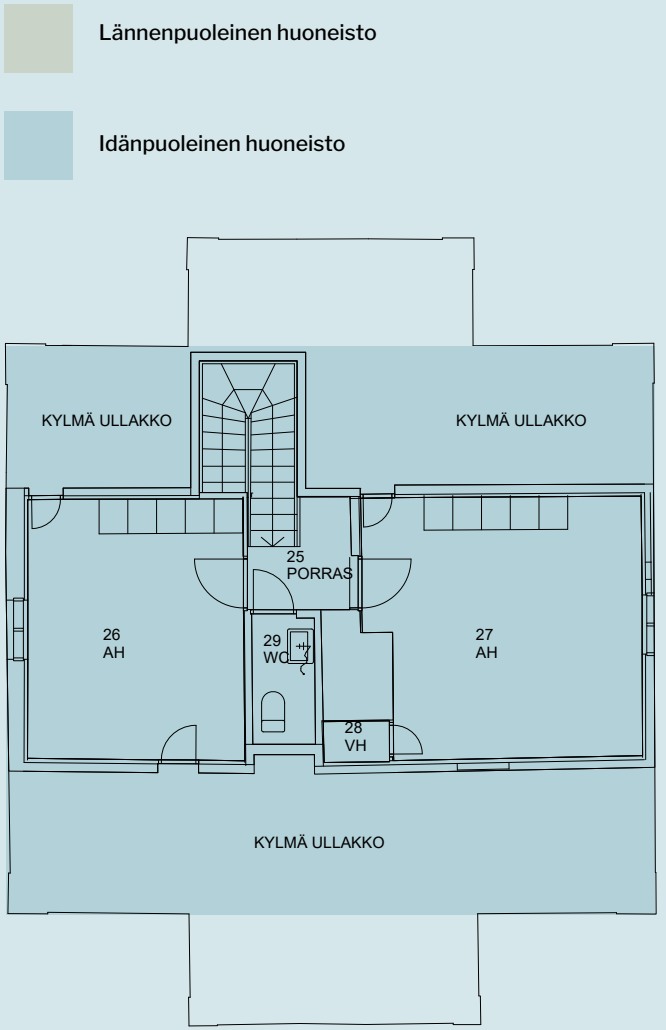
Tilanhoitajan asuinrakennuksessa on nykyisin kaksi erillistä huoneistoa, joilla on omat sisäänkäyntinsä. Alakerran länsipuolella on pieni huoneisto, jossa on keittiö, lepohuone, suihku, wc ja varasto. Tilat ovat henkilökunnan käytössä. Eteisessä on pystypaneloidut seinät, lautakatto ja vanha lankkulattia. Muissa tiloissa on levytetyt seinä- ja kattopinnat, lattialla linoleum-matot. Wc- ja suihkutilat on uusittu vuonna 2000.

Idänpuoleisen huoneiston alakerrassa on olohuone, keittiö, suihku, wc ja varasto. Ullakolla on kaksi asuinhuonetta ja wc. Kaikki talon vanhat tulipesät on purettu. Tiloissa on kahdentyyppisiä vesikiertoisia lämpöpattereita. Sisätiloja on uusittu viimeksi vuonna 2000. Puuporras, alakerran lakatut puulattiat, keittiökaapit, wc- ja suihkutilat ja paneloidut katot ovat tästä muutosvaiheesta.

Yläkerran asuinhuoneet ovat matalia. Niissä on uudet komerot, levyseinät, paneloitu taitekatto ja linoleum-lattia. Huoneiden sivuilla on kylmää ullakkotilaa. Veistopintaiset ja puutapein liitetyt konttikattotuolit ovat alkuperäisiä, kattorakenteissa on myös uudempia osia. Huoneisto on tällä hetkellä tyhjänä.

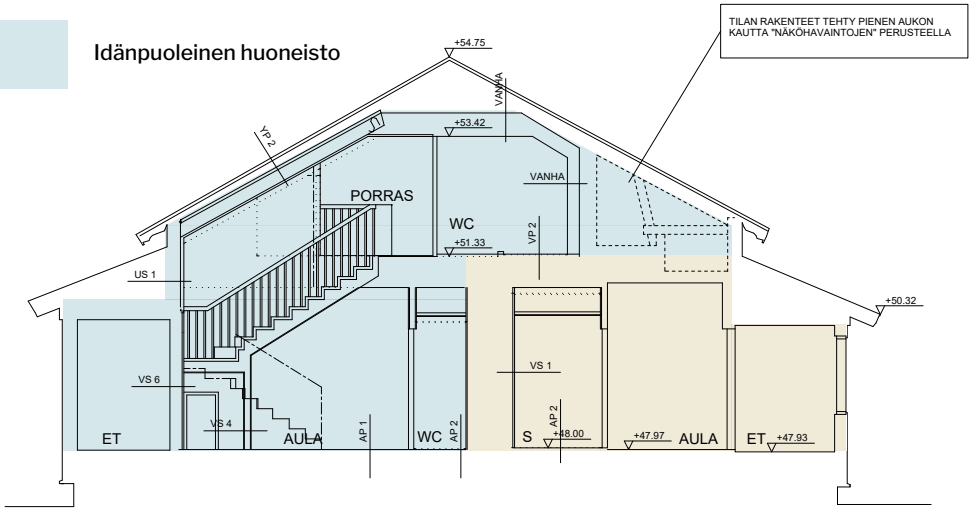
Tilanhoitajan asuinrakennuksen ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus 2004 / Sk. Huoneistojen väritys: Livady.

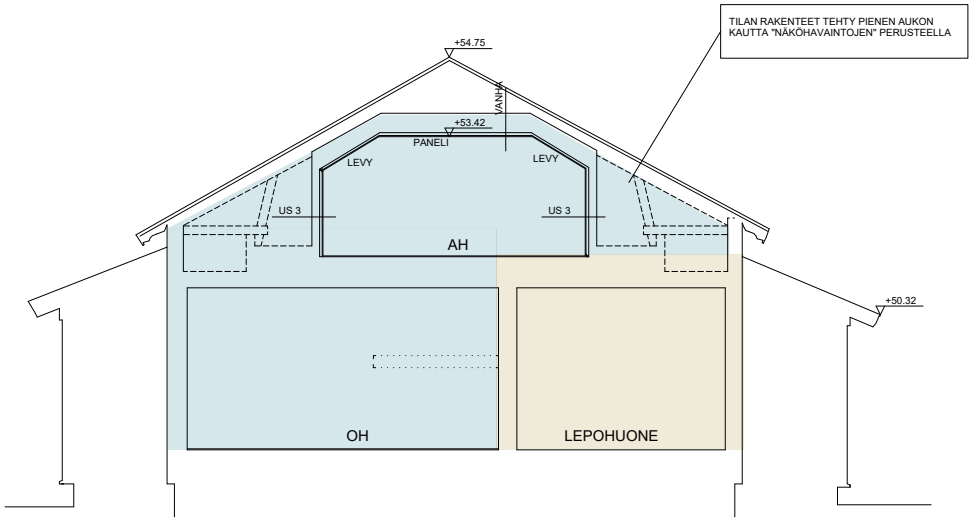
Ullakkokerroksen pohjapiirustus 2004 / Sk. Huoneistojen väritys: Livady.

Lännenpuoleinen huoneisto

Idänpuoleinen huoneisto

A-A

B-B

Tilanhoitajan asuinrakennuksen leikkaukset A–A ja B–B vuodelta 2004 / Sk.
Huoneistojen väritys: Livady.

RAKENNUKSEN KULTTUURIHISTORIALLISEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI VANTAAN KAUPUNGINMUSEON MUKAAN

Edustavuusarvot:	Rakennus on edustava esimerkki. Täsmennys: Kartanorakentaminen.
Alkuperäisyysarvot:	Rakennuksella on alkuperäisyysarvoa. Täsmennys: Alkuperäinen tyyli, rakentamistapa ja materiaali.
Historiallinen todistusvoimaisuus:	Rakennuksessa on historiallista todistusvoimaisuutta. Täsmennys: 1800-luvun puolivälin runko + 1900-luvun alkupuolen ulkoasu.
Rakennustaiteelliset arvot:	Rakennuksella on rakennustaiteellista arvoa. Täsmennys: Edustaa 1900-luvun alkupuolen rakentamisihanteita: vaalea väri, klassistinen aihe ulkoverhouksessa, tiilikatto, 6-ruutuiset ikkunat.
Ympäristöarvot:	Rakennuksella on suuri ympäristöarvo. Täsmennys: Sijaitsee kartanon päärakennuksen lähettyvillä, kartanon puistossa.
Rakennuksen asema kiinteistössä:	Rakennus on osa kiinteistön rakennusten kokonaisuutta.
Arvotustaso:	Paikallisesti arvokas.
Luokitustunnus:	R1 = Inventoitu kohde on kulttuurihistoriallisesti erittäin merkittävä.
Arvottamispäivämäärä:	1.10.2018
Arvottajan nimi:	Amanda Eskola, Vantaan kaupunginmuseo.

Arvottaminen perustuu Vantaan kaupunginmuseon vuonna 2018 laatimaan Vantaan vanhojen rakennusten inventointiin. Lähde: Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

LÄNNENPUOLEINEN HUONEISTO

Länsipuolen keittiö.

Luoteiskulman lepohuone. Keskellä näkyvän seinän ulkopuolella on valeikkuna.

Länsisivun eteisessä on vanha lautalattia.

Yläkerran makuuhuoneeessa on matala, paneloitu taitekatto.

Kylmän ullakon veistopintaiset ja puutapein liitetyt vanhat kattotuolit.

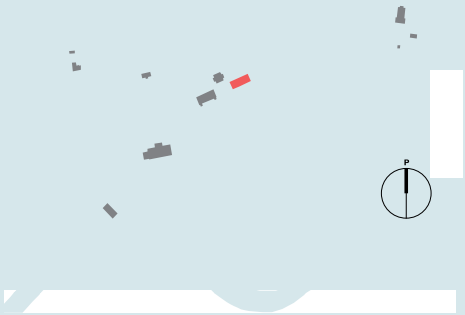

Idänpuoleisen huoneiston alakerran olohuone.

Keittiö.

Kalustovaja (4)

Rakennuksen nimet	Kalustovaja, kanala ja varasto.
Rakennuttaja	Mahdollisesti majuri Frans Michaël Gripenberg.
Suunnittelijat	Mahdollisesti arkkitehti Jarl Eklund.
Rakennusvuosi	1920-luku.
Suojelustatus	Suojeluluokka V2: Rakennus varjellaan osittain. Asetus 480/85, päätöspäivämäärä 7.9.1989.
Osoite	Solbackantie 8, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	8
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	92-416-4-458-8
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	100431811U
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300676
Kerroslukumäärä	1, lisäksi ullakko.
Laajuustiedot	Bruttoala ja kerrosala 255 m^2, tilavuus 1180 m^3 (KOKI, Sk).
Keskeiset piirteet	Luonnonkiviharkkoperustus, puinen rankarakenne, rimalaudoitettu, pilasterit, ovissa kalanruotopaneloinnit, harjakatto, tiilikate.
Talotekniikka	Kylmä varastorakennus, sähköt, ei vesijohtoja eikä viemäröintiä.
Tärkeimmät muutosvaiheet	1963 kunnostus, 2004–2005 kunnostus- ja muutostyö.
Käyttöhistoria	Kalustovaja ja varastorakennus, aiemmin myös kanala.

Uudisrakennusvaihe

Tilanhoitajan asuinrakennuksen kaakkoispuolella sijaitsevan kalustovajan uudisrakennusvaiheesta on saatavilla vain vähän tietoa. Museoviraston vuoden 1989 suojeluasiakirjoissa kalustovajan rakennusvuodeksi on merkitty 1847, mutta ajoituksen alkuperä ei ole tiedossa. Königstedtin kartanon perustamis- ja esisuunnitelman vuoden 1991 väliraportissa rakennusta kuvaillaan näin: ”*Kalustovaja on osittain vuodelta 1847. 1920-luvulla sitä on ilmeisesti laajennettu. Se on vuorattu uudelleen todennäköisesti arkkitehti Jarl Eklundin suunnitelmien mukaan.*”[212] Rakennus ei kuitenkaan näy vuoden 1909 lohkomiskartassa. Onkin todennäköistä, että vaja on rakennettu vasta 1920-luvulla, jolloin rakennuttaja olisi ollut majuri Frans Michaël Gripenberg. Rakennus näkyy vuoden 1933 pitäjänkartassa.

Kalustovajan ulkoasussa on yhteneväisyyksiä tilanhoitajan asuinrakennuksen 1920-luvun muutosvaiheen piirteiden kanssa ja kalustovajan on saattanut suunnitella arkkitehti Jarl Eklund. Molemmissa rakennuksissa on pilasterit, joiden yläpuolella on vaakalaudoitettu, palkistoon viittaava vyöhyke. Vanhin kalustovajasta löytynyt valokuva on vuoden 1954 ilmakuva. Tässä kuvassa vajan eteläpuolella näkyy katettu, muuta rakennusta matalampi osa, jossa on pidetty eläimiä, mahdollisesti kanoja, sillä rakennusta on nimitetty myös varastoksi ja kanalaksi.

Muutosvaiheet

Kalustovajaa kunnostettiin vuonna 1963, eli pian sen jälkeen, kun kartano oli siirtynyt valtion omistukseen. On mahdollista, että eteläsivun eläinsuoja on purettu tässä vaiheessa.

Vuonna 1989 kalustovaja varjeltiin osittain (V2) asetuksella 480/85.

Rakennus kunnostettiin perusteellisesti vuosien 2004–2005 aikana. Vuorilaudoitus uusittiin vanhan mallin mukaan, ovet kunnostettiin tai uusittiin ja ikkunat uusittiin. Hormit, syöksytorvet ja räystäskourut uusittiin. Myös sisätiloissa tehtiin kunnostustöitä.

Vuoden 1909 lohkomiskarttaan on piirretty tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) lounaispuolelle pitkä rakennus (A), joka on mahdollisesti ollut navetta, ja sen itäpuolelle toinen, poikittaissuuntainen talousrakennus (B), mutta kalustovajaa (3) ei vielä ollut rakennettu. Kartta (osa): KA.

Vuoden 1954 ilmakuvasta käy ilmi, että kalustovajan eteläpuolella oli jonkinlainen katettu osa, joka on voinut olla eläinsuoja. Kuva (osa): MML.

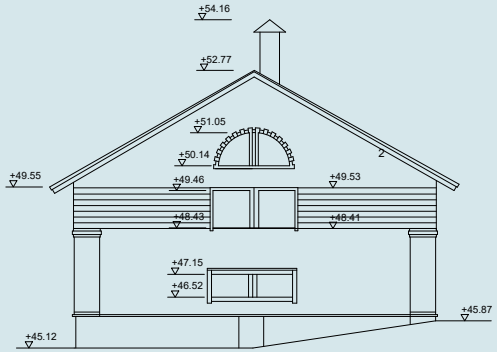

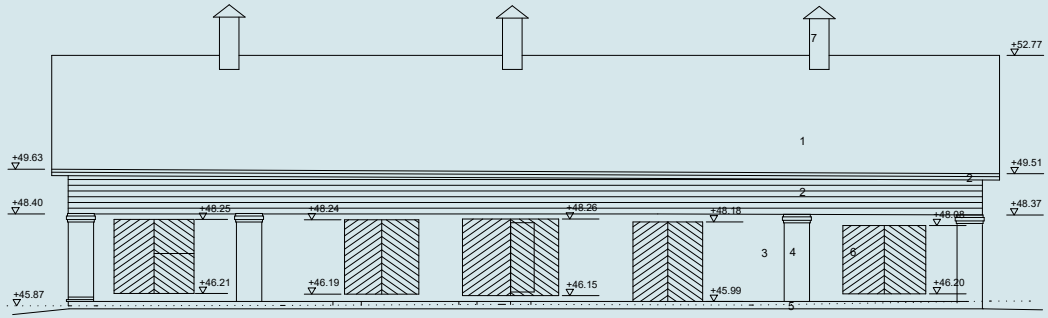
Vasemmalla talli (5), keskellä talonhoitajan asuinrakennus (3) ja oikealla kalustovaja (4). Ilmakuva on otettu lokakuussa 2020.

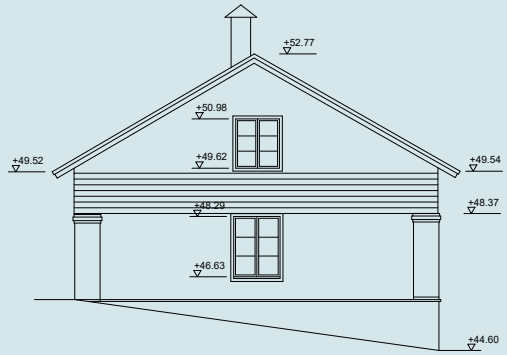
Kalustovajan länsipääty 20.11.1991. Julkisivuverhoilu oli huonokuntoinen. Kuva: Riitta Uotila / VKM.

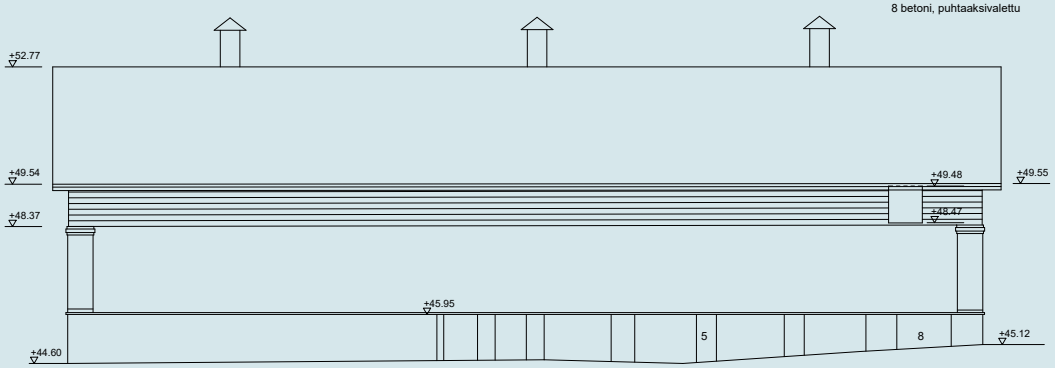
212 Arkkitehtitoimisto Käpy ja Simo Paavilainen 1991, 11.

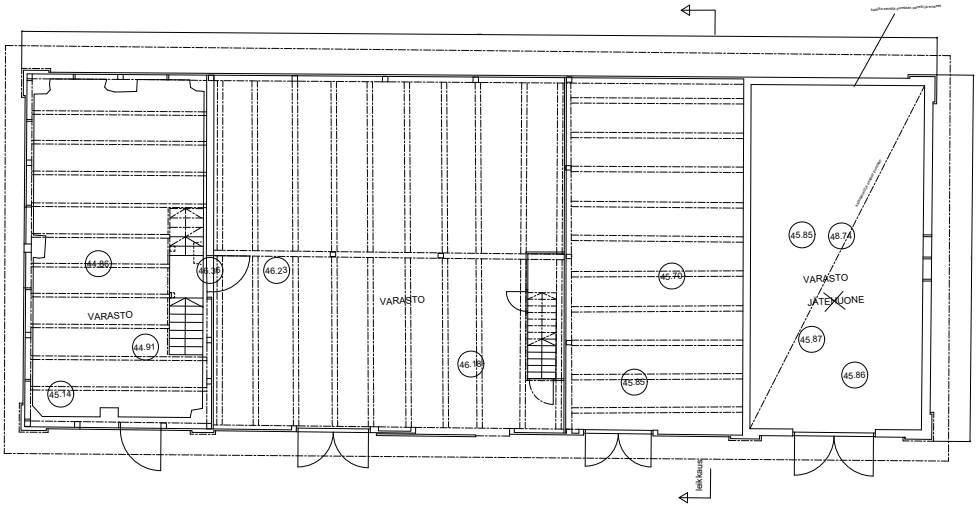

1 poltettu tiili, punainen
2 lauta, maalattu, valkoinen
3 rimalauta, maalattu, valkoinen
4 pystylauta, maalattu, valkoinen
5 graniittipaadet
6 vinopaneli, maalattu, vihreä
7 sinkitty sileä teräspelti, maalattu, antiikin musta
8 betoni, puhtaaksivalettu

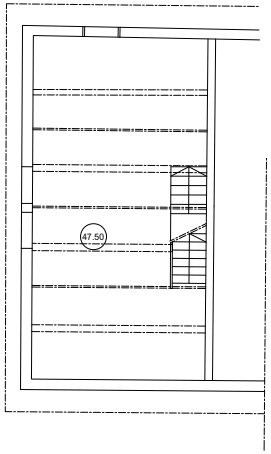

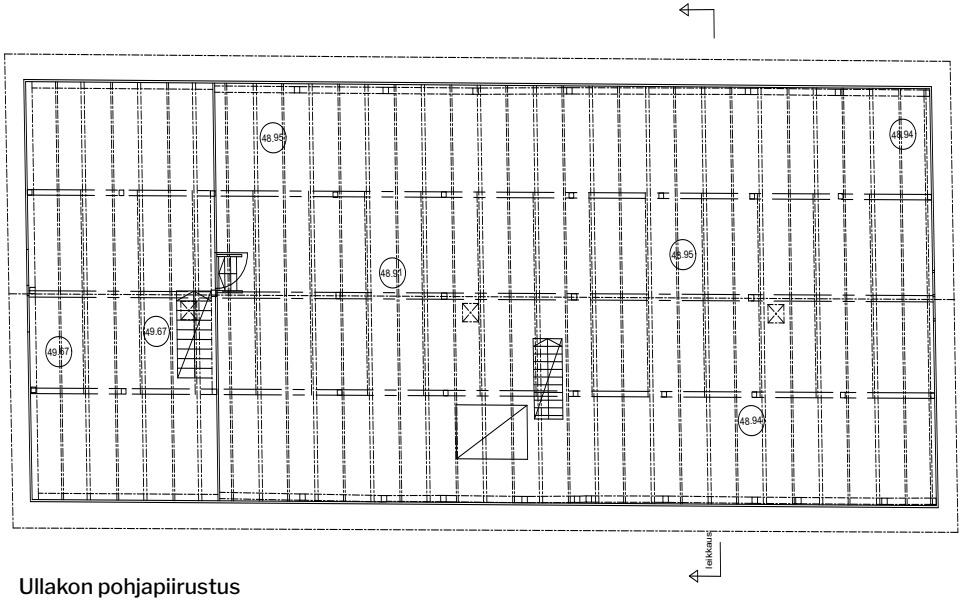
Kalustovaja peruskorjattiin vuosien 2004–2005 aikana. Julkisivut itään, pohjoiseen, länteen ja etelään: Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski 15.6.2004 / Sk.

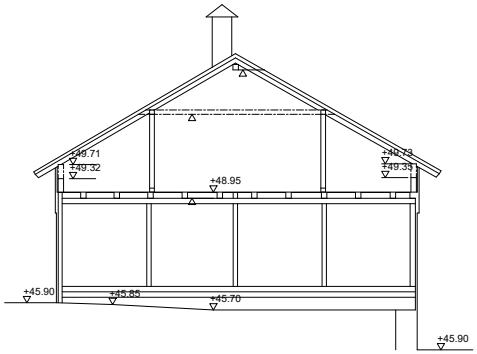
Kalustovajan ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus

Välikerroksen pohjapiirustus

Ullakon pohjapiirustus

Leikkaus

Sivun piirustukset:
Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski 15.6.2004 / Sk.

Nykytila

Kalustovaja on pitkä, pohjaltaan suorakaiteen muotoinen itä-länsisuuntainen puinen varastorakennus, joka sijaitsee loivasti etelään laskevassa rinteessä.

Vajan arkkitehtuurissa on 1900-luvun alkupuolen klassisismin piirteitä. Julkisivuissa on pystysuuntainen rimalaudoitus, leveät puiset pilasterit ja niiden yläpuolella vaakalaudoitettu vyöhyke. Julkisivulaudoitus on uusittu ja maalattu valkoiseksi vuosien 2004–2005 aikana. Pohjoissivulla on neljä pariovea ja yksi liukuovi. Ovissa on harmaaksi maalattu vinopanelointi. Rakennuksessa on sekä neli- että kuusiruutuisia ikkunoita ja yksi ullakon kaksijakoinen lunetti-kkuna. Ikkunat on uusittu vuosien 2004–2005 korjaustöiden yhteydessä vanhan mallin mukaan.

Kalustovajassa on luonnonkiviperustus. Sokkelissa on säännöllisen muotoiset graniittikivet ja pullosaumat. Itäpäädyssä ja osassa eteläsivua on sokkelikivien välissä myös puulevyillä peitettyä harkotusta ja paikoin myös betonia. Nämä osat ovat myöhempiä lisäyksiä.

Sokkelin päällä on kahden hirren kehä. Seinät ovat rankarakenteiset ja laudoitetut, välipohja on puinen. Vajassa ei ole lämmitystä. Rakennuksessa on savitiilellä katettu harjakatto, jolla on sinkitystä teräspellistä tehdyt uudet tuuletushormit.

Kalustovajaa käytetään puutarhan ja piha-alueiden hoidossa tarvittavien kulkuneuvojen ja välineiden suoja- ja huoltorakennuksena sekä puutarhakalusteiden varastona. Ensimmäinen kerros jakautuu neljään varastotilaan. Suurimmassa varastossa on lautalattia, muissa tiloissa on maalattia. Itäpäädyn lattiakorko on muita tiloja matalammalla ja sen yläpuolella on välikerros. Tiloissa on loisteputkivalaistus.

Vajassa on ullakko, jolle pääsee kahta puuporrasta pitkin. Välikerros ja ullakkotila ovat tyhjiä. Ullakon halki kulkee kolme puuhormia, jotka tuulettavat alapuolisia varastotiloja. Ullakon itäpääty on erotettu kevyellä väliseinällä muusta tilasta.

RAKENNUKSEN KULTTUURIHISTORIALLISEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI VANTAAN KAUPUNGINMUSEON MUKAAN

Edustavuusarvot:	Rakennus on edustava esimerkki. Täsmennys: Kartanorakentaminen.
Alkuperäisyysarvot:	Rakennuksella on alkuperäisyysarvoa. Täsmennys: Alkuperäinen tyyli, rakentamistapa ja materiaali.
Historiallinen todistusvoimaisuus:	Rakennuksessa on historiallista todistusvoimaisuutta. Täsmennys: 1900-luvun kartanoelämä.
Rakennustaiteelliset arvot:	Rakennuksella on rakennustaiteellista arvoa. Täsmennys: Edustaa 1900-luvun alkupuolen rakentamisihanteita: suhteellisen syvä runko, vaalea väri, klassistinen aihe ulkoverhouksessa, tiilikatto.
Rakennuksen asema kiinteistössä:	Rakennus on osa kiinteistön rakennusten kokonaisuutta.
Arvotustaso:	Paikallisesti arvokas.
Luokitustunnus:	R2 = Inventoitu kohde on kulttuurihistoriallisesti merkittävä.
Arvottamispäivämäärä:	1.10.2018
Arvottajan nimi:	Amanda Eskola, Vantaan kaupunginmuseo.

Arvottaminen perustuu Vantaan kaupunginmuseon vuonna 2018 laatimaan Vantaan vanhojen rakennusten inventointiin. Lähde: Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

Seuraavan sivun kuva:
Kalustovajan pohjoisjulkisivu marraskuussa 2020.

Kalustovajan itäpääty.

Länsipääty.

Pitkällä eteläsivulla on vain yksi pieni ikkuna. Edustalta on mahdollisesti 1960-luvun muutosten yhteydessä purettu eläinsuoja, josta on ollut yhteys sokkelissa näkyvien levyjen kohdalta sisätiloihin. Tiilikatteen länsipääty on puhdistettu, muu osa erottuu tummana.

Pohjoissivulla on vinopaneloidut pariovet ja lautapilastereita.

Ensimmäisen kerroksen varasto. Kuva on otettu kohti itäpäätyä.

Länsipäädyn varasto.

Itäpäädyn varasto kuvattuna kohti pohjoissivua. Varastossa on maalattia ja sen taso on kerroksen muita tiloja alempana. Sokkelissa on luonnonkiven lisäksi myös harkkomuurausta ja betonia. Sokkelin päällä on kahden vaakahirren kehikko.

Itäpäädyssä on pieni välikerros, joka on vesikattoon asti avointa tilaa. Vasemmalla on ullakolle johtava porras, takana näkyvät vanhat viljalaarit.

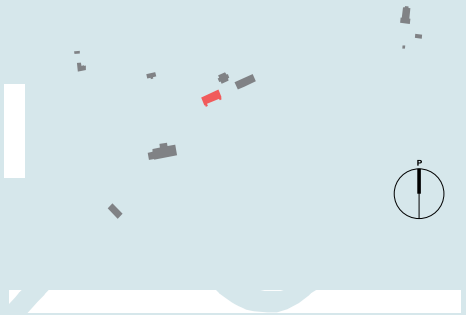

Ullakko on tuulettuva ja pohjoissivulla on laudoituksien välissä raot. Kuva on otettu kohti länsipäätyä.

Ullakko kuvattuna kohti itäpäätyä.

Talli (5)

Rakennuksen nimet	Talli, tallirakennus, autotalli, autosuoja, talousrakernnus.
Rakennuttaja	Ei tiedossa. Michaël Gripenberg tai Gustaf Woldemar Wrede af Elimä.
Suunnittelijat	Ei tiedossa.
Rakennusvuosi	Mahdollisesti vuonna 1951, voi olla myös 1940-luvulta.
Suojelustatus	Ei ole suojeltu.
Osoite	Solbackantie 8, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	7
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	92-416-4-458-7
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	100431810T
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300675
Kerroslukumäärä	1, lisäksi pieni kellari, jossa on lämmönjakohuone.
Laajuustiedot	Bruttoala 280,8 m^2, kerrosala 259,0 m^2, tilavuus 807 m^3 (KOKI-raportti, Sk).
Keskeiset piirteet	Betonipilarirunko ja massiivinen betonilaatta välipohjana. Julkisivut rapattu ja maalattu. Harjakatto, jossa tiilikate.
Talotekniikka	Sähkö, vesi ja koneellinen ilmanvaihto.
Tärkeimmät muutosvaiheet	1963 länsipäätyyn tehtiin henkilökunnan sauna ja pesutupa, 2003–2004 kunnostus.
Käyttöhistoria	Talousrakennus, jossa on alun perin ollut myös eläimiä. Nykyisin autotalli sekä varasto- ja työtiloja.

Pohdintaa paikalla sijainneista aiemmista rakennuksista ja nykyisen rakennuksen ajoituksesta

Tallin uudisrakentamisvaiheen piirustuksia ei ole löytynyt ja rakennuksen ajoitus ei ole varma. Ei ole myöskään löytynyt vanhoja valokuvia, jotka selventäisivät asiaa. Vanhin löytynyt ilmakuva on vuodelta 1954.

Vuoden 1834 palovakuutusasiakirjan liitepiirustuksesta käy ilmi, että nykyisen tallirakennuksen länsipäädyn paikkeilla on tällöin sijainnut pieni tallirakennus. Kyseessä oli malkakattoinen hirsirakennus, jolla oli neliön muotoinen pohja.

Vuosien 1870–1871 aikana laaditussa Senaatin kartaston kartassa vastaavalla paikalla on pohjaltaan suorakaiteen muotoinen, pitkä talousrakennus. Kyseessä voi olla vanhan rakennuksen laajennus mutta todennäköisemmin sen paikalle on tehty täysin uusi rakennus, joka on voinut olla navetta- tai vaunutallirakennus. Vuoden 1909 lohkomiskartassa ja vuoden 1933 pitäjäkartassa näkyy vastaavalla paikalla edelleen pohjaltaan suorakaiteen muotoinen rakennus.

1900-luvun alkupuolella kyseinen rakennus on joko purettu tai tuhoutunut tulipalossa, sillä nykyinen rakennus on rakennustapansa perusteella valmistunut aikaisintaan 1930-luvulla, mutta mahdollisesti niinkin myöhään kuin vuonna 1951, joka on Königstedtin rakennusten 1980-luvun suojeluasiakirjan liitteenä olevassa Rakennushallituksen rakennusluettelossa mainittu valmistumisvuosi. Sama vuosi mainitaan myös Senaatti-kiinteistöjen nykyisessä KOKI-raportissa.[213]

Vuonna 1961 julkaistussa *Kuva-Postissa* on kirjoitettu tallirakennuksesta näin: ”*Avara autosuojakin on valmiina. Se on tehty kartanon vanhasta navetasta; nykyisin Königstedtin ainoat kotieläimet ovat mehiläiset.*”[214] Tällä voidaan tarkoittaa, että 1800-luvun navetan paikalle rakennettiin autosuoja tai sitä, että 1900-luvun alkupuolella tälle paikalle rakennettiin talli tai navetta, jossa pidettiin vaunujen tai autojen lisäksi myös eläimiä ja joka sittemmin muutettiin pelkästään autosuojaksi. Joka tapauksessa nykyisen tallirakennuksen ainoita mahdollisia 1800-luvun rakennusosia ovat teräsbetonisen välipohjan päällä ullakolla olevat, kirveellä veistetyt hirret ja rakennuksen betoniperustusten sisäpuolella käytetyt ja rakennuksen länsipuolella nurmialuetta pengertävät graniittilohkareet, jotka voivat olla peräisin paikalla sijainneesta vanhasta rakennuksesta.

Vantaan kaupunginmuseon rakennustutkija Amanda Eskola on inventoinut rakennuksen ulkopuolelta 1.10.2018. Hän kirjoittaa tallirakennuksesta näin: ”*Gripenbergien aikaan toisessa päädyssä on ollut myös leivintupa. Samoin kuin kartanon orangeria, myös talli säilyy kartoissa suunnilleen samalla kohtaa ja suunnilleen samankokoisena kautta aikojen. Vuoden 1909 kartassa näkyvät talli ja tilanhoitajan talo nykyisillä sijoillaan, vain kalustovaja puuttuu. Sen toteaminen, onko nykyisessä autotallissa mahdollisesti vanhempia, Hisingerin aikaisesta tallirakennuksesta periytyviä osia, vaatisi kuitenkin tarkemman tutkimuksen. Rakennus on 1920–1930-luvun aikaisessa asussa. Julkisivuissa on roiskerappaus ja sileät nurkkapilasterit. 1930-luvulla käytettiin vähempiarvoisissa tiloissa (saunat, kellarit, pesutuvat) 4-ruutuisia ikkunoita. Kaikki päälle päin näkyvät piirteet rakennuksen ulkonäössä viittaavat 1900-luvun alkupuoleen tai puoliväliin.*”[215] Mikäli rakennus on Gripenbergien rakennuttama, olisi se pystytetty aikavälillä 1915–1950, jolloin he olivat kartanon omistajia. Sisätiloja tutkimalla käy kuitenkin ilmi, että koska rakennuksessa on betonipilarirunko ja massiivinen betonivälipohja, voi rakennus olla aikaisintaan 1940-luvun loppupuolelta tai vuodelta 1951.

213 KOKI on lyhenne Komartek-kiinteistötietojärjestelmästä. Senaatti-kiinteistöt käyttää sitä kiinteistön koko elinkaaren hallitsemiseen.

214 *Kuva-Posti* 15.6.1961, 11.

215 Vantaan kaupunginmuseon Kirsti-kulttuuriympäristötietokannan raportti 26.10.2020, Königstedtin kartanon rakennukset, https://kirsti.vantaa.fi/jspReport.do?style=html, VKM.

Ote vuoden 1834 palovakuutuksen piirustuksesta, jossa vasemmalla on päärakennus (1) ja oikealla ylhäällä pohjaltaan neliön muotoinen tallirakennus, joka on ollut mahdollisesti Hisingerin rakennuttama. Kuva (osa): KA.

Ote vuosina 1870–1871 laaditusta venäläisestä topografiakartasta. Tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) vieressä oli yksi itä-länsisuuntainen ja kaksi pohjois-eteläsuuntaista talousrakennusta. Kartta (osa): KA.

Ote vuoden 1933 pitäjänkartasta. Punainen rakennus on tilanhoitajan asuinrakennus. Sen eteläpuolella on ollut kaksi samansuuntaista talousrakennusta. Kartta (osa): VKP.

Uudisrakennusvaihe

1940-luvulla tai vuoteen 1951 mennessä rakennettiin tilanhoitajan asuinrakennuksen pihan eteläreunaan, kalustovajan länsipuolelle, entisen navetan paikalle tallirakennus. Rakennuksessa oli alun perin mahdollisesti varastojen lisäksi auto- tai vaunutalli, leivintupa, kuivakäymälä ja eläinsuoja. Itä-länsisuuntainen rakennus sijoitettiin entisen navettarakennuksen paikalle, etelään laskevaan rinteeseen ja siihen tehtiin yksi kerros ja käyttämätön ullakko. Pohjaltaan suorakaiteen muotoisen rakennuksen eteläseinustalle tehtiin kaksi pientä pihavarastoa. Itäpäädyssä on pieni kellaritila, jossa on lämmönjakohuone.

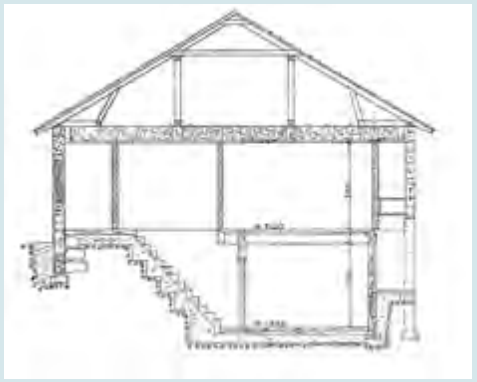
Rakennukseen tehtiin paikalla valettu teräsbetonilaattaperustus ja raudoitettu betonipilarirunko. Rapatut ja maalatut ulkoseinät eivät ole kantavia. Pilareita on 4 x 7. Välipohja valettiin betonista ja massiivilaatan alapinnassa näkyvät lautamuottien jäljet. Välipohjan päällä on pitkittäisessä suunnassa veistopintaisia hirsiä, jotka voivat olla kierrätysosia eli peräisin vaikka aiemmin paikalla sijainneesta navetasta. Sen sijaan kattotuolit on tehty sahatavarasta, eli ne eivät ole peräisin 1800-luvulta.

Kellarin 1960-luvun pohjapiirustuksesta käy ilmi, että betonista perusmuuria vasten on sisäpuolella luonnonkiviä. Myös nämä voivat olla uudelleen käytettyjä, paikalla sijainneen rakennuksen osia.

Muutosvaiheet

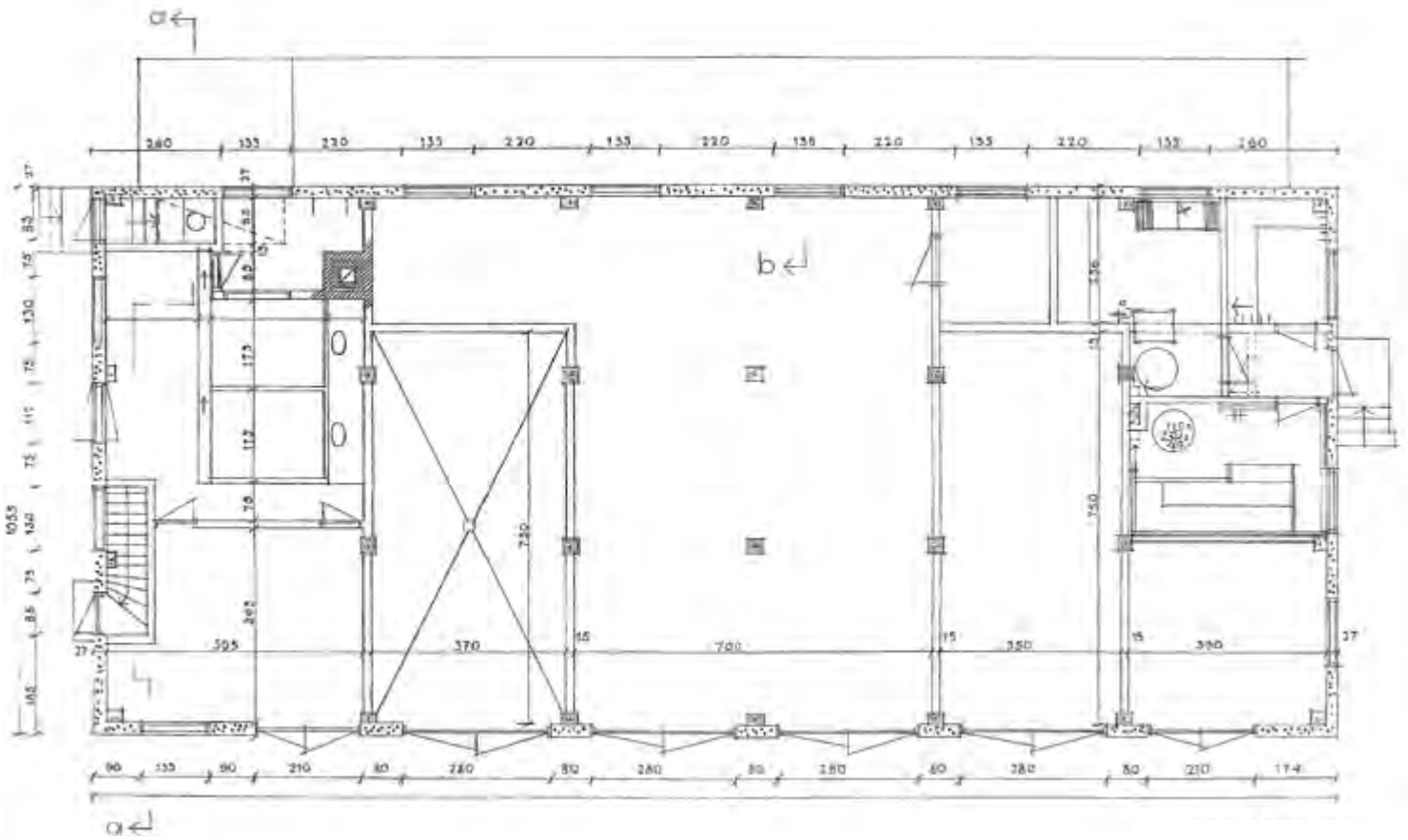
Tallin vanhimmat löytyneet piirustukset on tehty todennäköisesti vuonna 1962 tai 1963, kun Rakennushallitus teki muutostöitä Königstedtissä. Työt valmistuivat vuonna 1963. Tallin länsipäätyyn tehtiin henkilökunnan sauna ja pesutupa arkkitehti Sirkka Tarumaan laatimien piirustusten mukaan. Keskimmäisiä tiloja käytettiin autotalleina ja itäpäätyä varasto- ja muina tiloina. Pohjapiirustuksesta käy ilmi, että tallirakennuksen itäpäädyssä oli kaksi mahdollisesti hevosen pilttuuta kuivakäymälän vieressä. Valtion omistuksen aikana ei eläimiä enää ollut.

Vuosien 2003–2004 aikana tehdyt muutostyöt suunnitteli Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski. Länsipäädyn henkilökunnan tilojen tilajakoa muutettiin ja sisustus uusittiin. Autotalli- ja jätehuonetiloja kunnostettiin. Julkisivut rapattiin ja maalattiin, kaikki ovet ja osa ikkunoista uusittiin. Tiilikate ja toinen piipuista uusittiin.

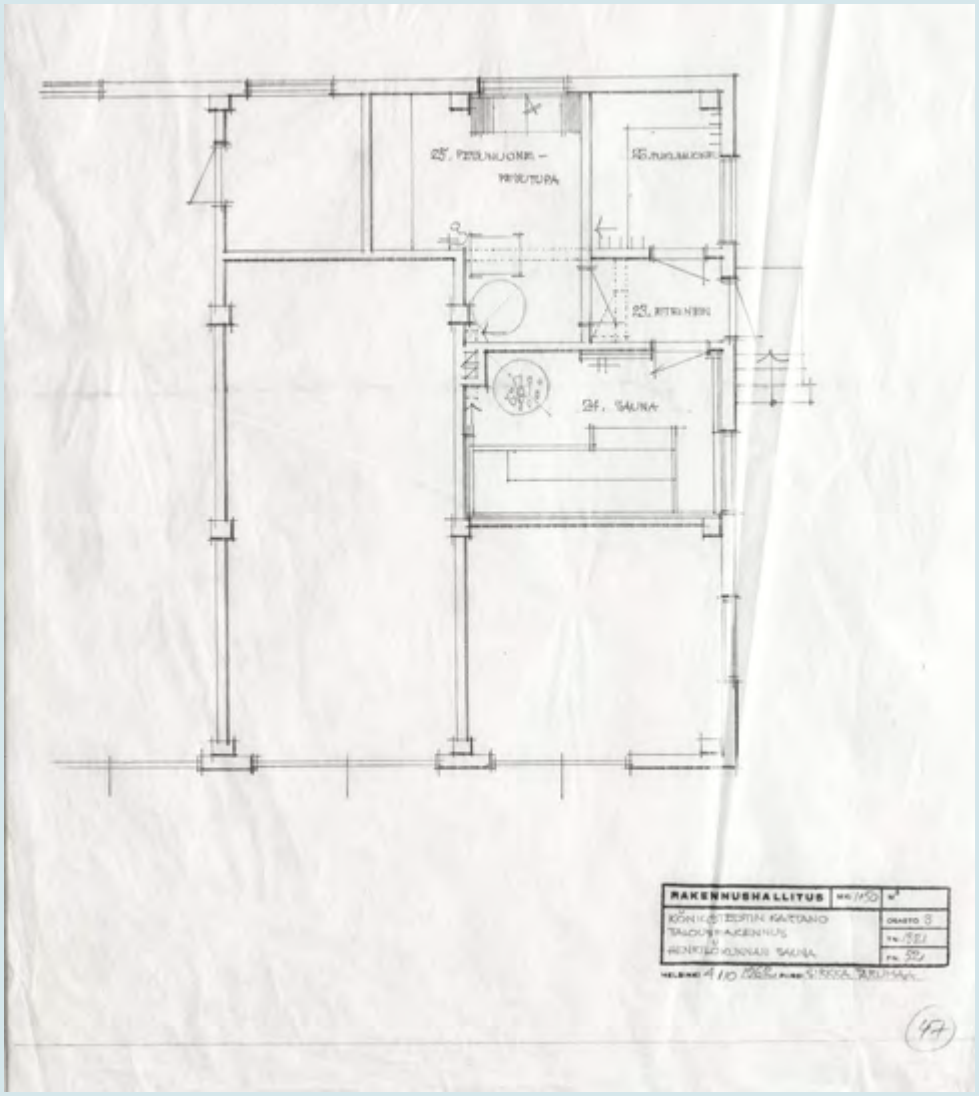
Autotallirakennuksen leikkaus ja julkisivut itään, länteen ja pohjoiseen. Piirustuksia ei ole päivätty. Kyseessä ovat oletettavasti vuoden 1962 muutosvaiheen piirustukset / Sk.

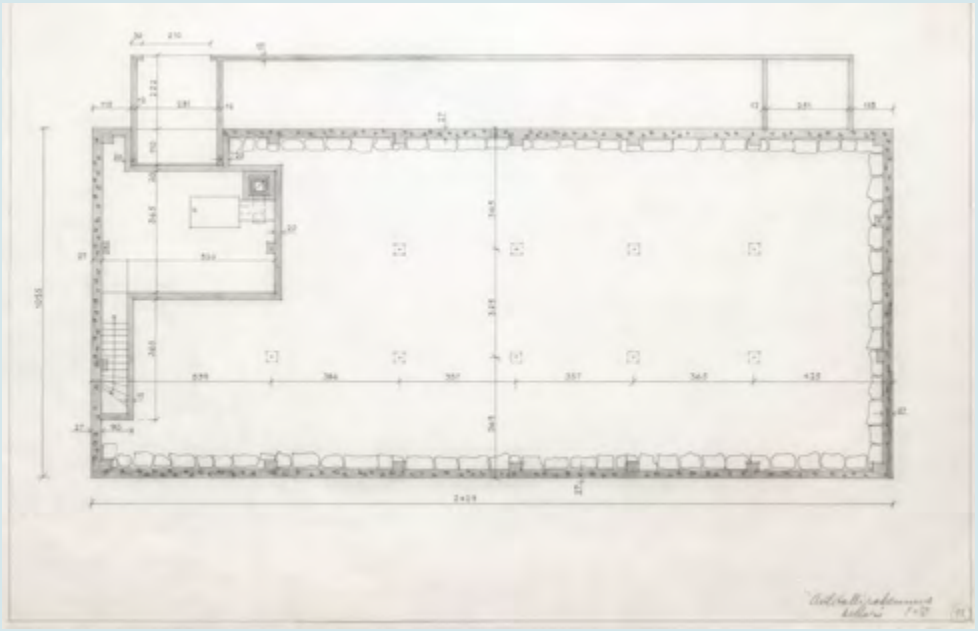
Ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus mahdollisesti vuodelta 1962. Itäpäätyyn suunniteltiin henkilökunnan saunatilat ja pesutupa. Rakennuksessa on seitsemän neljän betonipilarin sarjaa. Piirustus: Sk.

Vuonna 1961 julkaistiin *Kuva-Posti* -lehdessä artikkeli Königstedtin kartanosta. Tallirakennusta kuvailtiin näin: ”Kuten kuvasta näkyy, on autotallissa tilaa monelle Zimille ja Cadillacille.” Kuva: *Kuva-Posti* 1961, 11.

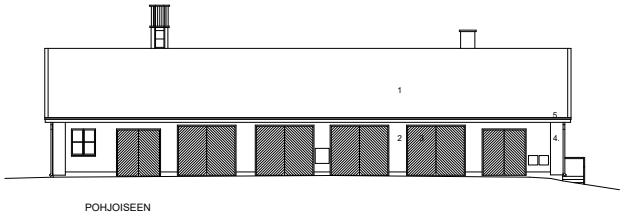
Talousrakennuksen itäpäätyyn rakennettiin vuonna 1963 henkilökunnan sauna ja pesutupa. Piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa 4.10.1962, Rakennushallitus / KA.

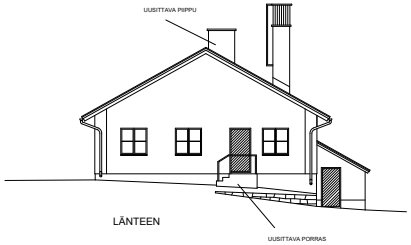

Kellarikerroksen pohjapiirustuksesta käy ilmi, että betonista perusmuuria vasten on käytetty luonnonkiviä. Nämä voivat hyvin olla peräisin paikalla aiemmin sijainneesta navettarakennuksesta. Piirustus: mahdollisesti vuodelta 1962 / KA.

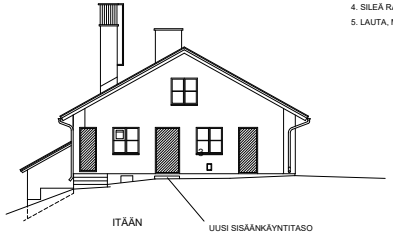

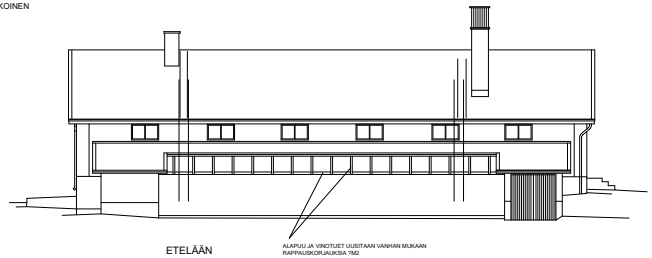
Länsipääty kuvattuna lokakuussa 1983. Kuva (osa): Antti Kaislarinta / VKM.

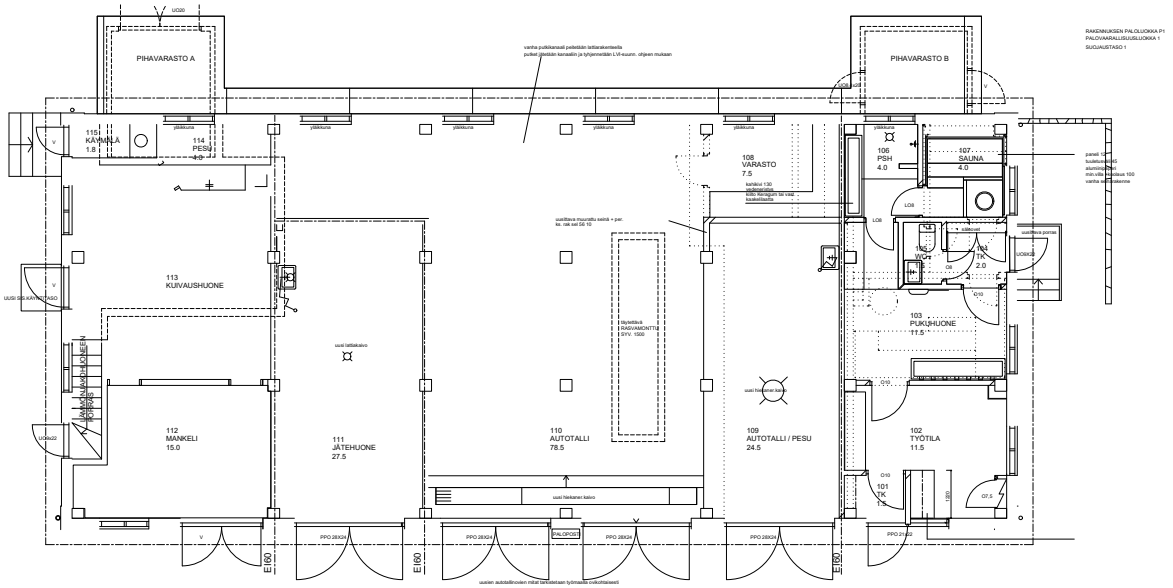

1. TIILIKATE, PUNAINEN
2. ROISKERAPPAUS, MAALATTU, V.HARMAA
3. PUU, MAALATTU, T.VIHREÄ
4. SILEÄ RAPPAUS, MAALATTU, VALKOINEN
5. LAUTA, MAALATTU, VALKOINEN

Tallirakennus kunnostettiin vuosien 2003 ja 2004 aikana. Ylimpänä ovat julkisivut pohjoiseen, länteen, itään ja etelään 15.9.2003 ja alla pohjapiirustus 15.6.2004. Piirustukset: Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski / Sk.

Nykytila

Königstedtin talli on säilyttänyt alkuperäisen, 1900-luvun puolivälin hahmonsa. Se on kunnostettu vuosien 2003–2004 aikana. Julkisivuissa on vaaleanharmaaksi maalattu roiskerappaus, nurkissa on sileä rappaus. Sokkeli on harmaaksi maalattua betonia. Pääjulkisivu suuntautuu tilanhoitajan asuinrakennukselle (3) päin eli pohjoiseen. Tällä sivulla on kuusi pariovea. Muiden julkisivujen ovet ovat yksilehtisiä. Eteläsivun ovea lukuun ottamatta ovissa on vinopanelointi.

Pohjoissivun ja päätyjen ikkunat ovat neliruutuisia, eteläsivulla on kaksiruutuisia vaakasuuntaisia ikkunoita. Osa ikkunoista on kunnostettuja, osa uusia.

Tallissa on harjakatto. Tiilikate, räystäskourut, syöksytorvet ja terästikkaat on uusittu vuonna 2004. Katolla on kaksi piippua.

Länsipäädyssä on henkilökunnan työtiloja ja sauna. Länsisivun sisäänkäynnin edessä on vanha betoniporras. Portaan viereistä maata on pengerretty graniittiharkoilla, jotka voivat olla peräisin paikalla sijainneesta 1800-luvun navetasta. Itäpäädyssä on varastotiloja ja käytöstä poistettu kuivakäymälä, jonka edustalla on vanha betoniporras. Eteläsivulla on kaksi varastouloketta ja vinotuettu pieni katos, joka on saattanut liittyä puutarhakasvien kasvattamiseen.

Tallirakennuksen nykyinen tilajako ja sisustus ovat vuodelta 2004. Länsipäädyn henkilökunnan työ-, pukuhuone- ja saunatiloissa on pinnoitetut lattiat, muutoin tallirakennuksen lattiat ovat betonipintaisia. Rakennuksen keskellä on suuri autotalli, jonka eteläsivulla on yläikkunat. Toista pienempää autotallia käytetään myös pesutilana. Tiloissa säilytetään lähinnä puutarhan ja teiden kunnossapidon ajoneuvoja ja välineistöä. Tallien itäpuolella on jätehuone.

Rakennuksessa on koneellinen ilmanvaihto ja uudet loisteputkivalaisimet. Tilojen kattona on massiivinen betonilaatta, jonka pinnassa näkyy valumuottilautojen kuviointi.

Itäpäädyssä on kaksi varastoa, joita on aiemmin käytetty tekstiilien mankelointiin ja kuivaamiseen, sekä betoniporras, joka vie kellarin lämmönjakohuoneeseen. Rakennuksen kakkoisnurkassa on käytöstä poistettu kuivakäymälä.

Ullakolle pääsee koilliskulman varastotilan kattoluukusta laskettavien tikkaiden kautta. Ullakko ei ole käyttötilaa. Päätyseinissä on käytetty säästöbetonia. Kattotuolit on tehty sahatusta materiaalista, mutta välipohjan päällä on veistopintaisia hirsiä, jotka saattavat olla kierrätysosia. Betonilaatan päällä on karkeaa hiekkaa ja sahanpurua sekä ilmanvaihtokanavistoa.

RAKENNUKSEN KULTTUURIHISTORIALLISEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI VANTAAN KAUPUNGINMUSEON MUKAAN

Tyypillisyysarvot:	Rakennus on historiallisesti tyypillinen alueelleen. Täsmennys: Kartanoiden 1900-luvun talousrakennukset.
Alkuperäisyysarvot:	Rakennuksella on alkuperäisyysarvoa. Täsmennys: Alkuperäinen rakentamistapa ja materiaali.
Historiallinen todistusvoimaisuus:	Rakennuksessa on historiallista todistusvoimaisuutta. Täsmennys: 1900-luvun kartanoelämä.
Ympäristöarvot:	Rakennuksella on suuri ympäristöarvo. Täsmennys: Sijaitsee päärakennuksen lähettyvillä, kartanon puistossa.
Rakennuksen asema kiinteistössä:	Rakennus on tärkeä osa kiinteistön rakennusten kokonaisuutta.
Arvotustaso:	Paikallisesti arvokas.
Luokitustunnus:	R2 = Inventoitu kohde on kulttuurihistoriallisesti merkittävä.
Arvottamispäivämäärä:	1.10.2018
Arvottajan nimi:	Amanda Eskola, Vantaan kaupunginmuseo.

Arvottaminen perustuu Vantaan kaupunginmuseon vuonna 2018 laatimaan Vantaan vanhojen rakennusten inventointiin. Lähde: Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

Seuraavan sivun kuva:
Tallin länsipäädyn vieressä on maassa vanhoja graniittiharkkoja, jotka voivat olla peräisin paikalla sijainneesta 1800-luvun navetasta.

Tallin nurkissa on sileä rappaus, muutoin julkisivuissa on roiskerappaus. Pohjoissivulla on kuusi vinopaneloitua pariovea.

Itäpäädyn vasemmanpuoleinen sisäänkäynti johtaa kuivakäymälään, kaksi muuta varastotiloihin.

Autotalli, jossa voidaan myös pestä laitteistoa.

Autotalli- ja varastotila. Rakennuksessa on betoniset pilarit ja välipohjana massiivinen betonilaatta.

Jätehuone.

Käytöstä poistettu kuivakäymälä.

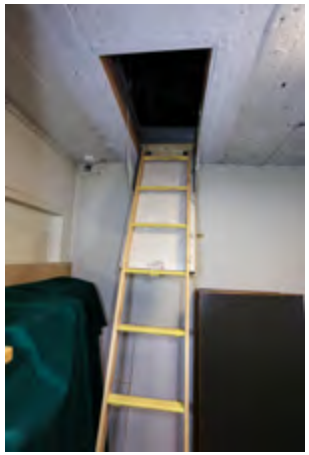
Henkilökunnan sauna on uusittu vuonna 2004.

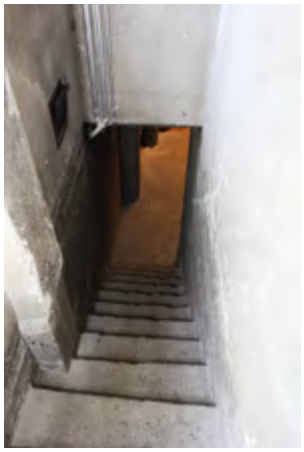
Ullakon päädyssä on käytetty säästöbetonia. Kattotuolit ovat sahatavaraa, mutta välipohjan päällä on veistopintaisia hirsiä.

Henkilökunnan työtila rakennuksen länsipäädyssä.

Ullakolle johtava tikas rakennuksen itäpäässä.

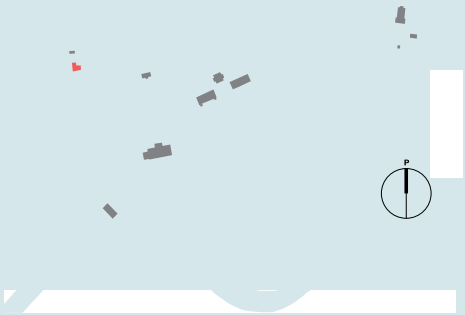

Betoninen kellariporras.

Kellarin lämmönjakohuone.

Puutarhurin asuinrakennus (6)

Rakennuksen nimet	Puutarhurin asuinrakennus, puutarhurin asunto, puutarhurin mökki, *trädgårdsmästarens bostad*
Rakennuttaja	Mahdollisesti kunnallisneuvos August Fredrik Robert Ullner
Suunnittelijat	Ei tiedossa.
Rakennusvuosi	Noin 1865 (vanhin osa).
Suojelustatus	Ei suojeltu.
Osoite	Solbackantie 8, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	2
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	92-416-4-458-2
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	100431805M
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300672
Kerroslukumäärä	1
Laajuustiedot	Bruttoala ja kerrosala 93 m^2, tilavuus 320 m^3 (KOKI-raportti, Sk).
Keskeiset piirteet	Luonnonkiviperustus ja -sokkeli, rossipohja, laajennuksessa (1953) betonisokkeli, vaakahirsiseinät paitsi aikavälillä 1909–1922 tehdyssä laajennuksessa rankarakenne ja laudoitus, julkisivuissa rimalaudoitus. Harjakatto, jolla kolmiorimahuopakate.
Talotekniikka	Vesijohto, viemäröinti, sähköt ja kaasu on purettu vuonna 2020.
Tärkeimmät muutosvaiheet	Aikavälillä 1909–1922 laajennus, 1953 laajennus ja muutos, 1962 muutos, 1975 ammeen tilalle suihkukoppi, 2020 sisätilojen purkutöitä.
Käyttöhistoria	Alun perin kartanon puutarhurin asuinrakennus, viimeinen asukas muuttanut pois vuonna 2001.

Uudisrakennusvaihe

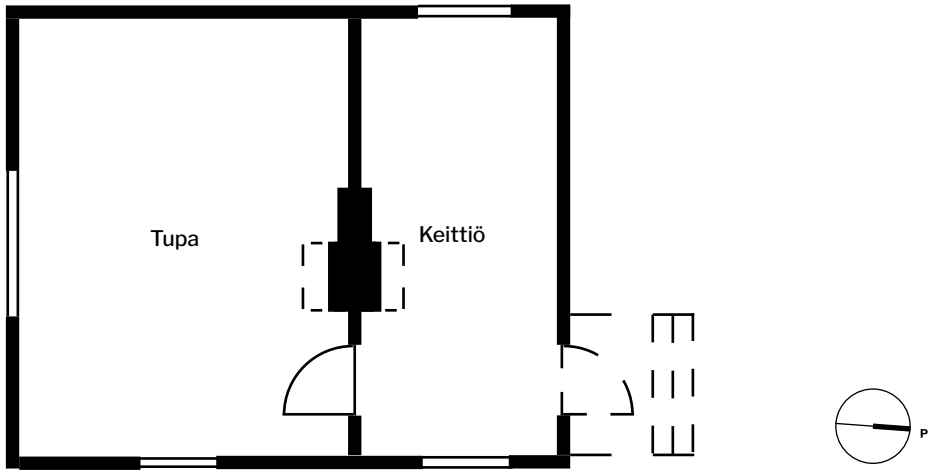
Kartanon omistaja kunnallisneuvos Robert Ullner rakennutti vuonna 1865 pienen yksikerroksisen asuinrakennuksen tilalleen, päärakennuksesta luoteeseen. Piirustuksia ei ole säilynyt eikä suunnittelija ole tiedossa. Vuosiluku mainitaan muun muassa 1980-luvun inventointiraportissa sekä Uudenmaan piirirakennustoimiston korjaushuoltoluettelossa, mutta tiedon alkuperästä ei ole tietoa. Rakennus näkyy esimerkiksi vuosien 1870–1871 Senaatin kartaston karttalehdessä. Samassa kartassa rakennuksen eteläpuolelle on merkitty suurin piirtein samankokoinen talousrakennus. Talon pohjoispuolella on ollut suuri kivinavetta.

Talo oli pohjaltaan alun perin pieni, suorakaiteen muotoinen ja pohjois-eteläsuuntainen tuparakennus. Seinät salvottiin hirsistä ja tilkittiin. Talossa oli tuvan lisäksi kapea keittiö, jonka kautta myös kuljettiin sisään eli se on toiminut myös porstuana. Ulko-oven paikka ei ole tiedossa. Seinärakennetutkimuksen perusteella on mahdollista, että alkuperäinen sisäänkäynti sijaitsi pohjoispäädyssä, nykyisen sisäoven paikalla ja sen yhteydessä on voinut olla pieni avo- tai umpikuisti. Itäsivun hirsiseinärakenteista ei ole löydettävissä entisen oven paikkaa vaan ainoastaan kahden vanhan ikkunan paikat.

Molemmissa huoneissa oli omat tulisijansa, mikä käy ilmi säilyneiden laipiolautojen pinnoista. Tuvassa on ollut uuni ja keittiössä mahdollisesti liesi. Tulisijoilla on ollut yhteinen tiilestä muurattu savupiippu. Juoksevaa vettä ei ollut. Talon väki on käyttänyt ulkokäymälää.

Huoneissa oli lautalattiat ja maalatut lautakatot. Seinillä on saattanut olla jo alun perin tapetteja tai niitä on lisätty myöhemmin. Ulkoseinät ovat voineet olla alun perin verhoamattomat. Muilla paitsi pohjoissivulla on ollut ikkunoita, mutta alkuperäiset ikkunat ovat voineet puitejaoltaan ja kooltaan poiketa nykyisistä. Ikkunat ovat olleet ilmeisesti jo alun perin kaksinkertaiset, kuten päärakennuksessakin.

Pääosa vanhimman osan rakenteista on säilynyt tähän päivään ja niistä voi tehdä havaintoja. Alkuperäiset tulisijat, sisäänkäynti, sisäovet ja asuinkerroksen ikkunat eivät ole säilyneet. Alapohjarakenteena on tuulettuva rossipohja ja luonnonkiviperustus. Sokkelin punagraniittikivet tuettiin kiiloin ilman laastia eli kylmämuurattiin. Länsisivulle tehtiin aukko, jota kautta pääsee ryömintätilaan. Taloon tehtiin harjakatto. Vesikattoon tehtiin kirveellä veistetyt konttikattotuolit. Ullakon eteläpäätyyn tehtiin koristeellinen, tyyliltään uusgotiikkaa edustava yksinkertainen ikkuna, jonka yläosassa on neljä vinoneliötä. Oletettavasti pohjoispäädyssä on ollut vain luukku, jota kautta on päästy ullakkotilaan. Päätyjen yläosat tehtiin pystylaudoista. Alkuperäinen katemateriaali ei ole tiedossa. Talossa on voinut olla joko lauta- tai pärekatto.

Kaaviomainen piirustus uudisrakennusvaiheen pohjasta eli alkuperäistilanteesta noin vuonna 1865. Epävarmat rakennusosat on piirretty katkoviivoilla. Ikkunat ovat voineet olla toisen kokoisia. Sisäänkäynnin edustalla on saattanut olla avo- tai umpikuisti sekä ulkoporras.

Puutarhurin asuinrakennus on ympyröity vuosien 1870–1871 Senaatin karttaan. Sen ympärillä oli useampia rakennuksia. Kartta (osa): KA.

Puutarhurin asuinrakennus rengastettuna vuoden 1909 lohkomiskarttaan. Piirustuksen perusteella rakennus oli tällöin vielä alkuperäisen kokoinen. Kartta (osa): KA.

Myöhemmät vaiheet

Laajennus pohjoiseen aikavälillä 1909–1922

Taloa laajennettiin 1900-luvun alkupuolella rakentamalla pohjoispäätyyn tuvan kanssa samankokoinen kamari. Näin rakennus saatiin itäjulkisivultaan symmetriseksi. Oli tyypillistä varautua jatkamaan rakentamista tuparakennuksen päätyyn. Tämä alkuperäinen ja ensimmäisen laajentamisen kaava on mitä tavanomaisin talonpoikainen tapa rakentaa hirsirakenteista asuintaloa erissä.

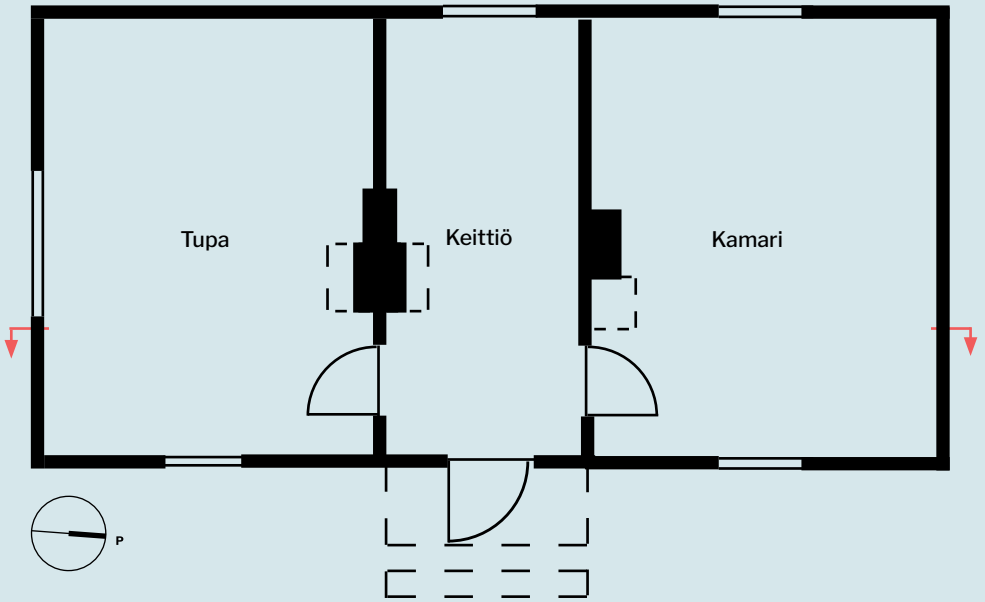
Mikäli puutarhurin asuinrakennuksen ulko-ovi sijaitsi alun perin pohjoissivulla, jouduttiin se nyt purkamaan ja paikalle asennettiin sisäovi. Uusi sisäänkäynti rakennettiin vanhimman osan kapean huoneen itäsivulle, entisen ikkunan paikalle.

Laajennusvaiheen tarkasta ajoituksesta ei ole varmuutta. Rakennus on esitetty vielä vuoden 1909 tarkkaan piirretyssä kartassa edelleen pohjaltaan lähes neliömäisenä, eli laajennusta tuskin oli vielä tässä vaiheessa tehty. Toisaalta talon pohjoispuolisen puutarhurin vajan kerrotaan olevan vuodelta 1922 ja on mahdollista, että samalla, kun vaja rakennettiin, on laajennettu myös puutarhurin asuinrakennusta. Vajaan tehtiin kuivakäymälöiden lisäksi varasto ja halkoliiteri, jotka palvelivat puutarhurin talon väkeä. Sekä puutarhurin asuinrakennuksen laajennuksen että vajan rakennuttajana on mitä todennäköisemmin ollut Majuri Frans Michaël Gripenberg, joka omisti kartanon vuodesta 1915 alkaen.

Laajennusosa tehtiin sahatavarasta ja rankarakenteisena. Seinät laudoitettiin sisäpuolelta vaakalaudoituksella ja ulkopuolelta pystylaudoituksella. Eristeenä käytettiin sahanpurua. On mahdollista, että koko rakennus verhoiltiin tervapaperilla ja pystyrimalaudoituksella ja maalattiin vasta tässä laajennusvaiheessa.

Laajennusosaan tehtiin tuulettuva alapohja ja nurkkakivet. Koska talo sijaitsee etelään laskevassa rinteessä, ulottui pohjoissivun lautaverhoilu lähelle maanpintaa.

Vanhimman osan kapean huoneen pohjoisseinästä purettiin pätkä hirsiseinää pois ja paikalle tehtiin tiilestä palomuuri, sillä laajennusosan kamariin tehtiin uuni. Taloon muurattiin toinen savupiippu. Ullakkoa jatkettiin pohjoiseen päin konttikattotuoleilla, mutta kirveellä veistämisen sijaan rakennusosat sahattiin. Yläpohjassa käytettiin tervapaperia. Pidennetty harjakatto saatettiin kattaa tässä vaiheessa huovalla.

Kaaviomainen piirustus ensimmäisen laajennusvaiheen pohjasta. Epävarmat rakennusosat on piirretty katkoviivoilla. Kun pohjoispäätyyn rakennettiin lautarakenteinen kamari aikavälillä 1909–1922, muutettiin entinen ulko-ovi sisäoveksi ja itäsivun entisen ikkunan paikalle tehtiin uusi sisäänkäynti. Punaiset nuolet osoittavat alla olevan fotogrammetrisen seinäprojektion kohdan.

Ote seinäprojektiosta puutarhurin talon vanhimman osan ja 1900-luvun alkupuolen laajennusosan kohdalta kohti itää. Vuonna 1865 rakennetun keittiön seinärakenteista näkyy, että paikalla on alun perin sijainnut ikkuna. Karmien kohdat on osoitettu kuvaan punaisilla nuolilla. 1900-luvun alkupuolella, kun taloa laajennettiin lautarakenteisella kamarilla pohjoiseen eli kuvassa vasemmalle päin, on sisäänkäynti siirretty silloisen keittiön ikkunan paikalle. Myöhemmin vuonna 1953, kun taloa laajennettiin keittiösiivellä itään päin, tuli tälle paikalle sisäovi ja ulko-ovi tehtiin laajennuksen itäsivulle. Kesällä 2020 aukkoa on laajennettu nykyiseen kokoonsa. Kuva: Jukka Alander, Tietoa Finland, syyskuu 2020 / Sk.

Laajennus itään vuonna 1953

Vuonna 1953, kun kartano oli Wreden perheen omistuksessa, tehtiin päärakennuksessa suuria muutoksia. Wredet uudistivat ja modernisoivat päärakennuksen sisätiloja, muuttivat tilajakoa, asensivat keskuslämmityksen, purkivat länsipäädystä kuistin ja rakensivat uuden, betonirakenteisen keittiösiiven, johon tuli moderni keittiölaitteisto. Tiedetään myös, että ainakin osa päärakennuksen ikkunoista uusittiin. Päärakennuksen muutoksista jäi yli vanhoja rakennusosia, joita saatettiin kierrättää puutarhurin asuinrakennukseen.

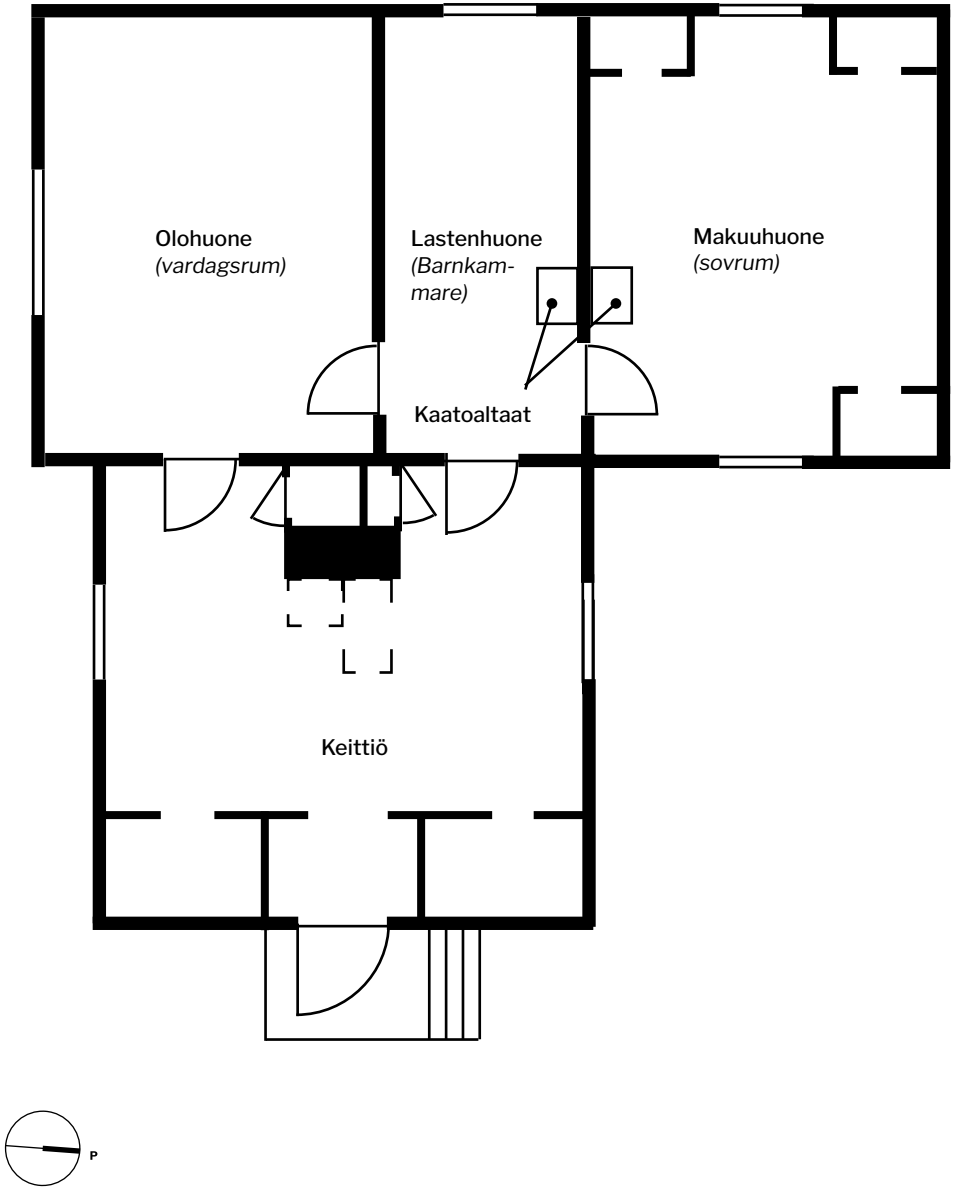
Samana vuonna Wredet tekivät suuria muutoksia myös puutarhurin asuinrakennuksessa. Taloa laajennettiin, siellä tehtiin tilamuutoksia ja asennettiin keskuslämmitys. Muutospiirustukset ovat H. Lindholmin laatimat ja ne on päivätty 12.1.1953. Tupaa on kutsuttu pohjapiirustuksessa olohuoneeksi (*vardagsrum*), sen viereistä kapeaa huonetta lastenhuoneeksi (*barnkammare*) ja 1900-luvun alkupuolen kamaria makuuhuoneeksi (*sovrum*).

Taloa laajennettiin itään päin rakentamalla uusi keittiösiipi. Vanha sisäänkäynti purettiin ja entisen ulko-oven paikalle tehtiin sisäovi. Talosta tuli pohjaltaan L-kirjaimen muotoinen. Keittiöön tuotiin Högfors-merkkinen puuhella, jonka kylkeen asennettiin lämpökattila. Uuteen tiilihormiin tehtiin betoniperustus. Ikkunoiden alapuolelle asennettiin lämpökattilaan yhdistetyt vesikiertopatterit. On mahdollista, että keittiön puuhella oli peräisin päärakennuksen vanhasta keittiöstä.

Laajennusosaan tehtiin tuulettuva rossipohja, mutta perustukset ja sokkeli valettiin betonista. Luukku ryömintätilaan sijoitettiin eteläsivulle. Puisen alapohjan täytemateriaalina käytettiin sahanpurua, kutterinlastua ja muuta. Seinissä käytettiin tällä kertaa kierrätyshirsiä. Onkin mahdollista, että osa hirsistä saatiin päärakennuksen puretuista rakenteista tai muista tilan rakennuksista. Näin ollen osa hirsien pintafragmenteista, kuten tapeteista, voi olla peräisin toisesta talosta. Osa laajennusosan ullakon kierrätyshirsistä on asennettu niin, että entinen ulkopinta on kääntynyt uudessa käytössä sisälle päin.

Yläpohjaan ja ulkoseiniin asennettiin tervapaperit. Laajennusosaan tehtiin harjakatto, jonka suunta on poikittainen vanhimpiin osiin nähden. Keittiösiiven harjakatto liitettiin vanhan katon itälappeeseen.

Keittiösiiven julkisivut verhoiltiin pystyrimalaudoituksella. Ei ole tietoa, uusittiinko samalla koko talon ulkoverhoilu. Vanhimman osan itäsivun ikkuna ja sisäänkäynti purettiin ja paikalle tehtiin sisäovet. Laajennusosan etelä- ja pohjoissivuille asennettiin kaksinkertaiset, kuusiruutuiset ikkunat. Samanlaiset asennettiin myös 1900-luvun alkupuolen laajennusosan länsi- ja itäsivuille sekä vanhimman osan kapean huoneen länsisivulle. Vanhimman osan ikkunoiden

Kaavio toisen laajennusvaiheen pohjasta vuodelta 1953, kun keittiösiipi rakennettiin. Epävarmat rakennusosat on piirretty katkoviivoilla.

asennuksesta näkyy, että ne eivät ole alkuperäisiä. Kuusiruutuisia ikkunoita oli yhteensä viisi. Lisäksi uuden keittiösiiven ullakolle laitettiin lunetti-ikkuna. Kuusiruutuiset ikkunat on saatettu kierrättää päärakennuksen toisen kerroksen frontispiiseistä ja lunetti-ikkuna päärakennuksen ullakolta, joko etelä- tai pohjoissivulta.

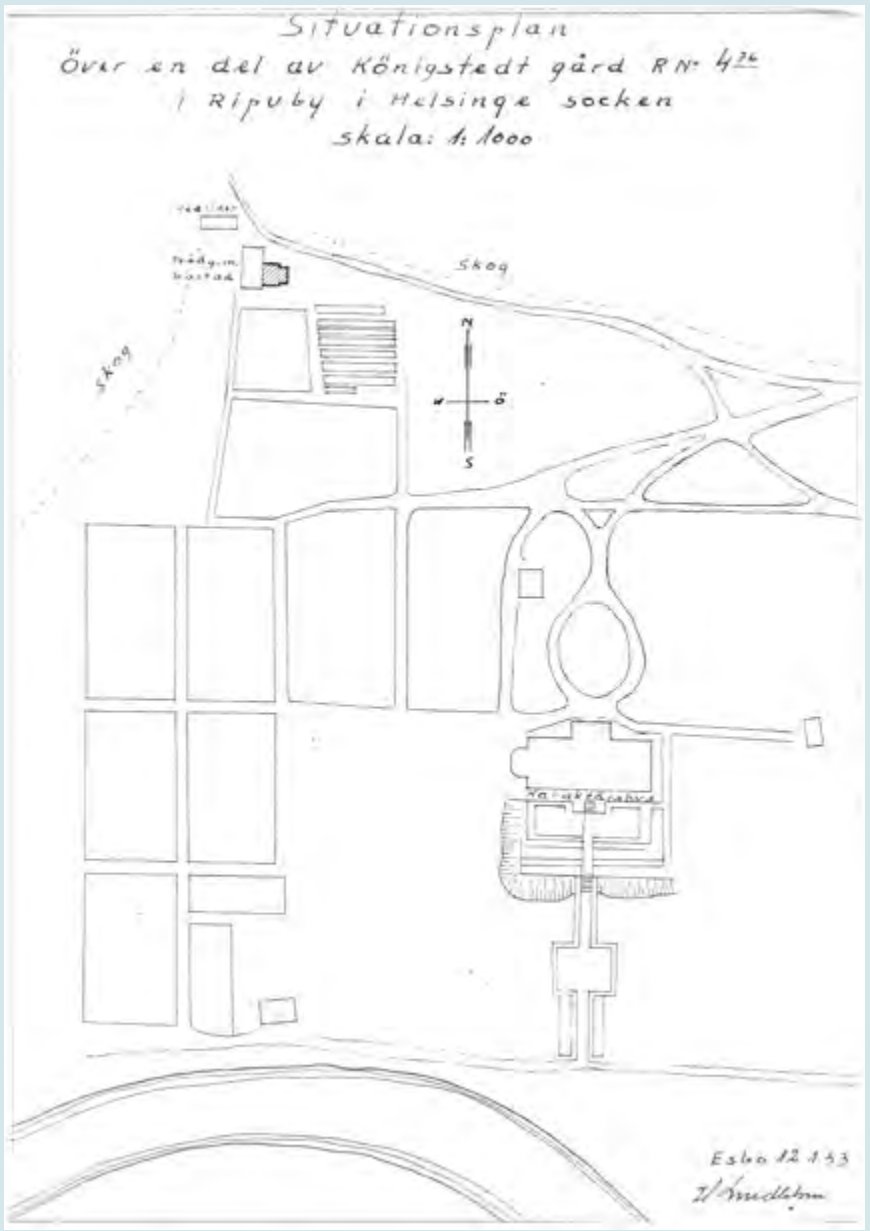
Laajennusta ei kaikilta osin toteutettu suunnitelmien mukaan ja piirustuksissa on myös virheellisiä mittasuhteita. Esimerkiksi lastenhuone on piirretty liian kapeaksi. Myöskin ullakon ikkuna on piirretty vääränmuotoisena. Keittiö toteutettiin suunnitelmaa suurempana ja se ulotettiin pidemmälle itään päin. Itäseinää vasten rakennettiin kiintokomerot ja niiden keskelle talon uusi sisäänkäynti, jonka edustalla oli ulkoporras eikä kuistia, kuten piirustuksissa.

Vanhimman osan kaksi tulipesää, 1900-luvun alkupuolen kamarin uuni ja palomuuri sekä kaksi savupiippua purettiin jo tässä vaiheessa, vaikka ne onkin merkitty 12.1.1953 päivättyyn piirustukseen. Ainakaan vastaavia rakenteita ei enää näy vuoden 1962 muutospiirustuksissa, vaikka muut purettavat rakenteet näkyvätkin. Savupiippuja ei myöskään näy vuoden 1954 ilmakuvassa. Wredet purkivat vuonna 1953 myös päärakennuksesta kaikki vanhat kakluunit.

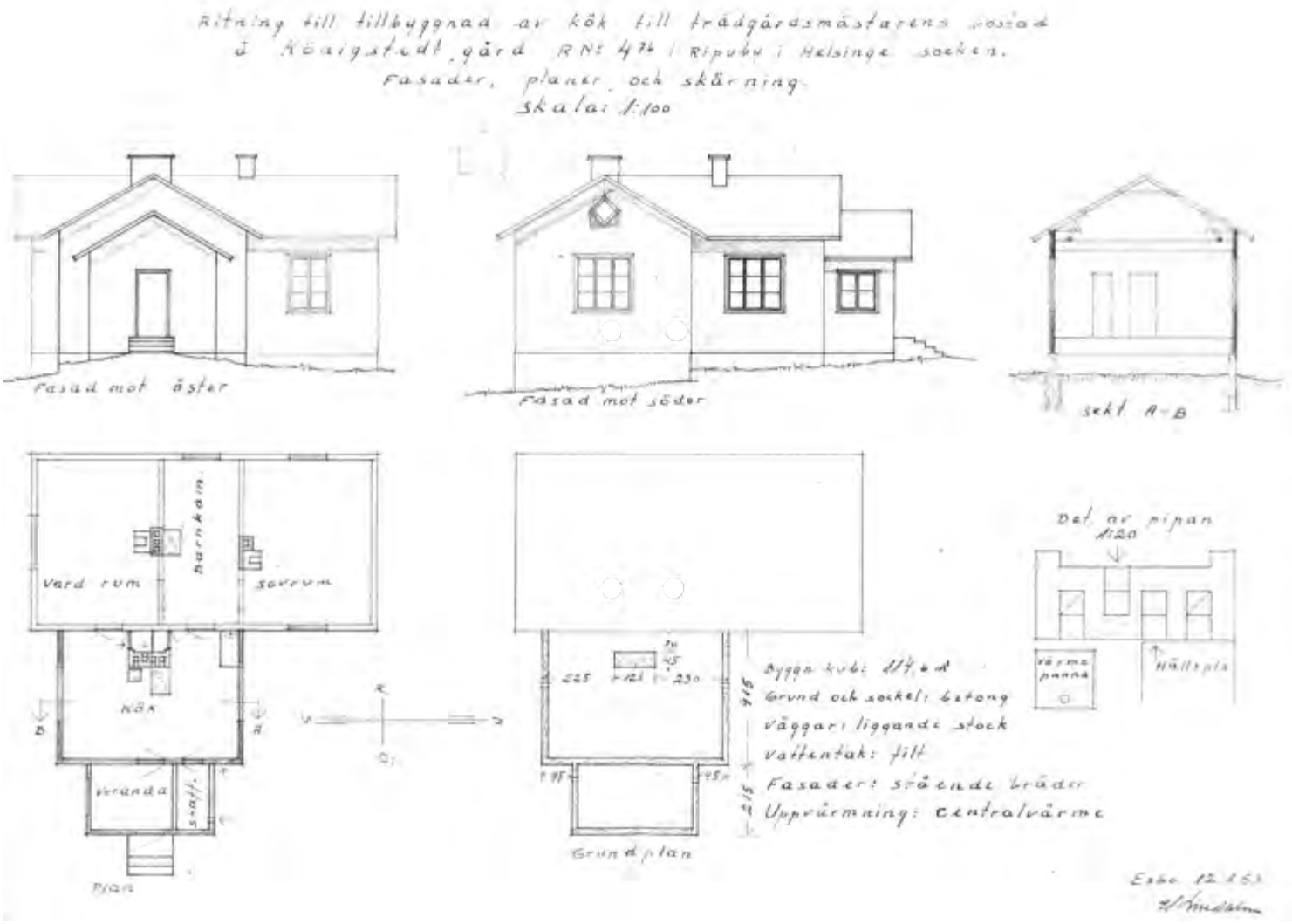

Ortoilmakuva puutarhurin asuinrakennuksen kohdalta vuodelta 1954. Vaikka kuva ei olekaan kovin tarkka, käy siitä ilmi, ettei pohjois-eteläsuuntaisen, vanhimpien osien harjakatolla näy enää savupiippuja eli ne oli purettu vuonna 1953. Sen sijaan heikosti erottuvan, uuden keittiösiiven poikittaisella harjakatolla näkyy uusi keittiön puuhellan savupiippu varjoineen. Asuinrakennuksen pohjoispuolella näkyy puuliiteri eli vaja (7). Kuva: MML.

1900-luvun kamariin eli makuuhuoneeseen tehtiin nurkkiin kiintokomerot. Samalla on uusittu ainakin osa talon lattia-, seinä- ja kattopinnoista. On mahdollista, että taloon vedettiin sähköt uudistustöiden yhteydessä.

Puutarhurin asuinrakennuksen muutosvaiheen asemapiirustus 12.1.1953. Piirustus: H. Lindholm, Espoo / VKM.

Puutarhurin asuinrakennuksen muutospiirustus 12.1.1953:
• julkisivut itään ja etelään
• leikkaus A–B
• ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus
• sokkelitason piirustus
• hormipiirustus.

Taloa laajennettiin vuonna 1953 itään päin uudella keittiösiivellä. Keittiö toteutettiin pidempänä kuin suunnitelmassa ja lisäksi keittiön itäsivulle tehtiin kaksi komeroa, joiden keskelle sijoitettiin uusi sisäänkäynti. Verantaa ei rakennettu ja ulkoporras kulki suunnitelmasta poiketen pohjois-eteläsuunnassa. Keittiön perustukset ja sokkeli valettiin betonista.

Keittiön luoteiskulmaan on piirretty pieni tila, joka näyttää wc:ltä. Tällaista ei kenties toteutettu, mutta sen sijaan vanhimman osan lastenhuoneeseen ja kamariin asennettiin mahdollisesti vesipisteettömät kaatoaltaat, sillä talossa ei vielä ollut vesijohtoja. Sen sijaan taloon asennettiin keskuslämmitys. Keittiön puuhellan viereen tuli lämpökattila, josta lämmin vesi kierrätettiin lämpöpattereihin.

Julkisivupiirustuksissa näkyvät vanhimman osan savupiiput, joista tosin toinen jää uuden keittiösiiven piipun taakse piiloon. Eteläjulkisivusta käy ilmi, että keittiön eteläsivulle ajateltiin samanlaista yhdeksänruutuista ikkunaa kuin vanhassa tuvassa, mutta lopulta siihen tuli kuusiruutuinen ikkuna.

Piirustus: H. Lindholm, Espoo / VKM.

Rakennushallituksen muutostyöt 1962

Kartanon siirryttyä valtion omistukseen puutarhurin talo peruskorjattiin ja modernisoitiin vuonna 1962 palkatun kartanon puutarhurin asuinrakennukseksi.[216]

Rakennuslupa vahvistettiin heinäkuussa 1962. Arkkitehtipiirustukset laati Rakennushallituksen arkkitehti Sirkka Tarumaa ja rakennepiirustukset diplomi-insinööri U. Varjo. Rakennustyöt suoritti helsinkiläinen Rakennustoimisto Launne Oy.[217]

Muutos- ja korjaustyöt aloitettiin heinäkuussa 1962 purkutöillä ja korjaustyöt elokuussa. Korjaustöistä saa tietoa piirustusten lisäksi myös työmaapäiväkirjasta.[218]

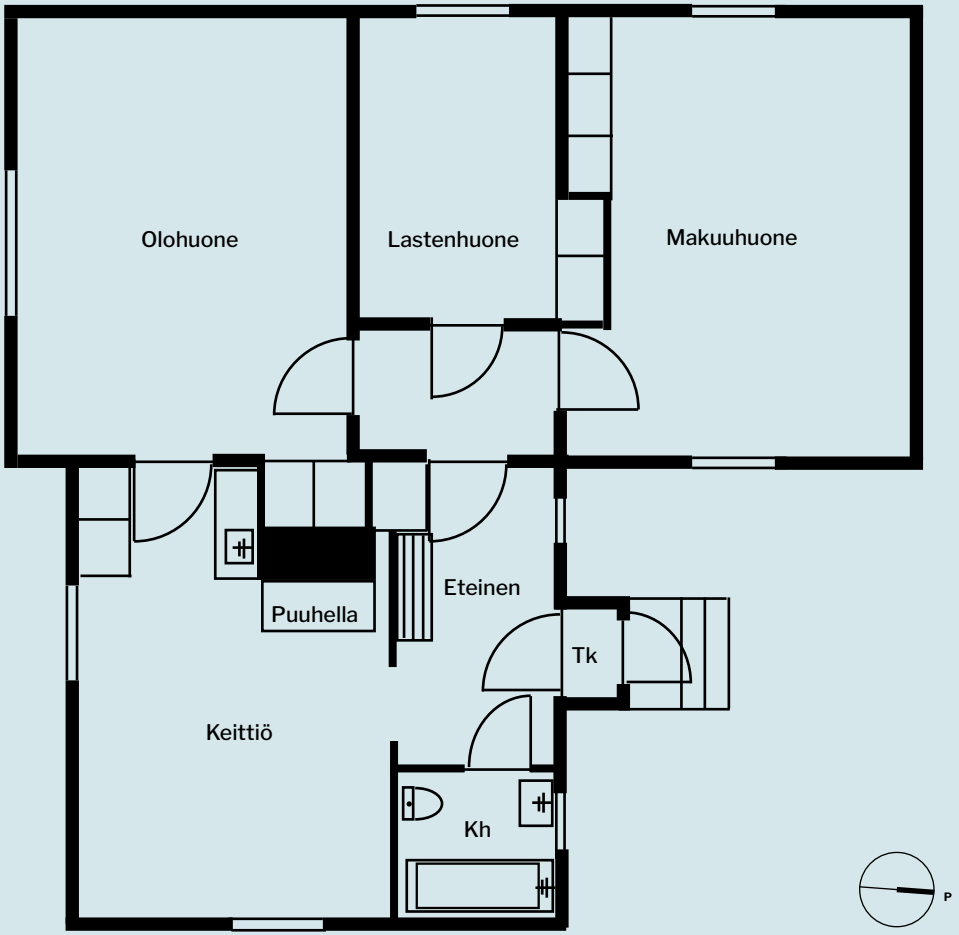
Taloon asennettiin vesijohdot ja viemäröinti, jotka liitettiin kartanon entiseen vesi- ja viemäriverkostoon.[219] Keittiösiiven pohjoissivua vasten rakennettiin eteinen ja kylpyhuone, johon tuli wc, käsienpesuallas ja kylpyamme. Samalla siirrettiin sisäänkäynnin paikkaa. Itäsivulla ollut sisäänkäynti ja ulkoporras purettiin ja paikalle asennettiin keittiön pohjoissivun kuusiruutuinen ikkuna, jonka paikalle puolestaan tehtiin uusi sisäänkäynti tuulikaappeineen ja ulkoportaineen. On mahdollista, että ovilehti kierrätettiin itäsivulta. Oven yläpuolelle asennettiin vaakasuuntainen, kolmiruutuinen yläikkuna. Eteiseen ja kylpyhuoneeseen tehtiin pienet yksiruutuiset ikkunat.

Keittiön savupiipun eteläpuolelle asennettiin uusi tiskipöytä. Piipun länsipuolella sijainneet komerot purettiin ja paikalle tehtiin komero lämminvesivaraajalle.

1900-luvun alkupuolen kamarin nurkissa olleet komerot purettiin ja eteläsivua vasten rakennettiin uudet. Lastenhuoneen pinta-ala pieneni, kun sen itäosasta rajattiin uudella levyseinällä pieni käytävätila.

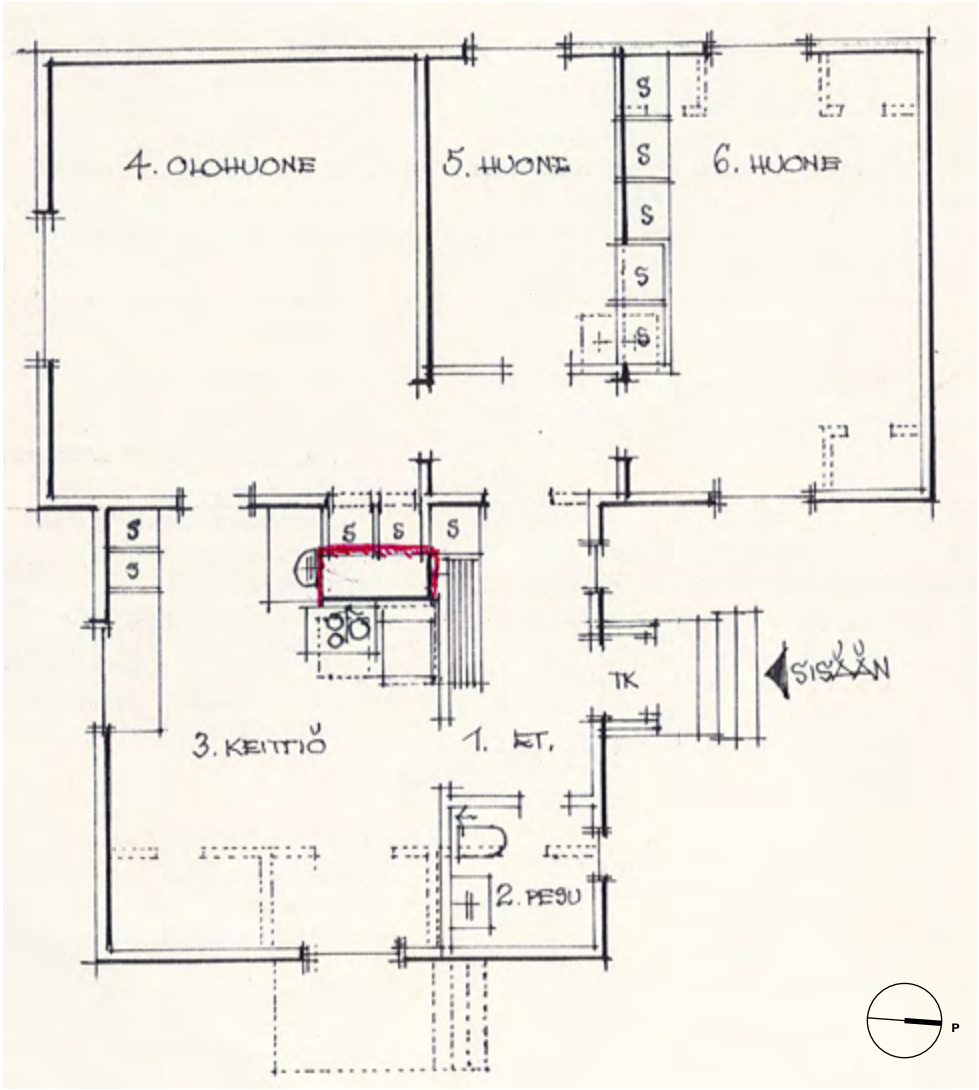
Keittiöön ja eteiseen asennettiin uudet lautalattiat, muihin tiloihin linoleum-matot. Kylpyhuoneen lattiaan laitettiin Finnlex-laatat. Seinäpintoja levytettiin lastulevyillä, jotka maalattiin. Olohuoneen seinät tapetoitiin. Ikkunat, ovet ja karmit maalattiin. Sisäkattoihin asennettiin Halltex-levyjä.

Työmaapäiväkirjan mukaan vesikatto uusittiin, millä tarkoitetaan mahdollisesti aluslaudoituksen uusimista ja nykyisen kolmiorimahuopakatteen asentamista. Puutarhuri pääsi muuttamaan asuntoonsa 10. marraskuuta 1962.[220]

Kaavio vuonna 1962 tehdyn puutarhurin asuinrakennuksen korjaus- ja muutostyövaiheen pohjasta. Sisäänkäynti siirrettiin itäsivulta keittiösiiven pohjoissivulle ja sisäänkäynnin yhteyteen rakennettiin eteinen ja kylpyhuone. Huoneisiin rakennettiin uudet komerot.

216 Rakennushallitus 1963, 4.
217 Rakennusluvan 532/1962 lupa-asiakirjat. VKA.
218 Königstedtin kartanon työmaapäiväkirja vuosilta 1962–1963. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.
219 Rakennusluvan 532/1962 lupa-asiakirjat. VKA.
220 Königstedtin kartanon työmaapäiväkirja vuosilta 1962–1963. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Puutarhurin asunnon muutosvaiheen pohjapiirustus 28.6.1962. Piirustukseen on merkitty purettavat rakenteet: keittiön itäsivun komerot, eteinen, itäsivun vanha sisäänkäynti ja ulkoporras, huoneiden numero 5 ja 6 kaatoaltaat, huoneen 6 nurkissa sijainneet komerot sekä huoneen 4 itäseinän pätkä. Kylpyhuoneen kalustus toteutettiin toisin, kuin piirustuksessa on esitetty. Olemme käyttäneet tässä selvityksessä samoja huoneiden numerointeja kuin tässä piirustuksessa. Piirustus: Arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / VKA.

Puutarhurin asuinrakennuksen julkisivu itään vuonna 1962. Itäjulkisivulla sijainnut sisäänkäynti purettiin ja paikalle siirrettiin keittiösiiven pohjoissivun kuusiruutuinen ikkuna. Ikkunaa ei kuitenkaan sijoitettu keskelle julkisivua, kuten piirustuksessa on esitetty. Uuden sisäänkäynnnin yhteyteen rakennettiin seinälinjasta ulos työntyvä pieni tuulikaappi ja betoninen ulkoporras.

Julkisivu etelään vuonna 1962. Ullakon ikkuna on esitetty vääränmuotoisena. Virhe periytyy vuoden 1953 piirustuksesta. Katolle on piirretty virheellisesti kaksi piippuva, vaikka näistä oikeanpuoleinen oli jo purettu vuonna 1953 uunien purkamisen yhteydessä.

Piirustukset: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / VKM.

1975 uusi suihkukoppi

Vuonna 1975 Kaj Bäckström muutti perheineen puutarhurin asuinrakennukseen. Pian tämän jälkeen kylpyamme kannettiin pihalle kala-altaaksi ja kylpyhuoneeseen asennettiin suihkukoppi. Bäckströmin kertoman mukaan keittiössä lämmitettiin kaasulla käyttövettä. Bäckströmit asuivat lapsineen talossa aina vuoteen 1988 asti. Heidän aikanaan tapetteja ei uusittu.[221]

1980-luvun inventointi

Ennen kartanon rakennusten suojelupäätöstä 1980-luvulla Museovirasto inventoi Königstedtin kartanon rakennuksia ja myös puutarhurin talon. ”*Puutarhurin asuinrakennus (092002:003), valmistumisvuosi 1865, kerrosala 93 m², tilavuus 320 m³, puurakennus. (Tiedot Uudenmaan piirirakennustoimiston korjaushuoltoluettelosta.) Yksikerroksinen entinen puutarhurin asuinrakennus, joka on tällä hetkellä kartanon viikonlopputalonmiehen asuntolakäytössä. Hirsirakenteinen rakennus on hieman paremmassa kunnossa kuin tilanhoitajan asuinrakennus. Julkisivulaudoitus on rakennuksen etupuolella maata vasten (perustukset ilmeisesti vajonneet) ja se on päässyt alaosastaan hieman lahoamaan. Takajulkisivun puolella näkyvät perustukset ovat osin luonnonkiveä, osin betonia (ilmeisesti rakennusta on joskus laajennettu lisäsiivellä). Huopakatteessa on vuotoja, mutta vesikattorakenne vaikuttaa muutoin olevan kunnossa. Rakennus on ulkomaalauksen tarpeessa. Runkorakenteet vaikuttavat olevan kunnossa. Myös tässä rakennuksessa tehtiin korjauksia (vesijohtojen asentaminen, wc) vuosina 1962–1963. Samoin kuin tilanhoitajan asuinrakennuksessa ikkunat ja rakenteiden lämmöneristys kaipaavat tarkistamista. Rakennuksessa on vielä uunilämmitys, joka on ollut sinänsä hyvin toimiva. Korjaustöiden kustannuksiksi arvioidaan 50 000 mk. Kannanotto suojeluun epäilevä. Yksinkertaisesta rakennuksesta ei ainakaan päällisin puolin löydä suojelemisen arvoista. Rakennusta tarvittaneen tulevaisuudessakin henkilökunnan asuinkäyttöön.*”[222]

Lämmitystä koskeva kommentti ”*rakennuksessa on vielä uunilämmitys*” viitannee siihen, että taloa lämmitettiin edelleen puulämmitteisellä, hellan viereisellä lämpökattilalla, jonka kautta lämmin vesi vesi kierrätettiin talon lämpöpattereissa.

Ei ole tiedossa, tehtiinkö inventoinnin jälkeen korjaustöitä, ja jos tehtiin, millaisia ne olivat. On mahdollista, että nykyiset kantikkaat syöksytorvet on asennettu 1980-luvulla.

Purkutavoitteita 1997

Rakennus pääsi vähitellen huonoon kuntoon. Vuonna 1997 harkittiin puutarhurin asuinrakennuksen ja sen viereisen vajan purkamista. Arkkitehtitoimisto Esa Kaivosta pyydettiin laatimaan perustelut puutarhurin asunnon ja liiterin purkamiselle. Arkkitehti Kaivos on kirjannut 15.9.1997 päivättyyn raporttiinsa seuraavaa: ”*Vanhimmat osat rakennuksen perustuksista ovat pettäneet ja rakennuksen alimmat puuosat ovat joutuneet kosketuksiin maan kanssa. Rakennuksen ulkolaudoitus ja rungon alimmat puuosat ovat lahonneet erityisesti ylärinteen puolelta. Rakennukseen on tehty viimeksi muutoksia sekä viemäri ja vesijohdot 60-luvun alkupuolella. Rakennus on nykyisin huonokuntoinen eikä kelpaa asumiskäyttöön. Liiterillä ei ole arvoa itsenäisenä rakennuksena. Huonokuntoisena se on purettava samassa yhteydessä kuin puutarhurin asunto. Museoviraston Suomen Rakennuskulttuurin yleisluettelon mukaan rakennukset eivät ole suojeltuja tai varjeltuja.*”[223] Kaivoksen laatiman raportin jälkeen Valtion kiinteistölaitos jätti purkulupahakemuksen.

23. syyskuuta 1997 Vantaan kaupunginmuseon intendentti Jorma Uimonen lähetti Museovirastolle rakennusten purkamisasiaa koskevan telekopiolähetteen: ”*Vantaan kaupungin rakennusvalvonta (arkkitehti Kimmo Lehtola) on kääntynyt puoleemme Valtion kiinteistölaitoksen jätettyä 19.9.1997 otsikon rakennusten purkulupahakemuksen. Hakemus on liitteenä. Puutarhurin asunto näyttää olevan vuodelta 1865 eli Robert Ullnerin kaudelta kuten osa muistakin sivurakennuksista. Koska kyse on valtion omistamista rakennuksista ja toisaalta inventointi arvioineen on jo 8 vuoden takaa (1989), jonka jälkeen alue on vahvistettu yleiskaavassa kulttuurihistorialliseksi alueeksi RakL 124a §:n mukaisine toimenpidekieltoineen, ehdotamme, että RHO antaisi asiasta lausuntonsa, joko Vantaan rakennusvalvonnalle suoraan tai meille, ellei katso asian vaativan muita toimenpiteitä.*”[224]

Telekopiolähetteessä mainitulla ”RHO”:lla viitataan Museoviraston rakennushistorian osastoon. Tiedossa ei ole, minkälaisen lausunnon Museovirasto asiasta antoi, mutta puutarhurin asuinrakennusta ja liiteriä ei lopulta purettu.

Asuinkäytön päättyminen 2001

Viimeinen puutarhurin talon asukas oli Vuokko Juutilainen, joka muutti pois talosta vuonna 2001. Jo tässä vaiheessa katossa oli vuotokohtia.

221 Kaj Bäckström puhelinhaastattelussa 8.4.2021. Bäckströmin puoliso työskenteli kartanon siivoojana, tosin hänen työkuvaansa kuului paljon muutakin.

222 Puutarhurin asuinrakennuksen inventointiraportti. 1980-luku. MV.

223 Kaivos 1997. VKM.

224 Uimonen 1997. VKM.

Vantaan kaupunginmuseon inventointi 2018

Vantaan kaupunginmuseon rakennustutkija, arkkitehti Amanda Eskola kävi vuonna 2018 inventoimassa puutarhurin asuinrakennuksen. Raportissaan hän kuvailee taloa näin: ”*Rakennus on ollut alun perin melko pieni ja suorakaiteen muotoinen. Se on etelä-pohjoissuuntainen. Ilmeeltään talo on vaatimaton verrattuna tilanhoitajan asuntoon. Vanhassa osassa on kvaaderikivijalka, joka viittaa 1800-luvun jälkipuoliskoon tai 1900-luvun alkuun. Rakennus näyttää sijaitsevan nykyisellä paikallaan vuoden 1909 kartassa. Poikkisiipi itään päin on lisätty 1950-luvulla, kivijalka on tässä osassa betoninen. Museolla on tästä keittiösiivestä piirustukset, jotka on päivännyt H. (?) Lindblom 1953. Keittiösiiven päähän oli tarkoitus tulla sitä pienempi kuisti, mutta sitä ei ilmeisesti toteutettu. Rakennuksen vanhassa osassa on samanlainen kivijalka kuin tilanhoitajan talossa.*”[225]

Haitta-ainekartoitus 2020

Puutarhurin asuinrakennus on ollut purku-uhan alla. Huonokuntoinen katto on vuotanut. Vuotokohtia on piipun juuressa sekä keittiösiiven ja 1900-luvun alkupuolella rakennetun laajennuksen nurkassa. Vuodot ovat aiheuttaneet paikallisia lahovaurioita. Katto on peitetty suojapressulla lisävaurioiden vähentämiseksi.

Senaatti-kiinteistöjen, Museoviraston ja Livadyn edustajat pitivät 4. maaliskuuta 2020 paikan päällä katselmuksen, jossa päätettiin kantavien rakenteiden kunnon selvittämiseksi teettää kosteusvaurioituneiden pintarakenteiden ja kevyiden väliseinien purkutyöt. Ennen purkutöitä Insinööritoimisto Mehto Oy teki kesäkuussa 2020 haitta-ainekartoituksen.

RAKENNUKSEN KULTTUURIHISTORIALLISEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI VANTAAN KAUPUNGINMUSEON MUKAAN

Tyypillisyysarvot:	Rakennus on historiallisesti tyypillinen alueelleen. Täsmennys: Kartanoiden 1800-luvun palvelusväen asuinrakennukset.
Alkuperäisyysarvot:	Rakennuksella on alkuperäisyysarvoa. Täsmennys: Alkuperäinen rakentamistapa ja materiaali.
Historiallinen todistusvoimaisuus:	1800-luvun loppupuolen runko + 1900-luvun puolivälin poikkisiipi.
Ympäristöarvot:	Rakennuksella on ympäristöarvoa. Täsmennys: Sijaitsee kartanon puistossa.
Rakennuksen asema kiinteistössä:	Rakennus on osa kiinteistön rakennusten kokonaisuutta.
Arvotustaso:	Paikallisesti arvokas.
Luokitustunnus:	R2 = Inventoitu kohde on kulttuurihistoriallisesti merkittävä.
Arvottamispäivämäärä:	1.10.2018
Arvottajan nimi:	Amanda Eskola, Vantaan kaupunginmuseo

Arvottaminen perustuu Vantaan kaupunginmuseon vuonna 2018 laatimaan Vantaan vanhojen rakennusten inventointiin. Lähde: Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

225 Eskola 2018. Vantaan kaupunginmuseon Kirsti-kulttuuriympäristötietokannan raportti. Säilyttävä arkisto: VKM.

SISÄTILAT ENNEN PURKUTÖITÄ 4.3.2020

Vanhimman osan (1865) olohuoneessa (4) eli vanhassa tuvassa oli vuoden 1962 tapetit ja linoleum-matto. Laipiossa oli Halltex-laatat. Ikkunan alla oli vesikiertoinen lämpöpatteri.

Laajennusosan (1909–1922) makuuhuoneen (6) eteläsivulla oli vuonna 1962 rakennetut kiintokomerot.

Vanhimman osan (1865) kapea huone (5) oli alun perin keittiö, sittemmin lastenhuone. Kuva on otettu kohti länsisivun ikkunaa.

Eteisen (1) sivulla oli kiintokomero. Kuva on otettu kohti länttä.

Vuonna 1953 rakennetun laajennusosan keittiön (3) sisäkatossa oli pahoja lahovaurioita ja notkuvia rakenteita. Oikealla näkyväeteisen ja kylpyhuoneen väliseinä oli rakennettu vuonna 1962.

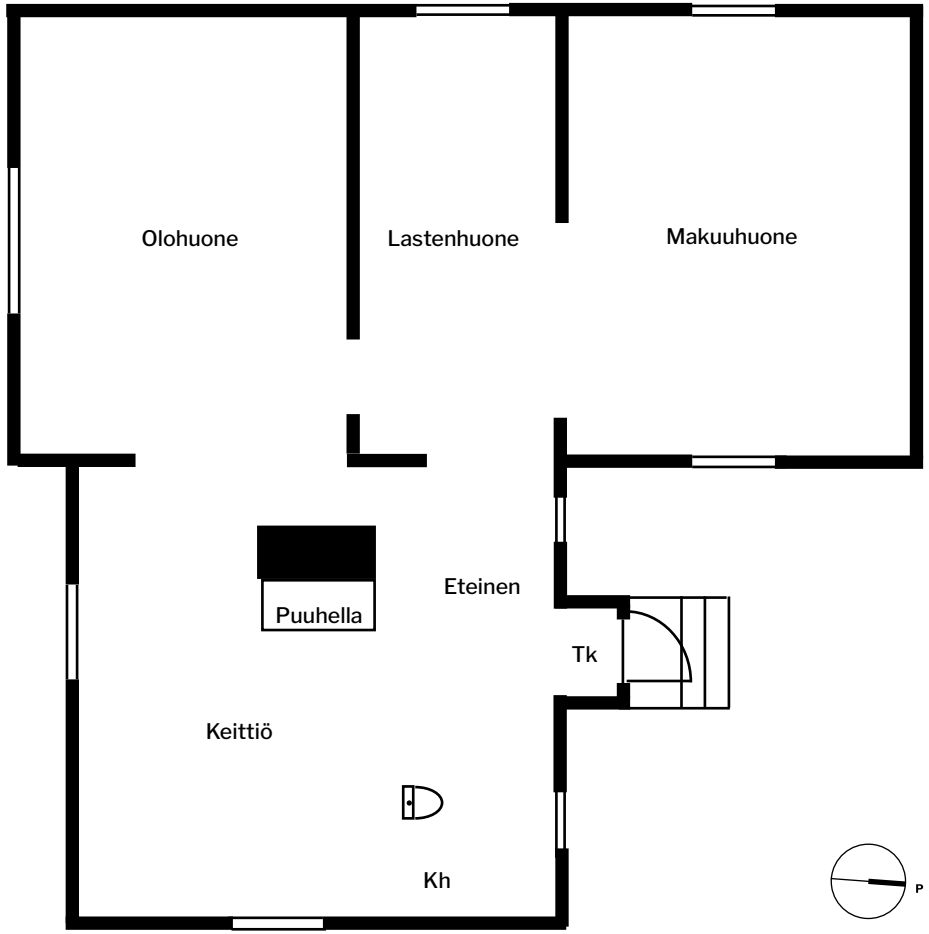
Sisätilojen purkutyöt 2020

Mijorak Oy suoritti Senaatti-kiinteistöjen toimeksiannosta puutarhurin asuinrakennuksen sisätilojen purkutyöt kesällä 2020.

Vuonna 1962 rakennetut eteisen ja kylpyhuoneen väliseinät, hirsiseinien pintaan asennetut lastulevyt, huoneiden kiintokomerot purettiin sekä sähkö- ja vesijohdot purettiin. Seinät jätettiin hirsi- ja lautapintaisiksi. Seinissä olleet vanhat tapetti-, sanomalehti-, pinkopahvi- ja muut fragmentit säilytettiin niiltä osin, kun jotakin oli aiempien vuosikymmenten purkutöistä jätetty jäljelle. Keittiösiiven hirret ovat kierrätysosia ja niiden pinnassa olleet fragmentit voivat olla peräisin toisesta rakennuksesta. Sisäkatoista paljastettiin vanhimmat paneloinnit purkamalla Halltex-levyt. Myös lattiapinnoitteita purettiin.

Purkutöiden yhteydessä havaittiin, että rakennuksen seinähirret ja katon kantavat rakenteet ovat oletettua paremmassa kunnossa. Huomioiden perusteella päädyttiin siihen, että talo kunnostetaan.

PUUTARHURIN ASUINRAKENNUS KESÄN 2020 SISÄTILOJEN PURKUTÖIDEN JÄLKEEN

Nykytila

Puutarhurin asuinrakennus on inventoitu syksyllä 2020. Kohde on valokuvattu 21.10.2020 ja 24.11.2020. Lisäksi Tietoa Finland on kuvannut kohteen sisätilojen purkutöiden jälkeen syyskuussa 2020 ja laatinut rakennuksesta fotogrammetriset projektiot.

Puutarhurin asuinrakennus sijaitsee päärakennuksen luoteispuolella, etelään laskevassa rinteessä. Sille johtaa kartanopihan poikki kulkeva itä-länsisuuntainen hiekkatie. Talo on yksikerroksinen, harjakattoinen, pohjaltaan L-kirjaimen muotoinen puurakennus, joka on rakennettu vaiheittain. Sen vanhin osa on rakennettu vuonna 1865. Tuparakennusta on laajennettu pohjoiseen päin kamarilla 1900-luvun alkupuolella ja itään päin keittiösiivellä vuonna 1953. Rakennusta on muutettu ja modernisoitu vuonna 1962, jolloin sisäänkäynti siirrettiin itäpäädystä pohjoissivulle. Kesällä 2020 on tehty sisätilojen purkutöitä.

Talon vanhimmassa osassa on luonnonkiviperustus ja -sokkeli sekä rossipohja. 1900-luvun alun osassa on nurkkakivet. Vuoden 1953 laajennusosassa on betonisokkeli. 1900-luvun alkupuolen laajennusosan ryömintätila on niin matala, ettei sinne mahdu.

Vanhimmassa osassa on vaakahirsiseinät, 1900-luvun osassa on rankarakenteiset lautaseinät ja 1950-luvun osassa kierrätyshirsistä tehdyt seinät. Vanhimman osan kattotuolit ovat veistopintaisia konttikattotuoleja, myöhemmissä osissa on sahapintaiset kattotuolit. Yläpohja on puinen.

Julkisivuissa on peiterimalaudoitus, joka on maalattu keltaiseksi. Maali on paikoin kulunut. Nykyinen ulkoverhous on joko vuodelta 1962 tai vanhempi. Nurkkalaudat, ikkunat sekä oven ja ikkunoiden vuorilaudat sekä räystäslaudat ovat valkoisia. Talon kulmissa on ruskeat muovipinnoitetut, teräksiset, kantikkaat syöksytorvet.

Puutarhurin asuinrakennus on eriaikaisista laajennusosista johtuen kaikkiin ilmansuuntiin epäsymmetrinen. Sen edustavin julkisivu on etelään päin. Sisäänkäynti sijaitsee itäsiiven pohjoissivulla. Itäsivun lunetti-ikkunaa lukuun ottamatta kaikki ikkunat ovat ruutuikkunoita. Sisäänkäynti sijaitsee pohjoissivulla.

Vesikatossa on kaksi erisuuntaista harjaa, joiden harjakatot yhtyvät vanhan osan itälappeella. Vesikatteena on kolmiorimahuopakate, joka on asennettu vuonna 1962. Keittiösiiven harjalla on vuonna 1953 muurattu tiilipiippu. Länsisiiven kaksi savupiippua on purettu vuonna 1953. Talossa on avoräystäät, joissa on räystäskourut.

Vesikatossa on ollut vuotokohtia jo 2000-luvun alkupuolelta lähtien ja katto peitettiin kevytpressuilla. Vauriot laajenivat noin vuonna 2015, jolloin katolle tuotiin nykyiset suojapeitteet.

Julkisivu etelään

Julkisivu itään

Julkisivu pohjoiseen

Julkisivu länteen

Puutarhurin asuinrakennuksen julkisivut.
Kuvat: Jukka Alander, Tietoa Finland syyskuu 2020 / Sk.

Puutarhurin asuinrakennus (6) ja sen pohjoispuolinen puuliiteri eli vaja (7) lokakuussa 2020.

Puutarhurin asuinrakennuksen alarinteen puoleinen eteläsivu lokakuussa 2020. Rakennuksen vasen puoli on sen vanhinta, noin vuonna 1865 rakennettua osaa, oikealla on vuonna 1953 rakennettu ja vuoden 1962 peruskorjauksen aikana muutettu keittiösiipi. Katto on suojattu väliaikaisesti pressuilla vuoto-ongelmien vuoksi.

Sisäänkäynti sijaitsee pohjoispuolella, vuonna 1953 rakennetussa laajennusosassa.

Puutarhurin asuinrakennus on lehtipuiden ympäröimä.

Vanhimman (1865) osan sokkelina on punagraniittisia lohkokiviä. Sokkeli on tuettu pelkillä kiilakivillä ilman laastia eli kylmämuurattu.

Puutarhurin asuinrakennuksen länsijulkisivulla on kaksi kuusiruutuista ikkunaa, jotka liittyvät makuuhuoneeseen (6) ja lastenhuoneeseen (5).

Puutarhurin asuinrakennuksessa on kolme huonetta ja keittiö. Sisätilojen pintoja, sisäovet ja myöhemmin tehdyt, levyrakenteiset väliseinät on purettu kesällä 2020 ja seinät ovat hirsi- tai lautapintaisia.

Huoneiden käyttötarkoituksen ja varustuksen muuttuessa myös huoneiden nimet ovat vaihdelleet. Huonetilat on numeroitu vuoden 1962 piirustuksessa esitetyn numeroinnin mukaan. Huoneet on nimetty viimeiseksi käytössä olleiden nimien mukaan:

- huone 1, eteinen (väliseinät purettu)
- huone 2, kylpyhuone (väliseinät purettu)
- huone 3, keittiö
- huone 4, alun perin tupa, sitten olohuone
- huone 5, alun perin keittiö, sitten lastenhuone
- huone 6, alun perin kamari, sitten makuuhuone.

Seinärakenteiden sisäpinnoilla on vanhojen tapettien, sanomalehtien ja pahvien fragmentteja, jotka jätettiin seinäpinnoille kesän 2020 purkutöiden yhteydessä. Keittiösiiven seinät ovat kierrätyshirsiä, joten näiden pintojen fragmentit voivat olla peräisin muualta.

Talossa olleet vesijohdot, sähköjohdot ja vesikiertoiset lämpöpatterit on purettu kesällä 2020. Talossa on painovoimainen ilmanvaihto. Keittiön Högfors-merkkinen puuhella ja savupiippu on säilytetty.

Sisäseinien projektio kohti etelää. Vasemmalla näkyvän keittiön (3) seinähirret ovat kierrätetysosia. Kuva: Jukka Alander, Tietoa Finland syyskuu 2020 / Sk. Kuvankäsittely: Livady.

Ullakolle pääsee pohjoispäädyn luukusta. Kuvassa näkyvät vanhimman osan (1865) veistetystä puutavarasta tehdyt ja puutapein liitetyt konttikattotuolit.

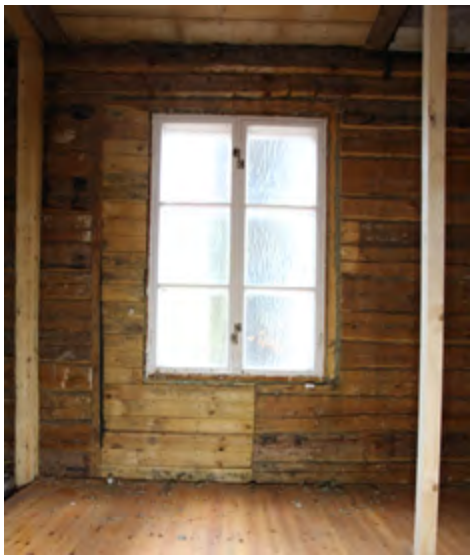
Vuonna 1865 rakennetun ullakon osan eteläpäädyn ikkunassa on uusgotiikalle tyypillinen puitejako: sen yläosassa on kolme vinoneliötä.

Olohuone (4) eli vanhimman osan tupa kuvattuna pintarakenteiden purkutöiden jälkeen 21.10.2020.

Vanha Högfors-merkkinen puuliesi ja lämmityskattila on hankittu taloon vuonna 1952, kun keittiösiipi rakennettiin, mutta se voitu kierrättää muualta. Vasemmalla on lämmityskattila, josta on lähtenyt patteriverkon putket.

Keittiön (3) ikkuna itään. Seinässä näkyy entisen oviaukon paikka, joka on laitettu umpeen vuonna 1962, kun sisäänkäynti siirrettiin pohjoissivulle. Ikkuna on mahdollisesti kierrätetty päärakennuksen toisesta kerroksesta. Tilkkeenä on käytetty vuorivillaa.

Lastenhuoneen (5) ja olohuoneen (4) välisessä seinässä on vaakahirsillä paikattu alue. Tältä kohdin on purettu vuonna 1953 savupiippu ja vanhimpien huoneiden tulisijat. Kuva on lastenhuoneen puolelta.

1900-luvun alkupuolella rakennetun makuuhuoneen (6) seinissä on rankarakenne, purueriste ja vaakasuuntainen raakalaudoitus sisäpinnassa.

Tapettifragmentti olohuoneen (4) itäsivun oviaukon yläpuolella.

Lastenhuoneen (5) eteläseinän sanomalehtifragmentti vuodelta 1897.

Puutarhurin vaja (7)

Rakennuksen nimet	Puutarhurin vaja, liiteri, ulkohuonerakennus, ulkorakennus
Rakennuttaja	Majuri Frans Michaël Gripenberg.
Suunnittelija	Ei tiedossa.
Rakennusvuosi	1922
Suojelustatus	Ei suojeltu.
Osoite	Solbackantie 8, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	Ei numeroa.
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	Ei tunnusta.
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	Ei tunnusta.
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300673
Kerroslukumäärä	1
Laajuustiedot	Bruttoala ja kerrosala 25 m²; tilavuus 86 m³ (KOKI-raportti, Sk).
Keskeiset piirteet	Rankarakenteinen, rimalaudoitettu varastorakennus. Nurkkakivet, huopakatteinen harjakatto.
Talotekniikka	Kylmä rakennus, ei sähköä eikä vesijohtoa.
Tärkeimmät muutosvaiheet	Säilynyt alkuperäisessä asussa. Kunnostettu ainakin vuonna 1962.
Käyttöhistoria	Puutarhurin halkoliiteri, varasto ja kuivakäymälä. Tällä hetkellä ei käytössä.

Uudisrakennusvaihe

Puutarhurin asuinrakennuksen pohjoispuoleisessa rinteessä on pieni, pohjaltaan suorakaiteen muotoinen, itä-länsisuuntainen, puinen vaja, jossa on halkoliiteri, varasto ja kaksi erillistä kuivakäymälää. Vajan on rakennuttanut majuri Frans Michaël Gripenberg ja se on valmistunut mahdollisesti vuonna 1922. Vajaa on kutsuttu myös liiteriksi tai puutarhurin ulko- tai ulkohuonerakennukseksi.

Muutosvaiheet

On mahdollista, että rimalaudoitus ja huopakate on jossain vaiheessa uusittu. Kun kiinteistö siirtyi valtion omistukseen, tehtiin vajassa vuosikorjaus ja ulkomaalaus vuonna 1963.[226]

Nykytila

Vaja on katselmoitu 24.11.2020. Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen hahmonsa. Se ei enää ole käytössä ja varastotilat ovat lähes tyhjät. Kuivakäymälöihin ei ollut katselmuksen yhteydessä pääsyä.

Vajassa on luonnonkiviperustus nurkkakivillä. Rankarakenteiset seinät on verhoiltu ulkopuolelta rimalaudoituksella, joka on maalattu keltaiseksi puutarhurin asuinrakennuksen tapaan. Nurkka- ja räystäslaudat sekä ikkunoiden puitteet ovat valkoisia. Ulkoverhoilu on tehty huolella, mutta siinä on vauriokohtia. Pohjoissivun rimalaudoitus osuu paikoin maahan. Seinissä on neljä vanhaa ja yksi uusi teräksinen korvausilmaventtiili.

Vajassa on avoräystäinen harjakatto ja sammaloitunut huopakate. Vajaa ei ole kunnostettu vähään aikaan ja sen katto on puhki kaakkoiskulman räystään kohdalta. Räystäskouruja tai syöksytorvia ei ole.

Vajassa on 1900-luvun alkupuolen arkkitehtuurille tyypilliset kalanruotopaneloidut ovet, joiden sisäpuolella on pystylaudoitukset. Itäpäädyssä on halkoliiterin ovi, eteläsivulla varaston ovi ja sen ikkuna, länsipäädyssä kaksi kuivakäymälän ovea ja luukku, jonka kautta säiliö tyhjennetään. Ovet ovat alkuperäisiä, maali on kulunut osittain pois. Vuorilaudat ovat valkoisia. Sisäänkäyntien edessä on vapaamuotoiset askelkivet. Halkoliiterin ovelta johtaa kivetty polku puutarhurin asuinrakennukselle.

Pohjoissivulla on ikkuna, jonka toinen puoli antaa valoa varastolle ja toinen kuivakäymälään. Vajan ikkunat ovat yksinkertaisia, vaakasuuntaisia ja kaksiruutuisia ja ne vaikuttavat alkuperäisiltä.

Itäpäädyn halkoliiterissä on maalattia. Rakennuksen keskellä on puulattiallinen varasto. Länsipäädyssä on kaksi kuivakäymälää, joita erottaa lautarakenteinen väliseinä.

Puutarhurin asuinrakennus ja vaja vuoden 1954 ilmakuvassa. Kuvasta erottuu juuri ja juuri asuinrakennuksen itäsivulle vuonna 1953 tehty laajennusosa. Kuva: MML.

RAKENNUKSEN KULTTUURIHISTORIALLISEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI VANTAAN KAUPUNGINMUSEON MUKAAN

Rakennuksen kuvaus:	Kartanon puutarhurin asuntoon liittyvä pienikokoinen vaja. Täsmennys: Rakennuksessa on 1900-luvun alkukymmenille tyypillisiä piirteitä, muun muassa kalanruotopaneloitu ovi.
Tyypillisyysarvot:	Rakennus on historiallisesti tyypillinen alueelleen. Täsmennys: Kartanoiden 1800–1900-luvun asuinrakennukset.
Alkuperäisyysarvot:	Rakennuksella on alkuperäisyysarvoa. Täsmennys: Alkuperäinen rakennustapa ja materiaali.
Historiallinen todistusvoimaisuus:	Kyllä. Täsmennys: 1900-luvun kartanoelämä.
Rakennuksen asema kiinteistössä:	Rakennuksella ei ole merkittävää asemaa kiinteistön rakennusten joukossa.
Luokitustunnus:	V = Rakennuksen kulttuurihistorialliset arvot ovat vaatimattomat.
Arvottamispäivämäärä:	1.10.2018
Arvottajan nimi:	Amanda Eskola, Vantaan kaupunginmuseo.

Arvottaminen perustuu Vantaan kaupunginmuseon vuonna 2018 laatimaan Vantaan vanhojen rakennusten inventointiin. Lähde: Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

226 Rakennushallitus 1963, 4.

Länsipäädyssä on kuivakäymälöiden sisäänkäynnit, eteläsivulla rakennuksen keskellä sijaitsevan varaston ovi.

Varastossa on lautalattia ja irtohylly.

Kaakkoiskulman katto on räystään kohdalta puhki.

Itäpäädyn halkoliiteri.

Julkisivu etelään

Julkisivu pohjoiseen

Julkisivu itään

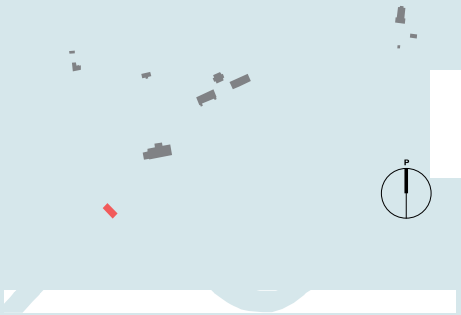
Julkisivu länteen

Sammaloitunut huopakatto

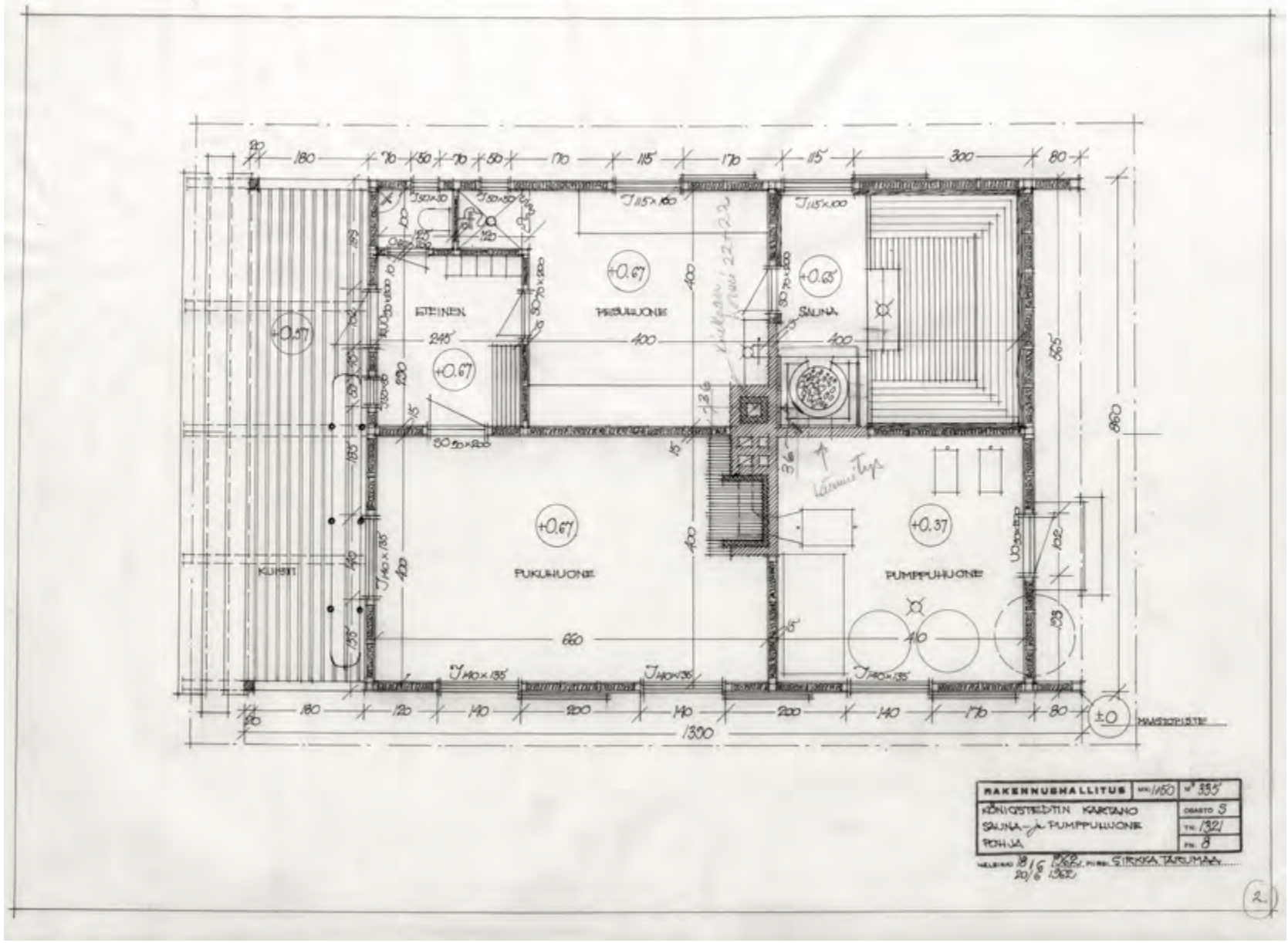
Puutarhurin vajan julkisivujen ja katon fotogrammetriset kuvat:
Jukka Alander, Tietoa Finland, syyskuu 2020 / Sk.

Sauna (8)

Rakennuksen nimet	Königstedtin sauna. Alun perin sauna ja pumppuhuone.
Rakennuttaja	Rakennushallitus / Suomen valtio.
Suunnittelija	Arkkitehti Sirkka Tarumaa / Rakennushallitus.
Rakennusvuosi	1962
Suojelustatus	Ei suojeltu.
Osoite	Solbackantie 8, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	5
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	92-416-4-458-5
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	100431808R
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300674
Kerroslukumäärä	1
Laajuustiedot	Bruttoala 118 m^2, tilavuus 315 m^3 (KOKI-raportti, Sk).
Keskeiset piirteet	Rankorakenteinen, betoniperustus, vaakalaudoitetut julkisivut, turvekatto.
Talotekniikka	Sähköt, vesi ja viemäröinti.
Tärkeimmät muutosvaiheet	1986–1987 pesutilamuutos, 2001 laajennus (halkokatos), turvekaton uusiminen ja sisustusmuutoksia.
Käyttöhistoria	Sauna.

Königstedtin kartanon sauna- ja pumppuhuoneen uudisrakennusvaiheen pohjapiirustus 18.6.1962, päivitetty 20.6.1962. Piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

Uudisrakennusvaihe

Vantaanjoen rantaan rakennettiin vuonna 1962 sauna ja pumppuhuone. Arkkitehti Sirkka Tarumaan laatimat piirustukset ja työselitys hyväksyttiin Rakennushallituksessa kesäkuussa 1962. Sauna valmistui samana vuonna joulun alla.[227]

Saunan paikalla on aiemmin sijainnut vanha rantasauna, joka näkyy muun muassa vuoden 1954 ilmakuvassa. Vanhan saunan purkuvuosi ei ole tiedossa.

Saunan alkuperäisiä piirustuksia säilytetään Kansallisarkistossa. Rakennus on pohjaltaan suorakaiteen muotoinen, ja luoteis-kaakkosuuntainen. Perustuksena on teräsbetonilaatta. Betonisokkelin pinnassa on liuskekivet. Rankarunkoisen rakennuksen ulkoverhoiluna on vaakasuuntainen puolipontillinen limilaudoitus, joka on maalattu mustaksi. Kaakkoispäädyn edessä on puuportaat ja terassi. Pääosa ikkunoista on neliruutuisia, eteisessä ja wc:ssä on pienet yksiruutuiset ikkunat. Valkoiseksi maalatut ikkunat ovat puisia ja kaksinkertaisia. Neliruutuisten ikkunoiden sivuilla on puiset ikkunaluukut.

Saunaan tehtiin turvekatto, johon käytettiin päärakennuksen eteläpuolelta otettua nurmea.[228] Avoräystäiden alapinnassa näkyvien kattotuolien päät on veistetty. Räystäslaudat on kannatettu valkoiseksi maalatuilla puukoukuilla.

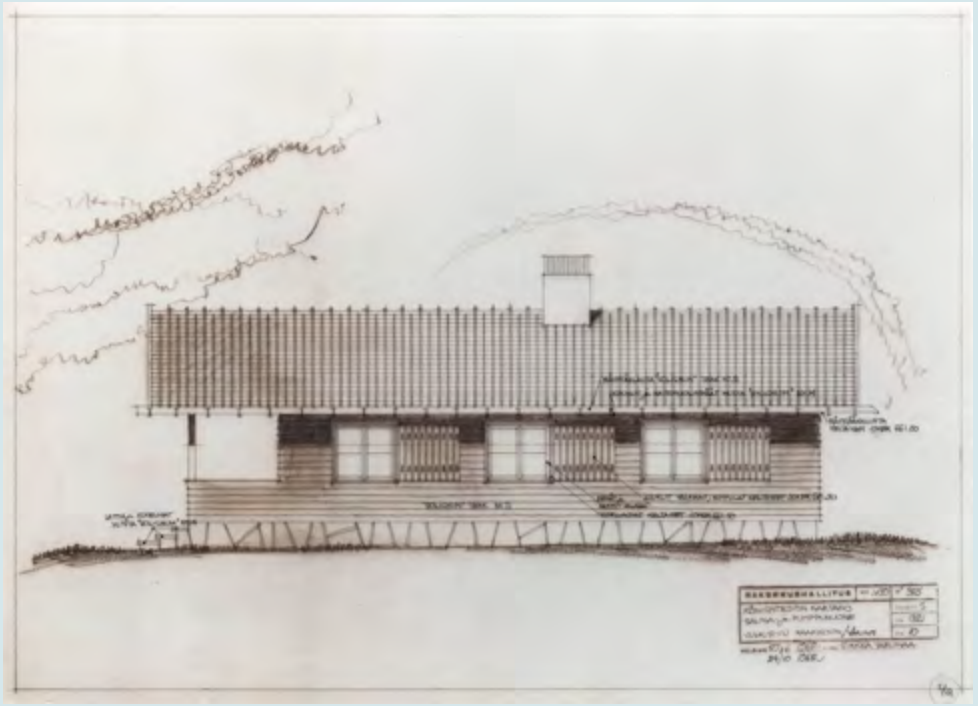
Uusi sauna Vantaanjoen rannalla kuvattuna vuonna 1963. Kuva: *Suomen Kuvalehti* 19.10.1963, 21. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Saunan takkahuone alkuperäisasussaan. Kuva on julkaistu *Viikko*-lehden numerossa 18 vuonna 1964. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

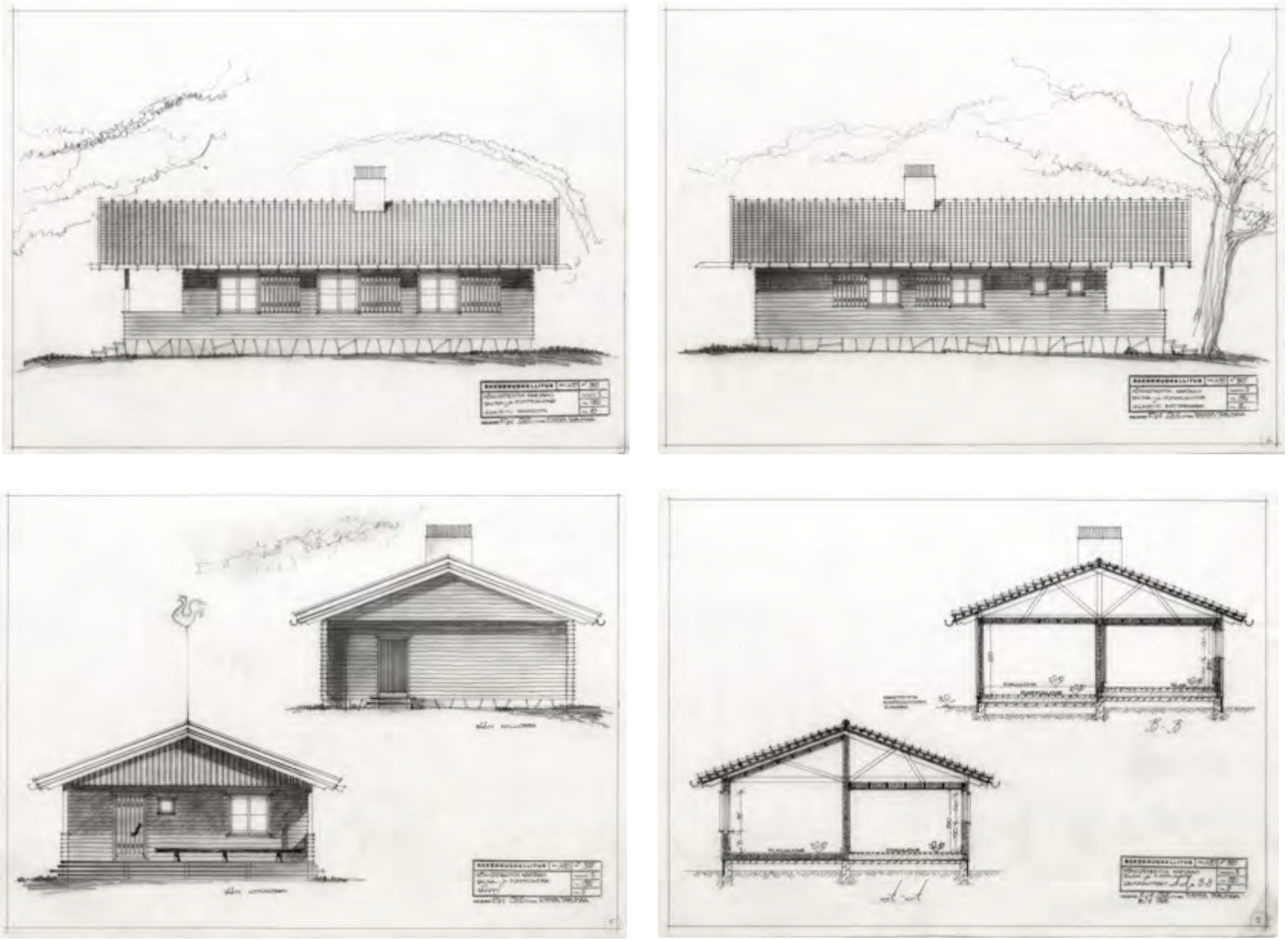
Saunarakennukseen tehtiin eteinen, wc, pesuhuone, jossa oli alun perin vain yksi suihku, löylyhuone, pukuhuone avotakkoineen ja pumppuhuone, jonka kautta lämmitetään löylyhuoneen suurta kiuasta. Pumppuhuoneen luoteissivulla oli toinen ulko-ovi. Sisäseinät paneloitiin. Eteiseen ja pukuhuoneeseen tehtiin puulattiat. Saunan pohjoispuolelle sijoitettiin maanalainen teräsrakenteinen öljysäiliö.

Presidentti Kekkosen on kerrottu todenneen Königstedtin saunan olevanmaailman toiseksi paras sauna, sillä parasta ei vielä ollut rakennettu.[229]

Rakennushallituksen rakennuttaman sauna- ja pumppuhuoneen julkisivupiirustukseen on merkitty väritiedot. Piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa 1962, Rakennushallitus / KA.

227 Rakennushallitus 1963.
228 Heino 2012, 95. Alkuperäislähde: Manner 1966, 19–20.
229 Pietilä 2003, 1.

Sauna- ja pumppuhuoneen uudisrakennusvaiheen julkisivut kaakkoon, luoteeseen, koilliseen ja lounaaseen sekä leikkaukset vuodelta 1962. Piirustukset: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

Muutosvaiheet

Vuonna 1981 saunarakennuksen pohjoispuolinen maanalainen öljysäiliö muutettiin lujitemuovisäiliöksi.

Rakennusta kunnostettiin vuosien 1986–1987 aikana. Wc-, löyly- ja pesutilojen pintoja ja sisustusta uusittiin. Kerrotaan, että mahdollisesti rakennustöiden aikana syttyi pieni tulipalo, jonka aiheuttamat vauriot saatiin korjattua.

Vuonna 2001 saunarakennusta laajennettiin ja kunnostettiin arkkitehti Antti Ilveskosken suunnitelmien mukaan. Luoteispäätyyn rakennettiin halkosuoja. Laajennusosan seinien ulkopinta verhoiltiin vaakapaneloinnilla rakennuksen muiden osien tapaan ja koko rakennuksen ulkopinnat kyllästyskäsiteltiin, jotta päästiin samaan väriin. Halkosuoja on läpituulettuva. Luoteissivulle tehtiin kolmiosainen liukuovi. Samalla uusittiin koko rakennuksen turvekatto vedeneristyksineen ja lisättiin uusia hormeja. Turvekatto ulotettiin laajennusosan päälle. Julkisivujen vaurioituneita lautoja uusittiin, räystäs- ja tuulilaudat tukikonsoleineen uusittiin painekyllästetystä puusta alkuperäisen mallin mukaan.[230]

Vuonna 2001 kunnostettiin myös sisätiloja. Wc-tilaa suurennettiin ja se kalustettiin ja laatoitettiin uudestaan. Myös löyly- ja pesuhuoneen laatoitukset ja seinä- ja kattopaneelit uusittiin ja pesuhuoneeseen rakennettiin uudet suihkuväliseinät. Saunan lauteet uusittiin käyttäen apachea ja ilmanvaihtoa parannettiin. Eteisen ja takkahuoneen mäntylattiat hiottiin ja lakattiin, paneelikatot ja -seinät lakattiin ja kattoon upotettiin uudet valaisimet.[231]

Vuonna 2002 uusittiin vielä saunan puulämmitteinen kiuas ja kunnostettiin vesijohtoja.[232]

Vuonna 2006 Suomen Vesityö Oy suunnitteli ja asensi uuden muoviputkiponttonisen uimalaiturin ja sille johtavat portaat.[233]

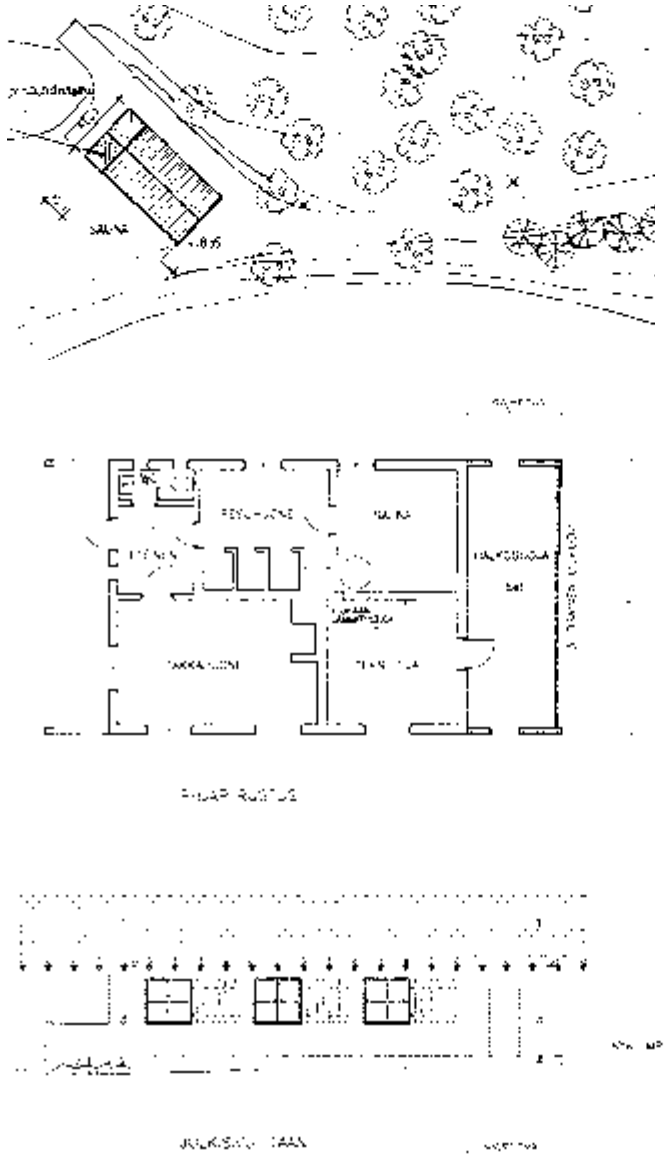
Rantasauna marraskuussa 1991 eli ennen laajennusosan rakentamista. Kuva: Anni Lehtimäki / VKM.

230 Engel Rakennuttamispalvelut Oy 19.9.2001. Königstedtin kartanon saunarakennus. Vastaanottotarkastuksen pöytäkirja. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

231 Senaatti-kiinteistöt 17.9.2001. Königstedtin kartanon saunarakennuksen kunnostus; Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski Ky 10.6.2001. Königstedtin kartano. Saunarakennus. Rakennustapaselostus. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

232 Engel Rakennuttamispalvelut Oy 2.4.2002. Königstedtin kartanon saunan sekä vesijohdon kunnostustyö. Aloituskokouspöytäkirja. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

233 ISS palvelut Oy 8.5.2006. Königstedtin kartano, Vantaa. Laiturin teko. Työmaan aloituskokouksen pöytäkirja. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Saunan muutosvaiheen työpiirustukset 2.5.2001. Ote asemapiirustuksesta, pohjapiirustus, julkisivu pohjoiseen, leikkaus, julkisivu itään ja julkisivu länteen. Rakennusta laajennettiin halkosuojalla.
Piirustukset: Arkkitehtitoimisto Antti Ilveskoski / VRA.

Nykytila

Saunarakennus on katselmoitu 24.11.2020. Saunaa lämmitetään joitakin kertoja kuukaudessa, EU-puheenjohtajakausien aikana useammin. Sitä voi käyttää kerrallaan 12–15 henkilöä.

Rakennuksen ulkohahmo on säilynyt pitkälti alkuperäisessä, vuoden 1962 asussaan. Suurin muutos, on luoteispäätyyn vuonna 2001 lisätty halkosuoja, jolloin myös uusittiin turvekate ja lisättiin uusia hormeja sekä kunnostettiin vuorilaudoitus. Valkoiseksi maalatut ikkunat ja niiden luukut ovat alkuperäisiä, mutta kunnostettuja.

Saunan ja pesuhuoneen lisäksi rakennuksessa on eteinen, wc ja takkahuone, joka toimii myös pukuhuoneena. Halkosuojan kautta kuljetaan tekniseen tilaan, jonka kautta syötetään halot löylyhuoneen kiukaaseen. Teknisessä tilassa sijaitsevat myös patteriverkoston ja lattialämmityksen pumput sekä öljynpoltin.

Sisätiloja on kunnostettu viimeksi vuosina 2001–2002. Wc on alkuperäistä suurempi ja uusittu vuonna 2001. Pesuhuoneeseen on tehty lisää suihkupisteitä ja suihkuväliseinät sekä uusittu laatoitukset ja paneloinnit. Myös löylyhuoneen laatat, paneelit, lauteet ja kiuas on uusittu. Pesuhuoneen ja löylyhuoneen ikkunoissa on sisäpuoliset säleikköluukut.

Eteisessä ja takkahuoneessa on mäntylattiat sekä seinä- ja kattopaneloinnit. Takkahuoneessa on avotakka ja keittiökaapit, kiintopenkit sekä pitkä pöytä.

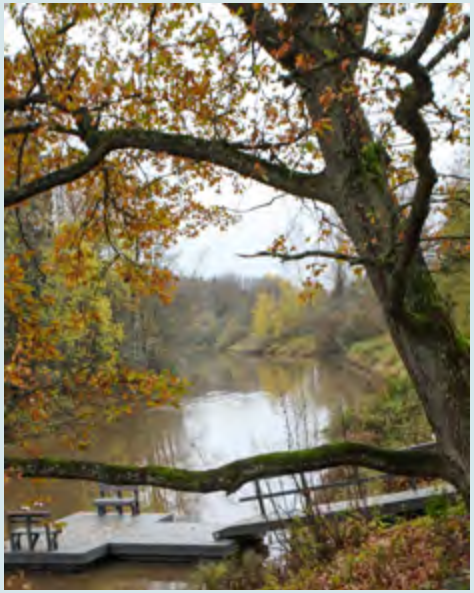
Saunasta pääsee uimaan Vantaanjokeen. Ponttonilaituri ja sille johtavat portaat ovat vuodelta 2006. Laituri nostetaan talveksi rannalle.

RAKENNUKSEN KULTTUURIHISTORIALLISEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI VANTAAN KAUPUNGINMUSEON MUKAAN

Rakennuksen kuvaus:	Sauna on suunniteltu sen jälkeen, kun valtio tuli kartanon omistajaksi vuonna 1961. Suunnitelma on tehty silloisessa Rakennushallituksessa. Sauna on palanut kerran 1980-luvulla, muttei onneksi tuhoutunut kokonaan. Kattoon on kuulemma käytetty kartanon omaa nurmikkoa.
Edustavuusarvot:	Rakennus on edustava esimerkki.
Alkuperäisyysarvot:	Rakennuksella on alkuperäisyysarvoa. Täsmennys: Alkuperäinen arkkitehtuuri, rakentamistapa ja materiaali.
Historiallinen todistusvoimaisuus:	1900-luvun todistusvoimaa (Urho Kekkonen saunonut usein)
Rakennustaiteelliset arvot:	Rakennuksella on rakennustaiteellista arvoa. Täsmennys: Edustaa 1900-luvun puolivälin romanttista rakentamistapaa, tummat seinät, valkoiset ikkunat ja ikkunaluukut sekä turvekatto kuuluvat tuon ajan retkeily- ja ulkoilurakennusten arkkitehtuuriin.
Ympäristöarvot:	Rakennuksella on ympäristöarvoa. Täsmennys: Hallitsee joenrannan näkymiä osana kartanon puistoa.
Rakennuksen asema kiinteistössä:	Rakennus on osa kiinteistön rakennusten kokonaisuutta.
Arvotustaso:	Paikallisesti arvokas.
Luokitustunnus:	R2 = Inventoitu kohde on kulttuurihistoriallisesti merkittävä.
Arvottamispäivämäärä:	1.10.2018
Arvottajan nimi:	Amanda Eskola, Vantaan kaupunginmuseo.

Arvottaminen perustuu Vantaan kaupunginmuseon vuonna 2018 laatimaan Vantaan vanhojen rakennusten inventointiin. Lähde: Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

Saunan ponttonilaituri on vuodelta 2006.

Näkymä rantatieltä kohti rantasaunaa.

Lounaan puoleinen julkisivu.

Vilvoitteluterassi avautuu joelle päin.

Luoteispäätyyn on vuonna 2004 rakennettu halkovarasto, jossa on kolmiosainen liukuovi.

Räystään alapinnassa näkyvien kattotuolien veistettyihin päihin on kiinnitetytty pulteilla koukut, jotka kannattavat räystäslautaa.

Löylyhuoneen lauteet ja kiuas on uusittu vuosien 2001–2002 aikana. Lauteet ja kattopanelointi ovat apache-puuta.

Pesuhuoneen paneelit ja laatoitukset on uusittu vuonna 2001. Kattopaneelit ovat mäntyä.

Takkahuoneessa on alkuperäinen avotakka ja mäntylattia. Seinät ja katto on paneloitu. Seiniä vasten olevat pitkät penkit on teetetty Helsingin vankilassa.

Luoteispäädyn halkosuoja.

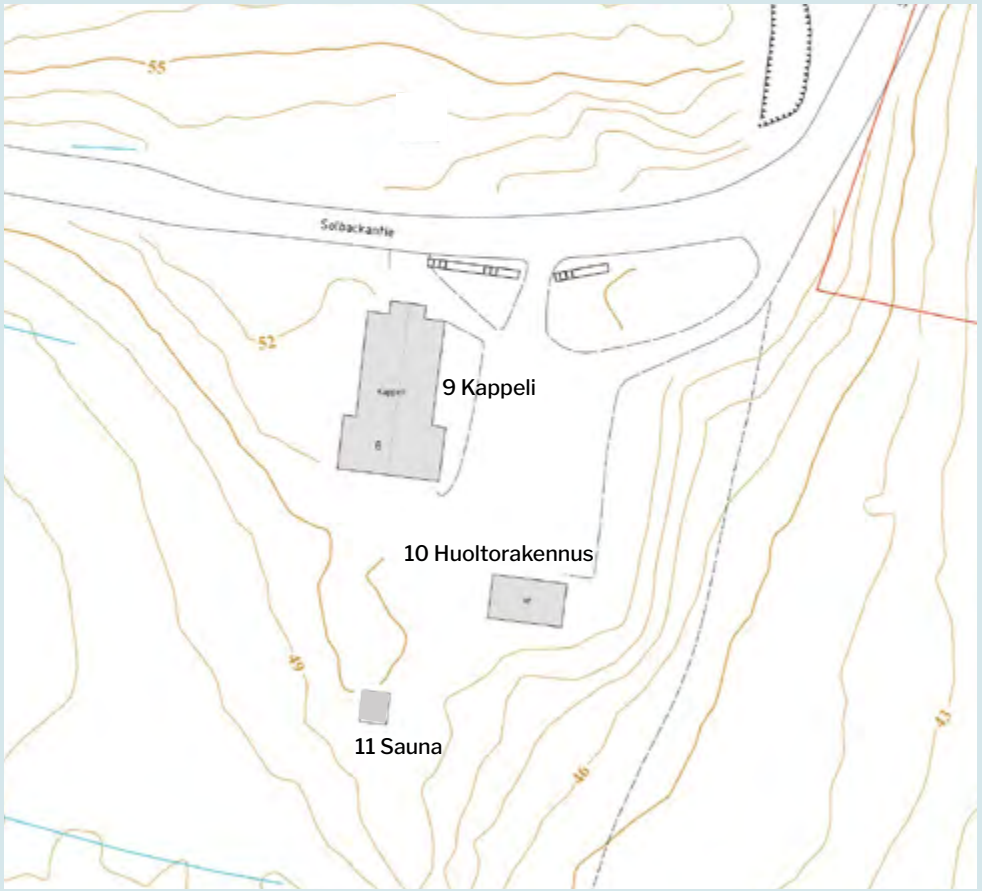
Tekninen tila. Kiukaaseen lisätään puita oikealla näkyvän luukun kautta.

Kappelin pihapiiri

Königstedtin kartanon tilan koilliskulmassa on maa-alue, jolla sijaitsevat Seutulan kappeli (9), huoltorakennus (10) ja sauna (11). Rakennukset kuuluvat Vantaan seurakuntayhtymälle eli Vantaan seurakunnille, mutta maa-alue on Senaatti-kiinteistöjen / Suomen valtion omistuksessa.

Vuonna 1924 kartanon silloinen omistaja majuri Gripenberg vuokrasi mailtaan 1350 neliömetrin suuruisen maatilkun vuoteen 2023 asti kappelin käyttöä varten. Vuonna 1966 valtio luovutti seurakunnille vastikkeetta käyttöoikeuden 4350 neliömetrin suuruiseen lisäalueeseen. Näiden yhteen laskettu pinta-ala on 5700 neliömetriä.

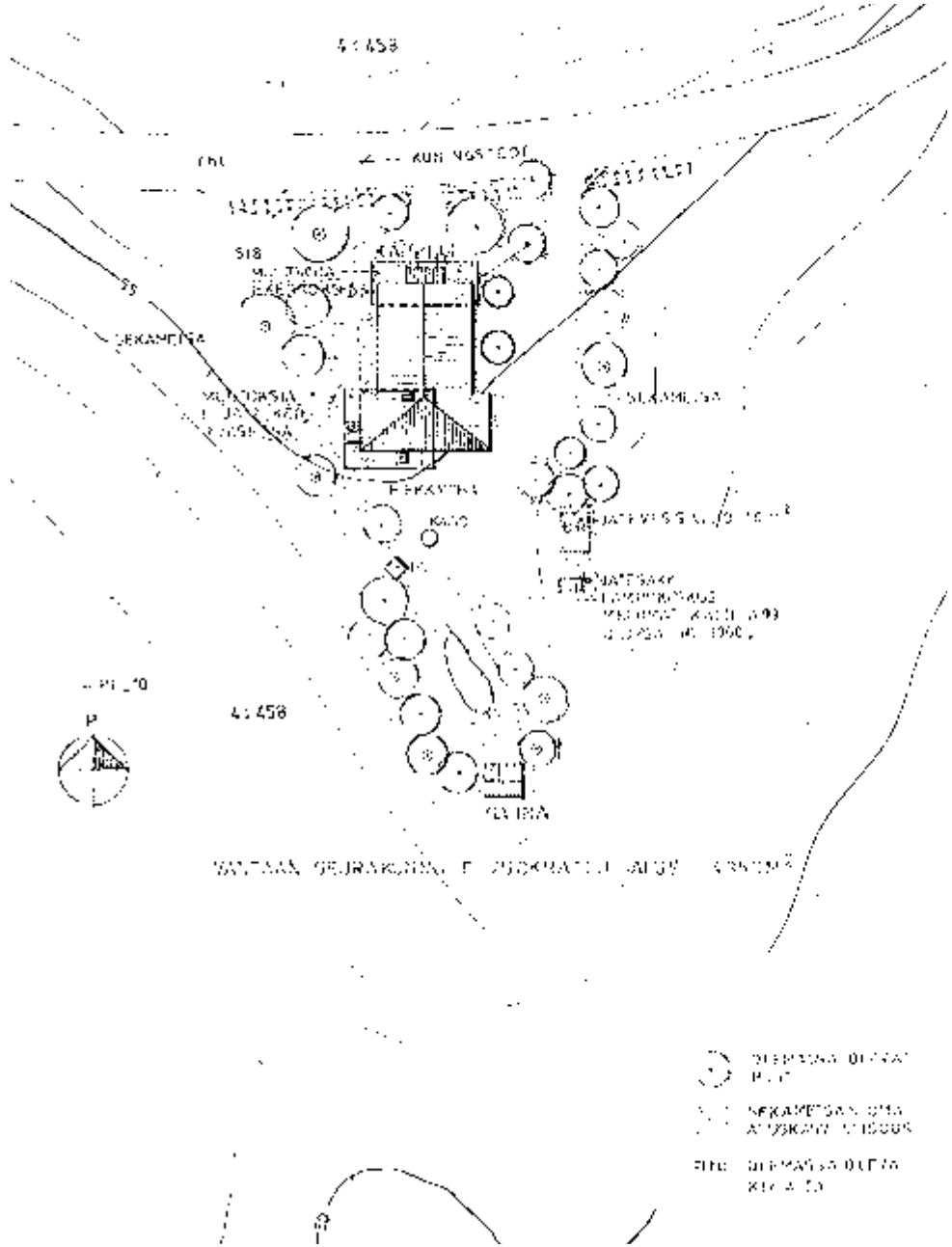
Kappeli on nykyisin Vantaankosken seurakunnan käytössä. Siellä järjestetään kirkollisia toimituksia, juhlapäivien tapahtumia, kasteita, vihkimisiä, hautajaisia, retriittejä sekä erilaisia kerhoja. Kappelia voi varata erilaisiin kirkollisiin juhlatilaisuuksiin tai muihin tilaisuuksiin. Kappelin kirkkosalissa on 120 istumapaikkaa, joista 30 on parvella. Pihalla on noin 30 autopaikkaa.

Seutulan kappeli sijaitsee kartanolle johtavan tien varrella, osoitteessa Solbackantie 6. Kappelin lisäksi alueella on huoltorakennus (10) ja sauna (11). Maapohja kuuluu Senaatti-kiinteistöille, rakennukset Vantaan seurakuntayhtymälle. Karttapohja: VKP.

Kappeli rakennettiin vuosien 1924–1925 aikana talkoovoimin Königstedtin kartanon maille. Kuva on vuodelta 1954, jolloin piha-alue oli vielä metsäinen. Kappelin pohjoispuolella sijaitsi tällöin vielä portinvartijanrakennus. Kuva (osa): MML.

Kappelin asemapiirustus 1.3.1978. Pihalle rakennettiin lämpökeskus öljylämmitystä varten. Sauna oli hankittu viimeistään tässä vaiheessa. Kappelin eteläpuoleinen porakaivo oli tehty vuonna 1968. Piirustus: Arkkitehtitoimisto Pauli Halonen / VRA.

Pihamaata on raivattu, tasoitettu ja sille on lisätty soraa vuonna 1979. Vuonna 2004 vanha lämpökeskus on korvattu uudella huoltorakennuksella ja paikoitusalueen pohjoisreunaan on tehty vainajien muistelupaikka. Kuva: 2019 / VKP.

Kappeli (9)

Rakennuksen nimet	Seutulan kappeli, Königstedtin kappeli, Selim.
Rakennuttaja	Ripukylän rukousyhdistys ry.
Suunnittelijat	Mahdollisesti arkkitehti Jarl Eklund.
Rakennusvuosi	1924–1925
Suojelustatus	Ei suojeltu, mutta koska kyseessä on yli 50 vuotta sitten käyttöön otettu kirkollinen rakennus, on seurakunnan pyydettävä muutoksiin Museoviraston lausunto.
Osoite	Solbackantie 6, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	6
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	92-416-4-458-6
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	100431809S
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	Ei ole, sillä rakennuksen omistaa Vantaan seurakuntayhtymä eli Vantaan seurakunnat.
Kerroslukumäärä	1, lisäksi eteläpäädyssä ullakko, jossa asuinhuone.
Laajuustiedot	Kokonaisala 302 m^2, kerrosala 287 m^2, tilavuus 1495 m^3, kellarin ala 4 m^2 (VKP).
Keskeiset piirteet	Hirsirunko, peiterimalaudoitus, luonnonkiviharkkoperustus aumakatto, konesaumattu peltikate.
Talotekniikka	Sähkö, vesi ja viemäröinti, pellettilämmitys, vesikiertopatterit, sprinklerijärjestelmä.
Tärkeimmät muutosvaiheet	1962–1963 laajennus, 1969 vesikate, 1978–1979 peruskorjaus ja parvi, 1985 ulkoverhous, 1999 vesikate, 2004 lämmitysjärjestelmämuutos.
Käyttöhistoria	Kappeli / rukoushuone.

Uudisrakennusvaihe

Seutulan, Keimolan ja Riipilän alueella syntyi ensimmäisen maailmansodan jälkeen uskonnollisia näkemyseroja ylittävää herätystä ja ihmiset kokoontuivat rukoilemaan Seutulan koululle ja koteihin. Tilojen käydessä ahtaiksi perustettiin 1920-luvun alkupuolella Ripukylän rukoushuoneyhdistys ry, jonka päätavoitteena oli rakentaa Seutulaan oma rukoushuone. Hankkeen johtohahmo oli Seutulan kansakoulun opettaja Maija Metiäinen. Rahoja kerättiin ompeluseuroissa, myyjäisillä ja säästölippailla.[234]

Königstedtin kartanon silloinen omistaja majuri Michaël Gripenberg antoi tilaltaan kappelia varten 1350 neliömetrin eli 45 m x 30 m suuruisen maa-alan 99 vuodeksi yhden markan vuosivuokralla. Vuokrasopimus solmittiin 6.9.1924 ja sopimus on voimassa vuoteen 2023 asti. Gripenberg hankki kappelin piirustukset ja määritteli tontinvuokraehdoissa, että rakennuksessa oli käytettävä punaista ja mustaa väriä.[235]

Rakennuspuut saatiin lahjoituksena. Hirret veistettiin rakennuspaikalla ja laudat sahattiin Katrinebergin kartanon sahalla. Kappeliin tehtiin luonnonkiviperustus. Kivijalan graniitti lohkottiin Königstedtin kartanon läheisyydessä olevasta kalliosta.

Rakennustyöt tehtiin pääosin kyläläisten talkoovoimin vuosina 1924–1925. Rakennusurakoitsijana ja -mestarina toimi riipiläläinen Selim Nurmi. Hänellä oli rakentamisessa apuna vakituisesti kahdesta kolmeen miestä ja lukuisia vapaaehtoisia. Kappeli sai nimen ”Selim” rakennusmestarinsa mukaan. Rakentaminen maksoi 100 000 markkaa.[236]

Kappeli valmistui vuonna 1925 vapaakirkollisten ja baptistisaarnaajien rukoushuoneeksi. Siitä muodostui Riipilän, Seutulan ja Keimolan hengellisen elämän keskus.

Kappelin piirustuksia ei ole löytynyt eikä suunnittelijasta ole varmuutta, mutta on mahdollista, että arkkitehtina toimi Jarl Eklund, joka oli suunnitellut kartanorakennusten uudistuksia 1910-, 1920- ja 1930-luvuilla. Eklund on suunnitellut muitakin puisia maalaiskirkkoja: Ranuan kirkko on valmistunut vuonna 1914 ja Tervakosken Janakkalan Pikkukirkko vuonna 1936, joka sekin rakennettiin Königstedtin kappelin tavoin talkoovoimin.[237]

Kappeli on suorakaiteinen pitkäkirkko. Sen hirsiseinät verhoiltiin ulkoa peiterimalaudoituksella ja maalattiin punamullan värisiksi ja ovet mustiksi – Gripenbergin toivomusten mukaan. Katto aumattiin. Pääsisäänkäynti sijoitettiin Solbackantien puoleiseen pohjoispäätyyn, johon tehtiin myös torni ja kattoratsastaja. Runkohuoneeseen tehtiin puinen tynnyriholvi ja korkeat, yläosastaan kaarevat valkoiset ruutuikkunat. Kappelin eteläpäätyyn tehtiin runkohuonetta matalampi ja leveämpi siipi, johon tuli seurakuntasali ja keittiö sekä länsisivulle sisäänkäynti. Alun perin eteläpäädyssä ei ollut sisäänkäyntiä. Eteläsiipeen tehtiin vaakasuuntaiset ruutuikkunat. Tiloja lämmitettiin alun perin pönttöuuneilla.

Vantaan kaupunginmuseon Kirstikulttuuriympäristötietokannassa Königstedtin kappelin arkkitehtuurista on kirjoitettu näin: ”*Kappeli on rakennettu aikana, jolloin kansanomainen talonpoikainen rakennustaide koettiin kiinnostavaksi. Rakennuksen punainen väritys mustine ovineen oli Gripenbergin ehto tontin vuokraamiselle. Rakennuksessa on raskas aumakatto ja eräänlainen torniaihe pohjoispäädyssä. Kellotorni mukailee vanhoja suomalaisia barokkisia kellotapuleita. Samoin koko kirkon ulkoarkkitehtuuri rimalautavuorauksineen on velkaa Sisä-Suomen 1700-luvun puukirkoille, sellainen löytyy muun muassa Keuruulta.*”[238]

Königstedtin kappelin arkkitehtuurissa on samoja piirteitä kuin Keuruun vanhassa kirkossa, joka on rakennettu vuosien 1756–1759 aikana. Kuva: Martti Jokinen 1998 / MV.

234 Vantaankosken seurakunta. Vantaan seurakunnat. Seutulan kappeli – Königstedt kapell -esite.

235 https://www.vantaanseurakunnat.fi/kirkot-ja-tilat/kirkot-ja-kappelit/seutulan-kappeli/seutulan-kappelin-historia

236 Vantaan kaupunginmuseon Kirsti-kulttuuriympäristötietokannan raportti 2.12.2020, Königstedtin kartanon rakennukset. VKM.

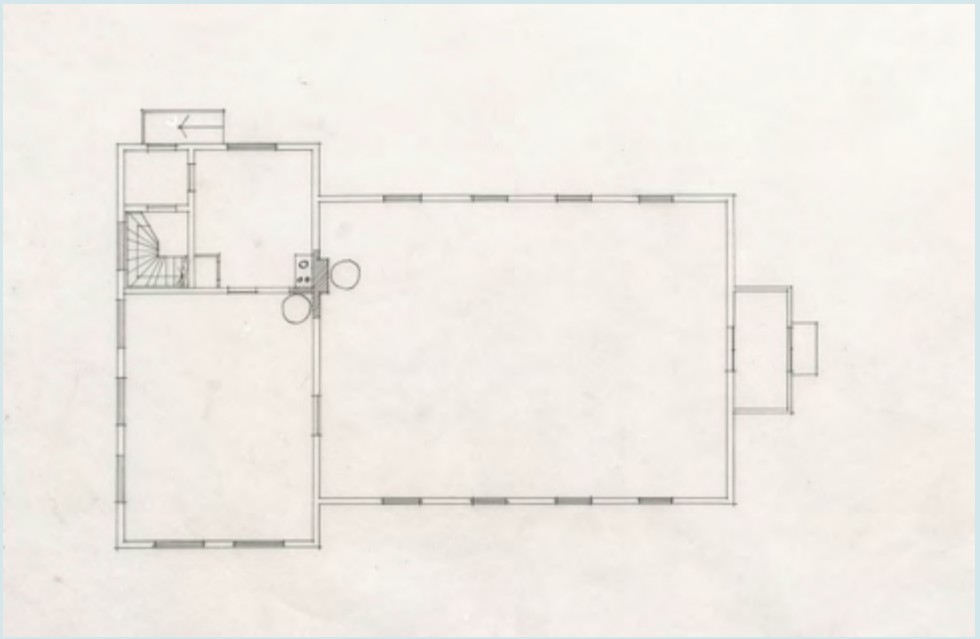
237 VKM:n Kirsti-raportti 2.12.2020, Königstedtin kartanon rakennukset. VKM.

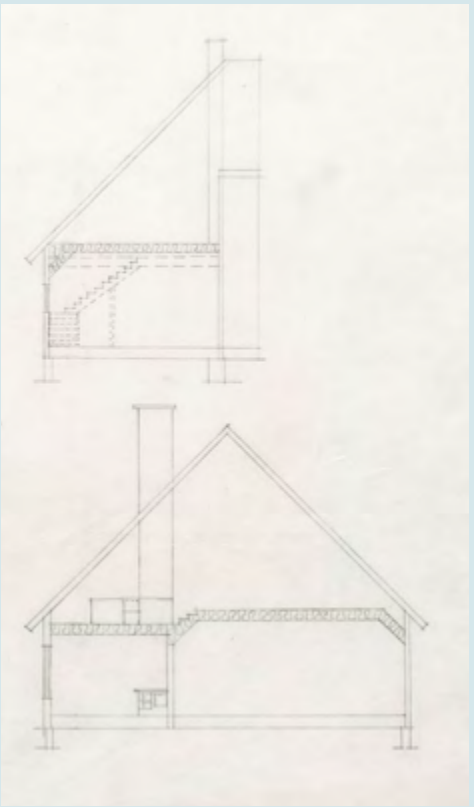
238 VKM:n Kirsti-raportti 2.12.2020, Königstedtin kartanon rakennukset. VKM.

Muutosvaiheet

1930-luvulla vapaakirkollinen liikehdintä alkoi laantua ja yhdistyksen johtokunnassa oli enää luterilaisia. Yhdistyksen toiminnan lakattua sen varat ja kappeli olisi pitänyt lahjoittaa Suomen Lähetysseuralle, mutta se ei voinut sitä ottaa vastaan rakennuksen huonon kunnon vuoksi.[239]

Vuonna 1961 Königstedt siirtyi valtion omistukseen ja myös kappelin kohtaloa mietittiin uudelleen. Ripukylän rukoushuoneyhdistys päätti vuonna 1963 lahjoittaa kappelin Helsingin pitäjän suomen- ja ruotsinkielisille evankelis-luterilaisille seurakunnille. Kirkkohallintokunta päätti 29.4.1964 vastaanottaa Ripukylän rukoushuoneyhdistyksen lahjoituksen, jonka mukaan rukoushuoneen irtaimisto ja tontin vuokrausoikeus siirrettiin Helsingin pitäjän seurakunnille.[240] Kirkkovaltuusto vahvisti lahjoituksen 21.5.1964. Tämän jälkeen ryhdyttiin suunnittelemaan kappelin korjaustyötä. Arkkitehti Göran Malmström teki lisärakennus- ja korjaussuunnitelman, jonka pohjalta rakennusmestari Laitakari laati rakennussuunnitelman vuonna 1964. Rakennusta laajennettiin tekemällä eteläpäädyn ullakkoon vahtimestarin asunto ja katon etelä- ja länsilappeita nostettiin, jotta asuntoon saatiin ikkunat. Samalla kirkkosaliin hankittiin alttari ja alttarikaide. Kappeli vihittiin uudelleen käyttöön toukokuussa 1965.[241]

Kappelin vanhimmat löytyneet piirustukset ovat pohjapiirustus ja eteläpäädyn leikkaukset, jotka on laadittu mahdollisesti noin vuonna 1964, kun eteläpäädyn ullakolle rakennettiin vahtimestarin asunto. Alakerran keittiö oli seurakunnan käytössä ja siellä oli puuliesi. Runkohuoneessa ja seurakuntasalissa oli pönttöuunit, jotka sittemmin on purettu. Seurakuntasali oli nykyistä suurempi ja eteläpäädyssä ei ollut sisäänkäyntiä. Ullakon asuintiloihin kuuluivat keittiö ja asuinhuone. Piirustukset: KA.

Vuonna 1965 seurakunta jätti valtioneuvostolle anomuksen, jossa haettiin lisämaan käyttöoikeutta autopaikoitusta ja kevytrakenteista laajentamista varten. Vuoden 1966 alussa kappeli siirtyi Vantaankosken ja Helsingin pitäjän ruotsinkielisen seurakunnan käyttöön jumalanpalvelushuoneeksi. 27. tammikuuta 1966 valtioneuvosto luovutti 4350 neliömetriä lisämaata kappelin käyttöön.[242]

Valtioneuvoston kanslia luovutti seurakunnille lisäalueen samaksi ajaksi kuin majuri Gripenbergin alun perin tehty sopimus oli voimassa. Ehtona oli kuitenkin, että tontti säilyi seurakuntien käytössä kappelina. Sopimuksessa määriteltiin, ettei tontille saa rakentaa eikä sillä kasvavia puita eikä pensaita, jotka pysyivät maanomistajan omistuksessa, saa kaataa ilman maanomistajan eli valtion lupaa. Lisäalueen käyttöoikeus

239 https://www.vantaanseurakunnat.fi/kirkot-ja-tilat/kirkot-ja-kappelit/seutulan-kappeli/seutulan-kappelin-historia

240 Vantaan seurakuntayhtymä tunnettiin ennen vuotta 1972 nimellä ”Helsingin pitäjän seurakunnat”.

241 https://www.vantaanseurakunnat.fi/kirkot-ja-tilat/kirkot-ja-kappelit/seutulan-kappeli/seutulan-kappelin-historia; Vantaan kaupunginmuseon Kirsti-kulttuuriympäristötietokannan raportti 2.12.2020, Königstedtin kartanon rakennukset. VKM.

242 https://www.vantaanseurakunnat.fi/kirkot-ja-tilat/kirkot-ja-kappelit/seutulan-kappeli/seutulan-kappelin-historia

luovutettiin ilman vastiketta.[243]

Kappelissa ei ollut alun peri vesi- ja viemärijohtoja. Vuonna 1968 rakennuksen eteläpuoleiselle pihalle rakennettiin porakaivo.[244]

Vuonna 1969 kappeli sai uuden mineriittilaattakaton sekä Kangasalan urkutehtaan rakentamat urut.

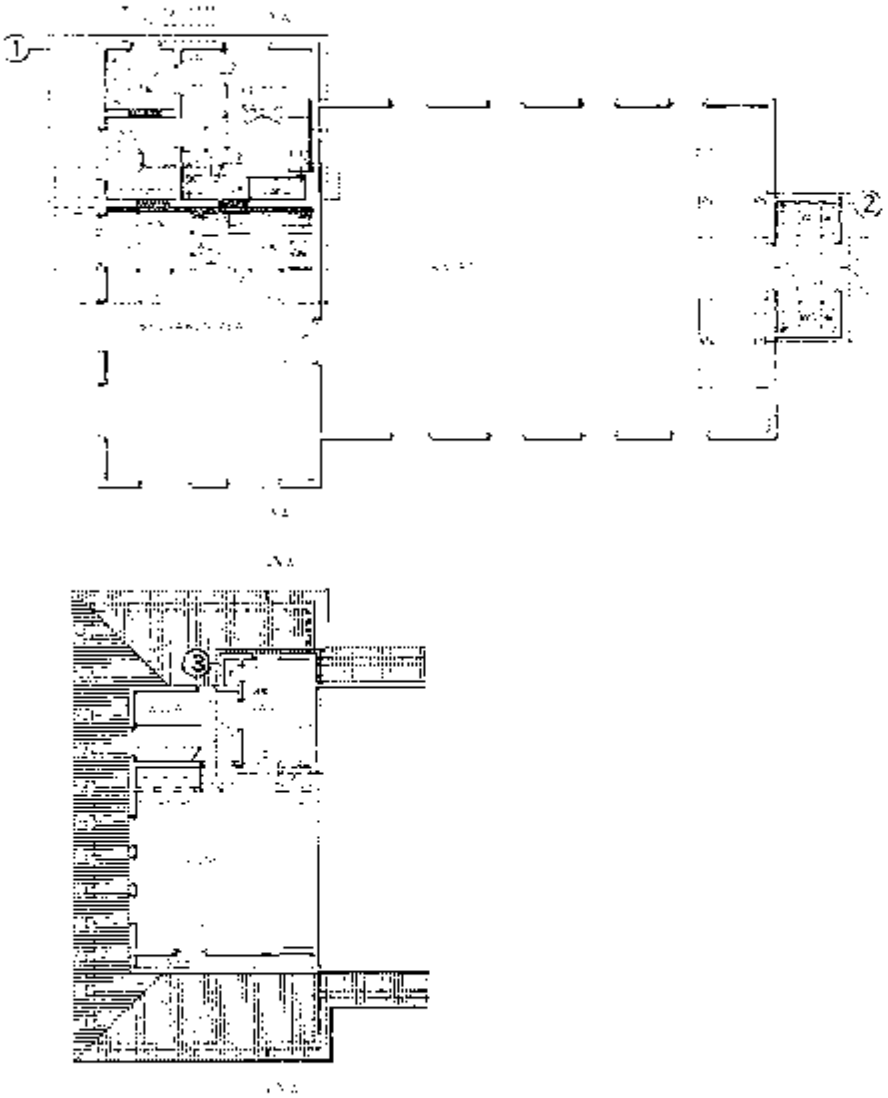
Kappeli peruskorjattiin vuosien 1978–1979 aikana arkkitehti Pauli Halosen laatimien suunnitelmien mukaan. Kirkkosalin sisustus uusittiin kokonaan. Valaistus, maalaukset ja saarnastuoli uusittiin. Salin peräosaan rakennettiin puinen urkuparvi ja sen alapuolelle pääsisäänkäynnin yhteyteen wc-tilat.[245] Eteläpäädyn tilajakoa muutettiin; seurakuntasalia pienennettiin ja eteläpäätyyn rakennettiin uusi sisäänkäynti, eteinen, wc ja keittokomero. Ullakkokerroksessa ollut vahtimestarin keittokomero muutettiin varastoksi ja alakerran keittiö muutettiin seurakunnan keittiöstä vahtimestarin keittiöksi, joten tästä lähtien asuintilat jakautuivat kahteen kerrokseen. Viimeistään tässä vaiheessa pihalle pystytettiin sauna.

Piha-aluetta laajennettiin poistamalla siitä puustoa ja muuta kasvillisuutta sekä tasaamalla sitä soralla. Kappelin lämmitysjärjestelmä uusittiin. Pihalle rakennettiin lämpökeskus, johon sijoitettiin öljysäiliö ja -kattila. Kappelin tulipesät purettiin ja asennettiin vesikiertopatterit. Kappeli vihittiin uudelleen käyttöön marraskuussa 1979.

Vuonna 1985 kappeli vietti 60-vuotisjuhliaan. Tätä ennen se lisäeristettiin ja ulkoverhous uusittiin. Lisäksi kappeli sai käyttöönsä hollantilaisessa Pettit & Fritsenin valimossa valetun kellon, jota varten torniin oli asennettava äänisäleiköt.[246]

Kappelin vesikate uusittiin vuonna 1999. Vanhat mineriittilevyt purettiin ja tilalle tehtiin konesaumattu peltikatto, joka maalattiin mustaksi. Urkuparven alle tehtiin sakasti.

Vuonna 2004 lämmitysjärjestelmä muutettiin öljylämmityksestä pellettilämmitykseksi ja vuonna 1979 valmistuneen lämpökeskuksen paikalle rakennettiin uusi huoltorakennus.

Kappelin eteläpäädyn seurakuntatiloja ja vahtimestarin asuintiloja muutettiin vuonna 1978. Ensimmäisen ja ullakkokerroksen pohjapiirustukset: arkkitehtitoimisto Pauli Halonen 1.3.1978 / VRA.

243 Valtioneuvoston kanslian ja seurakuntien välinen sopimus Königstedtin kappelin lisäalueesta 27.1.1966. Sk.

244 https://www.vantaanseurakunnat.fi/kirkot-ja-tilat/kirkot-ja-kappelit/seutulan-kappeli/seutulan-kappelin-historia

245 Vantaan kaupunginmuseon Kirsti-kulttuuriympäristötietokannan raportti 2.12.2020, Königstedtin kartanon rakennukset. VKM.

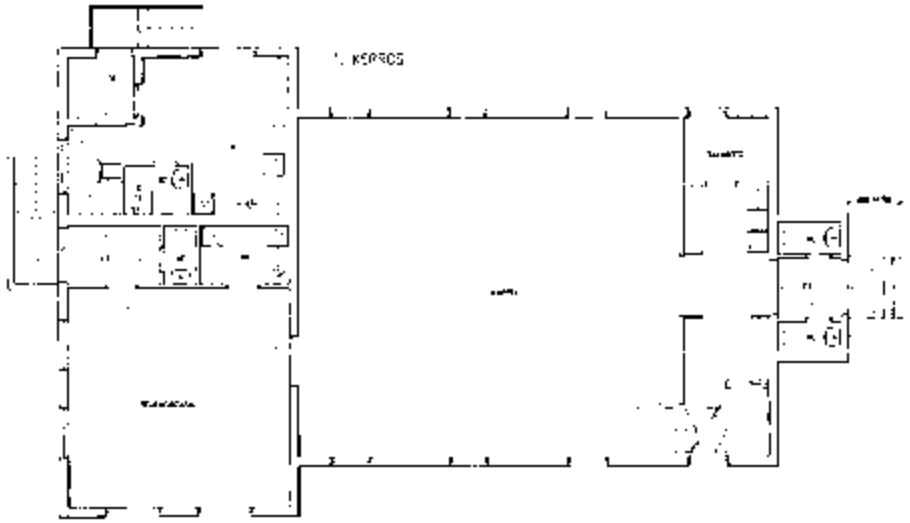
246 VKM:n Kirsti-raportti 2.12.2020, Königstedtin kartanon rakennukset. VKM.

Kappelin pohjoispääty vuonna 1979. Kuva: Pirjo Hämäläinen / VKM.

Kappelisali lokakuussa 1983. Kuva: Antti Kaislarinta / VKM.

Seutulan kappelin pohjapiirustus ja julkisivut pohjoiseen, länteen, etelään ja itään. Suunnitelmat liittyvät vuoden 1999 vesikatteen uusimiseen. Piirustukset: Arkkitehtuuritoimisto M.A.T. Ky 11.1.1999 / VRA.

Nykytila

Seutulan kappeli sijaitsee Solbackantien varrella, Königstedtin kartanon kiinteistön alueella. Tien ja kirkkomaan välissä on vanha kiviaita. Kappeli on metsän ympäröimä. Maasto viettää loivasti kohti etelää ja itää.

Kappeli edustaa 1920-luvun arkkitehtuuri-ihanteita ja siinä on viittauksia 1700-luvun puukirkkoarkkitehtuuriin. Pohjoispäädyssä on kellotorni ja barokkityylinen kattoratsastaja, ulkoverhoiluna on punamullattu, vuonna 1985 uusittu rimalaudoitus ja ikkunat ovat pieniruutuisia. Katto on aumattu. Vanhat savupiiput on purettu ja katolla on vain ilmanvaihtohormi. Nykyinen konesaumattu, mustaksi maalattu peltikate on vuodelta 1999. Runkohuoneen ikkunat ovat korkeita ja yläosastaan segmenttikaaripäätteisiä. Pohjoispäädyssä on pyöreä ikkuna. Eteläpäädyn ikkunat ovat pienempiä ja suorakulmaisia. Katon etelä- ja länsilappeille vuonna 1965 tehdyt vahtimestarin asunnon ikkunat poikkeavat muista ja ovat kaksijakoisia. Kappelin ikkunat ovat valkoisia.

Rakennuksella on kapea ja pitkä hirsirunko, johon liittyy runkohuonetta matalampi ja leveämpi seurakuntasali- ja asuntosiipi. Kappelissa on luonnonkiviperustus. Sokkelin korkeus vaihtelee maaston kaltevuuden vuoksi. Pohjoispäädyn pääovi on yläosastaan kaareva ja siinä on kalanruotopanelointi. Oven edustalle on tehty uusi rampillinen porras. Länsisivulla on vahtimestarin asunnon sisäänkäynti ja betoninen ulkoporras. Eteläpäädyn sisäänkäynti ja puuporras on tehty vuonna 1979 entisen ikkunan paikalle. Ovessa on pystypanelointi. Eteläpäädyn kivijalassa on kalanruotopaneloitu kellarinovi.

Pääsisäänkäynnin yhteydessä on yleisö-wc:t, jotka on lisätty vuoden 1979 peruskorjauksen yhteydessä. Tällöin on myös rakennettu kappelisalin perälle urkuparvi ja sille johtava avoin puuporras. Parven alla sijaitsevat naulakot ja sakasti, joka on tehty vuonna 1999. Parvelta on yhteys ullakolle ja kellotapuliin.

Salissa on tynnyriholvattu puukatto, vaakapaneloidut seinät ja lautaparketti. Salin eteläsivulla on alttari, joka on vuodelta 1979. Ikkunoiden alla on pitkät vesikiertoiset lämmityspatterit, jotka saavat lämpönsä pihan huoltorakennuksen pellettijärjestelmästä. Tulisijat on purettu. Kappelissa on sprinklerit ja valvontakamerat.

Alttariseinän eteläpuolella on seurakuntasali, jossa on paneloitu, sivuilta viistetty katto ja puulattia. Sali on alkuperäistä pienempi. Salin sivulla on keittokomero, wc ja toinen sisäänkäynti. Eteläsiiven länsipuolella ja ullakolla on vahtimestarin asunto, joka on ollut viime vuodet tyhjillään. Vielä 2010-luvulla siellä asui ylivahtimestari.[247] Alakerrassa on keittiö ja suihkullinen wc. Ullakolla on makuuhuone ja varasto, joka on aiemmin ollut keittokomero. Huoneissa on linoleum-matot ja kiintokomeroita.

Rakennuksen alla on matala, maalattiainen kellari, jota käytetään varastona.

247 Harri Vehkonen, suullinen tiedonanto 24.11.2020.

RAKENNUKSEN KULTTUURIHISTORIALLISEN MERKITTÄVYYDEN ARVIOINTI VANTAAN KAUPUNGINMUSEON MUKAAN

Harvinaisuusarvot:	Rakennus on harvinainen tai ainutlaatuinen. Täsmennys: Kappelirakennukset Vantaalla.
Edustavuusarvot:	Rakennus on edustava esimerkki. Täsmennys: 1920-luvun kirkkorakentaminen.
Alkuperäisyysarvot:	Rakennuksella on alkuperäisyysarvoa.
Historiallinen todistusvoimaisuus:	1900-luvun historiallinen liikehdintä.
Rakennustaiteelliset arvot:	Rakennuksella on suuri rakennustaiteellinen arvo. Täsmennys: Edustaa 1920-luvun arkkitehtuuri-ihanteita: viittaukset 1700-luvun puukirkkoarkkitehtuuriin (pikkuruutuiset, vertikaalit, kaarevapäätteiset ikkunat, päädyn kellotorni, punamullan väri, rimalaudoitus).
Ympäristöarvot:	Rakennuksella on ympäristöarvoa. Täsmennys: Sijaitsee Solbackantien varressa.
Rakennuksen asema kiinteistössä:	Rakennus on tärkeä osa kiinteistön rakennusten kokonaisuutta. Paikallisesti arvokas.
Luokitustunnus:	R1 = Inventoitu kohde on kulttuurihistoriallisesti erittäin merkittävä.
Arvottamispäivämäärä:	1.10.2018
Arvottajan nimi:	Amanda Eskola, Vantaan kaupunginmuseo.

Arvottaminen perustuu Vantaan kaupunginmuseon vuonna 2018 laatimaan Vantaan vanhojen rakennusten inventointiin. Lähde: Kulttuuriympäristötietokanta Kirsti / VKM.

ARVOTUS JA SUOJELUTILANNE

Vantaan kaupunginmuseo on luokitellut kappelirakennuksen kulttuurihistoriallisesti erittäin merkittäväksi. Rakennusta ei ole suojeltu kirkkolain nojalla, koska sitä ei ole rakennettu ennen vuotta 1917, mutta koska kyseessä on yli 50 vuotta sitten käyttöön otettu evankelisluterilainen kirkollinen rakennus, on seurakunnan pyydettävä muutostöihin jo suunnitteluvaiheessa Museoviraston lausunto.[248]

248 https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto/kirkolliset-kulttuuriymparistot

Seuraavan sivun kuva:
Kappeli Solbackantieltä lokakuussa 2020.

Pohjoispäädyssä on kellotorni, kalanruotopaneloitu pääovi ja uusi ulkoporras ramppeineen.

Itäjulkisivu. Salin ikkunoiden yläosassa on segmenttikaari. Peltikatto on uusittu vuonna 1979. Julkisivivujen peiterimalaudoitus on uusittu vuonna 1985.

Eteläpäätyyn on lisätty sisäänkäynti vuonna 1979. Ullakolla on vahtimestarin asunto.

Kappelisalin pohjoispäätyyn on lisätty parvi vuonna 1979.

Kappelin sali kohti alttaria. Salissa on laakea tynnyriholvikatto.

Ullakon porras.

Ullakko.

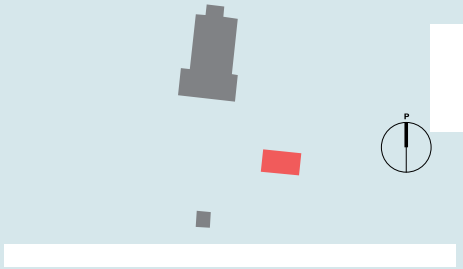

Seurakuntasalia on pienennetty vuonna 1979. Salin katto on sivuilta viistetty.

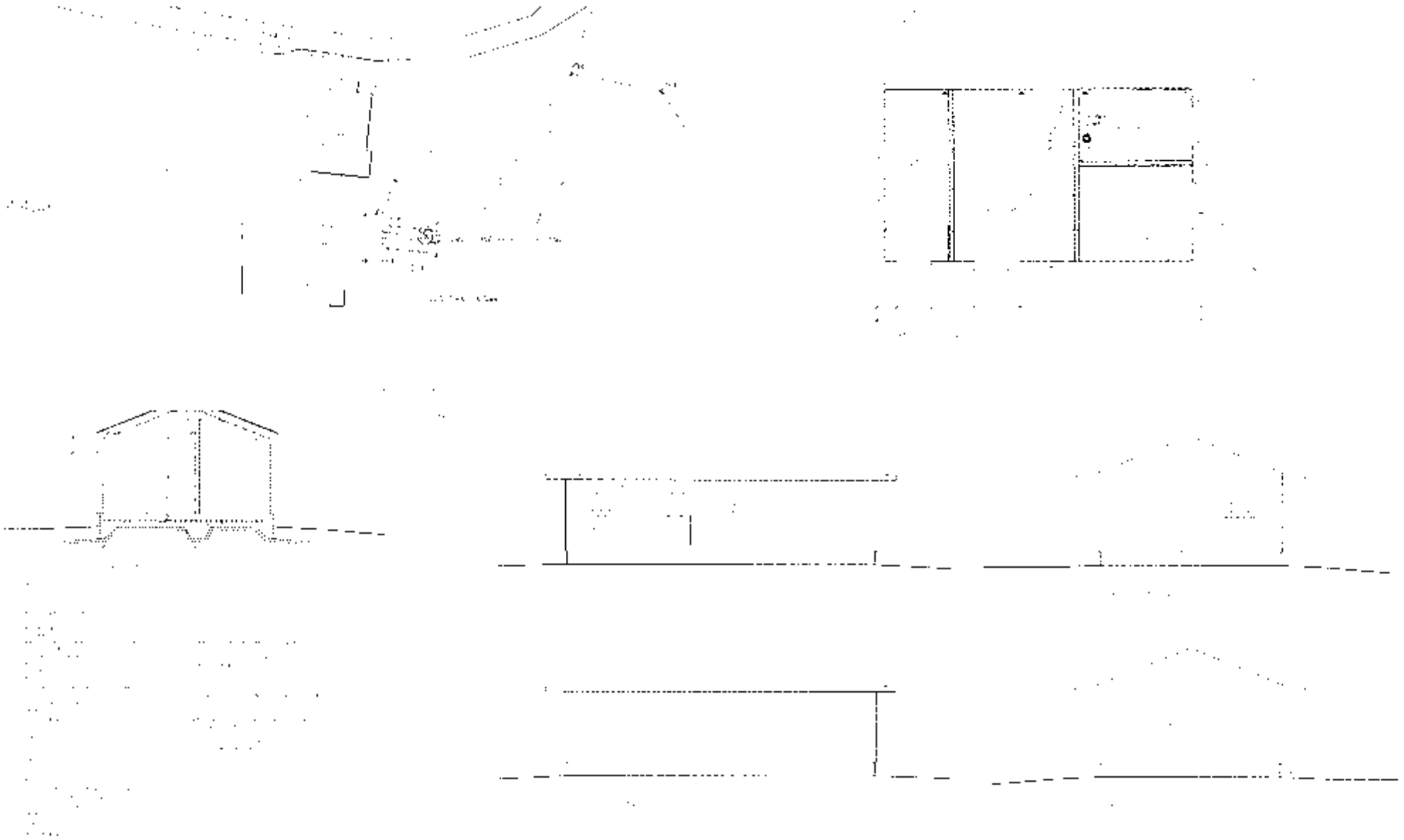
Eteläpäätyä on korotettu vuonna 1965 ja sinne on rakennettu vahtimestarin asunto.

Kappelin huoltorakennus (10)

Rakennuksen nimet	Seutulan kappelin huoltorakennus, varastorakennus.
Rakennuttaja	Vantaan seurakuntayhtymä
Suunnittelijat	Rakennusarkkitehti Markku Toivakka / Arkkitehtuuritoimisto M.A.T. Ky.
Rakennusvuosi	2004
Suojelustatus	Ei suojeltu.
Osoite	Solbackantie 6, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	12
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	92-416-4-458
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	100431813W
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	Ei ole, sillä rakennuksen omistaa Vantaan seurakuntayhtymä eli Vantaan seurakunnat.
Kerroslukumäärä	1 kerros.
Laajuustiedot	Kerrosala 50 m^2, tilavuus 140 m^3 (VRA).
Keskeiset piirteet	Puurakennus, puuverhoilu, teräsbetonilaattaperustus, harjakatto, konesaumattu peltikate.
Talotekniikka	Poistoilmanvaihto, pellettilämmitys, vesijohto ja viemäröinti.
Tärkeimmät muutosvaiheet	Ei muutosvaiheita.
Käyttöhistoria	Kappelin tekninen tila ja varasto, jossa on sähköpääkeskus, sprinklerijärjestelmän tekninen tila, pellettivarasto ja kattilahuone.

Kappelin huoltorakennuksen uudisrakennusvaiheen pääpiirustukset: asemapiirustus, pohjapiirustus, leikkaus A–A, julkisivut pohjoiseen, länteen, etelään ja itään, 15.1.2004.
Piirustukset: Arkkitehtuuritoimisto M.A.T. Ky, rakennusarkkitehti Markku Toivakka / VRA.

Nykytila

Seutulan kappelin hiekkakentän eteläreunalla on puinen huoltorakennus, joka on valmistunut vuonna 2004. Sen on rakennuttanut Vantaan seurakuntayhtymä. Rakennuksen paikalta on purettu vuonna 1979 rakennettu lämpökeskus. Rakennus palvelee kappelin talotekniikkaa. Itäpäädyssä on kapea varasto, jossa sijaitsee kappelin sähköpääkeskus, keskellä on sprinklereiden tekninen tila vesi- ja typpisäiliöineen ja länsipäädyssä pellettivarasto sekä kattilahuone.

Rakennus on itä-länsisuuntainen, yksikerroksinen ja harjakattoinen. Vesikatteena on maalaamaton, konesaumattu pelti. Harjalla on peltipiippu. Huoltorakennuksessa on teräsbetonilaattaperustus ja harmaa betonisokkeli. Julkisivut on verhoiltu pystysuuntaisin laudoin ja peiterimoin. Värinä on käytetty samaa punamultaa kuin kappelissakin. Rakennuksessa on kolme yksilehtistä ikkunallista ovea ja yksi ikkunaton pariovi. Ikkunat ovat neliruutuisia ja valkoisia.

Sisätiloissa on levyseinät ja -katot. Eristeenä on käytetty vuorivillaa. Rakennuksessa on poistoilmanvaihto.

ARVOTUS

Vantaan kaupunginmuseo on arvottanut kappelin huoltorakennuksen luokitustunnuksella V eli rakennuksen kulttuurihsistorialliset arvot ovat vaatimattomat.

Kappelin huoltorakennus on valmistunut vuonna 2004, jolloin paikalta purettiin edellinen lämpökeskus.

Lounaiskulman kattilahuone.

Huoltorakennuksen länsipääty ja eteläsivu.

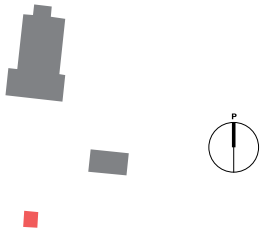

Kappeli on suojattu sprinkerijärjestelmällä, jonka laitteistoa säiliöineen sijaitsee huoltorakennuksessa.

Kappelin sähköpääkeskus sijaitsee huoltorakennuksen itäpäädyn varastohuoneessa. Betonilaatan päällä on muovimatto.

Kappelin sauna (11)

Rakennuksen nimet	Seutulan kappelin sauna.
Rakennuttaja	Mahdollisesti Vantaan seurakunnat.
Suunnittelijat	Valmistalomalli.
Rakennusvuosi	1970-luku.
Suojelustatus	Ei suojeltu.
Osoite	Solbackantie 6, 01760 Vantaa
Kiinteistötunnus	92-416-4-458
Rakennusnumero	Saunalla ei ole rakennusnumeroa.
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	Saunalla ei ole rakennustunnusta.
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	Ei ole, sillä rakennuksen omistaa Vantaan seurakuntayhtymä eli Vantaan seurakunnat.
Kerroslukumäärä	1
Laajuustiedot	-
Keskeiset piirteet	Puurakenteinen ja puulla lämmitettävä sauna.
Talotekniikka	Puulämmitteinen kiuas.
Tärkeimmät muutosvaiheet	-
Käyttöhistoria	Sauna

Seutulan kappelin eteläpuolella sijaitsee pieni sauna, jonka omistaa Vantaan seurakuntayhtymä. Samankaltaisia valmissaunoja myytiin 1970-luvulla ja 1980-luvun alkupuolella. Sauna näkyy vuoden 1978 asemapiirroksessa eli se on pystytetty viimeistään silloin. Sauna on tyypiltään rakennelma ja sillä ei ole omaa rakennusnumeroa väestötietojärjestelmässä.

Saunassa on punaiseksi maalatut vaakahirsiseinät, betonisokkeli, epäsymmetrinen harjakatto, avoräystäät ja valkoiseksi maalatut räystäslaudat. Vesikatteena on huopa. Kiuas on puulämmitteinen ja katolla on savupiippu.

Sisäänkäynti sijaitsee rakennuksen kulmassa sijaitsevan avokuistin suojassa. Kuistin pohjoispuolella on aidattu ulkoterassi, jossa on penkit.

Länsisivulla on kaksi kaksinkertaista vaakasuuntaista ikkunaa. Eteläsivulla on rakennusta matalampi halkosuoja, joka on päädyistä avoin. Eteläseinässä on pieni yksiruutuinen ikkuna.

Inventoinnin yhteydessä saunan sisälle ei ollut pääsyä. Sauna on käyttökuntoinen.

Hävinneet rakennukset

Königstedtin kartanon nykyisellä, kahdesta kiinteistöstä muodostuvalla alueella on ollut vähintään nelisenkymmentä rakennusta tai rakennelmaa, jotka ovat sittemmin hävinneet. Osa rakennuksista, kuten kivinavetta (P4) ja Valtaojan eli Königstedtinojan varrella sijainnut pieni sauna (P30), on tuhoutunut tulipalossa, loput on purettu joko huonon kunnon tai käytön puutteen vuoksi. Nykyalueen ulkopuolella sijainneita rakennuksia, kuten nykyisestä päärakennusta noin 500 metriä länteen sijainnutta ensimmäistä päärakennusta, ei ole tässä luvussa huomioitu.

On mahdollista, että nykyisellä kiinteistöalueella on ollut rakennuksia jo 1700-luvulla. Suurin osa hävinneistä rakennuksista on kuitenkin valmistunut 1800-luvun aikana. Niiden sijainnista, koosta ja käyttötarkoituksista on saatu tietoa eriaikaisista kartoista. Käytössä on ollut karttoja vuosilta 1699, 1734–1735, 1764, 1776, 1811–1824, 1834, 1870–1871, 1891, 1909, 1958, 1961, 1962, 1963 ja 1978, mutta varhaisimpien karttojen tarkkuus ei vastaa nykyaikaisia karttoja ja lisäksi vanhimmissa piirustuksissa rakennusten muodot ja ulkonäkö on saatettu esittää symbolinomaisesti. Osviittaa rakennusten ulkonäöstä saa myös vuoden 1880 lyijykynä- ja liitupiirustuksista, joissa on esitetty kartanomaisemaa rakennuksineen. Rakennusten sijainnista ja käyttötarkoituksista ja kohtaloista on saatu tietoa myös kirjallisista lähteistä, kuten vuoden 1834 palovakuutusasiakirjoista, lehtiartikkeleista sekä vanhimpien kyläläisten ja pitkään alueella työskennelleiden henkilöiden kertomuksista.

Hävinneiden rakennusten ja rakennelmien sijainnit on esitetty nykytilaa esittävän kartan päälle. Kaavio on laadittu sovittamalla eriaikainen kartta- ja kuva-aineisto samaan mittakaavaan. Mikäli rakennuksen sijainti tai koko on epävarma, johtuen lähinnä vanhan kartan epätarkkuudesta, on se esitetty punaisella. Vuosien 1954 ja 1965 ortoilmakuvat sekä 1960-luvun asemapiirrokset ovat luotettavia rakennusten sijainnin ja koon lähteinä ja niissä näkyvät, sittemmin hävinneet rakennukset on esitetty kaaviossa oranssilla värillä eli sijainnit ovat varmoja.

Rakennukset ja rakennelmat on nimetty lännestä itään juoksevin numeroin ja etuliitteellä "*P*" eli *purettu*. On mahdollista, että todellisuudessa kaksi erillisinä rakennuksina piirrettyä rakennusta on oikeasti sama rakennus, johtuen eriaikaisten karttojen erilaisesta tarkkuudesta.

Rakennuksia ja rakennelmia koskevat tiedot on koottu taulukoiksi, joissa on esitetty kunkin hävinneeen kohteen tunnus, nimi tai käyttötarkoitus, rakennusajankohta, purkamisen tai tuhoutumisen ajankohta sekä lisätietoa, muun muassa käytetyt lähteet ja kohteen kuvailua. Ajoituksen ollessa epävarma rakennus- ja purkuajankohtia on haarukoitu karttojen perusteella.

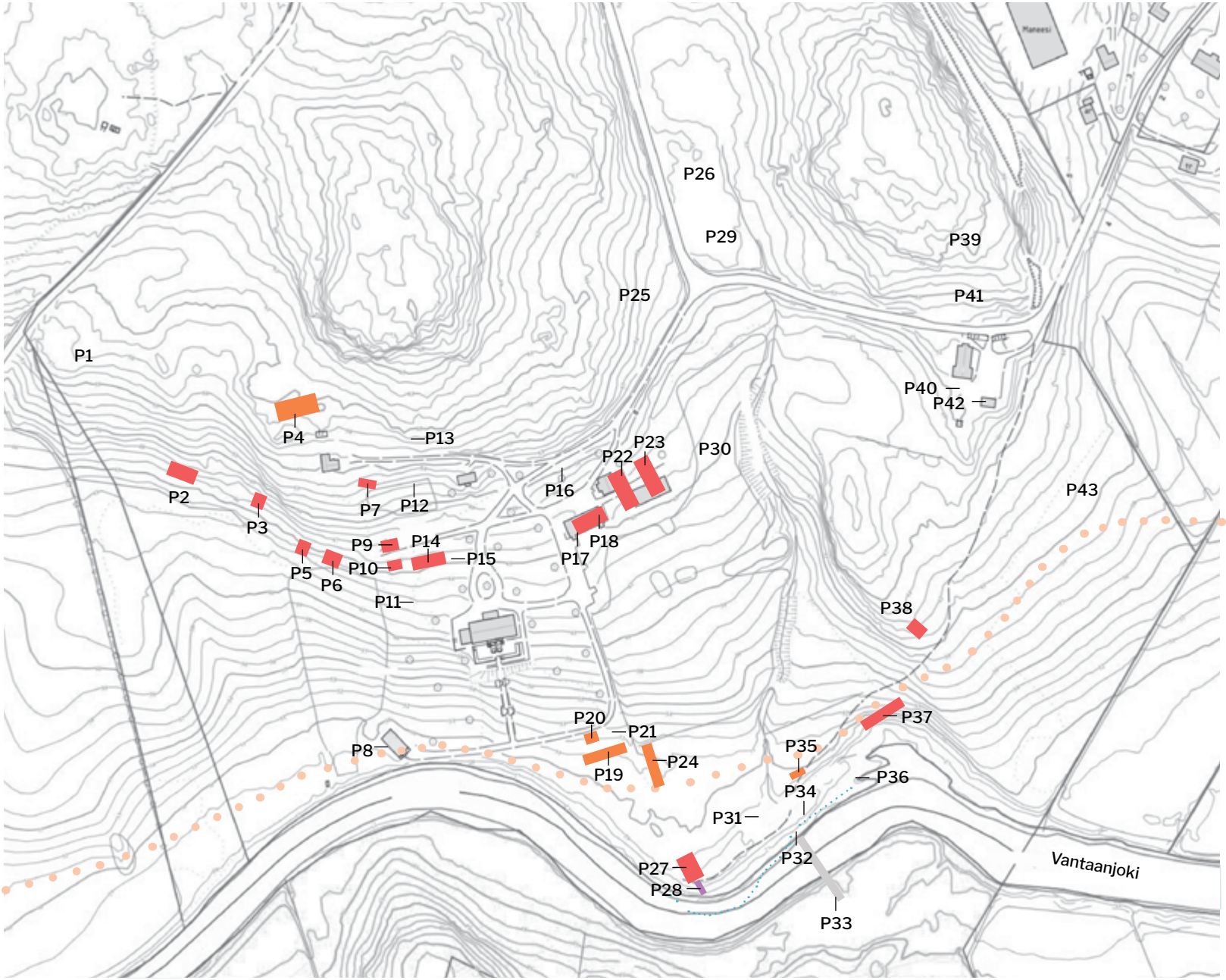
Kaaviossa on esitetty myös 1700-luvulla käytössä ollut tielinja, joka kulki lähellä rantaa, sekä kanavan, sillan ja padon sijainnit sekä vanhaa rantaviivaa.

Osasta rakennuksia ja rakennelmia on säilynyt raunioita, jotka on valokuvattu syksyllä 2020.

PURETUT JA TUHOUTUNEET RAKENNUKSET JA RAKENNELMAT

P1	Mahdollisessti asuinrakennus
P2	Rakennus
P3	Rakennus
P4	Kivinavetta
P5	Rakennnus
P6	Rakennus
P7	Rakennus
P8	Vanha rantasauna
P9	Puuliiteri eli halkovaja
P10	Aitta
P11	Rakennus
P12	Kasvihuone eli organgerie
P13	Omenakellari
P14	Väentupa
P15	Kellari/ulkorakennus
P16	Renkitupa
P17	Talli
P18	Talousrakennus
P19	Rakennus
P20	Aitta
P21	Aitta
P22	Talousrakennus
P23	Talousrakennus
P24	Talousrakennus
P25	Talousrakennus
P26	Talousrakennus
P27	Viljamakasiini
P28	Silta
P29	Talousrakennus
P30	Valtaojan sauna
P31	Talli
P32	Mylly
P33	Pato
P34	Kanava
P35	Makasiini
P36	Saha
P37	Rakennus
P38	Myllärin mökki
P39	Talousrakennus
P40	Kappelin porakaivo
P41	Portinvartijan mökki
P42	Kappelin vanha lämpökeskus
P43	Lato

KÖNIGSTEDTIN NYKYINEN JA KADONNUT RAKENNUSKANTA

Olemassa oleva rakennus tai rakennelma

Hävinnyt rakennus, varma sijainti

Hävinnyt rakennus, epävarma sijainti ja koko

1800-luvun rantaviiva

1800-luvun pato

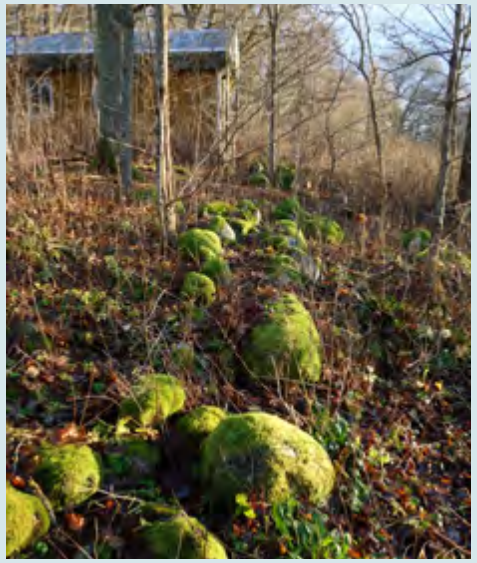
1700-luvun tien fragmentti, Museoviraston määrittelemä linjaus (muu kulttuurityyppi)

Vuosien 1734–1735 kartan mukaan piirretty 1700-luvun tielinja

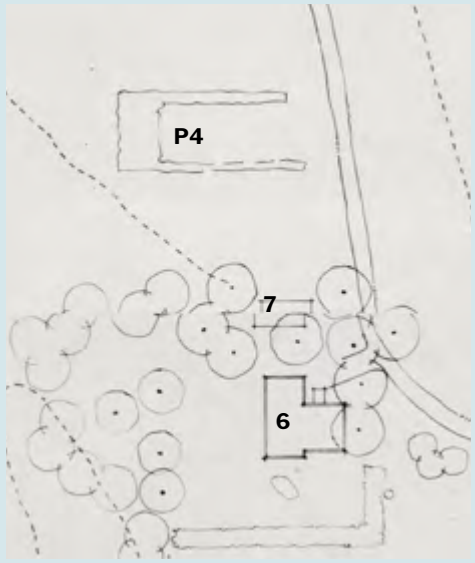
Silta

Karttapohja: VKP.
Kuvankäsittely: Livady.

Rakennuksen tai rakennelman tunniste	Nimi tai käyttötarkoitus	Rakennusajankohta	Purkamisen tai tuhoutumisen ajankohta	Ajoituksen perusteluista, kohteesta ja sen sijainnista
P1	Mahdollisesti asuinrakennus	Viimeistään 1870	Mahdollisesti viimeistään 1909	Rakennus näkyy ensimmäisen kerran vuosien 1870–1871 kartassa. Se on sijainnut lähellä tietä, ja talossa on ollut tulisija tai -sijoja, sillä se on väritetty karttaan punaisella. Se on voinut olla asuinrakennus.
P2	Rakennus	Viimeistään 1909	Viimeistään 1958	Rakennus näkyy ensimmäistä kertaa vuoden 1909 kartassa, muttei enää vuoden 1958 kartassa. Käyttötarkoitus tai tarkka sijainti ei ole tiedossa.
P3	Rakennus	Viimeistään 1824	Viimeistään 1909	Rakennus näkyy vuosien 1811–1824 kartassa. Rakennuksen käyttötarkoitus tai kohtalo ei ole tiedossa. Rakennus saattaa olla yksi vuosien 1870–1871 kartan rakennuksista.
P4	Kivinavetta	Mahdollisesti 1816	Palanut 2.7.1875	Hisingerin rakennuttamassa harmaakivinavetassa oli vuoden 1834 palovakuutusasiakirjan mukaan pärekatto. Navetan korkeus oli 13 kyynärää. Navetta paloi 2.7.1875, osa karjasta menehtyi ja pelastamassa olleet piiat saivat vakavia vammoja. Navetan rauniot ovat säilyneet, joten sen tarkka sijainti on tiedossa.
P5	Rakennus	Viimeistään 1824	Viimeistään 1871	Rakennus näkyy vuosien 1811–1824 kartassa. Rakennuksen käyttötarkoitus tai kohtalo ei ole tiedossa. Rakennusta ei näy enää vuosien 1870–1871 kartassa.
P6	Rakennus	Viimeistään 1824	Viimeistään 1871	Rakennus näkyy vuosien 1811–1824 kartassa. Rakennuksen käyttötarkoitus tai kohtalo ei ole tiedossa. Rakennusta ei näy enää vuosien 1870–1871 kartassa.
P7	Rakennus	Viimeistään 1870	Viimeistään 1909	Rakennus näkyy vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909. Käyttötarkoitus tai tarkka sijainti ei ole tiedossa.

P3 tai jokin muu rakennus
Puutarhurin asuinrakennuksen (6) länsipuolella on mahdollisesti rakennuksen P3 perustuskiviä. Kyseessä voi olla myös jokin muu rakennus.

P4 Kivinavetta
Kivinavetan rauniot on esitetty 7.1.1963 päivätyssä Königstedtin kartanon puistosuunnitelman luonnoksessa. Navetta (P4) sijaitsi puutarhurin asuinrakennuksen (6) ja sen vajan (7) pohjoispuolella. Piirustus (osa): L.T. / KA.

P4 Kivinavetta
Hisingerin rakennuttaman kivinavetan perustuksia puutarhurin vajan (7) pohjoispuolella. Kuva on otettu syksyllä 2020.

Rakennuksen tai rakennelman tunniste	Nimi tai käyttötarkoitus	Rakennusajankohta	Purkamisen tai tuhoutumisen ajankohta	Ajoituksen perusteluista, kohteesta ja sen sijainnista
P8	Vanha rantasauna	Aikavälillä 1871–1909	Purettu 1962	Vanha puurakenteinen rantasauna sijaitsi nykyisen saunan (8) paikalla, mutta sen koko ja suunta poikkesivat nykyisestä. Sauna näkyy ensimmäistä kertaa vuoden 1909 kartassa. Sauna näkyy vuoden 1954 ortoilmakuvassa sekä vuoden 1962 asemapiirroksessa, joten sen tarkka sijainti tiedetään. Saunasta on säilynyt valokuva vuodelta 1961. Rakennus purettiin vuonna 1962 ennen uuden saunan rakentamista.
P9	Puuliiteri eli halkovaja	Aikavälillä 1824–1834	Viimeistään 1958	Rakennusta ei näy vuosien 1811–1824 kartassa. Puuliiteri mainitaan vuoden 1834 palovakuutusasiakirjoissa ja se näkyy myös vuoden 1834 asemapiirroksessa. Se oli ristikkorakenteinen, tiilikattoinen ja korkeudeltaan 9 kyynärää. Suurin piirtein samalla paikalla näkyy myös vuoden 1909 kartassa rakennus muttei enää vuoden 1958 kartassa.
P10	Aitta	Aikavälillä 1824–1834	Viimeistään 1958	Rakennusta ei näy vuosien 1811–1824 kartassa. Aitta mainitaan vuoden 1834 palovakuutusasiakirjoissa ja se näkyy myös vuoden 1834 asemapiirroksessa. Se oli hirrestä rakennettu, malkakattoinen ja korkeudeltaan 9 kyynärää eli noin 5,4 metriä. Suurin piirtein samalla paikalla näkyy myös vuoden 1909 kartassa rakennus muttei enää vuoden 1958 kartassa.
P11	Rakennus	Viimeistään 1870	Viimeistään 1909	Rakennus näkyy vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa. Käyttötarkoitus tai tarkka sijainti ei ole tiedossa.

P8 Vanha rantasauna
Vanha rantasauna näkyy vuoden 1954 ortoilmakuvassa. Sauna purettiin viimeistään vuonna 1962 nykyisen saunan (8) alta. Kuva (osa): MML.

P8 Vanha rantasauna
Königstedtin edellinen rantasauna sijaitsi samalla paikalla kuin nykyinen, vuonna 1962 valmistunut sauna. Saunan tarkka purkuvuosi ei ole tiedossa, mutta se purettiin viimeistään vuonna 1962. Kuva on julkaistu *Suomen Kuvalehden* numerossa 24, joka julkaistiin 17.6.1961. VNK / Kö.

Rakennuksen tai rakennelman tunniste	Nimi tai käyttötarkoitus	Rakennusajankohta	Purkamisen tai tuhoutumisen ajankohta	Ajoituksen perusteluista, kohteesta ja sen sijainnista
P12	Kasvihuone eli orangerie	Mahdollisesti viimeistään 1824	Viimeistään 1909	Kasvihuone saattaa näkyä vuosien 1811–1824 kartassa. Se näkyy vuoden 1834 asemapiirroksessa ja siitä on kirjoitettu vakuutusasiakirjassa. Rakennus oli malkakattoinen, korkeudeltaan 9 kyynärää. Suurin piirtein samalla paikalla näkyy myös vuosien 1870–1871 kartassa rakennus muttei enää vuoden 1909 kartassa.
P13	Omenakellari	Ei tiedossa (1800- tai 1900-luku)	Mahdollisesti 1950-luvulla	Omenakellari on sijainnut metsässä, puutarhavaraston (2) koillispuolella. Nykyisin paikalla on kuoppa, joka on täyttynyt vedellä. Rakennus on hävinnyt viimeistään 1950-luvulla.
P14	Väentupa	Mahdollisesti 1776 mennessä	Viimeistään 1909	Rakennus saattaa näkyä vuoden 1776 kartassa. Kysessä oli mahdollisesti kartanon järjestyksessä toinen päärakennus. Se näkyy myös vuosien 1811–1824 kartassa. Kun uusi, nykyinen päärakennus valmistui vuonna 1816, saattoi tästä rakennuksesta tulla väentupa. Vuoden 1834 palovakuutusasiakirjoissa rakennusta kutsutaan väentuvaksi. Se näkyy myös vuoden 1834 asemapiirroksessa. Se oli männystä rakennettu yksikerroksinen puutalo, jossa oli vinttikamari ja kaksi kellaritilaa. Siinä oli kaksinkertainen lankkukatto ja punamullattu lautaverhoilu sekä 3 savupiippua. Talossa oli 8 kaakeliuunia ja 20 ikkunaa. Rakennus näkyy vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa.

P13 Omenakellari
Puutarhavaraston ja kellarin pohjoispuolella, metsän rinteessä on painauma, joka on täynnä vettä. Kyläläisen Kristina Eskolan mukaan vesialtaan kohdalla on sijainnut ennen omenakellari. Rakennus on hävinnyt mahdollisesti 1950-luvulla. (Lähde: Heino, sähköposti 9.12.2020.)

P14 Väentupa
Vuosien 1811–1824 karttaotteen vasemmalla laidalla näkyy väentupa, joka on saattanut ennen vuonna 1816 rakennettua nykyistä päärakennusta (1) toimia kartanon järjestyksessä toisena päärakennuksena. Nykyisin väentuvan paikalla on kartanopuisto. Kartta (osa): KA.

Rakennuksen tai rakennelman tunniste	Nimi tai käyttötarkoitus	Rakennusajankohta	Purkamisen tai tuhoutumisen ajankohta	Ajoituksen perusteluista, kohteesta ja sen sijainnista
P15	Kellari/ulkorakennus	Aikavälillä 1834–1920	Purettu aikavälillä 1962–1965	Rakennuksen sijainti tiedetään vuoden 1954 ilmakuvasta ja vuoden 1962 asemapiirroksesta. Rakennusta ei enää näy vuoden 1965 ilmakuvassa. Vuoden 1920 puutarhasuunnitelmassa rakennusta on kutsuttu ulkorakennukseksi (*uthus*), vuoden 1962 asemapiirroksessa taas kellariksi.
P16	Renkitupa	Viimeistään 1811–1824	Aikavälillä 1871–1909	Renkitupa näkyy ensimmäistä kertaa vuosien 1811–1824 kartassa. Se näkyy myös vuoden 1834 asemapiirroksessa. Se oli hirrestä rakennettu, malkakattoinen talo, jonka korkeus oli 10 kyynärää. Se sijaitsi kartanolle johtavan tien eteläpuolella, nykyisen tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) luoteispuolella. Rakennus näkyy vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa.
P17	Talli	Viimeistään 1834	Viimeistään 1900-luvun alkupuolella	Vuosien 1811–1824 kartassa vastaavalla paikalla on kolmen rakennuksen rivi. Tallirakennus näkyy myös vuoden 1834 palovakuutuksen asemapiirroksessa. Se sijaitsi renkituvan eteläpuolella, nykyisen tallin (5) länsipäädyn kohdalla. Talli oli pieni, hirsirakenteinen ja malkakattoinen, korkeudeltaan 10 kyynärää. Se on voinut olla osa pitkää rakennusta P18. On mahdollista, että nykyisen tallin (5) lounaiskulman edustalla olevat kivet ovat peräisin vanhasta tallista (P17) tai talousrakennuksesta (P18).
P18	Talousrakennus	Viimeistään 1834	Viimeistään 1900-luvun alkupuolella	Pitkä, kolmesta osasta muodostuva talousrakennus, mahdollisesti navetta, näkyy vuosien 1811–1824 kartassa. Vastaavanlainen pitkä rakennus näkyy vielä vuoden 1909 kartassa. Nykyisin paikalla sijaitsee 1940- tai 1950-luvulla rakennettu talli (5).

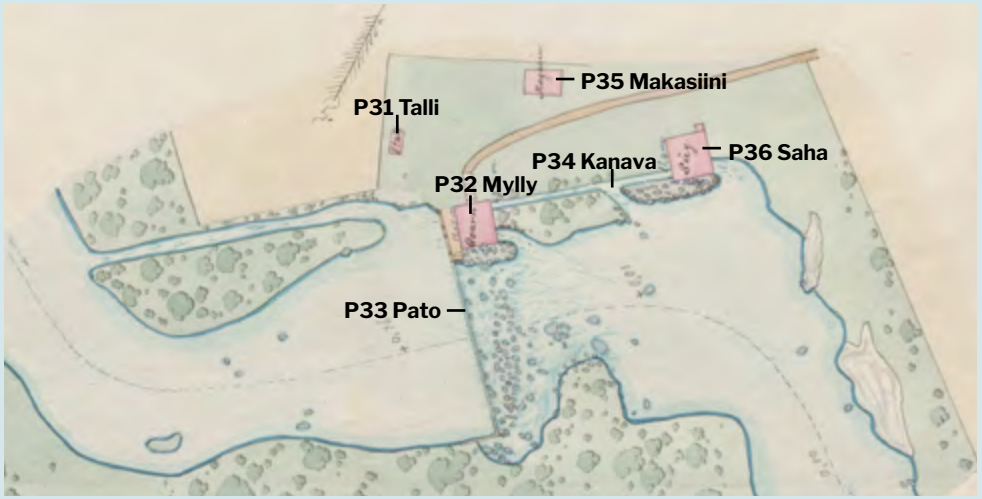

P15 Kellari/ulkorakennus
Kellari/ulkorakennus näkyy päärakennuksen (1) luoteispuolella tässä vuoden 1954 ortoilmakuvassa. Oikealla yläkulmassa näkyy 1940- tai 1950-luvulla rakennetun tallin (5) länsipääty, jonka paikalla on mahdollisesti sijainnut varhaisempi talli (P17). Kuva (osa): MML.

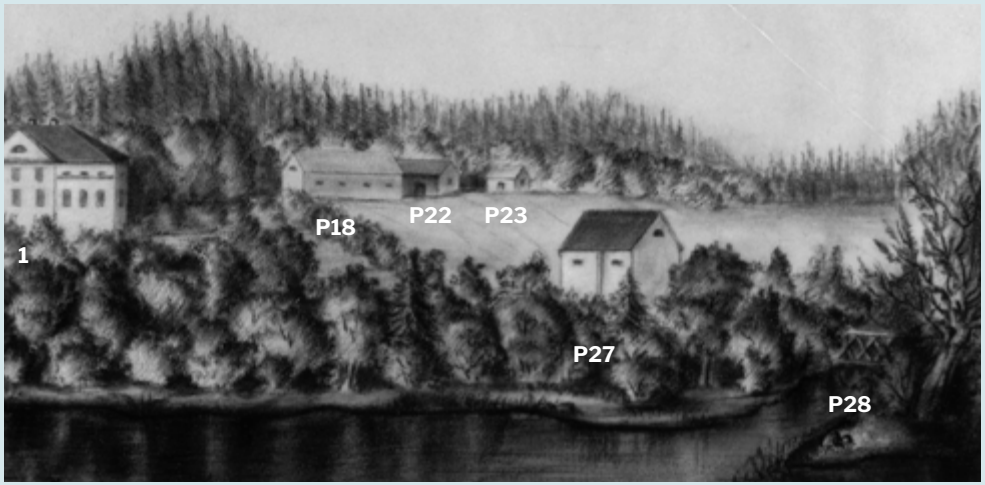

P16 Renkitupa ja P18 Talousrakennus
Vuosien 1811–1824 aikana laaditussa kartassa näkyvät päärakennuksen (1) koillispuolella renkitupa (P16) ja kolmiosainen talousrakennus (P18). Kartta (osa): KA.

Rakennuksen tai rakennelman tunniste	Nimi tai käyttötarkoitus	Rakennusajankohta	Purkamisen tai tuhoutumisen ajankohta	Ajoituksen perusteluista, kohteesta ja sen sijainnista
P19	Rakennus	Viimeistään 1811–1824	Viimeistään 1834	Pitkä rakennus näkyy vuosien 1811–1824 kartassa, muttei enää vuoden 1834 palovakuutuksen asemapiirroksessa. Käyttötarkoitus ja tarkka sijainti eivät ole tiedossa.
P20	Aitta	Viimeistään 1811–1824	Viimeistään 1870	Aitta näkyy vuosien 1811–1824 aikana laaditussa kartassa sekä vuoden 1834 palovakuutusasiakirjan asemapiirroksessa, muttei enää vuosien 1870–1871 kartassa.
P21	Aitta	Viimeistään 1811–1824	Viimeistään 1870	Aitta näkyy vuosien 1811–1814 aikana laaditussa kartassa sekä vuoden 1834 palovakuutusasiakirjan asemapiirroksessa, muttei enää vuosien 1870–1871 kartassa.
P22	Talousrakennus	Viimeistään 1870	Viimeistään 1909	Talousrakennus näkyy vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa. Rakennus sijaitsi tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) itäpuolella.
P23	Talousrakennus	Viimeistään 1870	Viimeistään 1909	Talousrakennus näkyy vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa. Rakennus sijaitsi tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) itäpuolella.
P24	Rakennus	Viimeistään 1811–1824	Viimeistään 1834	Pitkä rakennus näkyy vuosien 1811–1824 kartassa, muttei enää vuoden 1834 palovakuutuksen asemapiirroksessa. Käyttötarkoitus ja tarkka sijainti eivät ole tiedossa.
P25	Talousrakennus	Viimeistään 1870	Mahdollisesti viimeistään 1909	Talousrakennus näkyy tien varrella vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa.
P26	Talousrakennus	Viimeistään 1870	Mahdollisesti viimeistään 1909	Talousrakennus näkyy tien varrella vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa.

Königstedtin koskessa oli mylly- ja sahalaitos aina 1890-luvulle asti. Piirustus on vuodelta 1891 ja siinä näkyvät vesimylly, sen kanava ja pato sekä talli, makasiini ja saha. Padon purkamisen jälkeen Vantaanjoen rantaviiva on muuttunut. Piirustus (osa): Isak Mattlar / KA.

P18 Talousrakennus, P22 Talousrakennus, P23 Talousrakennus, P27 Viljamakasiini ja P28 Silta
Sigrid E. Ullnerin lyijykynäpiirustuksessa Königstedtin kartanosta vuodelta 1880 näkyvät vasemmalta oikealle päärakennus (1), talousrakennus (P18), jonka paikalla on nykyisin talli (5), sekä kaksi muuta talousrakennusta (P22 ja P23). Etualalla näkyvät Königstedtin harmaakivinen viljamakasiini (P27) ja sahan kanavan ylittävä silta (P28). Kuva (osa): Timo Hautala / VKM. Piirustus kuuluu yksityiskokoelmaan.

Rakennuksen tai rakennelman tunniste	Nimi tai käyttötarkoitus	Rakennusajankohta	Purkamisen tai tuhoutumisen ajankohta	Ajoituksen perusteluista, kohteesta ja sen sijainnista
P27	Viljamakasiini	Aikavälillä 1824–1870	Viimeistään 1891	Kivinen viljamakasiini näkyy joen törmällä vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1891 kartassa.
P28	Silta	Mahdollisesti 1800-luvun alkupuoli	Viimeistään 1900-luvulla	Kanavan ylitse on kulkenut 1800-luvulla silta, joka näkyy vuoden 1880 kartanomaisemapiirustuksissa. Siltaa ei kuitenkaan näy kartoissa.
P29	Talousrakennus	Viimeistään 1870	Mahdollisesti viimeistään 1909	Talousrakennus näkyy tien varrella vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa.
P30	Valtaojan sauna	Aikavälillä 1909–1954	Palanut vuosien 1954–1958 välillä	Sijainti tarkka. Perustukset ovat säilyneet. Saunaa ei näy vuoden 1909 kartassa, mutta se näkyy vuoden 1954 ortoilmakuvassa. Pia Heinon mukaan sauna on ollut henkilökunnan käytössä ja palanut 1950-luvulla. Saunaa ei enää näy vuoden 1958 kartassa. Königstedtin ojaa on kutsuttu myös Valtaojaksi.
P31	Talli	Aikavälillä 1834–1870	Mahdollisesti ennen vuotta 1909	Pieni talli on sijainnut kanavan rannalla. Se näkyy ensimmäistä kertaa vuosien 1870–1871 kartassa. Vuoden 1891 piirustuksessa rakennusta on kutsuttu talliksi. Rakennusta ei enää näy vuoden 1909 kartassa.
P32	Mylly	Aikavälillä 1824–1870	Aikavälillä 1891–1909	Vesimylly näkyy ensimmäistä kertaa vuosien 1870–1871 kartassa joen rannalla. Kirjallisista lähteistä kuitenkin tiedetään, että mylly oli olemassa jo aiemmin, sillä se vaurioitui tulipalossa vuonna 1868 tai 1869. Tarkempi piirustus myllystä on vuodelta 1891. Rakennusta ei näy enää vuoden 1909 kartassa.

P32 Mylly ja P27 Viljamakasiini
Lyijykynä- ja liitupiirustuksessa on esitetty näkymä Königstedtin kartanon päärakennukselta kohti kaakkoa. Kuvassa näkyvät Vantaanjoki, vesimylly (P32) ja viljamakasiini (P27). Piirustus on noin vuodelta 1880. Taiteilija on tuntematon. Kuva: Constantin Grünberg 1960 / MV.

P30 Valtaojan sauna
Kalustovajasta jonkin verran itään, niin kutsutun Valtaojan eli Königstedtinojan rannalla on sijainnut pieni sauna, joka on palanut joskus vuosien 1954–1958 välillä. Sauna oli kartanon henkilökunnan käytössä. Maastossa on edelleen saunan perustukset. (Lähde: Heino 9.12.2020, sähköposti.)

P32 Mylly
Königstedtin myllyn vanhat myllynkivet on upotettu päärakennuksen pohjoissivun sisäänkäynnin edustan vilpolan lattiaan.

Rakennuksen tai rakennelman tunniste	Nimi tai käyttötarkoitus	Rakennusajankohta	Purkamisen tai tuhoutumisen ajankohta	Ajoituksen perusteluista, kohteesta ja sen sijainnista
P33	Pato	1800-luvun alkupuoli	1890-luku tai 1900-luvun alkupuoli	Vantaanjoessa on ollut pato 1800-luvulta mahdollisesti 1890-luvulle tai 1900-luvun alkupuolelle asti. Pato näkyy muun muassa vuosien 1811–1824 ja vuoden 1891 kartoissa.
P34	Kanava	1800-luvun alku	1900-luvun alkupuoli	Vantaanjoen rantaan on tehty kanava myllyä ja sahaa varten mahdollisesti 1800-luvun alussa. Kanava näkyy selkeästi pitkänä ja kapeana vuosien 1811–1824 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa. Kanava jäi pois käytöstä ja pato purettiin, kun myllyn ja sahan toiminta loppui 1890-luvulla.
P35	Makasiini	1800-luku	Aikavälillä 1891–1909	Vuoden 1891 kartassa rakennus on nimetty makasiiniksi. Rakennusta ei näy enää vuoden 1909 kartassa.
P36	Saha	1800-luvun alkupuoli	Aikavälillä 1891–1909	Saha on rakennettu kanavan yhteyteen 1800-luvun alussa. Se näkyy vuoden 1891 piirustuksessa, muttei enää vuoden 1909 kartassa.
P37	Rakennus	Viimeistään 1824	Aikavälillä 1891–1909	Pitkä rakennus näkyy vuosien 1811–1824 ja 1870–1871 kartoissa, muttei enää vuoden 1909 kartassa. Se on todennäköisesti liittynyt sahan toimintaan ja ollut mahdollisesti varasto.
P38	Myllärin mökki	Viimeistään 1870	Viimeistään 1909	Myllärin mökki sijaitsi 1700-luvun tien vieressä, lähellä rantaa. Kerrotaan, että siellä pidettiin aikanaan juhannusjuhlia. Rakennus näkyy vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa.
P39	Talousrakennus	Viimeistään 1870	Viimeistään 1909	Talousrakennus näkyy vuosien 1870–1871 kartassa, muttei enää vuoden 1909 kartassa. Käyttötarkoitus ei ole tiedossa.

P34 Kanava
Entisen myllyn kanavan jäänteitä rantatörmällä.

P36 Saha
Mahdollisesti entisen sahan perustuksia lähellä rantaviivaa.

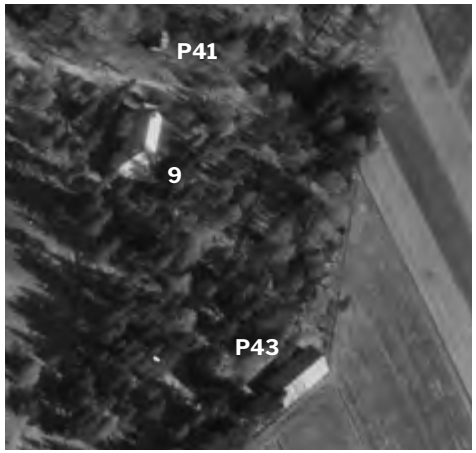
Rakennuksen tai rakennelman tunniste	Nimi tai käyttötarkoitus	Rakennusajankohta	Purkamisen tai tuhoutumisen ajankohta	Ajoituksen perusteluista, kohteesta ja sen sijainnista
P40	Kappelin porakaivo	1968	Purettu mahdollisesti vuonna 2004	Kappelin eteläpuoliselle pihalle on tehty vuonna 1968 kaivo. Kaivon sijainti näkyy vuoden 1978 asemapiirroksessa. Kaivo on purettu mahdollisesti vuonna 2004.
P41	Portinvartijan mökki	1890	Purettu 1964 tai 1965	Kappelin pohjoispuolella, toisella puolella Solbackantietä on sijainnut pieni yksikerroksinen asuinrakennus, jota on kutsuttu portinvartijan mökiksi. Se on rakennettu vuonna 1890 ja se näkyy sekä vuoden 1954 ilmakuvassa että 1960-luvun valokuvissa. Mökki on purettu vuonna 1964 tai 1965.
P42	Kappelin vanha öljylämmityksen lämpökeskus	1978–1979	Purettu uuden huoltorakennuksen alta 2004	Kappelin nykyisen huoltorakennuksen (10) paikalla on sijainnut vuodesta 1978 tai 1979 aina vuoteen 2004 pieni kappelin lämpökeskus. Tällöin kappelia lämmitettiin öljyllä. Rakennuksen tarkka sijainti näkyy vuoden 1978 asemapiirroksessa. Rakennus purettiin vuonna 2004, kun sen paikalle rakennettiin vanhaa lämpökeskusta suurempi huoltorakennus (10).
P43	Lato	Aikavälillä 1871–1909	Purettu viimeistään vuonna 1974	Kappelin (9) kaakkoispuolella on sijainnut lato. Rakennus näkyy vuosien 1954 ja 1965 ilmakuvissa, mutta ei enää vuoden 1974 ilmakuvassa.

P41 Portinvartijan mökki
Königstedtin kappelin (9) pohjoispuolella, Solbackantien toisella puolella sijainnut portinvartijan mökki purettiin mahdollisesti vuonna 1964 tai 1965. Kuva on otettu mahdollisesti 1960-luvun alkupuolella. Mökissä asui 1930-luvulta alkaen pitkään Anna Wirman (1896–1970), joka oli Ville Wirmanin sisar. Kuva (osa): Eila Pitkänen (Wirmanin veljen tytär) / VKM.

P41 Portinvartijan mökki
Portinvartijan mökin jättämä painauma kappelista (9) pohjoiseen, tien toisella puolella. Päiväämättömän valtion omistamien kulttuurihistoriallisti huomattavien rakennusten luettelon mukaan rakennus olisi valmistunut vuonna 1890.

P41 Portinvartijan mökki ja P43 lato
Vuoden 1954 ilmakuvassa näkyy kappelin (9) pohjoispuolella portinvartijan mökki ja kaakkoispuolella pellon reunassa pitkä lato, joka on purettu 1970-luvulla. Kuva: MML.

– KARTANOPIHA JA MAISEMA –

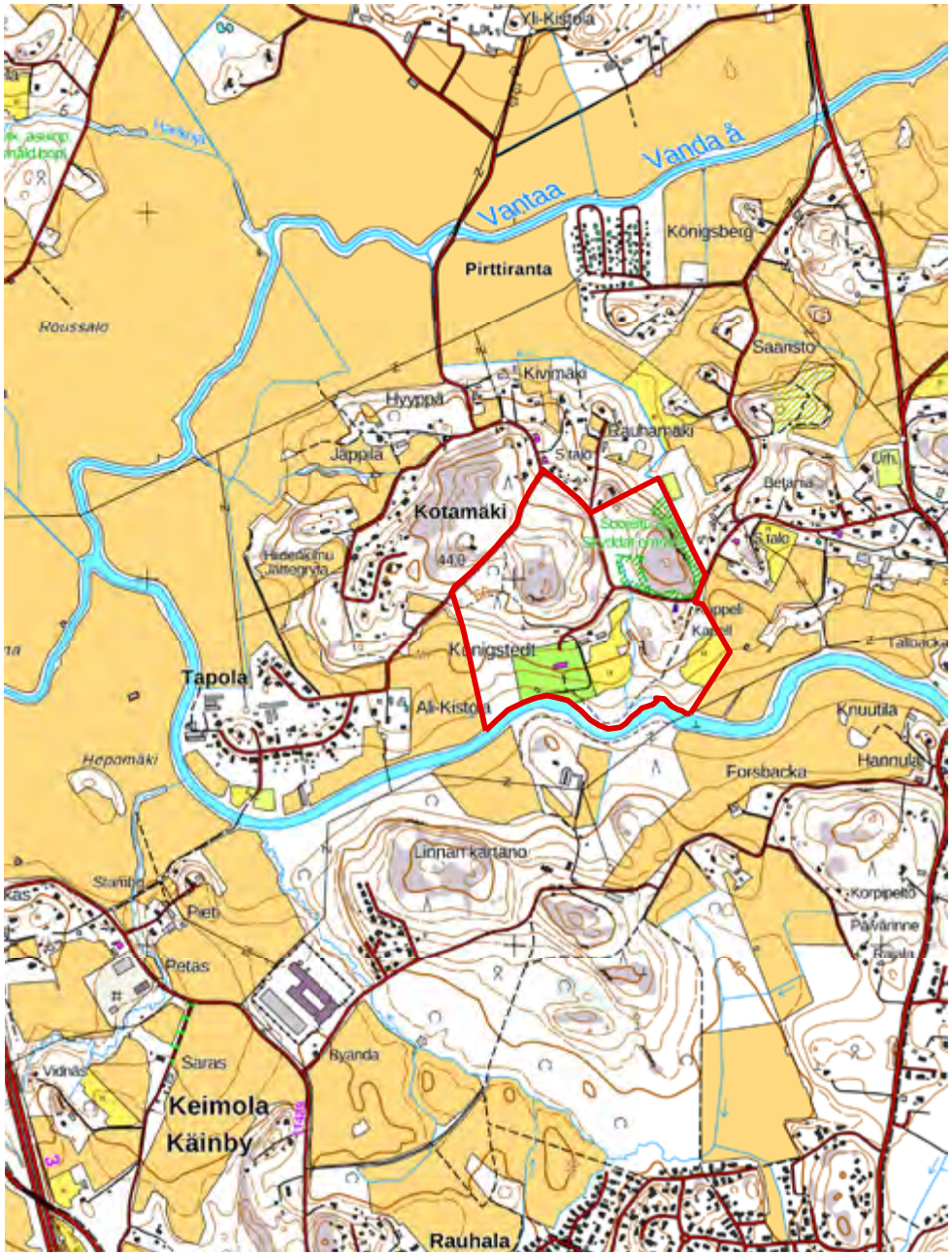
Königstedtin kartano on osa useamman kunnan alueelle ulottuvaa Vantaanjoen kulttuurimaisemaa.

Königstedtin maiseman osatekijät

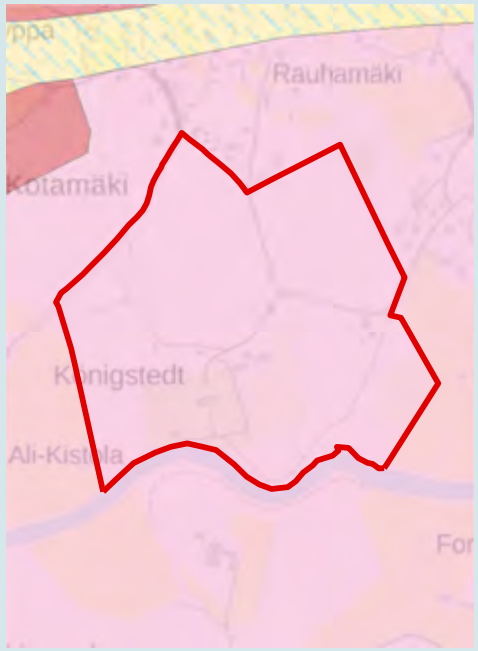
Tässä luvussa esitellään lyhyesti kartanoa ympäröivän maiseman perustekijöitä ja käydään kursorisesti läpi kartanopuutarhan suunnitteluhistoriaa. Lopuksi kuvataan kartanopuiston nykytilaa.

Yleiskuvaus

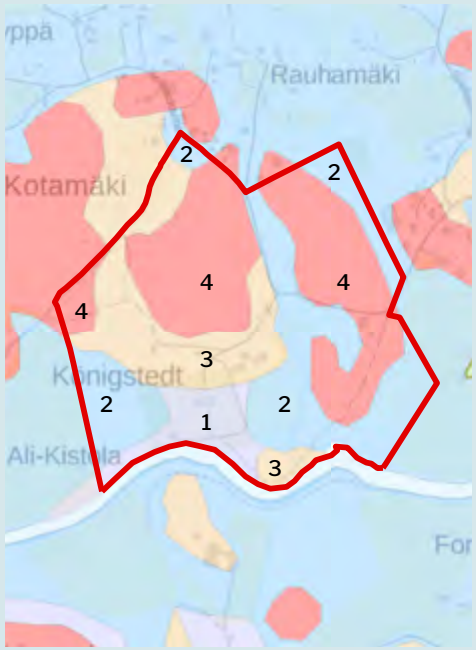
Vaikka Vantaa onkin väkiluvultaan Suomen neljänneksi suurin kaupunki, sijoittuu Königstedtin kartano useamman kunnan alueelle ulottuvaan Vantaanjoen kulttuurimaisemaan, jossa laajat peltoalueet hallitsevat jokilaaksoa. Maisema kartanon ympärillä on kaupungille ja eteläiselle rannikkoseudulle tyypillistä; moreeni- ja kallioselänteiden väliin levittäytyy savivaltaisia jokilaaksoja. Kartano sijaitsee Vantaanjoen mutkassa, joen pohjoisrannalla.

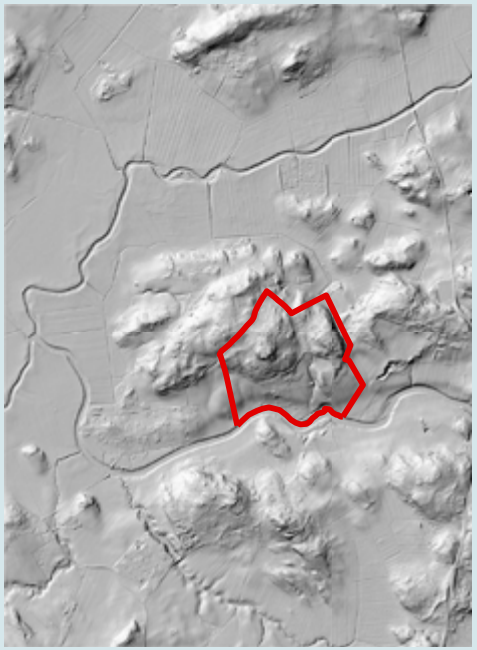
Vuoden 2020 peruskarttaan on punaisella rajattu Königstedtin kiinteistön alue. Kiinteistö jää Vantaanjoen mutkan sisään, jolloin maayhteys ennen siltoja on ollut ainoastaan idän suuntaan. Jokimaisemaa hallitsevat keltaisella esitetyt peltoalueet. Mittakaava 1:20 000. Kartta: MML

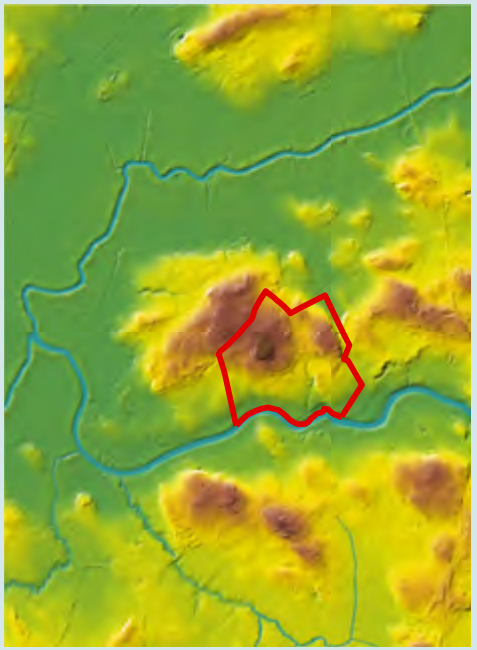
Kallioperäkartasta käy hyvin ilmi, että Königstedtin alue sijaitsee kokonaisuudessaan vaaleanpunaisella esitetyn rapakivigraniititialueen pohjoisreunassa. Kiinteistön rajat on merkitty punaisella. Kartta: GTK.

Kartanon päärakennus ja puisto sijaitsevat hiesulla. Kiinteistön rajat on merkitty punaisella. Kartta: GTK.
1. Hiesu
2. Savi
3. Hiekkamoreeni
4. Kalliomaa

Königstedtin kartano sijaitsee alavan Vantaanjokilaakson reunalla itä-länsi-suuntaisen selänteen etelärinteellä. Etelärinne on ilmastollisesti erittäin suotuisa. Kiinteistön rajat on merkitty punaisella. Vinovalovarjoste: MML.

Kiinteistön alueella on suuret korkeuserot. Alavat alueet joen ympärillä on merkitty vihreällä ja korkeimmat kohdat ruskealla. Kiinteistön jokirannassa sijaitsevan alavimman kohdan ja selänteen korkeimman kohdan välillä on yli 45 metriä korkeuseroa. Kiinteistön rajat on merkitty punaisella. Korkeusvyöhykekartta: VKP.

Maaperä ja geologia

Königstedtin kiinteistön alue sijoittuu laajemman rapakivigraniittialueen pohjoisreunalle. Kiinteistön pohjoisosassa on laajempi kalliopaljastuma, jota on hyödynnetty pienimuotoiseen rakennuskiven louhimiseen. Geologian tutkimuskeskuksen maaperäkartan mukaan maaperä kiinteistön alueella on vaihtelevaa. Kiinteistön pohjoisosaa hallitsevat kallio- ja hiekkamoreeniselänteet, jotka halkaisee purouoman kapea savikko pohjois-eteläsuunnassa. Itäinen kalliomaa kurottautuu koukkumaisesti etelään. Päärakennus (1), sauna (8) ja pääosa kartanopuistosta sijoittuvat hiesulle, jota pidetään sekä huonona rakennus- että viljelymaana. Vantaanjoen rannassa, entisten myllyn ja sahan alueella on pienempi hiekkamoreenialue. Vanhat peltoalueet ovat savikkoa.

Pinnanmuodot

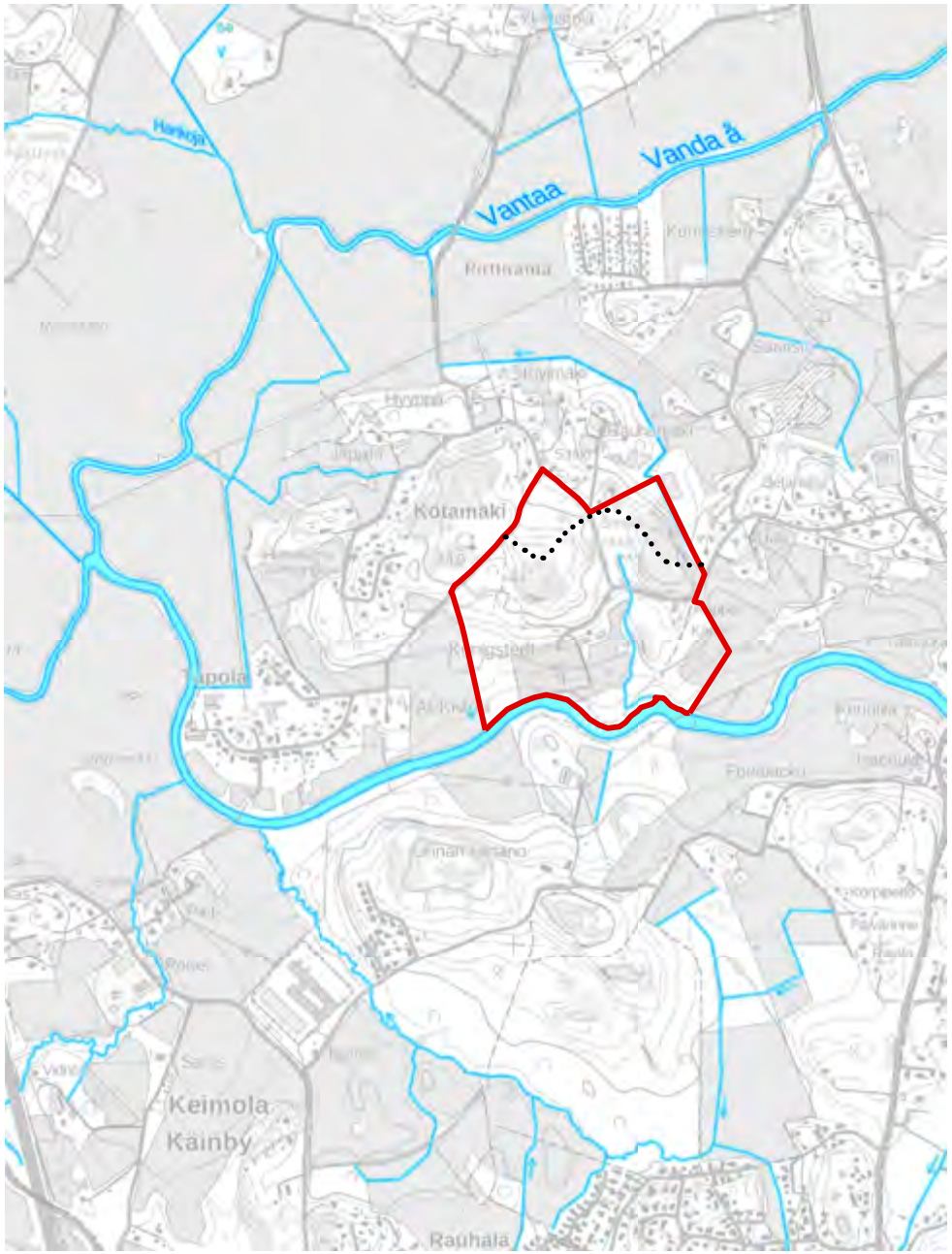
Maanmittauslaitoksen vinovalovarjosteesta käyvät hyvin ilmi Königstedtin kartanon alueen maasto-olosuhteet. Kiinteistön pohjoisosa on kallio- ja moreeniselännettä, jonka eteläpuolella maasto laskee kohti Vantaanjokea. Kiinteistön korkein kohta sijaitsee päärakennuksen pohjoispuolella ja yltää noin 75 metriä merenpinnan yläpuolelle, ja se on lähialueen korkein kohta. Kiinteistön alin kohta on puolestaan Vantaanjoen varressa hieman alle 30 metriä merenpinnan yläpuolella. Korkeuseroa on siis yli 45 metriä matalimman ja korkeimman kohdan välillä.

Vantaanjoki on lähiseudun tärkein vesistö ja maiseman selkäranka. Näkymä kartanopuiston yläpuolelta kohti länttä.

Vesistöt

Königstedtin kartanon alue kuuluu Vantaanjoen valuma-alueeseen. Kahta pientä kiinteistön pohjoista kulmausta lukuun ottamatta pintavedet valuvat etelään Vantaanjokeen ja näiltä kahdelta kulmaukselta pohjoisen kautta Vantaanjokeen. Joki on toiminut aikanaan esimerkiksi väylänä puun kuljettamiselle ja sitä on käytetty voimanlähteenä Königstedtin myllyssä ja sahassa. Silloin joen poikki on kulkenut pato ja vesi on ohjattu kapeaan kanavaan. Kiinteistön alueella virtaa myös pienempi Valtaojaksi tai Königstedtinojaksi kutsuttu puro, jonka uoma vaikuttaa luonnonmukaiselta. Se saa alkunsa kiinteistön pohjoisosasta. Ojat keskittyvät alueen eteläosiin peltojen reunoille ja teiden varsille. Pellot ovat ilmeisesti olleet riittävän viettävät, jotta niitä ei ole tarvinnut ojittaa tai myöhemmin salaojittaa. Ojien vesi purkautuu Vantaanjokeen. Runsas pintavalunta on paikoin aiheuttanut vaurioita kiinteistön teiden pinnoitteisiin.

Oikealla olevassa kartassa on korostettu alueen vesistöt. Mustalla pisteviivalla on esitetty Königstedtin kiinteistön alueen vedenjakaja, jonka eteläpuolelta vedet valuvat etelään Vantaanjokeen ja pohjoispuolelta pohjoiseen Vantaanjokeen. Pienimmät ojat eivät näy kartassa. Pohjakartta: MML. Kuvankäsittely: Livady.

Kasvillisuus, eläimet ja luontoarvot

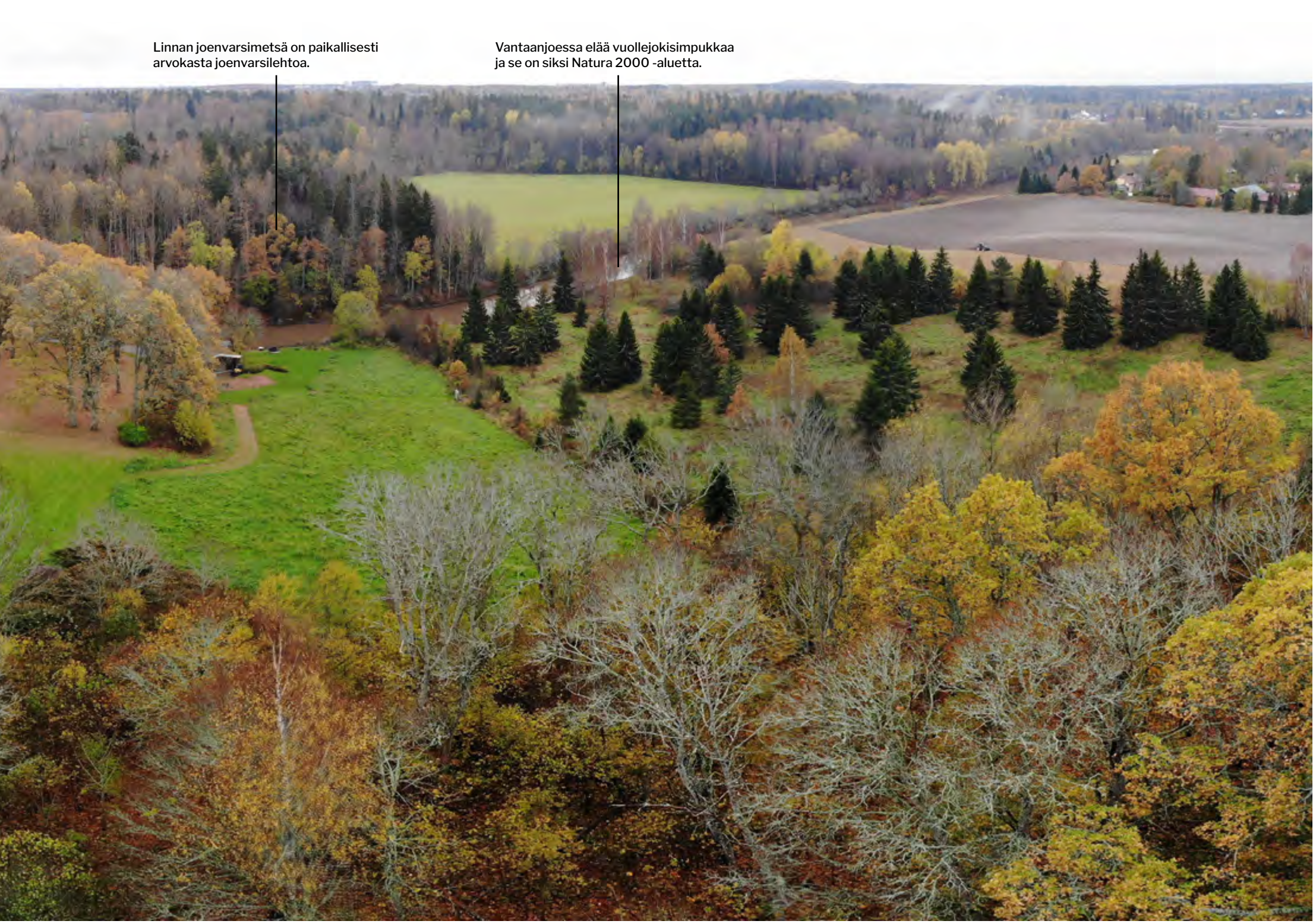
Kiinteistön metsät ovat luonteeltaan hyvin vaihtelevia. Kallion lakialueilla kasvillisuus on karua ja puusto mäntyvaltaista. Rinnemetsissä vallitsevana metsätyyppinä ovat mustikkatyypin tuore kangas ja kosteammilla paikoilla käenkaali-mustikkatyypin lehtomainen kangas. Kiinteistön alueella kasvaa runsaasti erilaisia jalopuita ja alueen keski- ja luoteisosissa muun muassa pähkinäpensasta; mahdollisesti jopa siinä määrin, että kyseessä voisi olla suojeltava luontotyyppi pähkinäpensaslehto[249]. Karuimpia alueita lukuun ottamatta kasvillisuus on voimakkaasti kulttuurivaikutteista, ja viljelykarkulaisia on runsaasti varsinkin talouskeskuksen ympäristössä.

Vuosien 1811–1824 isojakokartan mukaan Valtaojan pohjoisosan ympäristö on ollut pientä kaskimetsää, kallioiden laet vuorta, jolla on vähän metsää, kartanon nykyisen portin pohjoispuolella

249 Pähkinäpensaslehdoksi määritellään alue, jolla kasvaa vähintään kaksi metriä korkeita tai leveitä pähkinäpensaita enemmän kuin 20 kappaletta hehtaarilla. Pensaiden tulee kasvaa yhtenäisellä alueella yhtenä ryhmänä tai useampana lähekkäisenä ryhmänä. (Ympäristö.fi, Pähkinäpensaslehdot)

Lokakuussa 2020 puutarhurin asuinrakennuksen kohdalta etelään päin otettu 180 asteen panoramakuva, jonka laidat kaareutuvat voimakkaasti.

Linnan joenvarsimetsä on paikallisesti arvokasta joenvarsilehtoa.
Vantaanjoessa elää vuollejokisimpukkaa ja se on siksi Natura 2000 -aluetta.

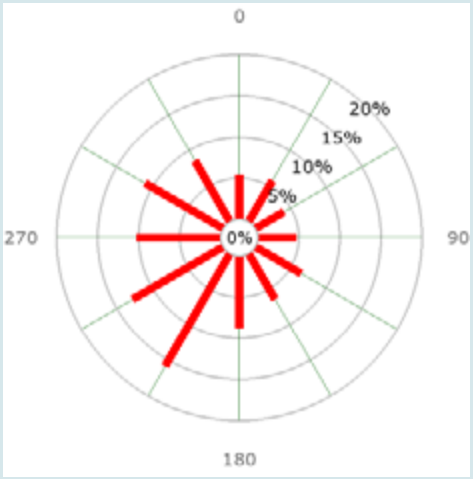
metsä on ollut kivikkoa, kiinteistön luoteiskulma kivistä maata ja sen eteläpuolella kivimäkeä. Ilmeisesti ihmisten ja eläinten aiheuttama ravinnekuorma on ollut sen verran suuri, että esimerkiksi ravinteikkaassa maassa viihtyvä eurooppanpähkinäpensas on alkanut viihtyä alueella.

Kartanopuistossa kasvaa runsaasti kookkaita tammia, mutta muuten koristekasvit keskittyvät pääosin päärakennuksen ympärille. Puiston reuna-alueilla ja sitä ympäröivissä metsissä kasvaa kuitenkin runsaasti viljelykarkulaisia, joita ei tämän työn yhteydessä inventoitu.

Kiinteistön kaakkoisosassa sijaitsee suojeltu Seutulan jalopuumetsikkö ja sen ympärille on tehty suojelualuevaraus, josta käytetään nimeä Königstedtin metsä. Alueen pinta-ala on yhteensä noin 10,9 hehtaaria.[250] Vantaanjoki on Natura 2000 -aluetta siinä tavattavan vuollejokisimpukan johdosta. Suojeluun on vaikuttanut myös saukon esiintyminen joen pääuomassa.[251] Inventoinnin yhteydessä havaittiin suojellussa kellarissa (2) talvehtiva lepakko. Kiinteistön läheisyydessä on havaittu EU:n luontodirektiivin liitteen IV lepakkolajeista ainakin korvayökköä ja viiksisiippalajeja.[252]

Ilmasto

Vantaa sijoittuu kasvimaantieteellisesti hemiboreaalisen- eli tammivyöhykkeen pohjoisrajalle[253] ja kuuluu kasvuvyöhykkeeseen 2.[254] Alueen vallitseva tuulen suunta on lounaasta.[255] Alueen topografian ansiosta pienilmasto on suotuisa, sillä etelään viettävä rinne kerää lämpöä ja pohjoisen puoleinen puustoinen selänne suojaa kylmiltä pohjoistuulilta. Myös sekä idässä että lännessä kiinteistön reuna-alueiden puusto suojaa tuulilta.

Vantaalla vallitseva tuulen suunta on koko vuoden tarkastelussa lounaasta. Kuva: Ilmatieteenlaitos, Tuuliatlas.

Reitit

Riipilän kylä ja Königstedtin kartano ovat aina olleet hieman syrjässä pääteiltä. Vantaanjoki muodostaa pussin perän alueen ympärille ja on siten hankaloittanut maitse liikkumista. Vuoden 1764 kartassa Riipilän luoteispuolelle on merkitty silta, mutta jo seuraavassa, vuosien 1776–1780 kartassa silta on siirtynyt pohjoisemmaksi, jolloin sille ei enää ole kuljettu kylän kautta. Vaikka Vantaanjoki on muodostanut maaliikenteelle esteen, on se toisaalta palvellut itse kulkuväylänä ainakin tukin uiton muodossa. Kosket ovat kuitenkin saattaneet vähentää joen muuta käyttöä.

Königstedtin ympäristön tiestö on varsin vanhaa. Tie Riipilän kylään kulki 1700-luvulla lännestä peltojen ja niittyjen poikki läheltä rantaa. Vanhasta tiestä on säilynyt katkelma Königstedtin kohdalla, mutta sitä on vaikea erottaa kasvillisuuden joukosta. Säilynyt tieosuus on Museoviraston toimesta luokiteltu kategoriaan ”Muut kulttuuriperintökohteet”.

Solbackantie on kulkenut Königstedtin kohdalla nykyisellä paikallaan jo 1700- ja 1800-luvun taitteesta lähtien. Ilmeisesti vain pieni mutka Königstedtin kiinteistön pohjoiskärjen tuntumassa on oikaistu myöhemmin. Solbackantieltä lounaaseen kohti entistä Riipilän kylää kääntyvä Tapolantie on eteläpäästään säilyttänyt 1800-luvun alun linjauksensa. Pohjoisosastaan tie on ensin kulkenut Königstedtin talouskeskuksen pohjoisreunaa, seuraten nykyisin puutarhurin talolle (6) johtavaa pihatietä, jatkaen sitten nykyisen metsäpolun linjausta ja saavuttaen nykyisen tielinjauksen Königstedtin kiinteistön luoteisnurkalla. Myöhemmin 1800-luvulla Tapolantie yhdistettiin Solbackantiehen nykyisellä kohdalla, mutta tie teki mutkan etelään. Nykyinen tielinjaus on peräisin vuosien 1871 ja 1909 väliltä.

Königstedtin kiinteistön pihatiet noudattelevat pääosin 1800-luvun tiestöä, joista osa on aikanaan ollut yleisiä teitä ja osa puolestaan palvellut Königstedtin tilaa. Suuri osa puistokäytävistä on hävinnyt vuosien myötä niin, että jäljellä on oikeastaan vain päärakennukselta joelle johtava keskiakseli. Kappelin ja joen sekä puutarhurin asuinrakennuksen (6) ja Tapolantien väliset metsäpolut ovat jäänteitä 1800-luvun tiestöstä. Teillä ja käytävillä on sitomattomat pinnoitteet, ja metsäpoluilla ei ole havaittavissa pinnoitteita lainkaan. Keittiösiiven vieressä on pieni tummilla noppakivillä kivetty alue.

250 Honkanen 2014, 48.
251 Ympäristö.fi, Natura 2000 -alueet.
252 Ojala 2005, 42.

253 Siikström 2010, 5.
254 Ilmatieteenlaitos A.
255 Ilmatieteenlaitos B.

Ilmakuva päärakennuksen yli kohti etelää. Rakennuksen eteläpuolelta on kasvillisuuden salliessa avautunut joen suuntaiset näkymät sekä kaakkoon että lounaaseen.

Rakennuspaikka

Königstedtin kartanon tilakeskus siirtyi 1700-luvun lopulla Riipilän kylästä puoli kilometriä itään. Uusi rakennuspaikka oli kylätontin tapaan pienilmastoltaan edullinen etelään viettävän rinteen ja pohjoistuulilta suojaavan selänteen ja metsän ansiosta. Järjestyksessä toisen päärakennuksen paikka oli pohjamaltaan hiekkamoreenia, kuten kyläkeskuksen rakennuspaikkakin. Maa silloisen päärakennuksen paikan ja joen välissä on kuitenkin hiesua, joka ei ole viljelyyn yhtä hyvää kuin kylätonttia ympäröineet savimaat. Königstedtin kohdalla joessa on kuitenkin koski, jonka partaalla maa on rakentamisen pohjaksi paremmin sopivaa hiekkamoreenia. Silloisen Päärakennuksen paikan pohjoispuolella kohoaa kallio, jonka juurella maa on kivistä. Kalliosta on myöhemmin louhittu rakennuskiveä Königstedtin rakennuksiin, joten on ollut eduksi, että raskasta kivimateriaalia ei ole tarvinnut kuljettaa pitkiä matkoja.

Vertaamalla vanhoja karttoja maaperäkarttaan käy ilmi, että alueen rakennukset ovat vanhastaan sijainneet etupäässä rinteissä moreeni- ja kalliomaalla. Savimailla on ilmeisesti ollut lähinnä latoja. Nykyinen päärakennus on kuitenkin rakennettu alemmas rinteeseen hiesumaalle, joka ei rakennuksen perustamista ajatellen ole paras mahdollinen alusta. Rakennuspaikalta avautuisi kuitenkin, kasvillisuuden niin salliessa, samassa kulmassa pitkittäisnäkymät joen suuntaisesti sekä ylä- että alajuoksulle. Näin ollen rakennuksen sijoittelun taustalla lienee maisemallinen syy. Hiesuun on myös todennäköisesti ollut helpompi kaivaa syvä kellari rakennuksen alle. Syvät perustukset ovat myös poistaneet routimisriskin.

Maisematila

Maisemallisesti alue on muuttunut paljon lisääntyneen puuston johdosta. Jokilaakso on pitkään ollut varsin avointa viljelymaisemaa, mutta nykyään Königstedtin kiinteistön itä- ja länsirajoilla puusto ulottuu joelta pohjoiseen selännemetsiin asti ja se katkaisee avoimen maisematilan. Suljetut näkymät palvelevat kuitenkin alueen nykyistä käyttöä ja rauhoittavat alueen yksityisemmäksi. Lisäksi osa alueen luontoarvoista liittyy juuri kiinteistön itäreunan jalopuihin. Yleisesti voidaan todeta, että kulttuurivaikutus kasvillisuuteen on ollut voimakasta ja että varsinkin puuvartisen kasvillisuuden osalta alue on muuttunut monipuolisemmaksi verrattuna tilanteeseen, joka edelsi Königstedtin päärakennuksen siirtymistä nykyiselle paikalleen.

Puutarhan ja pihan suunnittelu-historiasta

Varhaisin tunnettu maininta Königstedtin puutarhoista on vuoden 1834 palovakuutusasiakirjassa. Siinä asemapiirrokseen on merkitty kaksi hedelmätarhaa, joista toinen pienempi sijaitsi kasvihuoneen yhteydessä hieman ylempänä rinteessä. Toinen hedelmätarha sijaitsi päärakennuksen ympärillä, ja se oli jaettu kortteleihin. Lisäksi asemapiirroksessa mainitaan avoin pihamaa, jolla kasvoi lehtipuita ja sen pohjoispuolella metsän reunassa lisää hedelmäpuita. Koska kyseessä on vakuutusasiakirja, kyse ei ole suunnitelmasta vaan toteutuneesta tilanteesta.

Senaatin kartaston kartassa vuosilta 1870–1871 päärakennusta ympäröivä puisto näyttää laajentuneen etelään, ulottuen jokeen asti. Pohjoisempia hedelmätarhoja ei kartassa ole esitetty. Kartan pieni mittakaava tekee sen tulkinnasta epävarmempaa, mutta on mahdollista, että puutarhat ovat muokkautuneet 1830-luvun jälkeen.

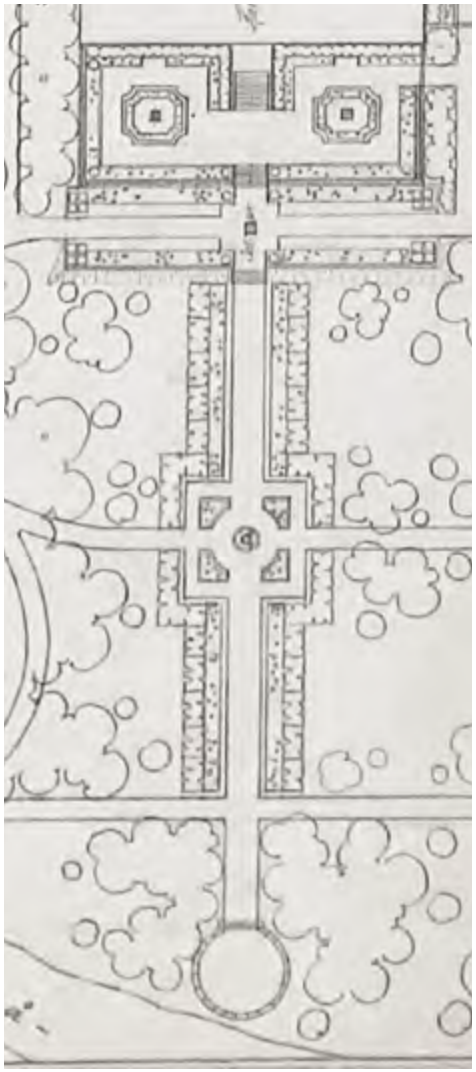
Vuoden 1909 tilusjakokartassa ei ole esitetty päärakennukselta joelle johtavaa keskiakselia, joka näkyy Senaatin-kartastossa. Sen sijaan päärakennuksen länsipuolella ja jossain määrin kaakkoispuolella näkyy kaartuvia polkuja, jotka voisivat viitata niin sanotun saksalaisen tyylin mukaiseen puutarhaan. Tästä tilanteesta ei ole löytynyt kartan lisäksi muita dokumentteja, joten suunnittelijaa tai toteutuksen laajuutta ei tunneta.

Vuonna 1920 Paul Olsson laati Gripenbergeille kartanon puutarhasuunnitelman, johon kuuluivat laaja polkuverkosto, akselit ja istutetut vyöhykkeet. Suunnitelma on toteutunut ainakin osittain. Päärakennuksen eteläpuolen terassoinnit ja joelle johtavan käytävä istutuksineen on ainakin toteutettu. Koko laajuudessaan suunnitelma kuitenkaan koskaan toteutui.

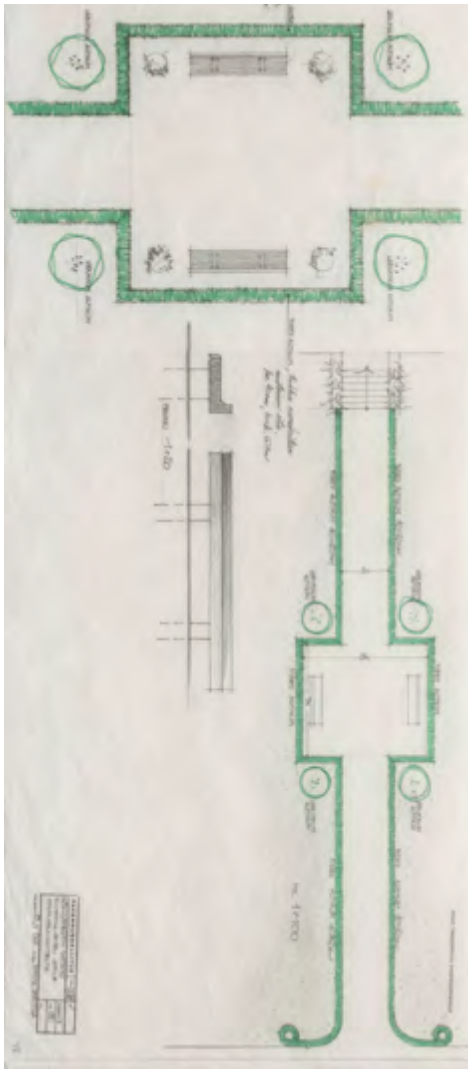
1950-luvulla vapaaherratar Asta Wreden toimesta istutettiin tiettävästi noin kaksi tuhatta hedelmäpuuta kartanon läheisille pelloille. Puut eivät kuitenkaan menestyneet kovin hyvin ja suurin osa on kadonnut.

Rakennushallituksen arkkitehti Sirkka Tarumaa laati 1960-luvulla kartanon puutarha- ja istutussuunnitelmat, joista toteutuivat lähinnä päärakennuksen lähiympäristön istutukset.

1980–1990 -lukujen taitteessa maisema-arkkitehti Gretel Hemgård inventoi puistoa ja laati siitä kunnostus- ja hoitosuunnitelman, joka pyrki huomaan alueen kulttuurihistorialliset arvot ja palauttamaan alueen osaksi ympäröivää kulttuurimaisemaa. Sitä alettiin toteuttaa muutaman vuoden viiveellä, mutta suunnitelmaa ei kuitenkaan ole noudatettu täydessä laajuudessaan, eikä reuna-alueiden suhteen kovin pitkäjänteisesti.

Paul Olssonin suunnitelmaa vuodelta 1920 ei toteutettu täydessä laajuudessaan. Ainakin terassit ja keskiakseli kuintenkin toteutettiin. Huomaa pitkät istutusalueet käytävän ja pensasaidanteen välissä. Piirustus (osa): Paul Olsson / MFA.

Puutarhan keskiakseli terassien ja joen välillä Sirkka Tarumaan suunnittelemana. Keskiakselin ilme on pelkistynyt ja kasvillisuuden määrä pienentynyt huomattavasti. Istutussuunnitelma 29.9.1966. Piirustus: arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus / KA.

Kartanon puutarhan etelärinteen tammia 16.10.1983. Maasto viettää Vantaanjoelle. Puutarha on alun perin 1800-luvun alkupuolelta, josta lähtien se muodostui neliöistä. Niissä kasvoi korkeita hedelmäpuita. Kuva: Pentti Söderström / VKM.

Kartanopuiston nykytila

Königstedtin kartanon puistosuunnitelmia on ainakin 1900-luvun alkupuolelta alkaen leimannut tietty suurisuuntaisuus, joka on johtanut siihen, että lopulta suunnitelmat ovat toteutuneet vain osittain. Nykyistä kartanopuistoa voisi luonnehtia hyvin hoidetuksi, mutta varsin pelkistetyksi. Sommitelmaa hallitsee päärakennuksen lävistävä etelä-pohjoissuuntainen keskiakseli, jollainen näkyy jo 1870-luvun kartoissa. Sen juuret saattavat tosin olla vuoden 1834 palovakuutusasiakirjoissa mainitussa korttelipuutarhassa. Keskiakselin muoto ja päärakennuksen eteläpuolen terassoinnit ovat Paul Olssonin vuonna 1920 laatiman suunnitelman peruja, mutta niitä on muutettu myöhemmissä suunnitelmissa. Muu reitistö on luonteeltaan ennemmin huoltotiestöä kuin puistokäytäviä.

Puiston kasvillisuudelle leimallista ovat laajoilla nurmikentillä kasvavat tammet ja päärakennuksen välittömään läheisyyteen keskittyvät koristekasvi-istutukset, muun muassa Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden kunniaksi Bulgarian valtiolta lahjaksi saadut ruusut. Myös muiden rakennusten lähellä ja parkkipaikan vieressä on istutuksia. Tämän selvityksen inventointien ajoittuminen syksyyn on tehnyt koristeistutusten tarkemmasta arvioimisesta hankalaa.

Puiston rakenteista huomattavimmat ovat päärakennuksen eteläpuoliset terassit portaineen. Yläterassi on rakennettu säännöllisen muotoisista punasävyisistä graniittipaasista ja terassin yläpinta on päällystetty kivilaatoin. Keskimmäisen terassin tukimuurit on rakennettu epäsäännöllisen muotoisista graniittilohkareista, joiden sävy on sama kuin yläterassin graniittipaasissa. Alimmainen terassi on muodostettu luiskaamalla maa sen ympärillä. Kartanon pihapiirissä on säilynyt myös 1800-luvun nälkävuosina kyläläisillä hätäaputöinä rakennutettuja kiviaitoja. Muita säilyneitä rakenteita ovat päärakennuksen ja kellarin (2) välissä sijaitseva kahdeksankulmainen kaivo sekä päärakennuksen kaakkoispuolella sijaitseva vanha kivinen pöytä tai aurinkokello. Uudempia rakenteita edustavat harmaista graniittinoppakivistä tehdyt vesikourut teiden varsilla ja graniittiset reunakivet päärakennuksen pohjoispuolella ajotien keskialueen ympärillä. Lisäksi alueella on säilynyt vanhoja kivijalkoja ja kivinavetan raunio sekä myllyn ja sahan kanavan painanne, jotka eivät ole varsinaisesti puistorakenteita, mutta vaikuttavat paljon alueen yleisilmeeseen.

Kartanon puisto on elimellinen osa Königstedtin kartanoympäristöä. Vuoden 1834 palovakuutusasiakirjojen kuvaus päärakennusta ympäröivän puutarhan korkeista hedelmäpuista paljastaa, että puutarha on täytynyt perustaa viimeistään samaan aikaan, kuin nykyinen päärakennus rakennettiin. Vielä nykyisessä pelkistetyssä muodossaankin alue on säilyttänyt ajallista kerroksellisuuttaan ja kertoo osaltaan kartanon historiasta.

Seuraava sivu:
Königstedtin kartanon päärakennuksen eteläpuolen terassoinnit ja joelle johtava keskiakseli ovat Paul Olssonin 1920-luvun suunnitelman jäänteitä. Puisto on pelkistynyt paljon kukoistuksensa päivistä.

– YHTEENVETO –

Königstedtin päärakennusta on yli 200 vuoden aikana muokattu palvelemaan kulloisenkin omistajansa vaihtelevia tarpeita.

Königstedtin kartanon ominaispiirteitä

Königstedtin kartanon historiallinen ja rakennustaiteellinen arvo on tunnistettu. Keskeisimmät rakennukset on joko suojeltu tai varjeltu asetuksella. Lisäksi koko kartanon alue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Vantaanjokilaakson maisema-alueeseen. Kartanoalueella sijaitsee myös suojeltu luontotyyppi eli Seutulan jalopuumetsikkö.

Königstedtin historiaa tunnetaan 1500-luvun alkupuolelle asti. Kartanon omistajahistoria on vaiheikas ja sitä on tutkittu melko kattavasti, joskin varhaisten vaiheiden omistajahistoriasta esiintyy eri lähteissä erilaisia tulkintoja. Ennen kuin Königstedt siirtyi Suomen valtion omistukseen, oli sillä ollut kolmisenkymmentä eri omistajaa 450 vuoden aikana. Myös omistusmuoto on vaihdellut. Merkittäviä omistajasukuja ovat olleet muun muassa Hisingerit, Ullnerit, von Haartmanit, Gripenbergit ja Wredet.

Alun perin kartanon kantatila sijaitsi Riipilän kylässä eli entisessä Ripukylässä (ruotsiksi Ripuby) ja nykyisen kiinteistön alueella oli lähinnä niittyä tai peltoa. Ensimmäinen päärakennus sijaitsi puolisen kilometriä nykyisen päärakennuksen paikalta länteen. Kartano on ollut suurimmillaan lähes 1000 hehtaarin kokoinen, joten nykyinen, noin 35 hehtaarin maa-ala on tästä vain fragmentti. Ensimmäiset nykyiselle kiinteistöalueelle pystytetyt rakennukset, joista on säilynyt tietoa, olivat peräisin 1700-luvulta. Yksikään näistä varhaisimmista rakennuksista ei ole säilynyt.

Königstedtin nykyinen rakennuskanta on peräisin pääosin 1800-luvulta ja 1900-luvun alkupuolelta. Säilyneistä rakennuksista vanhin ja merkittävin on vuonna 1816 valmistunut päärakennus (1). Perimätiedon mukaan empiretyylisen hirsirakennuksen suunnittelijana olisi toiminut Carl Ludvig Engel, mutta tarkemman tutkimuksen perusteella todennäköisin suunnittelija on ollut arkkitehti Pehr Granstedt. Ainoastaan vuonna 1962 rakennetusta saunasta (8) ja kappelin vuonna 2004 valmistuneesta huoltorakennuksesta (10) on löydetty uudisrakennusvaiheen piirustukset. Muiden rakennusten osalta on jouduttu tyytymään muutosvaiheiden piirustusten tutkimiseen.

1800-luvun aikana Königstedtissä harjoitettiin pääasiassa maanviljelystä ja karjanhoitoa. Kartanon rakennuskantaan kuului useita erikokoisia talous- ja asuinrakennuksia, aittoja ja varastoja sekä vesivoimalla toimivat saha ja mylly. 1700-, 1800- ja 1900-lukujen karttoja sekä vuoden 1834 palovakuutusasiakirjoja tutkimalla on käynyt ilmi, että kartanon nykyisellä kiinteistöalueella on eri aikoina ollut säilyneiden rakennusten lisäksi nelisenkymmentä rakennusta tai rakennelmaa, jotka ovat sittemmin hävinneet. Ainoastaan pieni osa 1800-luvulla valmistuneista rakennuksista on säilynyt nykypäiviin asti. Ne ovat päärakennuksen lisäksi kellari (2), tilanhoitajan asuinrakennus (3) sekä puutarhurin asunnon (6) vanhin osa. Huomattavin 1900-luvulla valmistunut rakennus lienee vuosina 1924–1925 rakennettu Seutulan kappeli (9). Mielenkiintoisimpia, kadotettuun rakennettuun ympäristöön liittyviä elementtejä ovat olleet kanava, pato ja silta, jotka ovat liittyneet myllyyn ja sahaan, sekä käytöstä pois jääneet kulkureitit, kuten 1700-luvun tie.

Päärakennuksen ajalliset kerrostumat

Königstedtin päärakennusta (1) käsittelevissä kirjallisissa lähteissä on usein korostettu 1800-luvun alkupuolelta periytyvää empiretyyliä. Rakennus on kuitenkin kokenut olemassaolonsa aikana useita muutos- ja korjausvaiheita, joissa tyyliin on suhtauduttu vaihtelevin tavoin.

Päärakennuksen julkisivuissa korostuvat arkkitehti Jarl Eklundin kahdessa vaiheessa tekemät lisäykset, jotka korostavat entisestään rakennuksen empirepiirteitä. Vuosien 1915–1916 muutoksissa rakennettiin pohjoisen sisäänkäynnin eteen koristeellinen katos joonialaisine pylväineen ja balustradikaiteineen. Muutama vuosi tämän jälkeen, mahdollisesti 1920-luvun alussa myös tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) julkisivuihin lisättiin klassistisia piirteitä ja rakennettiin uusi uusklassistinen kalustovaja (4). Myös näiden töiden on tulkittu olevan Eklundin käsialaa. Vuosina 1937–1938 puolestaan päärakennuksen eteläjulkisivun poikkipäätyä kasvatettiin ulospäin ja siihen tehtiin kahden kerroksen korkuiset pylväät. Samalla korotettiin yläkerran ikkunoita.

1950-luvun aikana päärakennusta modernisoitiin eikä empirelle ominaisia piirteitä erityisemmin huomioitu. Länsipäätyyn tehtiin betonirakenteinen keittiösiipi, talotekniikka uusittiin, kaakeliuunit korvattiin patterilämmityksellä, rakennettiin uusi kellarista toiseen kerrokseen ulottuva porras, huonejärjestystä muutettiin ja julkisivuverhous uusittiin pystylaudoitukseksi.

Suomen valtion tullessa Königstedtin uudeksi omistajaksi vuonna 1961 oli pyrkimyksenä palauttaa aiemmissa muutoksissa kadonneita empireaiheita ja samalla muokata rakennuksesta kansainväliset vaatimukset täyttävä edustuskartano, mutta tavoite toteutui vain osittain. Rakennushallituksen 1960-luvun korjaustöissä esimerkiksi päärakennuksen seinäpintoja levytettiin empiretyylin vastaisesti. Seiniä levytettiin myös puutarhurin (6) ja tilanhoitajan (3) asuinrakennuksissa. Seuraavassa päärakennuksen peruskorjauksessa vuosina 1996–1998 entisöintiä pyrittiin viemään taas pidemmälle. Päärakennuksen nykytila periytyy pitkälti tästä korjausvaiheesta, jossa tehtiin merkittäviä muutoksia toisen kerroksen tilarakenteelle, uusittiin jälleen talotekniikkaa, muokattiin sisätilojen väriskaalaa enemmän empirehenkiseksi ja täydennettiin kalustusta uusilla tyylihuonekaluhankinnoilla.

Königstedtin päärakennusta on yli 200 vuoden historiansa aikana muokattu palvelemaan kunkin omistajansa erilaisia tarpeita. Eriaikaisista muutos- ja korjaustöistä huolimatta rakennuksessa on säilynyt paljon alkuperäistä, kuten perustukset, holvatut kellaritilat, kantavat rakenteet hirsiseinineen ja välipohjineen, pääosa alakerran aukotuksesta, ikkunajaosta ja tilajaosta.

Nykyinen Königstedt on perua useasta rakennusvaiheesta, jotka on toteutettu eri aikoina, vaihtelevista lähtökohdista sekä erilaisten arvojen ja käyttötarkoitusten vallitessa. Uudisrakennuksen suunnittelijan, Pehr Granstedtin, lisäksi myös muutosvaiheiden suunnittelijoilla, etenkin Jarl Eklundilla, Sirkka Tarumaalla ja Antti Ilveskoskella, on ollut keskeinen rooli siihen, minkälainen Königstedt tänä päivänä on. Ennen päärakennuksen seuraavaa restaurointityötä on aiheellista laatia sitä koskeva yksityiskohtaisempi rakennushistoriaselvitys.

Puutarhurin asuinrakennus

Puutarhurin asuinrakennuksesta (6) on laadittu tämän selvityksen tilaajan toiveesta rakennusvaiheanalyysi. Rakennus on tyypillinen esimerkki 1800-luvun rakentamisesta, jossa on varauduttu myöhempiin laajenemisiin. Valmistuessaan noin vuonna 1865 kyseessä oli pieni kahden huoneen tuparakennus.

1900-luvun alkupuolella taloa laajennettiin rakentamalla pohjoispäätyyn uusi kamari. Puutarhurin asuinrakennus toimii myös malliesimerkkinä rakennusosien kierrätyksestä. Vuonna 1953 sitä laajennettiin itään päin uudella keittiösiivellä, jonka seinissä käytettiin kierrätyshirsiä. On mahdollista, että tässä vaiheessa kierrätettiin myös ikkunoita, jotka ovat saattaneet olla peräisin päärakennuksen yläkerrasta ja ullakolta.

1960-luvun alkupuolella rakennus modernisoitiin ja keittiösiipeen tehtiin sisävessa. Tässä vaiheessa myös sisäpinnat uusittiin.

Talo on sittemmin jäänyt pois asuinkäytöstä ja ollut tyhjillään jo 20 vuotta. Kesän 2020 sisäpintojen purkutöiden yhteydessä on kuitenkin käynyt ilmi, että rakennusrunko on hyväkuntoinen ja rakennuksen kunnostaminen ja säilyttäminen osana kartanon historiaa on perusteltua.

Puiston ja puutarhan historiaa

Königstedtin puutarhan 1800-luvun alkupuolen tilanteesta saa arvokasta tietoa vuoden 1834 palovakuutusasiakirjan asemapiirroksesta. Kartanolla oli omat hyötypuutarhansa ja kasvihuoneensa.

Vuonna 1920 Gripenbergit tilasivat Paul Olssonilta puutarhasuunnitelman, mutta siitä toteutui todennäköisesti vain osa. 1950-luvulla vapaaherratar Asta Wrede kasvatti hedelmäpuutarhaa, joka valtion omistuksen aikana jäi vähitellen pois käytöstä. Arkkitehti Sirkka Tarumaa teki 1960-luvulla suurisuuntaiset puutarha- ja istutussuunnitelmat, joista toteutuivat lähinnä vain päärakennuksen lähiympäristön istutukset. 1990-luvulla maisema-arkkitehti Gretel Hemgård tutki kartanopuiston historiaa ja teki kunnostus- ja hoitosuunnitelman kiinteistön reuna-alueista. Puiston keskeisistä osista oli tarkoitus tehdä erillinen kunnostussuunnitelma, mutta se jäi tekemättä. Kunnostus- ja hoitosuunnitelmaa on alettu toteuttaa, mutta selvitystyön puitteissa ei ole selvinnyt, miten laajasti. Ainakaan viime vuosina hoitosuunnitelmaa ei ole noudatettu koko laajuudessaan.

Puiston ja puutarhan nykytila

Kiinteistön reuna-alueet ovat kasvamassa umpeen ja antavat hoitamattoman vaikutelman. Alueet ovat hiljalleen palautumassa luonnontilaan, joskin viljelykarkulaisia on paikoin runsaasti. Tämän seurauksena kartanon pihapiiri on kuroutumassa irti ympäröivästä Vantaanjoen kulttuurimaisemasta. Toisaalta se lisää alueen yksityisyyttä, mikä voi tukea alueen nykyistä käyttöä.

Puiston keskeiset alueet ovat hyvin hoidetut, mutta alue on pelkistynyt voimakkaasti. Koristekasvit keskittyvät rakennusten läheisyyteen, nurmikolla kasvavien jalopuiden hallitessa puiston yleisilmettä. Erityisesti tammia on runsaasti päärakennuksen ympärillä. Päärakennuksen kanssa risteävä etelä-pohjoissuuntainen keskiakseli on säilyttänyt muotokielensä 1920-luvulta, joskin sitä reunustavat istutukset ovatkin yksinkertaistuneet. Keskiakselin linjaus on todennäköisesti tätäkin vanhempi. Erilaiset ajalliset kerrostumat ovat vielä luettavissa puistosta ja se muodostaakin kartanon rakennusten kanssa monivivahteisen kokonaisuuden, mikä lisää kohteen kokonaisarvoa.

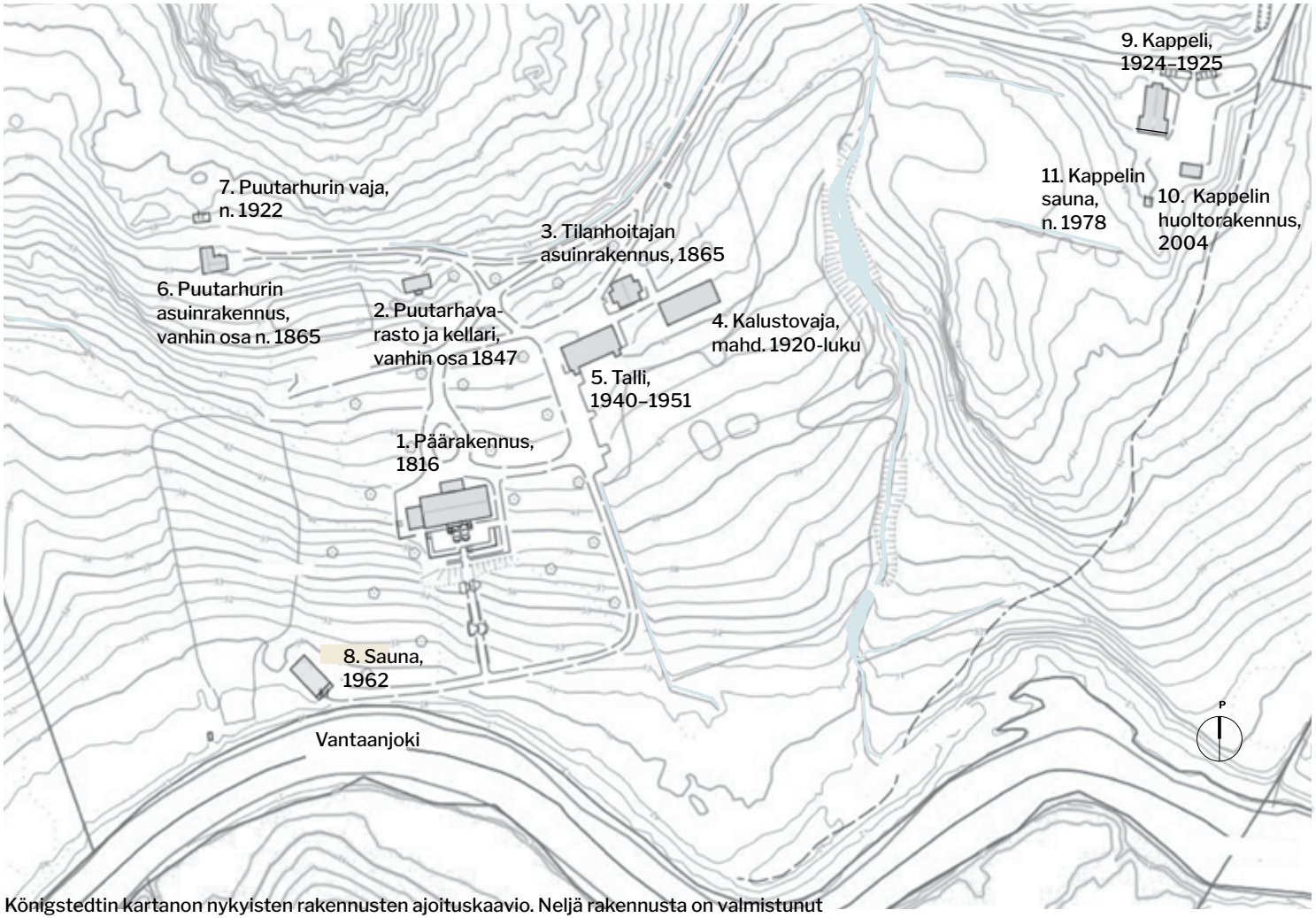
Suositukset jatkotutkimuksista

- Ennen päärakennuksen seuraavaa restaurointityötä on aiheellista laatia sitä koskeva yksityiskohtaisempi rakennushistoriaselvitys.

- Suosittelemme luontokartoituksen teettämistä alueella. Alueella kasvaa paikoin runsaasti pähkinäpensasta, ja olisi syytä varmistaa, onko kyseessä luonnonsuojelulain mukainen suojeltava luontotyyppi pähkinälehto. Lisäksi kirjallisten lähteiden perusteella Königstedtin metsissä ja Vantaanjoen eteläpuolella Königstedtin kohdalla on tavattu EU:n luontodirektiiviin kuuluvia lepakkolajeja.

- Suosittelemme alueen kulttuurikasvillisuuden inventointia ennen mahdollista uuden puiston kunnostussuunnitelman tai maisemanhoitosuunnitelman laatimista.

- Königstedtin läheisyydessä sijaitsee lukuisia muinaisjäännöskohteita. Suosittelemme, että viimeistään seuraavien kaivutöiden yhteydessä kartoitettaisiin samalla alueen arkeologisia arvoja, ellei selvitystä ole jo tehty. Kaivutöistä ja arkeologisen valvonnan tarpeesta tulee aina pyytää lausunto Museovirastolta.

Königstedtin kartanon nykyisten rakennusten ajoituskaavio. Neljä rakennusta on valmistunut 1800-luvulla, kuusi 1900-luvulla ja yksi 2000-luvulla. Pohjakartta: VKP. Kuvankäsittely: Livady.

– LÄHTEET –

Lähteet

Painetut lähteet

Aspholm, Unto 1977. *Vahtimestari senaatissa ja valtioneuvostossa – Valtioneuvoston virasto- ja vahtimestarikerhon 15-vuotisjuhlateos.* Valtioneuvoston virasto- ja vahtimestarikerho, Helsinki.

Bergholm, Axel (toim.) 1984. *Sukukirja. Suomen aatelittomia sukuja.* Suomen muinaismuistoyhdistys. II. osa. Näköispainos. Jyväskylä.

Fogelberg, Maj-Britt & Fogelberg, Paul 2008. "Anna Ullners poesibok – Ett inblick i livet på Königstedt på 1880-talet" teoksessa *Helsingin pitäjä 2009 Helsinge*. Vantaa-seura – Vandasällskapet ry, Vantaa. 184–199.

Haikonen, Iris & Teräväinen, Erkki 2006. *Kartanon mailla – Sätereitä ja rälssimiehiä.* Genimap Oy, Helsinki.

Hako, Jukka 1981. "Vihjeitä Königstedtin lasista" teoksessa *Helsingin pitäjä 1981.* Helsingin pitäjän kotiseutu- ja museoyhdistys ry., Vantaan kaupungin kulttuurilautakunta. Vantaa.

Hako, Jukka & Vuorikoski, Pia 2018. *Kartanoelämää Vantaalla.* Kellastupa, Vantaa.

Harju, Erkki-Sakari (toim.) 2012. *Kuninkaan kartasto Etelä-Suomesta 1776–1805.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Helsingin Sanomat 29.10.1971. "Königstedtin kartanoa ei myydä vielä huomenna. Edustuskäytöistä vastaa pääministeri." Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Helsingin Sanomat 28.5.1972. "Espoon Keilaniemi korvaa Kesärannan ja Königstedtin. Valtiolle edustuskeskus." Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Honkanen, Jarmo 2014. *Vantaan luonnonsuojelualueet.* Vantaan kaupunki, Ympäristökeskus, Vantaa.

Jutikkala, Eino & Nikander, Gabriel (toim.) 1939. *Suomen kartanot ja suurtilat I.* Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjapaino Oy, Helsinki.

Kaarna, Anna 1984b. "Königstedtin kartanon päärakennus." Teoksessa *Helsingin pitäjä : Helsinge 1984–1985,* sivut 68–79. Helsingin pitäjän kotiseutuyhdistys ry, Vantaa.

Korpinen, Lauri 1981. *Käsikirjoitus Helsingin pitäjän historiaksi 1550–1865 – Osa 1: Vuodet 1550–1721 Helsingin perustamisesta Uudenkaupungin rauhaan.* Vantaan kaupungin kulttuurilautakunta, Vantaa.

Koskinen, Riitta & Hagelstam, Katja 2006. *Kartanoita ja porvariskoteja – Sisustuksia ja tapakulttuuria 1800-luvun Suomessa.* Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.

Kuisma, Markku 1990. *Helsingin pitäjän historia II – Vanhan Helsingin synnystä isoonvihaan 1550–1713.* Vantaan kaupunki, Vantaa.

Kuisma, Markku 1991. *Helsingin pitäjän historia III – Isostavihasta maalaiskunnan syntyyn 1713–1865.* Vantaan kaupunki, Vantaa.

Kuronen, Tuula 1967. "Kartanoelämää Königstedtissä" teoksessa *Helsingin pitäjä. 1967 : Helsinge. 1967*. Helsingin pitäjän Kotiseutu- ja Museoyhdistys – Helsinge Hembygds- och Museiförening ry, Vantaa.

Kuva-Posti 15.6.1961. "Huipputason kestikievari". Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Lampi, Leo & Tanttu, Anna-Maija 1997. Tasavallan pidot. Otava, Helsinki.

Leskinen, Teresa & Lillbroända, Pia (toim.) 2001. *Samuelin kartat : Helsingin pitäjä vanhimmissa kartoissaan 1681–1712 = Samuels kartor : de äldsta kartorna över Helsinge 1681–1712.* Vantaan kaupunginmuseon julkaisu. Vantaan kaupunginmuseo – Vanda stadsmuseum. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Litzen, Aulikki & Vuori, Jukka 1997. *Helsingin maalaiskunnan historia – 1865–1945 Kunnallishallinnon uudistuksesta suureen alueluovutukseen.* Vantaan kaupunki, Vantaa.

Lounatvuori, Irma & Dölle, Sirkku (toim.) 2008. *Signe Brander Suomen kartanoissa. Signe Brander på Finlands herrgårdar.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Museovirasto, Helsinki.

Lönnqvist, Bo 1995. *Vanhoja kartanoita Helsingin seudulla : kulttuurihistorillisia ajankuvia.* Schildts, Helsinki.

Lönnqvist, Bo 2009. *Kartanot ja rusthollit Helsingin seudulla.* Schildts, Helsinki.

Me Naiset nro 36 30.8.1996. "Hugo-kummituksen kotikartano Königstedt valmistautuu uusiin haasteisiin." S. 74–78. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Nikander, Gabriel 1975. *Byar och gårdar i Helsinge från 1750 till 1865 : bidrag till Helsinge sockens historia.* 2. painos. (Alkuperäinen painos 1916.) Eckenäs Tryckeri Ab, Tammisaari.

Ojala, Anna 2005. *Vantaan luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät alueet.* Vantaan kaupungin Ympäristökeskus, Vantaa.

Pöyry, Sirkka (päätoim.) & Pietarinen, Anja (toim.siht.) 1982. *Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit. Diplomingenjörer och arkitekter.* Suomen Teknillinen Seura ja Tekniska Föreningen i Finland. K. J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapaino, Jyväskylä.

Siikström, Hanne 2010. *Vantaan luonto – Purolaaksoista puistoihin.* Vantaan kaupungin Ympäristökeskus, Vantaa.

Suomen Kuvalehti 17.6.1961. "Valtion uusi majatalo". Artikkeli lehden numerossa 24.

Suomen Kuvalehti 1963. Sauri, Seppo & Kultala, Kalle. Artikkeli "Suomen valtion kummituskartano" lehden numerossa 42, 19.10.1963, s. 18–21. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Söderling, Erik 1989. "De åtta släktgårdarna i Ripuby" teoksessa *Helsingin pitäjä Helsinge 1990*. Helsingin pitäjän kotiseutuyhdistys – Helsinge hembygdsförening ry., Vantaan kaupunginmuseo, Vantaa.

Uusi Suomi 8.4.1972. "Epäedustavat edustustilat." Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Valtioneuvoston kanslia. Königstedtin kartanon esite. Ajoittamaton. Säilyttävä arkisto: VKM.

Vantaan kaupunki 1981. *Rakennuskulttuuri Vantaalla - inventointi 1981 – Byggnadskulturen i Vanda - inventering 1981.* Kuntasuunnitteluviraston julkaisu C 24 : 1981.

Vantaan kaupunki 1993. *Vantaan kulttuurihistorialliset ympäristöt.* Vantaan kaupunki, asemakaavaosasto. Julkaisu A3/1993.

Viikko 1964. Artikkeli "Herrojen kartano" lehden numerossa 18. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Painamattomat lähteet

Arkkitehtitoimisto Käpy ja Simo Paavilainen 1991. *Königstedtin kartano. Projektinumero 10987. Perustamis- ja esisuunnitelman väliraportti 11.2.1991.* Rakennushallitus. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Arkkitehtitoimisto R Schnitzler 2016. *Linnan kartanon rakennetun kulttuuriympäristön selvitys – ympäristö ja arvoalueet. 31.10.2016.* Tilaaja: Linnantalo Oy / Tapio Korpivaara. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/128285_kaupsu_232200_rakennetun_kultuuriympariston_selvitys-ymparisto_ja_arvoalueet.pdf

Eskola, Amanda 2016. *Königstdetdin kartano. Palovakutuus. (Allmänna Brandstods Bolaget i Finland) Kansallisarkistossa. Käännös 8.12.2016.* Säilyttävä arkisto: VKM.

Heino, Pia 2012. *Königstedtin kartano.* Painamaton historiikki 16.1.2012. Valtioneuvoston kanslia. (Niiltä osin kun olemme käyttäneet Heinon historiikkia lähteenä, olemme kirjoittaneet alaviitteisiin Heinon lisäksi myös hänen käyttämänsä alkuperäislähteet. Alkuperäislähteistä on tuotu lähdeluetteloon ainoastaan ne, joihin on perehdytty selvitystyön aikana.)

Heino, Pia 24.11.2020. *Königstedtin kartano. Pleyel-flyygeli keltaisessa salissa.* Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Hyvönen, Heikki 1999. *Königstedt. Inventointi 28.9.1999.* Tutkija Heikki Hyvönen, Museovirasto. Säilyttävä arkisto: VKM.

Insinööritoimisto Mehto Oy 2020. *Königstedtin kartano. Puutarhurin mökin asbesti- ja haitta-ainekartoitus 29.6.2020.* Säilyttävä arkisto: Sk.

Kaarna, Anne 1984a. *Königstedtin kartanon päärakennuksen alkuperäisen asun selvittelyä.* Esitelmä assistentti Ritva Wäreen johtamassa taidehistorian proseminaarissa 12.4.1984. Helsingin yliopisto, taidehistorian laitos. Laatinut Anne Kaarna. Opponentti Kristiina Mellais. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Kaivos, Esa 1997. Arkkitehtitoimisto Esa Kaivos 15.9.1997. *Puutarhurin asunto ja liiteri, purkamisen perustelut.* Säilyttävä arkisto: VKM.

Korkman, Johan 1995. Aloitekirje Königstedtin alueen maisemanhoitotöistä. Säilyttävä arkisto: VNK.

Königstedtin rusthollin palovakuutus n:o 994, otettu 20.12.1834. Säilyttävä arkisto: Tarmon arkisto, KA.

Museovirasto, mahdollisesti 1960-luvulta. *Valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten luettelo (asetus 278/65).* Säilyttävä arkisto: VKM.

Museovirasto 1980a. *Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo. Königstedtin kartano. Alueinventointilomake 29.8.1980.* Säilyttävä arkisto: VKM.

Museovirasto 1980b. *Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo. Kohdeinventointilomake. Königstedtin kartano.* Säilyttävä arkisto: VKM.

Museovirasto 1980-luku. *Puutarhurin asuinrakennuksen (092002:003) inventointi.* Museoviraston päiväämätön, 1980-luvun raportti, tekijää ei mainittu. Säilyttävä arkisto: VKM.

Museoviraston rakennushistorian osasto / osastonjohtaja **Pekka Kärki** & tutkija **Sinikka Joutsalmi** 4.12.1989. Kirje Rakennushallitukselle. Asia: Valtion rakennusten suojelu, Königstedt, Vantaa. Säilyttävä arkisto: VKM.

Pietarila, Pentti 1996. *Königstedtin kartanon sisämaalaus.* Museoviraston rakennushistorian osaston restaurointiyksikön konservaattori Pentti Pietarilan asiakirja 30.9.1996. *kyppi.fi* / MV.

Pietilä, Kirsti / Vantaan kaupunginmuseo 2003. Opastus Königstedtin kartanossa 12.9.2003. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Rakennushallitus 14.10.1963. *Königstedtin kartano.* Säilyttävä arkisto: VKM.

Segercrantz, Stig 1967. *Muistio. Asia: 1. Königstedtin kartanon perustamis- ja vuotuiskustannukset sekä käyttö viime vuosina. 2. Tonttialueen vastikkeeton luovutus.* Päivätty 25.8.1967. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Suhonen, V.-P. 2005. *Vantaan keskiaikaisten kylätonttien inventointi vuonna 2005.* Museovirasto, Rakennushistorian osasto. Julkaistu *kyppi.fi*-sivuilla: *https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhanke/read/asp/hae_liite.aspx?id=104505&ttyyppi=pdf&kansio_id=92*

Takala, Vuokko 1991. *Königstedt. Vierailu 20.11.1991.* Mukana Kirsti Pietilä, Anni Lehtimäki ja Riitta Uotila. Raportin on kirjoittanut emäntä Vuokko Takala. Säilyttävä arkisto: VKM.

Tarumaa, Sirkka 30.9.1966. Königstedtin kartano. *Kasvilajitelma syksyn 1966 istutuksia varten.* Laatinut arkkitehti Sirkka Tarumaa / Rakennushallitus. Säilyttävä arkisto: KA.

Uimonen, Jorma 1997. Vantaan kaupunginmuseon intendentti Jorma Uimosen telekopiolähete 23.9.1997. Asia: *Königstedtin kartanon puutarhurin asunnon ja vajan purkaminen.* Vastaanottaja: yli-intendentti Mikko Härö, Museovirasto / RHO. Säilyttävä arkisto: VKM.

Valkeapää, Taru; Salmela, Ulla & Bonelius, Elina 1997. *Taidehistorian sanasto.* Jyväskylän yliopisto, TAIKU / Taidehistoria. Pdf-versio 2003. *https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle//123456789/47722/951-34-0991-0.pdf*

Vantaan seurakunnat. *Seutulan kappeli – Königstedt kapell* -esite. Ajoittamaton.

Verkkolähteet

Finlex. 14.6.1985/480 Asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta (kumoutunut). *https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1985/19850480* (Haettu 26.1.2021.)

Geologinen tutkimuskeskus (GTK). Maankamara.
- kallioperäkartta 2020;
- maaperäkartta 2020.

https://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html (Haettu 22.3.2021.)

Helsingin Sanomat 19.9.1998a. ”Uljas Königstedt korjattiin Vantaalla. Arvovieraat neuvottelevat ja juhlivat valtioneuvoston edustuskartanossa.” Kirjoittanut Raija Kaikkonen. *https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000003745403.html*

Helsingin Sanomat 19.9.1998b. ”Empirekartano rakennettiin 1816.” Kirjoittanut Raija Kaikkonen. *https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000003745403.html*

Ilmatieteenlaitos A. Kuntien kuuluminen kasvuvyöhykkeisiin. *https://www.ilmatieteenlaitos.fi/kunnat-ja-kasvuvyohykkeet* (Haettu 12.3.2021.)

Ilmatieteenlaitos B. Suomen tuuliatlas. *http://tuuliatlas.fmi.fi/fi/#* (Haettu 12.3.2021.)

Museovirasto 1993. Rakennettu kulttuuriympäristö. Verkkoversio vuonna 1993 Museoviraston ja ympäristöministeriön julkaisusta *Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt.* ISBN 951-9075-63-1, ISSN 1236-6439. *http://www.nba.fi/rky1993/*

Museoviraston ylläpitämä karttasivusto *https://kartta.museoverkko.fi/* Suojelualuetiedot ja kartat, joiden pohjalta on laadittu suojelukaavio.

Museoviraston ylläpitämä kulttuuriympäristön palvelu -verkkosivusto *kyppi.fi*, **Königstedtin aineisto**
Rakennusperinnön kohteet
Königstedtin kartano, *https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=200074* (Haettu 13.9.2020.)

Muu kulttuuriperintökohde
Sjöskog (Seutula) – Ripuby (Riipilä). *https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1000010749* (Haettu 13.9.2020.)

Kulttuuriympäristön tutkimusraportit / rakennettu ympäristö
Lindquist, Thorvald 1946. *Königstedtin kartanon inventointi 1946.* *https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_ryraportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=9741* (Haettu 13.9.2020.)

Puurunen, Hannu & Sinisalo, Jarkko 1982. *Königstedtin kartano, Vantaa. Muistio tarkastuksesta 12.10.1982.* Laadittu 1.11.1982. kyppi.fi / MV. *https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.9388* (Haettu 13.9.2020.)

Königstedtin kartano Inventointi 1991. *https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_ryraportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=998* (Haettu 13.9.2020.)

Pirttinen, Juha 1993. *Königstedt 5.10.1993. Vanhojen tammien hoidosta. Tarkastus.* *https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_ryraportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=9246* (Haettu 13.9.2020.)

Königstedtin kartano, päärakennuksen ulkopuolisten rakennusosien maalaus- ja kunnostustyöselitys Suunnitelma 1994. *https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_ryraportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=2762* (Haettu 13.9.2020.)

Königstedtin kartanon sisämaalaus. Suunnitelma 1996. *https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_ryraportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=2992* (Haettu 13.9.2020.)

Projekt Runeberg: Nordisk familjebok 1915. Reduktion. *http://runeberg.org/nfcb/0592.html* (Haettu 13.1.2021.)

Svenskt biografiskt lexikon (SBL): *Löwen, släkt.* *https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=10090* (Haettu 12.1.2021.)

Uudenmaan liitto. Uusimaa-kaava 2050 -aineisto. *https://www.uudenmaanliitto.fi/aluesuunnittelu/uusimaa-kaava_2050* (Haettu 27.1.2021.)

Vantaan kaupunki. *https://www.vantaa.fi/*
Vantaan yleiskaava 2020 -aineisto *https://www.vantaa.fi/yleiskaava2020* (Haettu 27.1.2021.)

Vantaan vanhan rakennuskannan inventoinnin tulokset kartalla. Julkaistu 1.4.2019. *https://sivistysvantaa.fi/vantaankulttuuriympäristolinjaukset/artikkelit/ajankohtaista/uutiset/vantaanvanhanrakennuskannaninventoinnintuloksetkartalla.html* (Haettu 22.10.2020.)

Pesonen, Petro 2018. *Vantaan historiallisen tiestön inventointi 2018.* Vantaan kaupunki, kaupunkisuunnittelu. *https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/143607_historiallisen_tieston_inventointi.pdf* (Haettu 22.10.2020.)

Vantaan kaupungin karttapalvelu (VKP),
https://kartta.vantaa.fi
• kantakartta 2020;
• ortoilmakuvia vuosilta 1954–2019;
• viistoilmakuvia vuosilta 1996–2016;
• peruskartat 1958 ja 1967;
• pitäjäkartta 1933;
• maalajikartat;
• korkeusmallit.

Vantaan kaupungin seurakunnat. Seutulan kappeli syntyi yhteistyön voimalla.
https://www.vantaanseurakunnat.fi/kirkot-ja-tilat/kirkot-ja-kappelit/seutulan-kappeli/seutulan-kappelin-historia
(Haettu 23.20.2020.)

Wikimedia Commons 2021. Valokuva Friedrich von Löwen muotokuvasta 1600-luvulta. Tuntematon taiteilija.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Friedrich_von_L%C3%B6wen.jpg
(Haettu 8.3.2021)

Wikipedia 2020. Gustaf Wreden valokuva noin vuodelta 1930.
https://en.wikipedia.org/wiki/Gustaf_Wrede (Haettu 6.11.2020.)

Yleisradio, Yle Areena. Vodkaa, komisario Palmu -elokuva vuodelta 1969. Ohjaaja: Matti Kassila.
https://areena.yle.fi/1-655912
(Haettu 22.10.2020.)

Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu *ymparisto.fi*
Natura 2000 -alueet, Vantaanjoki.
https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Suojelualueet/Natura_2000_alueet/Vantaanjoki(27522)
(Haettu 15.3.2021.)

Luonnonsuojelulain luontotyypit, Pähkinäpensaslehdot.
https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyypit/Luonnonsuojelulain_luontotyypit/Pahkinapensaslehdot
(Haettu 18.3.2021)

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet.
https://www.ymparisto.fi/fi-fi/luonto/maisemat/arvokkaat_maisemaalueet
(Haettu 2.12.2020.)

Arkistolähteet

ARKKITEHTUURIMUSEON PIIRUSTUSARKISTO (MFA)

Arkkitehti Jarl Eklundin laatimat, Königstedtin kartanon päärakennuksen julkisivupiirustuksia vuosilta 1915 ja 1938.

Paul Olssonin puutarhasuunnitelma vuodelta 1920.

KANSALLISARKISTO (KA)

Königstedtin rusthollin palovakuutus no 994, otettu 20.12.1834. Tarmon arkisto, Kansallisarkisto. Königstedtinkosken ja Königstedtin lasihytin piirustus vuodelta 1883.

Königstedtinkosken, padon, myllyn ja sahan piirustus vuodelta 1891. Piirtänyt Isak Mattlar.

Rakennushallituksen piirustukset III (kokoelma)
• Päärakennuksen (1) muutosvaiheen piirustuksia vuosilta 1961–1964. Arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus.

• Tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) muutosvaiheen 1. ja 2. kerroksen pohjapiirustukset. Arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus.

• Tallin (5) kellarikerroksen päiväämätön pohjapiirustus. Päiväämätön, mahdollisesti vuodelta 1962. Ei tekijämerkintää.

• Tallin (5) ensimmäisen kerroksen länsipäädyn muutosvaiheen pohjapiirustus 1962. Arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus.

• Puutarhurin asuinrakennuksen (6) muutosvaiheen julkisivupiirustukset 1961 tai 1962. Arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus.

• Saunan (8) uudisrakennusvaiheen rakennuspiirustukset 1962. Arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus.
• Kappelin (9) pohjapiirustus ja leikkaus. Päiväämätön, ei tekijämerkintää.

• Kartanon asemapiirrokset 1962. Arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus.

• Puutarhasuunnitelman luonnos 1963. Tekijän nimikirjaimet: L.T.

• Puutarhasuunnitelma 1964 ja istutussuunnitelmat 1966. Arkkitehti Sirkka Tarumaa, Rakennushallitus.

MAANMITTAUSLAITOS (MML)

Kiinteistöjen 92-416-3-80 ja 92-416-4-458 kiinteistörekisteriotteet 23.10.2020.

Ortoilmakuvat vuosilta 1954, 1965 ja 2020.

Peruskartat vuosilta 1958, 1962, 1969, 1978, 1991, 2020.

Taustakartta vuodelta 2020.

Rinnevarjostuskartat vuodelta 2020.

MUSEOVIRASTON ARKISTO (MV)

Kulttuuriympäristön piirustuskokoelma
• Königstedtin kartanon päärakennuksen ensimmäisen kerroksen Thorvald Lindquistin laatima mittauspiirustus vuodelta 1946.

Rakennusfragmenttikokoelma, tapettikokoelma
• Königstedtin kartanon päärakennuksen tapettifragmenttien valokuvat.

MUSEOVIRASTON KUVAKOKOELMAT (MV)

Historian kuvakokoelma
• Valokuvaaja Signe Branderin valokuvia Königstedtin kartanon päärakennuksen ulko- ja sisätiloista 1900-luvun alkupuolelta;

• majuri Frans Michaël Gripenbergin henkilökuva noin vuodelta 1914;

• valokuvat Königstedtin kartanon kahdesta, noin vuonna 1880 tehdystä lyijykynä- ja liitupiirustuksesta;

• kaksi Königstedtin kartanon päärakennuksen valokuvaa vuodelta 1961;

• Königstedtin kartanon päärakennuksen sisävalokuvia vuodelta 1964;

• Reinhold Hausenin kokoelma: Riilahden kartanon valokuva 1800- ja 1900-lukujen taitteesta.

Rakennushistorian kuvakokoelma
• Königstedtin kartanon puutarhavaraston (2) ulko- ja sisävalokuvat vuodelta 1982;

• Königstedtin kartanon vanhan portin kivipylvään valokuva vuodelta 1982.

SENAATTI-KIINTEISTÖJEN ARKISTO, HELSINKI (SK)

Königstedtin kartanon rakennusten ARK-, LVI- ja RAK-piirustuksia sekä korjausasiakirjoja.

Königstedtin kartanon KOKI-raportit 2020. KOKI on lyhenne Komartek-kiinteistöjärjestelmästä. Senaatti-kiinteistöt käyttää sitä kiinteistön koko elinkaaren hallitsemiseen. Raporteista on saatu rakennusten ja kiinteistöjen laajuus- ja tunnistetietoja.

Kansallisarkistolle luovutetun Rakennushallituksen aineiston piirustusluettelot.

Königstedtin kartanon päärakennuksen valokuva.

Insinööritoimisto Mehto Oy 29.6.2020. Königstedtin kartanon puutarhurin mökin asbesti- ja haitta-ainekartoitus.

Tietoa Finland Oy:n laatimat fotogrammetriset projektiokuvat Königstedtin kartanon puutarhurin asuinrakennuksesta (6) ja puutarhurin vajasta (7) syyskuulta 2020.

VALTIONEUVOSTON ARKISTO (VN)

1950- ja 1960-luvun taitteen valokuvia Königstedtin kartanosta.

VALTIONEUVOSTON KANSLIAN ARKISTO / KÖNIGSTEDTIN KARTANO (VNK / KÖ)

Königstedtin kartanossa säilytetään kartanokiinteistöön ja sen historiaan kuuluvaa valtioneuvoston kanslian arkistomateriaalia, josta osa on Pia Heinon koostamaa. Osa on sähköisenä, suuri osa paperimapeissa. Aineisto on saatu lainaan selvityksen tekemisen ajaksi.

Königstedtin ja lähiympäristön vanhoja karttoja.

Hisinger–Ullner -sukutaulu.

Lehtiartikkeleita 1800-luvulta 2000-luvulle. Koostanut Pia Heino, VNK.

Kopioita kirjallisuudesta ja muista tekstilähteistä. Koostanut Pia Heino, VNK.

Museoviraston 1980-luvun suojeluasiakirjoja liittyen asetuksella suojeluun.

Königstedtin kartanon Rakennushallituksen muutostöiden asiakirjat 1960-luvulta:
• työmaapäiväkirja 1961–1963;
• asemapiirroksia;
• päärakennuksen muutospiirustuksia.

1980–1990-lukujen suunnitelmia:
• päärakennuksen suunnitelmaehdotus 1989;
• päärakennuksen laajennusehdotus ja lisärakentamisehdotus.

1990–1991
• uuden turvaportin piirustukset;
• Gretel Hemgårdin puutarhasuunnitelmat.

2000-luku
• tilanhoitajan asuinrakennuksen muutosvaiheen piirustukset 2000;
• kalustovajan (4), tallin (5) ja saunan (8) korjausasiakirjoja 2001–2005;
• päärakennuksen Pleyel-flyygelin historia, 24.11.2020.

VANTAAN KAUPUNGIN-MUSEON ARKISTO (VKM)

Vantaan kaupunginmuseon KIRSTI kulttuuriympäristötietokanta
• arvottamisperusteet;
• Königstedtin kartanon kiinteistön ja rakennusten KIRSTI-raportit.

Königstedtin kartanon sähköistä arkistoaineistoa
• lehtiartikkeleita ja esitteitä;
• Königstedtin rusthollin vuoden 1834 ruotsinkielisten palovakuutusasiakirjojen suomennos. Amanda Eskola 8.12.2016;
• kartanon asemapiirros 1953;
• puutarhurin asuinrakennuksen (6) laajennusvaiheen rakennuspiirustukset 1953.

VANTAAN KAUPUNGINMUSEON KUVA-ARKISTO (VKM)

Königstedtin kartanon arkistovalokuvia vuosilta 1956, 1984–1985, 1966–1967, 1970, 1979, 1983, 1991 sekä valokuva vuonna 1880 tehdystä Königstedtin piirustuksesta.

VANTAAN KAUPUNGIN RAKENNUSVALVONNAN ARKISTO (VRA)

1978
• Seutulan kappelin (9) pohjakerros, ullakkokerroksen pohjapiirustus, leikkaus A–A ja julkisivu etelään 1.3.1978; asemapiirros sekä pohja- ja parvikerroksen pohjapiirustukset sekä leikkaus A–A 11.12.1978.

1996
• Königstedin kartanon päärakennuksen (1) peruskorjauksen rakennusluvan 613/96 päätösasiakirja, 1., 2. ja ullakkokerroksen pohjapiirustukset sekä ullakon leikkaukset 3–5;

• Museoviraston lausunto 29.8.1996. Dnro: 236/603/1996. Viite: Valtion kiinteistölaitoksen Uudenmaan kiinteistöalueen lausuntopyyntö 17.6.1996. Asia: Königstedtin kartanon peruskorjauksen 1/100 suunnitelmat;

• Seutulan kappelin (9) muutosvaiheen parven ja sen perustusten pohjapiirustukset sekä leikkaukset ja detaljeja.

1999
• Seutulan kappelin (9) vesikatteen uusimiseen liittyvän rakennusluvan 440/99 päätösasiakirjat, julkisivupiirustukset ja 1. kerroksen pohjapiirustus.

2001
• Königstedtin kartanon asemapiirros;

• Königstgedtin kartanon saunan (8) pohjapiirustus, julkisivut pohjoiseen, itään ja länteen sekä leikkaus.

2002
• Königstedtin kartanon asemapiirros;

• Tallin (5) julkisivut.

2004
• Seutulan kappelin huoltorakennuksen (10) uudisrakennusvaiheen asemapiirros, leikkaus A–A, julkisivut pohjoiseen, länteen, etelään ja itään sekä pohjapiirustus.

2013
• Königstedtin kartanon asemapiirros.

VANTAAN KAUPUNGINARKISTO (VKA)

1962
• Päärakennuksen muutosvaiheen piirustuksia: asemapiirustus sekä kellarin, 1. ja 2. kerroksen pohjapiirustukset;

• puutarhurin asuinrakennuksen (6) muutosvaiheen rakennusluvan hakemus ja päätösasiakirjat sekä 1. kerroksen pohjapiirustus;

• tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) muutosvaiheen rakennusluvan hakemus ja päätösasiakirjat sekä asemapiirros sekä 1. ja 2. kerroksen pohjapiirustukset.

1979
• Tilanhoitajan asuinrakennuksen (3) 1. ja 2. kerroksen muutostöihin liittyvän rakennusluvan 435-C-79 asiakirjoja: lupahakemus, päätösasiakirja, asemapiirros ja 2. kerroksen pohjapiirustus.

1980
• Päärakennuksen (1) kellarikerroksen ja saunarakennuksen muutokseen liittyvän rakennusluvan 1197-C-80 asiakirjoja: lupahakemus, päätösasiakirja, asemapiirros ja päärakennuksen kellarikerroksen pohjapiirustus.

Suulliset lähteet

Bäckström, Kaj 2021. Asunut perheensä kanssa puutarhurin asuinrakennuksessa vuosina 1975–1988. Mia Puranen haastatellut puhelimitse 8.4.2021.

Heino, Pia 2020. Valtioneuvoston kanslian palvelukoordinaattori. Tapaamiset 10.3.2020, 21.10.2020 ja 24.11.2020 Königstedtin kartanossa.

Hemgård, Gretel 2021. Maisemaarkkitehti. Puhelinkeskustelu Mathias Wahlbergin kanssa 29.4.2021.

Vehkonen, Harri 2020. Kivistön kirkon vahtimestari. Tapaaminen Seutulan kappelissa 24.11.2020.

Sähköpostit

Heino, Pia 9.12.2020, 26.3.2021 ja 30.3.2021. Valtioneuvoston kanslian palvelukoordinaattori. Sähköpostit työryhmälle.

Kankainen, Mika 2007. Mika Kankaisen (Senaatti-kiinteistöt) sähköposti Pia Heinolle (Valtioneuvoston kanslia) liittyen vuoden 2004 maa-alojen myyntiin. Säilyttävä arkisto: VNK / Kö.

Vantaanjoen rannalla sijaitsevan Königstedtin kartanon historia ulottuu aina 1500-luvulle asti. Pitkän historiansa aikana Königstedt on ollut kruunun tila, perintötila, ratsutila eli rustholli, rälssitila ja aateliskartano. Laajimmillaan kartanoon on kuulunut lähes 1000 hehtaaria maita. Tilan nykyinen pinta-ala on 35 hehtaaria.

Kartanon vanhin säilynyt rakennus on vuonna 1816 valmistunut empiretyylinen päärakennus, jonka suunnittelijana toimi oletetusti arkkitehti Pehr Granstedt.

Königstedtin kartano siirtyi Suomen valtion omistukseen vuonna 1961. Nykyisin tässä valtioneuvoston edustuskartanossa järjestetään erilaisia kokouksia, neuvotteluja ja vastaanottotilaisuuksia. Kiinteistöä hallinnoi Senaatti-kiinteistöt.

LIVADY OSAKEYHTIÖ

SENAATTI

ISBN: 978-952-368-076-0 (painettu julkaisu)
ISBN: 978-952-368-077-7 (pdf)